

\$5.00

ב"ה

לוח יומי הלכה למעשה

פרטי ההלכות והמנהגים
לחג השבועות ה'תשפ"ד

ערב ראש חודש סיון - י"ג סיון

יו"ל על ידי

בד"צ דק"ק קראון הייטס
כאן צוה ה' את הברכה

מהדורת קאבאטשניק

לזכות

הרה"ת ר' **מנחם מענדל** וזוגתו מרת **מלכה** שיחיו
ובניהם: **אברהם, ארי' זאב וישראל איסר** שיחיו
קאבאטשניק

להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל
ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציהם שיחיו

לזכות

הרה"ת ר' **יהודה ליב** שי' ולרגל יום הולדתו (י"ט אייר) לשנת הצלחה – בכל מכל כל
וזוגתו מרת **חנה** שיחיו **מרזוב**
בניהם ובנותיהם:

רבקה, יצחק אלחנן, נתן, אהרן, מאריאשא, מרים מושקא
ובת שבע שיחיו **מרזוב**

להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל
ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציהם שיחיו

לזכות

החתן הת' **יחיאל מיכל** שי' **גולדשמיד**
והכלה **שרה** שתחי' **שולץ**
לרגל יום חתונתם בשעטומו"צ
ביום י"א סיון תשפ"ד
יה"ר שיזכו לבנות בנין עד עד, מתוך
הרחבה בגו"ר ושמחה וטוב לבב

לזכות

הרה"ת **שניאור זלמן**
וזוגתו מרת **שמחה רבקה** שיחיו
וילדיהם:

אסתר ברכה, איטא העניא,
אברהם משה, חי' בת', חנה,
ריבה דינה וישראל בצלאל שיחיו
להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל
ולנחת יהודי חסידי
מכל יוצאי חלציהם שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **יעקב** בן ר' **מנחם מענדל** ע"ה
נפטר י"ד סיון תשנ"ד

לעילוי נשמת

מרת **אסיא** בת ר' **בן ציון** ע"ה
נפטרה ח"י סיון תשע"ד
והקיצו ורגנו שוכני עפר והם בתוכם
תיכף ומיד ממש
ע"י

ולזכות ר' **משה** וזוגתו מרת **רבקה**
ומשפחתם שיחיו **באלינסקי**

לזכות **לוי יצחק** בן **רייזל**
לרפואה שלימה

לעילוי נשמת

הרה"ח הרב **שניאור זלמן**
בן הרב **יהודה איידל**
נפטר עש"ק ב' אייר תשפ"ד
ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח השליח הרב **יוסף יצחק** בן
הרה"ח הרה"ת הרב **מאיר** ע"ה **איטקין**
נפטר ו' טבת תשפ"ד
ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ג הרה"ח מוה"ר **שניאור זלמן**
בן הרב **רפאל** ע"ה **ווילשאנסקי**
נלב"ע י"ז אדר שני ה'תשפ"ד
ת.ג.צ.ב.ה.

ה'לוח יומי' יו"ל ע"י ה'בד"צ דק"ק קראון הייטס תשע פעמים בשנה
הכולל הלכות ומנהגים בקשר להמועדים וכו' במעגל השנה

רוצה שהקהילה שלך תהנה מהלוח היומי בקביעות?
צור קשר בטלפון: 347-465-7703 או באימייל daytodayguide@gmail.com

ההשתתפות בהוצאות הרבות של ה"לוח היומי", אפשר באמצעות האתר
www.daytodayguide.com

משרד ה'בד"צ 718-604-8000

לשעות המשרד המעודכנות

www.chcentral.org/resources/rabbonim

כמו כן אפשר לפנות לאתרא דרב

www.asktherav.com

תחת פיקוחו של המד"א וחבר ה'בד"צ הרב ברוין שליט"א

לוח יומי

הלכה למעשה

פרטי ההלכות והמנהגים
לחג השבועות ה'תשפ"ד

ערב ראש חודש סיון - י"ג סיון

מאת

המרא-דאתרא וחבר הבד"צ
הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

בשיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. **ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאז"א יעיין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרונו, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול".**

תוכן ומפתח

1. קודם שבועות..... קו התאריך / איחולים
2. יום ועש"ק, ר"ח סיון, מ"ה לעומר..... תחנון / הכנות
3. שבת קודש, ב' סיון, מ"ו לעומר..... יום המיוחס
4. מוצאי שב"ק, ג' סיון, מ"ז לעומר..... התגלות מתן תורה בחג השבועות
5. שלשת ימי הגבלה (ג' - ה' סיון)..... תספורת / נישואין / מוזיקה / שמחת יום-טוב
6. יום שלישי, ה' סיון, ערב חג השבועות, מ"ט לעומר..... תספורת / בדיקת דם / מיני מאפה חלביים / הכשרת התנור / הכשרה בחג / פרחים / טהרה / צדקה / הכנת אש לנרות / סדר הדלקת נרות
7. ליל רביעי, ליל א' דחג השבועות..... קבלת עול תורה / ערבית / איסור הוצאה ביום טוב / קידוש / ברכת המזון / תיקון ליל שבועות / שיחה בטלה / טבילה / אכילה / קריאת שמע שעל המטה
8. א' דחג השבועות, ו' סיון, (יום שבו ניתנה תורה)..... הכנה לתפלה / זמן קריאת שמע / ברכות השחר / שחרית / הלל / קריאת התורה / אקדמות / עשרת הדברות / הפטרה / מוסף / מזל טוב / תענית חלום / קידוש היום / סעודת היום / שתי סעודות / בין החלב לבשר / גבינה קשה / דוחקא דסכינא / ברכת עוגת גבינה / ברכת מעין שלש / שמחת יום טוב / מצות עונג יו"ט / רחיצה ביו"ט / מנחה / תהלוכה
9. ליל חמישי, ליל ב' דחג השבועות..... הדלקת נרות / ערבית / קידוש / ברכת המזון
10. יום חמישי, ב' דחג השבועות, ז' סיון..... מגילת רות / קריאת התורה / הזכרת נשמות / התוועדות
11. יום ועש"ק, ח' סיון, אסרו חג השבועות, "יום טבוח"..... ימי תשלומין / יום טבוח / אסרו חג / כינוס תורה
12. שבת קודש פרשת נשא, ט' סיון.....
13. יום שלישי, י"ב סיון ויום רביעי, י"ג סיון.....
14. נספח, הלכתא למשיחא - קצת דיני אכילת קדשים.....
15. מילואים.....
16. דיני שכחה וטעות - טבלה..... קיצור דיני שכחה וטעות, ר"ח סיון, חג השבועות

פתח דבר

על-פי בקשת רבים, מגישים אנו קיצור עיקרי הלכות ומנהגים לחג השבועות הבעל"ט השכיחים ונוגעים למעשה, במתכונת של לוח יום-יומי. בחוברת זו באו דינים ומנהגים מערב ר"ח סיון עד י"ב סיון.

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים-חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. **ועוד ועוד.**

בכל מקום (בהערות) שצויין ל"שו"ת אתרא דרב", הכוונה לאתר www.AskTheRav.com בפיקוח הרב ברוין שליט"א. בכדי למצוא את התשובה המצוינת יש להזין באזור החיפוש שבדף הבית של האתר את מספר השו"ת במספרים (לדוגמה לסי' ז'תתיד יש לכתוב 7814), ואז בעזרה"י תמצא את מבוקשך. עזר בעריכה הרה"ח הרב **מנחם מענדל שי' ראטנברג**.

כל הלכה הוזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים רלוונטית גם לימים הבאים, כפשוטו.

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא"¹, מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש², שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד

(1) במדור "הלכתא למשיחא" נזכרו לפעמים גם דיני טומאה וטהרה, והוא על-פי המבואר בתניא (אגה"ק סכ"ו – קמג, א) שלמות המשיח יצטרכו לידע הלכות טומאה וטהרה. (ומצות בטלות לעת"ל – היינו בתח"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ – ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה. ולהעיר, שמש"ה"ק שם בדין תק"ש בכ"מ שי"ב ב"ד שהביאו הרמב"ם – יש ליישב על-פי שיחת ליל ג' דהה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתו"ט (יחזקאל מב, כ) בטעם התרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים ג, א) שדיני נגעים אהלות יקרין בעוה"ז, וקפויין – היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בנייהו שם) – לעוה"ב. (אבל ראה מה שפי' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר וגו'" (בשלמות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימוה"מ, בתח"מ, וכמובן מכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רע. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9–108. ועוד. ולהעיר מאג"ק ח"ז ע' שזו. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש חכ"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת – בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"ז צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"נ ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מדין נט"י בזה"ז בכדי שיהיו רגילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז סי' קנח ס"א). וראה גם בי"ח יו"ד סוס"י קפג – לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנג שגם בתקופה ראשונה דימוה"מ ל"ש טומאת נדה, משא"כ שאר טומאות. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 27 הע' 59. וי"ל). וראה זה פלא, בס' שערי צדק ג'ע' (ארוח צדיקים דרך ד) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס"ש ועיביר רה"ט ויהי קצת מצות בטלות כגון פרשיות טומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמג, ב) שהנגלות יהיו גלוים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פי' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א (שם). וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק"]. וכ"ה להדיא בר"ד משוח"ת. וש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח).

אמנם, בהמשך הענין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם מאלנא דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיש כח הסי' הדבוק בהם). ור"ל, שפי' ב"י זה, ת"ח א"צ כלל ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשער האמונה פנ"ו בארוכה. וצ"ע ש"בכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל – ראה לקו"ש חט"ז ע' 39 בשוה"ג להע' 45. ור"ד משיחת יום תש"ח "תשמ"ח. כ"ח חשון תשנ"ב. וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח – ד"ה והמשיכות יזהירו תש"כ. הבאים שדורש תעלה"ח. שריים כסאי תשמ"ח. ואולי הדיוק בתניא שם רק **גופי** התורה הנגלית" (וכמ"ש לפנ"ז בתניא שם, ש"ה"ה גם **עיקר** עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמייהם הנסתרים. ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואילך. סד"ה וה"ל ביום ההוא תשכ"ב. ועוד). ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תרל"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' ערד) במעלת לימוד הנפלאות דתורה מתוך גילא דתורה, בבחי' "ותלמודו בידו". משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופלפולא דאורייתא, לאפשר לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מד"ה הנה ישכיל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תש"נ ע' 357. וצ"ע בסה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך), ששקו"ט בתושב"ע"פ יבטל לעת"ל. ובפשטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במשכבים הושיבני") לברר ההלכה, שזה ל"ש לעת"ל – ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. וע"ד הנת' בסה"ש שם ע' 510 – ראה בכ"ז קובץ העו"ב לך וחיי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמישיח לא ישפיע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ו. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב).

ועוד כתב באו"ח בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים (ערב רב) לפרטי הלכות איסור וטומאה **יותר מישראל** שלא יאירע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו". ולכא"ל לפי ב"י זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"ע].

(2) ובס' שערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים (מכת"ז אמו"ר, ובתוספת נוףך מחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתיחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד ידע הקרבנות והנהגים לעית"ל. ובתוך הדברים הביא פרפת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל

על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך . . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעך לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די **הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה**]."

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה . . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממהר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה-עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכו"ב".⁴

"דער אויבערשטער בעט זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות" . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' **כפשוטו** – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכו"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך".⁵

* * *

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת-מה – ולא לחכות לרגע האחרון.⁶

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

קודם שבועות

קו התאריך

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין דעתי נוחה מאלה העוברים קו התאריך באמצע ימי הספירה (באם אין הכרח **גמור** בדבר) – כיון שאז לדעתי **ברורה** . . חה"ש שלהם (ו)לא באותם הימים דחה"ש דבג"ש שבמקום שבאו לשם, ומתמיהים את הרואים וכו'". "כבר מילתי אמורה שאין דעתי נוחה כלל – לעבור קו התאריך באמצע ימי הספירה, כי אף שמצד הדין דעתי ברורה (ש)בהנוגע לחג השבועות . . אבל בכ"ז תמיהא מילתא ביותר [ובפרט שלדעתי החילוק הוא – מן התורה] שלכן יש להשתמט מלהכנס בהנ"ל ככל האפשר".

עד"ז, ובמכל שכן וקל וחומר, נכון לימנע ממסלולי נסיעה קוטביים ככל האפשרי.

כמובן, מי שכבר עבר 'קו התאריך' במהלך ימי ספירת העומר – עליו לשאול רב מורה הוראה פרטי הדינים בנוגע חג השבועות, ולא לחכות ולשאול ברגע האחרון.

(שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב צפיפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

(3) שיחת שמח"ת תשנ"ב – סה"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

(4) משיחה לנשי ובנות חב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

(5) לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

(6) נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

איחולים

בשיחת ש"פ במדבר תשמ"ח נאמר שיש "לעורר שיהודים יברכו איש את רעהו בברכה זו [קבלת התורה בשמחה ובפנימיות] אשר עי"ז שמברך את רעהו ניתוסף גם אצלו, כהבטחת הקב"ה "ואברכה מברכיך", ואני המתחיל – לברך את כל בני" בלשון הרב, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, לשובו בדיוק (לא יותר, ועאכו"כ לא פחות) – "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות".

בשיחת ש"פ בה"ב תשמ"ח: יש להעיר אודות ענין הדורש תיקון: כשמדברים אודות הענין ד"והחי יתן אל לבו" בקשר ובשייכות להכנה ליו"ט מסויים וכיו"ב, ומעוררים שיש להשתדל בענין פרטי – מובן וגם פשוט שענין פרטי זה בא כהוספה על כל הענינים הידועים לפני"ז, אשר מרוב הפשיטות שבדבר אין צורך להזכירם. אמנם לפעמים קורה שמרוב ההתלהבות כו' בפירסום הענין שבא כהוספה, שיוכחים אודות הענינים העיקריים, ובמילא, כשמפרסמים ע"ד ההכנות לחג השבועות, מפרסמים רק ההצעה ע"ד ההשתדלות להביא כל ילדי ישראל לבית הכנסת לשמיעת עשרת הדברות, להוסיף בצדקה וכיו"ב, ותו לא מיד. ולכן, יש צורך להדגיש שענינים הנ"ל באים כהוספה על העיקר, ופשיטא, שיש לפרסם אודות ההכנות העיקריות לחג השבועות כפי שנתבאר ברביבו מקומות, אפילו לפני שלומדים הענינים שנתבאר בתורת החסידות, כי אם, בספרי מוסר כו', עד ל"קיצור שולחן ערוך", הן כפשוטו, והן בתוכנו – בלשון עם ועם. וכאמור ענינים אלו נתפרשו ונתבאר ברביבו מקומות בתורה, אלא שמצד חושך הגלות יש צורך להדגיש שענינים אלו לא ישארו "בתורה", אלא יומשכו גם בעולם.

יום המישי, כ"ט אייר, ערב ר"ח סיון, מ"ד לעומר

בספר המאמרים קונטרסים⁶: ווען איך בין אלט געווארן אכט חדשים – האט דער טאטע [הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק בעל הצמח צדק זצוקלה"ה] ווייטער גערעדט – דאס איז געווען דאנערשטאג ער"ח סיון שנת תק"ן האט דער זיידע [הוד כ"ק אדמו"ר הזקן זצוקלה"ה] געזאגט מיין מוטער [הרבנית הצדקנית מרת דבורה לאה זצוקלה"ה] זי זאל מיר ברענגען צו אים, ער וויל מיר בענטשען, און פון יענעם יאהר אן פלעגט מיר דער זיידע בענטשען יעדען יאהר ער"ח סיון. ווען דער זיידע האט אנגעהויבן זאגן פאר מיר ביחידות מאמרי חסידות, איז דער טאג, ער"ח סיון, אויך געווען פון די טעג אין וועלכע עד פלעגט פאר מיר זאגן ביחידות מאמרי חסידות. . שנת תקס"ט. . יום שני ער"ח סיון – קרא אותי כ"ק אדמו"ר ויברכני כרגיל בכל שנה, ויאמר לפני ביחידות את המאמר מבן עשרים – שנדפס אח"כ בלקוטי תורה – וכפל את ברכתו הק' שאצליח בכתובת חדושי תורה בנגלה ובנסתר.

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מד.

במנחה אין אומרים תחנון.

יום ועש"ק, ר"ח סיון, מ"ה לעומר

בראש חודש מתגלה בכאור"א מישראל ניצוץ משיח שבו, בחי' היחידה, שהיא ניצוץ מבחי' היחידה הכללית, נשמתו של משיח, וגילוי זה פועל חידוש בכל מציאותו וכל עניניו שנעשים חדורים

7) ובאג"ק ח"ז דלקמן, שבטח כן שמע כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מאביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. ובר"ד משיחת ש"פ במדבר תשמ"ט וזהו נוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו וכך נהגו גם כל רבותינו נשיאינו.

דיקת הלשון – ראה לקו"ש ח"ד ע' 1307. אג"ק ח"ב ע' מח. ח"ז ע' קנב. ח"ח ע' תב. שיחת ש"פ בה"ב תשי"ג. חגה"ש תשכ"ה. ובכ"מ. 8) ח"ב תו, א.

ולהעיר משל"ה סוף ס' תמיד (נר מצוה בעניני תפלה וקרה"ת – פה, ב): ביותר צריך להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם וכל צרכיהם וזיווגם מהי יצא אומר שעת רצון לתפלה זו בערב ר"ח סיון הוא החודש שבו ניתנה התורה ואז נקראים בניס לה' אלקינו, וראוי להתענות ביום ההוא הוא ואשתו ויתעוררו בתשובה, ויתקנו כל עניני הבית איסור והיתר ותומאה וטהרה וכל הענינים, יתנו צדקה לעניים הגונים, ואם אפשר לבעל להתענות אז הפסקה מה טוב ומה נעים וכו'. והביא שם תפלה מיוחדת, וזכור גם במקו"ח להחוי"ס א"ה. וראה חת"ס עה"ת ס"פ במדבר בהג"ה. והעירו מח"י חגה"ש פ"א.

ויש הנהגים להתפלל תפלה זו (ולא הובא בסידור אדה"ז. ונתבאר בכ"מ שכמעט לא הובא תפלות כיו"ב ופיוטים, ואפילו פסוקים שהובאו בסידורים אחרים, בבחינת "על כן יהיו דבריך מעטים" – ראה אג"ק ח"ב ע' יח. חט"ז ע' ער. ח"ח ע' ששב. שם על תל. שיחת ליל שמח"ת תשכ"ג בסופה. ש"פ תזריע תשמ"א. וראה לקו"ש חט"ז ע' 578).

בבחירת היחידה, והעיקר, שעלי"ז נעשה התגלות וביאת משיח צדקנו ועד כפשוטו ממש, נשמה בגוף, "מלך מבית דוד כו".⁹

בתפילה ובברכת המזון מוסיפים יעלה ויבוא. דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בברכת המזון: הרחמן לר"ח.

במעין שלש: "וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה". דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח. בשחרית: חצי הלל¹⁰. ואברהם זקן וגו'. קדיש תתקבל. שיר של יום. הושיענו. ברכי נפשי. קדיש יתום. קריאת התורה.

בקריאת התורה: ארבעה קרואים בפרשה של ר"ח. לכהן קוראים שלשה פסוקים עד "עלה תמיד". ללוי חוזרים וקוראים מפסוק "ואמרת להם" עד "רביעית ההין". לשלישי ממשיכין מן "עלת תמיד" עד "ונסכה". לרביעי מן "ובראשי חדשיכם" עד סוף הפרשה. חצי קדיש. הגבהה וגלילה.

אחר הגבהה וגלילה: אשרי ובא לציון (ואין הש"צ מסיים בקול), אחר כך יהללו, ואחר החזרת ספר תורה להיכל – חליצת התפילין והנחת תפילין דר"ת, [מזמור¹¹ תהלים ע"י הש"צ לפני קדיש], חצי קדיש, מוסף¹². דיני הטועה בתפילת מוסף, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

הלכתא למשיחא: מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת).

הלכתא למשיחא: לעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה, אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו".

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מה.

מצוה הרבות בסעודת ראש חודש.

"מנהג עתיק ללמוד בכל ר"ח פסוק אחד עם פרש"י, ואפשר להוסיף עם עוד פירושים, מהקאפיטל בתהלים שהוא מסומן כמספר שנות חייו, ואם הקאפיטל מחזיק פחות מי"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, אז כופלים שיעלה כמספר חדשי השנה ואם הוא מרובה בפסוקים אזי לומדים שנים או יותר פסוקים בכל ר"ח".

תחנון

"נוהגין במדינות אלו שלא להתענות ושלא לומר תחנון מראש חודש עד ח' בו ועד בכלל¹³". חתן ביום חופתו מתענה בימים אלה (חוץ מאסרו חג). ומנהג ספרד [וכן מנהגנו] שלא לומר תחנון עד י"ב בו ועד בכלל, דהיינו חמשה ימים אחר שבועות כי החג יש לו תשלומין כל שבעה¹⁴. ובמיוחד – שהרי אחכה לו בכל יום שיבוא, וכשמשיח יגיע יתכף ומיד ממש, יביאו עולת ראי' ושלמי חגיגה בימי התשלומין [וי"א – גם שלמי שמחה למי שלא הקריב ביו"ט¹⁵].

9) סה"ש תשנ"ב ע' 123.

10) בנוגע לברכת הלל כשאין גומרין הלל – ראה בארוכה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ב'תשנ.

11) ראה שו"ת באתרא דרב סי' כז/תקיו. וש"נ.

12) בנוגע להוראה מפי השמועה ע"ד אמירת "קוה" ו"אין כאלקיננו" בר"ח מתוך סדר התפלה לשבת בסידור, ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יט'קצו.

13) שו"ע אדה"ז סתצ"ד ס"ב.

14) סידור אדה"ז לפני למנוצח יענך.

ולענין תענית בימי תשלומין – ראה רבי"ה ח"ב חגיגה סתת"ו – הובא בלקו"ש דלקמן. וראה שם מו"ק סתתמ"א סקי"ח. ושם סק"ע. אגודה חגיגה פ"ב. שו"ת בנימין זאב סרי"ב. וראה ב"י או"ח סת"כ. אבל הלכה לא קיילין הכי. וראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 26 הערה 17. וצער"ק ברישמה בלה"ק משיחת ש"פ נישא תשכ"ט שאסורים בהספד ותענית ממנהגא [ואינו בהנחה באדיש]. ויל"ע פחתן ביום חופתו, כיון שזוכר בגמ'.
15) הנה, בכלל, שקו"ט אם שייך תשלומין לחיוב שמחה, שחיבו מצ"ע בכל ימי הרגל. וראה שיחת אחש"פ תשכ"ד. אבל בחגה"ש שקו"ט מטעם אחר, אם שייך שלמי שמחה בימות החול. ונפק"מ הן לגבי הבאת הקרבן והן לגבי אכילתו לשם שמחה. וראה טו"א חגיגה ו, ב ד"ה ושמחה. משל"מ אבל פ"ג ה"י. שו"ת חיים שאל ח"א סע"ח. חת"ס או"ח סכ"ח ד"ה ומיהו. מנ"ח מ' תפח. הגר"י פערלא על הרס"ג

בימים שאין אומרים בהם תחנון ובמילא א"א למנצח גו' יענך, אומרים אחר התפלה לפני אמירת תהלים את המזמור למנצח יענך, אבל לא בתור סדר התפלה כי אם בסדר תחנונים.

הלכתא למשיחא: חכמים הראשונים תקנו בזמן שבית המקדש היה קיים שיתחילו הדרשנים לדרוש ברבים הלכות הרגל שלשים יום לפני הרגל דהיינו מחמשה באייר ואילך ידרשו הלכות עצרת לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל שלשים יום לפניו כדי להזכיר העם את הרגל שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלשים יום¹⁶.

הכנות

"מר"ח סיון . . התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה וכו"¹⁷.

בשלשלת היחס שבתחילת "היום יום" בשנת תשמ"ח: מצייע שבימי הכנה לזמן מתן תורתנו ללמדו המאמר ד"ה בחודש השלישי גו' (בתורה אור פ' יתרו).

ע"ד מעלת ר"ח סיון בדא"ח – ראה הנסמך בהערה¹⁸.

"בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה – זה ראש חודש – באו מדבר סיני, ויחן שם ישראל – ויחן לשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד – נגד ההר לקבל התורה מהר סיני. וביום השני נאמר להם ואתם תהיו לי (לשון ציווי ולשון הבטחה) ממלכת כהנים וגוי קדוש. וביום השלישי נאמר להם מצות הגבלה השמרו לכם עלות בהר וגו'. וביום הרביעי נאמר להם מצות פרישה – מהחומר והגשם – היום ומחר, ולהיות נכונים בימים אלה ליום קבלת התורה, ששה בסיון בו ניתנה תורה. והימים האלה נזכרים ונעשים מדי שנה בשנה כחדשים, ועד – חדשים ממש – קבלת התורה בשמחה ובפנימיות¹⁹."

"והנה הימים האלה נזכרים ונעשים, ומזה מובן גם בנוגע לזמן מתן תורתנו שבכל שנה ושנה, שבכל שנה ישנה נתינת התורה מחדש ובאופן נעלה יותר, שבכדי לקבל התורה בחג השבועות צריכים להיות ההכנות הנ"ל מראש חודש סיון, מעין שה' בזמן מתן תורה בפעם הראשונה. והיינו דנוסף על זה שכל הכנה צריכה להיות מעין ובדוגמת הדבר שהוא נושא ההכנה, ובגודן-דין הוספה בלימוד התורה בימים אלה, צריך להיות גם מעין ההכנות פרטיות שהיו בפעם הראשונה²⁰."

בספר השיחות תשמ"ח²¹: ההכנה **העיקרית** לקבלת התורה היא ע"י לימוד התורה [ובפרט הלכות החג, כולל ובמיוחד – לימוד חלקי התורה המבארים גודל והפלאות הענין דמ"ת (הן בנגלה דתורה, לדוגמא: הסוגיא דמ"ת במסכת שבת, והן דרושי מ"ת בתורת החסידות) שע"י ניתוסף בהתשוקה והגעגועים לקבלת התורה].

מ' נח ד"ה ועכ"פ מבואר (ע' רגג). יצחק ירנן אבל שם. (וצ"ע בשמחה בזה"ז) אכילת בשר ובגדים ותכשיטין וכו') לדעת המשל"מ ודעמי' אי ס"ל דמהני גם בימי התשלומין שהם חול גמור).

ועוד צ"ע דל"ש תשלומין אלא בחזי בראשון. וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב ס' ט"ג.

16) וראה בסוף הקובץ במילואים (א).

17) לשון אדה"ז בשו"ע א"ח סתצ"ד.

18) ראה ד"ה בחודש השלישי בתורה אור פרשת יתרו. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ז. תורת חיים פ' יתרו [בהוצאה החדשה ח"ב ע' רנא ואילך]. אור התורה פ' יתרו (ע' תשעב ואילך. ח"ח ע' ב'תתקעה. סה"מ תרל"ג ח"א ע' רצג. תרנ"ה ע' פח. תש"ב ע' 99. מלוקט ח"ד ע' קנה וע' רנט.

במעלת הביטול ב"ר ח"ח סיון, "לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא", כהכנה לקבלת התורה, ראה בארוכה לקוטי שיחות חכ"ח ע' 7 ואילך.

19) מכתב כללי מ"ר ח"ח סיון תשמ"ט, נדפס בסה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 783.

20) לקוטי שיחות חל"ח ע' 5.

וראה גם ד"ה אנכי ה'א תשמ"ט. ועוד. ושם בהערה 36: וע"פ מ"ש בפנים יומתק מה שמאריך בשו"ע שם בפרטי הענינים שהיו בהימים שלפני מ"ת – אף שענינו דהשו"ע הוא הלכות ופסקי דינים וטעמיהם – כי גם זה הוא הלכה, שבכל יום (בכל שנה) צריכה להיות העבודה בהענין שה' ביום זה בפעם הראשונה.

21) ח"ב ע' 462.

אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. ונוהגין מטעם הידוע לגמור כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות. [ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת שחרית, ועדיף לפני שחרית].

חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה.

זמן הדלקת נרות שבת קודש בשעה 8:06 (18 דקות לפני השקיעה).

שבת קודש, ב' סיון, מ"ו לעומר

קבלת שבת כרגיל. ערבית של שבת. ספירת העומר (ששה וארבעים יום, נצח שבמלכות).

יום המיוחס

בר"ד משיחת ש"פ במדבר תשמ"ז: אודות ענינו של יום ב' סיון – איתא בספרים שנקרא בשם "יום המיוחס" או "יום יחוס" ע"ש שביום זה נתחדש היחוס המיוחד דישיראל – "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". ובהקדמה – שבספרי חסידות חב"ד לא מצאתי לע"ע (גם לאחרי העיון והיגיעה כו') שידגישו את מעלת היום, אבל, אעפ"כ, מכיון שנתפרש הדבר בספרי גדולי ישראל בדורות שלפנינו²², גדולי ישראל אמייתים, שהעמידו מאות ואלפים תלמידים כו', שלאורם הולכים בני" עד סוף כל הדורות, יש מקום לגלות ולפרסם את הדבר (בהתאם להשתדלות להוסיף ולגלות ענינים חדשים כו') בתוספת ביאור כו', ו"תן להכם ויחכם עוד". ועוד ועיקר – שתוכן הענין נתפרש גם בשו"ע של רבינו הזקן, בסיום וחותרם הלכות שבועות (שבסוף הלכות פסח) . . . תוכן הענין שבשני בסיון "נאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי" ידוע ומפורסם גם ללומדי השו"ע של רבינו הזקן; וההוספה בהאמור לעיל אינה אלא בנוגע להדגשת מעלת היום, שמכיון שבו נתחדש ונתגלה יחוסם של ישראל נעשה "יום זכאי" בנוגע לענין היחוס – "יום יחוס", ויתירה מזה, שהיום עצמו נעשה "יום המיוחס"²³.

כ"ק אד"ש כותב אודות כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע: "ימים האחרונים לפני העצרת מייקר הזמן".

סוף זמן קריאת שמע: 9:08.

קריאת התורה: פ' במדבר.

לעולם קורין במדבר סיני קודם עצרת וסימן מנו ועצרו [מנו לשון מנין, כלומר פרשת במדבר שיש בה מניין של ישראל קודם שבועות שנקרא עצרת].

עזרא תיקן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים [פרשת בחקותי] קודם עצרת, כדי שתכלה השנה וקללותי, שעצרת גם כן ראש השנה היא, לפי שנידונים בו על פירות האילן. אבל אנו מוסיפים וקוראים גם פרשת במדבר קודם עצרת, כדי שלעולם תפסיק פרשה זאת בין פרשת בחוקותי שיש בה קללות התוכחה ובין חג השבועות, לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם עצרת בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת.

יקום פורקן.

אין אומרים אב הרחמים.

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מו.

מנחה: קריאת התורה (פ' נשא). ומסיימים לשלישי (וכן בקריאת יום שני הבעל"ט): זאת עבדת . . בני מררי . . אהרן הכהן (נשא ד, לג). מנחה של שבת.

אין אומרים "צדקתך". פרקי אבות פרק ו'²⁴.

22 ראה שו"ת האלף לך שלמה או"ח סשל"א. דברי מלכאל ח"ג סכ"ג. ליקוטי מהר"ח במקומו. ערוה"ש או"ח סתצ"ד ס"ז. גנוי חיים שם סק"ב. עיריין קדישין שבת קודם שבועות. טעמי המנהגים אות תרי. ועוד.

23 וראה שיחת ש"פ במדבר תשל"ג.

24 נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד כשאינו פסוק שלם. ומפי השמועה שכן הורה כ"ק אד"ש בקשר

בלקוטי שיחות²⁵: ש"ק פ' במדבר, מברכים החודש וער"ח סיון, הוא הזמן הכי מתאים להדגשת אחדותם של ישראל. ולאור כל האמור לעיל – באה ההצעה והבקשה דלקמן, בקשה נפשית: ביום השבת הבעל"ט, ש"ק פ' במדבר, מבה"ח וער"ח סיון, בעלות המנחה (שאז מתחיל כבר ענין האחדות דר"ח סיון . . .) – יתאספו בכל מקום ומקום רבים מישראל, אנשים ונשים וטף, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", "שבת אחים גם יחד" להתוועדות רעים, עד לסעודה כפשוטה ("גדולה לגימה שמקרבת") – אנשים לחוד ונשים לחוד (כמובן וגם פשוט), שבה ידברו דברי-תורה בכלל, ובמיוחד – בעניני אהבת ישראל ואחדות ישראל.

מוצאי שב"ק, ג' סיון, מ"ז לעומר

צאת השבת בשעה 9:16.

בתפילת ערבית אין אומרים ויהי נועם וגו' ואתה קדוש וגו'. ספירת העומר (שבעה וארבעים יום, הוד שבמלכות).
הבדלה. ויתן לך.

מלוח מלכה: "לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת בכל מיני סידור הנהוגים אצלו בעריכת השולחן לסעודה גמורה, אף על פי שעכשיו לא יאכל אלא כזית [ואם אינו אוכל כביצה – יטול ידיו ולא יברך על נטילת ידים], הן מחמת שאין לו יותר . . . מכל מקום יש לו לעשות הכנה וסידור השולחן כגון פריסת מפה²⁶ וכיוצא בזה כמו לסעודה גמורה כדי ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו".

התגלות מתן תורה בחג השבועות

"לקראת חג השבועות ה'ש"ת כתב כ"ק מו"ח אדמו"ר מכתב מיוחד לתלמידי הישיבות²⁷ . . . מכתב הנ"ל צריכים ללמדו וגם לפרסמו בין אלה שאין יודעים אודותיו²⁸ .

להלן כמה ציטוטים ממכתב הנ"ל²⁹:

"בעוד ימים ספורים נזכה – בחסדי אל עליון – לאור כי טוב, אין טוב אלא תורה, הוא יום הבהיר חג השבועות, זמן מתן תורתנו. התורה הקדושה אשר היתה ספונה טמונה וגנוזה באוצרותיו של הקב"ה ושעשועיו יום יום, אשר אלי' נכספו ונשתוקקו מלאכי השרת בהתחננם אל בורא העולם באמרם אשר תנה הודך על השמים, התורה הקדושה הלזו נתנה אליקינו ואלקי אבותינו לנו ולכל ישראל ללמדה בשביל לקיימה.

כל חג וחג הוא זכרון לקביעות הראשונה שקבע הקב"ה לחוג את החג הזה, ולכן נקראים החגים בכתוב בשם מועדים כאמור אלה מועדי הוי' אשר תקראו אותם במועדם, ובו ביום בכל שנה ושנה מאיר ומתגלה אותו האור שנתגלה בפעם הראשון. ובכן, הנה בחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, בשני ימים הבהירים הללו, שהם מועדי ה', מתגלים ומאירים אותם האורות והגילויים שהאירו ונתגלו בשעת מתן-תורה. הנשמות שהן בגן עדן התחתון והעליון מתאספות למתיבתא דרקייע, ויבדלו לחיים טובים כל ישראל בכל מרחבי עולם באים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לקבל את התורה הקדושה.

...המעייין בשיטת התוספות בד"ה תורה היכן היא, במאמר ריב"ל³⁰ יבין שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה והשי"ת מטריד את המקטרג על עם ישראל כדוגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

זאת אומרת, אשר חג השבועות הוא זמן המוכשר לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה

לאמירת פרקי אבות, לפי שהוא לימוד, משא"כ ב"כגוונא" שהוא תפילה (והארכנו בדבר בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג ס"ג במילואים (ג) בשוה"ג הא' להערה בד"ה ובהיותי בזה. וש"נ). ובפרק זה – במשנה י פסוק "עדי יעבור" ופסוק "מכון לשבתך" אינם בשלימות. (25) חל"ב ע' 266. וראה שם בארוכה. וראה גם שם חכ"ז ע' 297 ואילך.

(26) ראה מזה בשו"ת באתרא דרב סי' יד'תקט.

(27) נדפס באג"ק שלו ח"ה ע' עו.

(28) שיחת יום ב' דחגה"ש ה'תש"י.

(29) חלקם הועתקו גם ב'לוח היום יום'.

(30) שבת דפ"ט ע"א.

ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג כדוגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

שלשת ימי הגבלה (ג' – ה' סיון)

תספורת

מנהגנו ע"פ קבלה³¹ שאין מסתפרים עד ערב שבועות. כשהסתפרו בימי הגבלה קודם ערב חג השבועות לא היתה רוח כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע נוחה מזה.

נישואין

בשנים הראשונות הורה כ"ק אד"ש להחמיר גם לגבי נישואין בשלשת ימי הגבלה, ורק בשנים האחרונות התייחסות בשלושת ימי הגבלה³².

בנוגע לפרישה – ראה בהערה³³.

מוזיקה

אע"פ שנוהגין להקל בג' ימי הגבלה לערוך חתונות, מקום לומר שאין זה היתר גורף לריקודים ומחולות של רשות (וכפי שמובא באליה רבה³⁴), וכל-שכן לפי מנהגנו שנוהגין אבילות עד ערב שבועות³⁵.

לענין בגד חדש בשלושת ימי הגבלה – ראה בהערה³⁶. [ולצורך מצוה, לקנות ולשטוח בגדים

(31) וראה לקו"ת במדבר יד, ד (עיי"ש, מפע"ח שער ספה"ע פ"ז). אוה"ת ויקרא ח"ד ע' א"ב. סה"מ תרכ"ט ע' קעז. ולא (רק) מטעם אבילות. וראה בהערה הבאה.

(32) בנוגע לסיודי חו"ק בג' ימי הגבלה – ידוע שבשנים הראשונות לא נהגו כן. וכ"ה באג"ק ח"ח ע' שיח. (ויל"פ בתרתי: א) כהשי' שדעת הארז"ל להחמיר גם בנשואין (אף שמו"ד הארז"ל לא משמע כן בלל), ושמה"ט, עדיף באם אפשר, גם לא בלג"ב (עיי"ש). וכ"ה באג"ק שדפס בשר' שלחן מנחם ח"ו ס' ע' קנה). (ב) עיקר: שהוא מטעם אבילות – וכהדעה בשו"ע אדה"ז. וכ"מ בלוח כולל חב"ד. ובשיחת ל"ג בעומר תשמ"ו (מסרט הקלטה), וכן בלקו"ש (חל"ז ע' 123 הע' 8 – משיחה הנ"ל מ' שמה"ט חב"ד להחמיר באבילות (לא רק בתספורת) כהדעה הנ"ל בשו"ע אדה"ז. ולהעיר שבשיחה הנ"ל (מסרט הקלטה) נקט ר"ח סיון כדוגמא להיתרא, ולא ג"י הגבלה]. ויש לדחות שהכוונה בהציון לשרו"ע אדה"ז היא להשי' שהוא עד ג' ימי הגבלה ולא עד ערב שבועות. ומה'ל' בהיום יום ג' סיון ש"לא היתה רוח אאמ"ר נוחה מזה" – משמע יותר שאינו מדינאי או ממנהגא, שבאמת המנהג הפשוט הוא להיתר מ' ימי הגבלה (ראה גם מג"א סתצ"ג סק"ה ומשנ"ב שם סקט"ו), אלא שיש להחמיר ע"פ הקבלה. (וכ"ה ה'ל' בסה"מ תרכ"ט שבהע' הקודמת: מיהו ע"פ הקבלה אין לגלח עד ערב שבועות. אלא שעיקר הכוונה שם לאפקי היתר בלג"ב). ויל"ד, שכיון שאי"ז לכל הדעות והמנהגים לא היתה דעתו נוחה. ומזה שמקילים להסתפר בע"ש כשחל ערב שבועות בשבת – אין ראי', שבכה"ג שאני מפני כבוד השבת והרגל, וכמי שנהג אבילות שבעה ופגע בו שבת ערב הרגל שמוותר להסתפר בע"ש שו"ע אדה"ז ס"ח ויר"ד סתצ"ט ס"ג. אבל ראה זה חדש בתשובה להחר"ם חביב (בעל כפות תמרים וגט פשוט) מכת"ר שדפס באורייתא גל' יח, שאם הוא ע"ד הנגלה אין להסתפר בע"ש. ושוב דחה שיש מקום לומר דדמאי ללג"ב שחל ביום ראשון שמסתפרים בע"ש. וראה שקו"ט בהתקשרות גל' תשכו ותשכ"ט). והעיריני ח"א שיתכן לפרש דלא מסמנא מילתא לענין נישואין, כיון שר"ג אז באבילות. ודווקא.

השינוי בשנים האחרונות היתר נישואין בג' ימי הגבלה – לכאן נ' ברור שהוא על יסוד ההוראה שלא לדחות נישואין וכו' ושאלו להחמיר בקביעת ימי נישואין "מלבד המפורשים". ועוד להעיר – שלכמה שי' – גם המחמירים באבילות עד ג' ימי הגבלה – התיירו נישואין מר"ח סיון. אבל ראה אג"ק ח"ט ע' מו. ודון מינה ואוקי באתרין.

(33) ראה א"ר סר"מ סק"א משיירי כנה"ג. סידור הארז"ל (לרש"ר) סדר השכיבה – הובאו בלקו"ש חל"ח ע' 6 הע' 53. ועיי"ש בפנים.

(34) ראה ואל"ה – וכ"ה סר"מ סק"א – ובאר"ה – כה"ח סר"מ סק"ה וסתצ"ד סק"ג.

(35) סתצ"ג סק"ב הובא בפמ"ג ובשעה"צ שם. והובא גם בזכ"ל"א (אלקלעי) אות ט, לסתצ"ג ס"א – ע, ב. וכ"כ בהליכות שלמה להגרשו"א פ"א סט"ו. וכן הביאו גם בשם בעל שבה"ל ועוד. וראה גם במסורת משה ח"ב אות רכא – ע' קיז. ומצינו עד"ז במל"ח פ"ז ס"א להחמיר ברקודין ומחולות של רשות מל"ג בעומר ואילך (למנהגם). ומצינו לא"ר.

(36) וראה בסוף הקובץ במילואים (ב).

(36) מחד גיסא כללות המנהג שלא לברך שהחינו חידוש הוא (אף שנתברר שהזכור מכבר. וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב ס' ג' לתתמח. ושי"ן). וכמה אחרונים דחו למנהג זה, כידוע. [ולהעיר שבאג"ק אדמו"ר מוהרי"צ חט"ו ע' קנ הובא המנהג בסגנון אחר קצת: ה' משתדל שלא יבוא לזה אשר בימי הספירה יודרש לו לברך ברכת שהחינו וכו' שמעתי ממנו עפעס א מנהג ישן, אז בימי ספירה לאזט זעך ניט מאכין ברכת שהחינו]. לאידך, סתמית הלשון מוכיח שהכוונה לכל ימי הספירה. והרי בתשובה ג' שבזמנם נהגו באבילות כל ימי הספירה. וכ"ה ה'ל': כתב רב שרירא גאון... זורו חכמים שלא לעשות שמחה בין פסח לעצרת, ושלא לעשות כסות חדשה עד שבועות. ועד"ו הוא בכ"מ. ואם נפשו לומר, מקום להחמיר באמירת שהחינו משאר מנהגי אבילות, כיון שעיקרה לא משום אבילות אלא שלא לומר שהחינו בימי פורענות. והרי עיקר הפרעות וכו' היו דוקא בימי הגבלה, כידוע. וכמובא בפוסקים בעניינו. (אמנם, כאן השקו"ט בנוגע בגד חדש מצ"ע ללא אמירת שהחינו. ואכ"מ). זאת ועוד, שכן"ל בא"ר ר"ל להחמיר לגבי רקודין ומחולות של רשות בג' ימי הגבלה – גם לדידהו (המקילים באבילות מר"ח וכו'). וכ"ש לדידן.

אבל להעיר מלקט יושר ע' 98 להתיר להלביש בגדים חדשים משבת קודם שבועות. ואם מיירי (כהמשמעות שם) לתתונה דוקא

מחמת מצות שמחת יו"ט, ודאי אפשר להתייר³⁷].

שמחת יום טוב

ביום טוב של עצרת חייב אדם להיות שמח וטוב לבב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים אליו, ושמחה זו היא מצות עשה מן התורה. כיצד משמחין? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים³⁸ והנשים קונה להן³⁹ בגדים⁴⁰ ותכשיטים כפי ממונו. [ואנשים – כדלקמן ביום א' דשבועות].

מזה מובן, שמצוה דאורייתא על הבעל לקנות לאשה בגדים ותכשיטים, וכן לילדים קליות ואגוזים, או דבר הדומה לזה. (בספר השיחות תשמ"ח⁴¹: מה טוב – אז פאר יום טוב זאל מען קויפן א קינד א נייעם סידור וכיו"ב. במכ"ש דערפון וואס ע"פ דין דארף מען אים קויפן "קליות ואגוזים" – דברי רשות).

כתב הרמב"ם: כשהוא אוכל ושותה [ביום טוב] חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ושמחה כזו קלון היא להם.

בכמה שיחות קודש⁴² נזכר שיש לדאוג לספק צרכי החג בהרחבה לכל הנזקקים עבור חג השבועות (אף שאין בו ריבוי הוצאות), בכדי לקיים מצות "ושמחת בחגך" לעצמם ולכל בני ביתם והסמוכים על שולחנם, עבור מאכל ומשתה, עבור בגדים ותכשיטים לנשים, ועבור קליות ואגוזים ומגדנות לקטנים, כדי שתהי' שמחת יו"ט – "ושמחת בחגך" – אצל כל אחד ואחת לפי ענינו, שמחה בשלימותה. ואדרבה, בחג השבועות ישנו חיוב לאכול ולשמוח יותר משאר יו"ט⁴³, "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם", "להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל", "יום שניתנה בו תורה".

(וכהנחה לעשות בגדים חדשים בשבת שלפני החתונה), צ"ב מדוע נזקק המתין עד שבת שלפני שבועות, שהרי מנהגם לעשות חתונות מר"ח (כ"מ"ש עם). ואם הכוונה בכלל, הרי לעיל מיני' כתב שלא רצה להתייר לתלמידו להפוך הסרבל (דס"ל שהוא כבד חדש) עד אחר ר"ח סיון. ואולי הפיכת הסרבל מיירי לכבוד הרגל – ראה שם לעיל ע' 97, שלעצמו לא הי' מתקן בגדים לרגל עד אחר ר"ח. ולאידך, הורה לאחרים להיות בתיקון בגדים (ולא בקני') לרגל אחר ל"ג בעומר, עיי"ש. ודוחק לומר דמיירי דוקא בקביעות שערב שבועות חל בשבת. ועכ"פ, אא"פ להוכיח ממהגם, שהרי נהגו היתר גם בחתונות מר"ח. ואילו בשאר המקומות (אצל הראשונים וקדמונים) שהובא מנהג זה – הובא בסתמא עד העצרת.

37) ראה גם בהערה הקודמת מה שהקלו בה.

38) ובסה"ש תשמ"ח (ח"א ע' 317 הע' 120)) מעיר מל' הרמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"ח: קליות ואגוזים ומגדנות. ועיי"ש עוד (הע' 119) [לענין חג הפסח]: ופשיטא – לא לרגו עליהם, ח"ו, היתכן שכשאשר מדברים אודות ענינים הכי נעלים, יצי"מ כו' זקוקים הם ל"קליות ואגוזים! אלא, לכל לראש, יש לשמחם לפי מעמדם ומצבם, ואח"כ יסביר להם עניני יצי"מ וכו'.

39) דיקו הלשון "קונה להן" ולא שהן לובשות בגדים חדשים – אף שפשוט שהשמחה היא מהלבישה (ולא מהקני') – ז"ל, דאשה בעלה משמחה (ראה כס"מ ולח"מ ריש הל' חגיגה. אבל ראה ר"ק ולח"מ מעה"ק פ"ד ה"ד. וראה שיחת ש"פ נח תשמ"ה. לקו"ש ח"ז ע' 237. ח"ט ע' 368 הע' 51. ח"ג ע' 66 הע' 37. שיחת ו' תשרי תשכ"ח. וכבר העירו מרמב"ם ע"ז פ"ב ה"ג. פיה"מ קדושין פ"א מ"ז. ולגוי הרמב"ם (בסהמ"צ דלקמן) בפסחים קט, א: חייב אדם לשמח בניו ובנותיו – משמע שבאשתו היא עימה חייבת. [ולהעיר מפסקי רבינו אשתרוק דבלנש לפרק ערבי פסחים (נדפס מכת"י קבוצת ישרון גל' מ – ניסן תשע"ט): וחייב ג"כ לשמח הבנים בשמחתן]. וראה שיחת ב' דחגה"ש תשי"ב. ש"פ ויקהל תשמ"א. נשא תשמ"ג. ולהעיר מסה"ש תש"נ ח"ב ע' 403 הע' 138. ואכ"מ).

ומש"כ בכ"מ (סהמ"צ הרמב"ם מ"ע נד. חינוך מ' תפח. ועוד) ללבוש בגדים חדשים – התם קאי על חובת הבעל בשמחת עצמו (ולהעיר שבסהמ"צ וחינוך כ' בנוגע לנשים "חילוק מיני מתיקה"), וכבגמ' פסחים עא, א שמשמחו בכסות נק'. וכ"ה בשו"ע אדה"ז סתקכ"ט ס"ז, שבגדי יו"ט הוא מדין שמחה.

אבל באר"ח ה' חוה"מ סל"ד: נשים שמחות בבגדי צבעונין. וי"ל.

40) בירושלמי פסחים פ"י ה"א: נשים בראוי להן כגון מסנין וצולין. וראה קה"ע ופנ"מ שם, דמסנין היינו מנעלים. ובפי' הפנ"מ מציון לכתובות סד, ב (במשנה): מנעלים ממועד למועד. ופירש"י: מנעלים חדשים לכל שלשת רגלים. ושם (בגמ') סה, ב: ניתבינהו ניהלה במועד כי היכי דניהו לה שמחה בניהו. וראה מהר"ם שיף שם. ובאגודה פסחים פ"י שלכה"פ יקנה מנעלים. וכ"ה במהרי"ל הל' יו"ט, הובא בא"ר ס' תקכט סק"ו. וראה חכמ"ש שם. ולהעיר משיחת ר"ח שבט תשמ"א (מסרת הקלטה): משמחה מיט נעלים און שמלות ובגדים יפים איז דאס א מ"ע מה"ת".

[ולכא"ו מקום לומר, שאינו חייב לקנות בגדים חדשים בכל רגל ממש, כ"א שיהיו בגדים מיוחדים ליו"ט, ויפין יותר משל חול ושל שבת, ולכל היותר – שיהא חידושן ניכר, וכבגדים מוגהצים לבני א"י. וקמ"ל שגם כשאין ידו משגת לבגדים מיוחדים ליו"ט, יוצא יד"ח במנעלים חדשים, אף שבלא"ה צריך לקנותם כמ"פ בשנה, כיון שמתקלקלות במקום הרים, כבגמ' כתובות שם. ואכ"מ].

41) ח"א ע' 343. וראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 227.

42) ראה שיחת ליל ערב חגה"ש תשמ"ג. ש"פ במבדק תשמ"ו. ג' סיון תשמ"ח.

43) וברוקח סרצ"ה: צריכין ישראל לשמוח שמוחל הקב"ה עונותיהם. ובסידור בית יעקב להיעב"ק, שמצות שמחת יו"ט הקדוש הזה גדולה מאד ורבה היא על כל שמחת הימים הקדושים.

ולהעיר מהגהת מהר"ו לוח"צ צג, א: הוא הי"ט היותר משובח. ובנצו"א שם: קדושתו גדולה שלא הי' יום יותר מקודש ממנו.

יום ראשון, ג' סיון, מ"ז לעומר

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מז.

שיעור חומש היומי מהתחלת הפרשה עד שני, ולמנהג מדינתנו – עד (ועד בכלל) פסוק זאת עבדת (ד, כח).

יום שני, ד' סיון, מ"ח לעומר

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מח.

יום שלישי, ה' סיון, ערב חג השבועות, מ"ט לעומר

שיעור היומי במסכת סוטה – דף מט, וסיום מסכת (שלמדוהו בימי הספירה – דף ליום).

בר"ד משיחת ליל ערב שבועות תשמ"ו⁴⁴: כאן המקום להעיר אז די וואס מאיזה סיבה שתה' האבן זיי נאך ניט געמאכט דעם סיום אויף מסכתא סוטה, נאכמערער – אפילו די וואס מאיזה סיבה שתה' האלטען זיי נאך אין מיטן, און נאכמערער – אפילו די וואס מאיזה סיבה שתה' האבן זיי נאך ניט אנגעהויבן, איז, כמדובר, האט געלערנט פסח שני, אז ס'איז קיין מאל ניט פארפאלן, כביאור פון נשיא דורנו⁴⁵.

בד"ה אנכי ה"א תשמ"ט נזכר ע"ד "ההכנה דהקדמת נעשה לנשמע, שהיא ההכנה העיקרית למתן תורה, כמובן גם מזה שהכנה זו דהקדמת נעשה לנשמע היא בחמישי בסיון שהוא הערב של ששי בסיון שבו ניתנה התורה. והוא, שבמשך היום יתבוננו בהענין דהקדמת נעשה לנשמע, התבוננות המתאימה שמביאה לידי פועל, שבכל ענין דעבודת ה' צריך לכל לראש לקיימו בפועל (נעשה), ולאחרי זה להבין את הענין בחב"ד שלו (נשמע). ואף שיום זה (חמישי בסיון) הוא ערב יו"ט שישנם בו כמה טרדות דהכנות צרכי החג [כשחל בחול], הרי ידועה תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר שבחג השבועות ועד"ז בערב (ומעין) חגה"ש אין שליטה (כ"כ) להצד שכנגד, ולכן הוא זמן המוכשר לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה כו".

ההוראה מזה ש"בחמישי [בסיון] בנה מזבח והקריב עליו קרבן", "עולת תמיד העשוי' בהר סיני", שגדר הקרבן כקרבנות שלאחרי מ"ת – שבערב מתן תורה מתחילים כבר העניינים דמתן תורה. והימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה – ראה הנסמן בהערה⁴⁶.

בספר השיחות⁴⁷: הצ"צ ה' אומר דא"ח ער"ש [=ערב שבועות] בבוקר אחר התפלה. ובר"ד משיחת ליל ערב שבועות תשי"ג, שגם בשנה הראשונה לקבלת הנשיאות – בחג השבועות – אמר הצמח צדק מאמר חסידות בבוקר של ערב שבועות. ושם: וואס דאס איז מצד די שני כתרים. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): איצטער ביינאנט איז די הכנה, און מארגן אינדערפרי וועט מען ארום גיין מיט שני כתרים מצד הקדמת נעשה לנשמע, ואין הקב"ה מקפח שכר כל ברי', און שבועות אינדערפרי וועט מען געבן די תורה, און מען זאל מקבל זיין די תורה בשמחה ובפנימיות.

תספורת

מצוה על האדם לגלח בערב יום-טוב, שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול⁴⁸ [ומפני טעם זה אסרו לגלח (בחול ה)מועד], ובפרט בערב שבועות (כיון שלא הסתפרו בימי הספירה)⁴⁹.

(44) מסרט הקלטה.

(45) גם בהמשך הדברים (בשיחה שלאחמ"כ) שמכריזים ומודיעים עוה"פ בנוגע לענין הסיומים סוטה שאפילו אלו שמאיזה סיבה עדיין לא עשו זאת יכולים לעשות מחר במשך היום, או לאח"ז, ועד אפילו לאחרי זמן מתן תורתנו, ובמיוחד – בימי התשלומין. [אלא שכבר העירו שאינו ברור אם הכוונה לסיום עמ"ס סוטה, או לסיומי הרמב"ם. ובהנחות מציינו שרשמו בב' האופנים. ואכ"מ].

(46) ראה בארוכה לקו"ש חב"ח ע' 15 ואילך.

(47) תרצ"א ע' 237 (מרשימת רבינו). וראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ז ע' קעא. סה"ש תרצ"ב ע' 58. ובר"ד משיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ז (סה"ש ע' 259 – במהדור"ח) שאצל אדה"ז היו זמנים שנהג כן.

(48) שו"ע אדה"ז ס' תקכט.

(49) הלכתא למשיחא, והוראה נפלאה בענין "אחכה לו בכל יום שיבוא", בטעם התקנה לגלח לפי שמהרה יבנה המקדש ויצטרך לגלח על מנת ליכנס לעזרה ואסור ביו"ט, בשו"ת בנין שלמה ס"י, זו"ל: ונראה שהטעם שחייבו חכמים לגלח ערב הוגל, כל עצמו של תקנה זו

ניתן להסתפר גם בליל ערב שבועות⁵⁰.

בדיקת דם

יש לזהר מלעשות בדיקת דם בערב שבועות כשאין בהם צורך מייד⁵¹.

מיני מאפה חלביים

גזרו חכמים שלא לעשות לחם חלבי או בשרי ואם עשה כן כל הפת אסור. וכמו כן, אין לאפות פת עם מאכלים בשריים או חלביים בתנור אחד⁵². וכך הובא בשולחן ערוך⁵³: "אין לשין עיסה בחלב שמא יבוא לאכלו עם בשר. ואם היה דבר מועט . . או ששינה צורת הפת [לפני גמר האפי'] שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר מותר". וכתב הרמ"א שם: "ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות . . . כי כל זה נחשב כדבר מועט [כיון שנאכל תוך יום⁵⁴] גם כי צורתן משונה משאר פת. וכל־שכן פלאד"ן [עיסה ממולאת בגבינה] או פשטיד"א שמותרים [מאחר שניכר בהם החלב או הבשר]".

אבל אם הפת נאכל ביום השני של חג, אין להתיר ללוש עיסה בערב יו"ט בחלב, אלא אם כן שינה צורת הפת באופן הניכר שאין רגילים לעשות פת בצורה כזו, או אם ניכר עליו שהוא חלבי.

מיני מאפה מתוקים שנאכלים בדרך כלל לבד, ואין הדרך לאוכלם עם בשר, מותר לעשותם חלביים. ומכל מקום נכון הדבר לרשום איזשהו סימון על האריזה שהוא חלבי משום מכשול⁵⁵.

הכשרת התנור⁵⁶

מבואר בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן⁵⁷ שהנוהגים לאפות דברי מאפה חלביים יזהרו כשמכשירים התנור המיועד לבשרי [ורוטב של בשר נשפך עליו לפעמים ונבלע בתוכו] שקודם האפייה יסיקוהו יפה בענין שיהיו נצוצות ניתזין ממנו (ושיהיו הגחלים מהלכים על פני כולו)⁵⁸.

במציאות ימינו, שהתנור עשוי מאמאייל (enamel) (שיש בזה מחלוקת מה דינו), והדרך לאפות בו רק במגשים ולא ישירות, ונמצא שהתנור נאסר רק על־ידי זיעה⁵⁹, מקילים הרבה פוסקים

לא נתקן רק בזמן הבית, דהוי חייבין ברגל בראיית פנים בעזרה כו' שאסור לכל אדם כו' להכנס למקדש כולו מתחילת עזרת ישראל ולפנים כשהוא כו' פרוץ ראש דרך ניוול כו', דבשביל זה חששו חז"ל והזהירו לגלח ערב הרגל, כדי שלא יבא מניעה בשביל זה לבטל מ"ע דאורייתא של ראיית פנים, או דיכנס כשהוא מנוול לעזרה ויעבור על עשה דמקדשי תיראו, ותקנה גדולה תקנו בזה כו' (ו)כיון דנתקן אז תקנה הראשונה לא זזה ממקומה, משום דמהרה יבנה ביהמ"ק כו', וכמו דחייבים האידנא לטהר את עצמו ברגל, ואף דהאידינא ליכא קרבנות ראי', וע"כ הדעתם משום דמהרה יבנה המקדש כו'. ואין לדחות כו' לכאורה גם לענין ישראל נמי י"ל דאם יבנה ביהמ"ק ויצטרך לעלות לרגל ולהתראות פנים בעזרה יספר אז ועייל כו' - דהכא עיקר חיובא ביום ראשון הוא, ואז אסור להסתפר מחמת שהוא יו"ט, ועוד כו' (ד)אין שייך לסמוך ע"ז בכל ישראל דיספרו עצמן.

(50) ראה פקודת אלעזר או"ח סתצ"ג ס"ב בהערה בשוה"ג. וראה בארוכה אצלנו במ"מ וציונים להל' יומית אות תצא. וראה השקו"ט בהתקשרות גל' תשכט. וראה גם במ"מ ללוח יומי תשפ"ב לענין ליל ששי כשחל שבועות ביום ראשון, וכש"כ בליל ערב שבועות.

(51) ואף שיש מקום לומר שבדיקות דם אינן נגדר הקזת דם, וכבר האריכו בזה - מ"מ, בערב חג השבועות, שיש בו חשש סכנה, יש מקום להחמיר. ועל דרך (אף שיש לחלק) מה שהחמיר אדה"ז בשולחנו (או"ח תס"ח ס"ג) לענין אחר לגבי ערב שבועות.

ולענין חיסונים בערב שבועות - ראה שו"ת באתרא דרב סי' יד'תתקצד.

(52) אבל אין איסור לאפות פת בתנור חלבי או בשרי שבמינו, ואף באופן שמחמירים שהפת נעשה בשרי או חלבי, הפת מותר באכילה במינו (מכמה טעמים. ויש להוסיף משי"כ בשו"ת הצ"צ סס"ט שגם בספק שמא זב חלב תחת הככר, מותר ע"י טעימה שאין בו טעם חלב).

(53) יו"ד סצ"ז ס"א.

(54) ראה בסוף הקובץ במילואים (ג).

(55) וראה בארוכה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יג'ק. ולהעיר מרשימת ענינים וספורים (להרב"ש ז"ל שניאורסאהן) ע' קט בטעם שמחמירים בענין זה.

(56) יש כמה פרטים בנוגע להכשרת תנורים וכיריים מבשרי לחלבי. ואין כאן המקום להאריך במסגרת זו. ומובא כאן רק השייך להמבואר בשו"ע אדמו"ר הדקן הלכות חג השבועות (סתצ"ד). וראה אצלנו בהלכה יומית אות תשיט ואות תשכז. וראה עוד אות מט ואות תרכב ובמקורות ועיונים לשם.

(57) שם סט"ו.

(58) ואף שלאחרי הכל הכשרה מבשר לחלב ("התירא בלע") אין צורך בליבון גמור, ומספיק לעשות הגעלה או ליבון קל (ולשיטת אדה"ז - הגעלה מועילה אפילו כשמכשיר כלי שנאסר ע"י שנבלע בו בשר ואח"כ חלב) - כאן הדין שונה. וההסברה הפשוטה היא, שהתנור עשוי מחרס, וכלי חרס אין לו תקנה כי אם על־ידי ליבון גמור, ואף גם זה רק כשמקור האש הוא בתוך התנור עצמו ("מסיקו בפנים"), וגם רק אם הדרך הוא להשתמש בתנור כל השנה על־ידי שמסיקו מבפנים.

(59) בנוף הקניא אין שר לחוש לזיעה בתנורים - ראה אצלנו בקובץ הערות הת' ואנ"ש 770 שבט תשע"א בשוה"ג להע' 12. מקורות

להכשיר את התנור על-ידי ליבון קל. ובפועל – להדליק את התנור בחום הכי גבוה ולהשאירו דלוק למשך זמן. ועל כל פנים, ניתן לסמוך על כך, כשמכשירים מבושרי לחלבי. ובתנור שמקור האש נמצא בתא נפרד מתחת לתנור עצמו, יש להוציא את קרקעית התנור, באם אפשרי, כך שהאש תכנס ישירות לתנור⁶⁰.

גם המחמירים באמאייל לדוגו ככלי חרס, או שחוששים שלא להכשיר כלי זכוכית מצד הדלת העשוי מזכוכית, אם התנור הוא מסוג הנקרא פירוליטי⁶¹ (self-cleaning) ניתן להכשירו על-ידי הפעלת מחזור הניקוי, ללא כל פקפוק.

דבר נוסף⁶²: יזהרו ליקח מרדה חלבית⁶³ להוציא בה עוגות אלו מן התנור ולא יוציאוהו במרדה הרגיל שמוציאין בה שאר כל הדברים, אפילו אם רוצים להפכה על צדה השני.

הכשרה בחג

בליבון קל הנעשה לתנורים של ימינו, על-ידי הפעלת החום למשך זמן, כאמור, בדרך-כלל לא ניתן לעשותו ביום טוב⁶⁴. שכח להכשיר לפני החג – הנה, מעיקר הדין, מותר לאפות מאכלי חלב בתנור בשרי אם הם עטופים ומכוסים בצורה אטומה, וגם הרשת (rack) נקיה לגמרי. וכדאי לכסות גם הרשת בנייר-כסף. [אסור לחתוך נייר כסף מהגליל בחג]. אבל לכתחילה יש לזהר שלא לעשות כן, אלא אם כן המאכלים עטופים בשתי כיסויים. וגם אז כדאי שלא לסמוך על זה מכמה טעמים⁶⁵. וכדאי ונכון להכשיר התנור לפני זה (אף שבדרך כלל נוהגים שלא להגעיל מבשר לחלב או להיפך)⁶⁶, כדלקמן.

אופן ההכשרה בחג: נוסף לליבון קל לפני האפיה, על ידי חום האש שבתנור **הדולקת כבר מערב יום טוב** (אלא שאינו בחום הגבוה ביותר, כפי שעושים בדרך כלל, שאסור להגביה חום האש ביום טוב בכדי ללבן), ריתח קדירת מים – שהוחמו כבר מערב יום טוב ולא נצטננו, או שחיים ביום טוב לצורך אוכל נפש ועדיין לא נצטננו – בתוך התנור, כך שיעלה זיעה מרובה. אבל אסור להרתיח מים מחדש ביום טוב עבור ההגעלה.

פלטת: במקום הצורך, מותר לחמם מאכל חלבי על פלטה בשרית, בתנאי שהפלטה נקיה מאוכל בשרי, ושהמאכל החלבי נמצא על גבי חתיכת נייר כסף וכדומה. כמוכן, אסור לחתוך בשבת וחג חתיכות מגליל נייר-כסף לצורך זה, אף אם החתיכות גדולות יותר מהמידה הנצרכת, משום איסור מתקן מנא.

ועיונים להלכה יומית אות תרכב. שם אות שסז.

60) ויש להאריך בכ"ז (מה שאופים בתבניות מדין ב' קדירות, ליבון קל – יס"ב או קש נשרף – בהיתרא בלע, הכשרה ע"י זיעה, אופן ההכשרה מצד מיעוט תשמיו, היסקו מבחוץ (ושצ"ל גם דרך ההסיקו מבפנים) במתכת ובליבון קל, אמאייל). והארכנו בכ"ז במק"א, וגם בקובץ הנ"ל. ולא עת האסף פה.

61) העולה לכ"ט 900'F.

62) מובא בשו"ע אדמו"ר הזקן שם.

63) וה"ה כפפות תנור, אלא אם כן עשויות מברז (ולא סיליקון) וכבסו אותן במכונה במים חמים עם סבון. וראה בשו"ת באתרא דרב סי' ז'רעב. ושי"נ.

64) כיון שבכך מוציא אש חדש בחג. ובלא"ה, שכיון שאין הדרך לאפות בחום הכי גבוה אי"ז הבערה לצורך אוכל נפש. בכלל, כלי הצריך הגעלה או ליבון אסור להגעילו או ללבנו ביו"ט מפני שהוא מתקן כלי ביו"ט, ואפילו אם רוצה להשתמש בו ביום לצורך אוכל נפש. אבל מותר ללבן ביו"ט כלי ברזל שאפו בו מאכל של בשר כדי לאפות בו ביום מאכל של חלב, אע"פ שהיה אפשר ללבנו מערב יו"ט, לפי שאינו ניכר שמתקן כלי אלא הוא מחממו כדי לאפות בו, ובלבד שמיד שיעבידנו מן האש יתן בו המאכל של חלב, אבל אם יצטנן הכלי ואח"כ ילבנו שנית כדי לאפות בו א"כ הרי ליבון הראשון לא היה רק להכשירו ונמצא עשה הבערה כדי לתקן כלי ביו"ט. וכל זה כשמלבן מבשר לחלב, כיון שאין צריך ללבנו היטב אלא די לו בליבון קל, אינו ניכר שמתקן כלי אלא הוא מחממו כדי לאפות בו. כלי שטעון הגעלה או ליבון מחמת חומרא בעלמא ולא מן הדין, מותר להגעילו או ללבנו ביו"ט, אע"פ שהיה אפשר ללבנו מערב יו"ט, דכיון שמן הדין אינו צריך כלל ליבון ולא הגעלה הרי אינו מתקן כלום.

65) ראה שו"ת כת"ס יו"ד ס"ד. אג"מ יו"ד ח"ג ס"י. (וראה שם יו"ד ח"א ס"מ. שם סנ"ט). בדה"ש ס"ב ס"ק קפג. קובץ במית לוי פסקי חודש ניסן. שבות יצחק דיני מיקרוגל פ"ה סק"ג.

ובענין החומרא לכתחילה בשתי קדירות וגם במכוסים – ראה אצלנו בקובץ הערות הנ"ל בשוה"ג ה' להערה 12 מקורות ועיונים להל' יומית אות שנוב.

וכ"ה גם אם תמיד אופים בשר בתנור רק כשמכוסה.

66) ראה שו"ת מנח"י ח"ה ס"ב. ויש שחששו לא להגעיל מבשר לחלב גם בענינו – ראה שו"ת חלק"י יו"ד סכ"ג סק"ג. ההורות נתן ח"א סל"ד סק"ב. וראה בדה"ש ס"ב ס"ח בביאורים ד"ה לכתחילה (ע' רטו). וראה אצלנו בהל' יומית אות תשכו. באתרא דרב סי' ז'תנה. ושי"נ.

עוגה פרווה המונחת לצורך חימום על כיסוי הסיר הבשרי: אין לאוכלה ביחד עם מאכלים חלביים.⁶⁷

פרחים

אלו שנוהגין לטווח פרחים בבתיים⁶⁸, מותר לשוטחם אף ביום טוב, כיון שחשב עליהן לטלטלן מערב יום טוב⁶⁹. בכלל, אם חשב לטלטלם או שהוכנו לתשמיש מסויים וכן פרחים ריחניים – אינם מוקצה⁷⁰. עלים הנופלים מהפרחים אסורים בטלטול משום מוקצה, ואסור להעבירם מעל השולחן בין בידי בין בדבר אחר שבידיו כגון בסכין וכיוצא בו, אבל מותר לטלטלם בגופו שלא בידיו⁷¹.

מותר להעמיד פרחים במים בשבת ויו"ט⁷², אבל רק בפרחים ושושנים שאינם נפתחים מלחלוחית המים. וצריך לזהר שלא ליתן מים לתוך האגרטל, אלא יעמידם רק באגרטל שהיו שם מים מזומנים מכבר, מערב יו"ט. וכן אם הוציאם מהמים מותר להחזירם למים. **אסור להחליף את המים באגרטל של הפרחים במים חדשים.**

להוסיף מים: בפרחים שנפתחים מלחלוחית המים (כמו שושנים וכיו"ב) אסור בשבת ויום טוב (משום שזה גורם להם להפתח). ובפרחים שאינם נפתחים – ביום טוב מותר [להוסיף עד מחצה]⁷³, ובשבת אסור⁷⁴.

בפרחים שנפתחים י"א שנכון לזהר שלא לטלטל בחוזק, כי על ידי תנועת המים עלולים הפרחים להפתח. ויש לפקפק בחשש הנ"ל – ראה בארוכה בהערה⁷⁵.

הדס [או פרחים] מחובר מותר להריח בו בשבת ויום טוב (ומברך עליו "בורא עצי בשמים" [בהדס וכל מין עץ] או "עשבי בשמים" [במין עשב]) שהרי אין הנאתו אלא ריחו, וזה יכול לעשות אפילו בעודו מחובר, ולמה יקצצנו. מה שאין כן דבר הראוי לאכילה שיש חשש שמא יתלוש.

יש להימנע מלקבוע סעודה משעה עשירית ולמעלה (לערך 4:41 אחר הצהריים), כדי שיוכל לאכול סעודת יו"ט בלילה לתיאבון.

טהרה

חייב אדם לטהר עצמו ברגל, והיינו לטבול במקוה בערב הרגל. ויכוון בשעת טבילה שהוא טובל לכבוד הרגל ולהמשיך עליו קדושת היום בשמחה ובטוב לבב. ואף מי שאינו טובל בכל ערב שבת, חייב לטבול עצמו בכל ערב הרגל. [וכמובן שזה כולל גם כן טהרה רוחנית. ובשיחת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע⁷⁶: "האם הפירוש של "לטהר עצמו" הוא בבגדים חדשים? הלא הכוונה של "לטהר עצמו" היא טהרת כוחות הנפש, טהרת המחשבה דיבור ומעשה"].

בשל"ה ריש מס' שבועות שלו: "וחייב אדם לטהר עצמו ברגל ולילך לטבול ומכל שכן ברגל הזה שבו טבלו את עצמן כל ישראל אנשים ונשים בציווי השם יתברך, כמו שכתוב לך אל העם וקדשתם

67 בנוגע אכילת מאכלי חלב אח"כ: אם יזעה מהבשר שבסיר עולה ונוגעת בעוגה, דין העוגה כבשר ממש, ויש להמתין שש שעות לפני אכילת חלבי (ראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' ו'קסט). אבל אם המכסה אטום לגמרי, מותר לאכול חלב מיד אחר כך.

68 בשו"ע אדמו"ר הזקן מובא שנוהגין לטווח עשבים בבית הכנסת ובבתים בשבועות זכר לשימחת מתן תורה וכן נוהגין להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים כדי להזכיר שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם. והוא גם בלוח כולל חב"ד. וכן נהגו בביהכ"נ בניקולייב. אבל בקהילות אנ"ש לא נהגו לטווח עשבים ולהעמיד אילנות בבתיכנסת לכבוד שבועות.

69 אדה"ז סתצ"ד סי"ד.

70 אדה"ז סי' ע"ח סנה"ג.

71 כמו כן אם נפלו על המפה שעל השולחן יכול לטלטל המפה ולנער המפה והם ננערות ג"כ ונופלים מעליה מאליהם.

72 והיינו שמתור אפ"ל להעמיד מלכתחילה את המים מזומנים מבעודי – ראה שו"ע אדה"ז ששל"ו סי"ח (והביאו במשנ"ב בשעה צ"ב סקמ"ח). וכ"מ בל' הרמ"א שם סי"א. וכ"כ בכפות תמרים סוכה בדעתו. וכ"כ הפמ"ג בא"א סק"ג, ודייק כן מל' הרמ"א. וכן מוכח במקורו, במנהגי מהרי"ל הל' שבת סי"ט והל' לולב סי"ט. ודו"ק. וראה גם בבכ"ו סתרנ"ד. וש"מ אריכות מזה בס' כרם חמד (משיח) ח"א סכ"ה.

73 כ"כ במקו"ח סתרנ"ד. ערוה"ש שם סי"ב מד"ע. וצ"ע.

74 שו"ע אדה"ז ששל"ו סי"ח. וראה לקו"ש חכ"א ע' 385.

75 ראה בסוף הקובץ במילואים (ד).

76 אחש"פ תש"א – הנחה נדפסה בתשורה גארדאן-רייניץ שבט תשע"ח.

גו'. ובזוהר פרשת אמור (ח"ג צז, ב) משמע לטבול קודם עלות השחר לאחר שלמדו כל הלילה. וכן הוא המנהג בארץ ישראל. מכל מקום נראה לי לטבול גם כן בערב הרגל כדי שיטהר בהכנסת הרגל, וגם זכר לאבותינו שטבלו בערב הרגל קודם שקיעת החמה כדמשמע פרק רבי עקיבא⁷⁷. . ניתנה תורה לטבולי יום⁷⁸.

הלכתא למשיחא⁷⁸: כתב הרמב"ם⁷⁹: כל ישראל⁸⁰ מוזהרים להיות טהורים כל רגל מפני שהם נכונים להכנס למקדש לאכול קדשים.

הלכתא למשיחא: טומאת עמי הארץ ברגל כטהרה היא חשובה, שכל ישראל חברים הם ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרים עצמם ועולים לרגל, לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל.

הלכתא למשיחא: אשעי ביו"ט הוא אינה דוחה יום טוב אלא אופן אותן יום טוב⁸¹.

הלכתא למשיחא: מצא סכין בירושלים ביום טוב שוחט בה מיד שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין⁸².

77 שבת פו, ב

יש שכתבו שכל המועדים אינם בטלים לעת"ל חוץ מחגה"ש – ראה יפ"א ו"א ח"ט סת"ד סק"ד, הובא בכה"ח שם סק"ה, בשם אמרי נועם (לר"י מדייליסקאש) ס"פ פינחס. ומקורו ממושב זקנים לבעלי התוס' שם. וכבר העירו (קובץ המאור אלול תנש"א ע' 19. ועוד) דליתא שם כלל, שהקשו מדוע לוחות השניות דיוה"כ לא בטלו היול"ט דשבועות מחמת מ"ת ללוחות הראשונות שנשברו, ותיצרו משום מעלין בקודש ואין מורדין. וכ"ה גם ברוקח פ' אמור. ותו לא.

ובכ"מ להדיא שכל המועדים בטלים היינו פסח שבועות וסוכות. וילה"ע שלהרמב"ם מגילה ספ"ב "שכל זכרון הצרות יבטל" – הרי חגה"ש אינו שייך לזכרון הצרות". ומצאתי בפי' גאולת הגר לתלמיד מהר"ל על תרגום למגילת אסתר ט, כח: לעתיד דואי כל המועדים בטלים, דפסח שהוא על שם גאולת מצרים יתבטל שישועות הראשונות לא יזכרו עוד נגד אחרונות, שבועות זכר למתן תורה לא יזכר שהקב"ה יחדש לנו התורה עם כל סודיה, וכוכה זכר להיקף עננים לא יזכר נגד ההיקף והכבוד שיהיה לעתיד דכתיב כי על כל כבוד חופה, משא"כ פורים, יעו"ש. הובא ונתבאר בלק"ש ח"ל"ב פ' שמיני באורך.

79 ולענין נשים – ראה טו"א ר"ה טו, ב ד"ה חיוב. אבל ראה ערו"ג יבמות כט, ב בד"ה ולא מיטמאת. (וכש"כ למ"ד שהיא עצמה חייבת בשמחה ולא שבעלה משמחה).

81 רמב"ם תמידין ומוספין ה. ט. ונת' בארוכה בכינוי תורה דאסרו חגה"ש תשע"ב מדוע אין בזה משום לינה.

82 רמב"ם אבוה"ט פי"ג ה"ה – ממשנה שקלים פ"ח מ"ב. פסחים ט, ב. וקמ"ל, דאף שגזרו חכמים על כל הכלים הנמצאים שיהיו בחזקת טומאה (שם ה"ד), ביו"ט חזקתן טהורין. ואף שבידושלים בלא"ה כל הכלים הנמצאים טהורין שלא גזרו טומאה (שם. מטמאי מו"מ פי"א ה"ב), וכנראה הטעם כיון שנהזרו המטאים בירושלים מחמת שכל העם אוכלים קדשים (ראה מאירי ופי' הר"ש סירילאו שקלים שם מ"א לענין רוקים הנמצאים בירושלים). ובמאירי שם מ"ב (לענינו): שהוא מקום מוחזק בטהרה. ועד"ז כ' בפסחים ע, א: אין כאן חזקת טומאה בירושלים שהטהרה מצו"ל לכל. וראה גם (לענין אחר) לקו"ש ח"ל"ז ע' 24 – לדעת הרמב"ם, בסכנין לשחיטת קדשים גזרו מפני חומרת הקדשים (ובמאירי (שם ושם) פי' באו"א), אבל ביו"ט לא גזרו. ופשוט, שהסכנין טהורים ביו"ט גם לשחיטת חולין. ואדרבה.

והנה, ברמב"ם שצאט הסכין בירושלים. ועיי"ש בראב"ד ובנו"כ. ויל"ע בדעת הרמב"ם, דמוקי לה במצא בירושלים, והלא גם חוץ לירושלים חזקתם טהורים, את"ל (ראה ערוה"ש העתידי (סי' קכא אות ג-ד), הובא בלק"ש ח"ל"ז ע' 25 הערה 48. ובלק"ש שם נראה כנוטה לסברא זו. וכ"כ בלקוטי הלכות חגיגה כו, ב ז"ת ד"ה יואסוף בעלי הרמב"ם. וראה שיח יצחק חגיגה שם. ואולי איכא למשמע הכי מראב"ד שם ה"ה, עיי"ש. והיתכן שבסו"ד נטה קו מסברא זו) שהדיון שכל ישראל חברים הם ברגל (רמב"ם מטמאי מו"מ פי"א ה"ט) אינו ברירושלים, והרי ד"ז קאי גם על כלים (כמפורש שם).

[ולהעיר מלשנון כן, "שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין", ולא התנה שזהו דוקא בירושלים. (משא"כ לפנ"ז, במצא ב"ד ניסן, שפי' דקאי בירושלים). וכמו"כ ילה"ע, דמשמע קצת, שד"ז הוא בכל הכלים, שחזקתם טהורים, ולא רק בסכנין הנמצאים, ולפי"ז אין הטעם משום שבזאי הטיבולו לצורך שחיטתו, וכמ"ש בפי"ח שם (וכבר העיר בכס"מ עמש"כ הרמב"ם כאן לפירוש באו"א, לפי של"ג על כלים הנמצאים ביום זה) – שרק ב"ד ניסן אמרו כן, שצריך להטביל סכנינו לצורך שחיטת פסחו, משא"כ בשאר יו"ט ל"ש למימר הכי. אבל משמעות סוגיית הגמ' פסחים שם, וכן במאירי שם, שגם ביו"ט הוא מה"ט, אלא, שבשאר כלים בלא"ה טהורים בירושלים, כנ"ל].

(ובאמת, עיקר כוונת הרמב"ם שאפי' בירושלים במצא ב"ג שונה ומטביל, וכמ"ש הראב"ד בביאור דעתו, דאוקי לה בנמצאת בירושלים, דעכ"ז דלא מייירי חוץ לירושלים, שבלא"ה חייב בטבילה. והכריח מזה, שגם בירושלים גזרו על סכנין הנמצאים, חוץ מהנמצא ב"ד וביו"ט. וא"כ אפי' ש, ולענין זה – קאי גם בנמצאת חוץ לירושלים. אלא שד"ז לא נתפרש להדיא ברמב"ם).

ולכאז"ל, דאף שגזירת כלים הנמצאים הוא בפשטות מחשש שפולו מע"ה (וראה אפיקי מים טהרות (מיטלמן) סס"ב סק"א, בשלילת ד' הה"א טהרות ס"א סק"ד דמייירי ברובם חברים. וראה שם ס"ח סק"ד שהוא מחשש פיעוט ביבום, מ"מ חמירי ממלו של ע"ה בענין זה, שלא אמרו שחברים הם ברגל וכליהם טהורים רק בכלים של ע"ה, שאפשר לברר אצלו אם נטמא (אף שא"צ לברר בפועל), וכאן מייירי בכלים הנמצאים (בשווקים וכו'), ויש לחשוש שמא בזב או במת נטמאו (שם ה"ד), שהרי לא כאו"א יכול לטהר עצמו. [וכמו רוקים הנמצאים בירושלים, שאף שבאמצע הדרך טהורים מה"ט גופא, לפי שכל ישראל טהורים ברגל, שבצדדים טמאין, כיון שהטמאים ברגל – והיינו, מי שנשאר טמא ואינו יכול לטהר (פי"ח שקלים שם מ"א) – מועטים ופורשים לצדי הדרכים (משנה שקלים שם. רמב"ם אבוה"ט פי"ג ה"ח)]. (ואף שלשונו במטמאי מו"מ פי"א ה"ב משמע קצת דשוו אהדדי (כלים של ע"ה וכלים הנמצאים) – יל"ד. ובלא"ה מוכרח לחלק ביניהם (ולהיפך), שהרי כלים של ע"ה טמאים גם בירושלים, והיינו אפי' טומאת מת, משא"כ בכלים הנמצאים (וראה גם ח"א שם ס"ח סק"ג)).

ומ"מ הקלו ביו"ט בירושלים, אף בנמצאים. (וצ"ע מ"ש מרוקים הנמצאים, שבצדדים עכ"פ טמא. ולהעיר ממאירי פסחים יט, ב שגם בכלים הנמצאים, באם נמצא מוקצים במבואות קטנים, כמו שפינהו אדם לשם, טמאים. ונראה שפי' כן מש"א בפסחים שם בגי' יתא"ה. וצ"ע דבמ"א

המשתמשים בשעון־שבת, יכוונו אותו באופן שהזמנים יהיו מתאימים לשני ימי החג.

צדקה

הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב יו"ט יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועד"ז בכל עש"ק וערב יו"ט כו"ט⁸³. יש להזכיר אודות נתינת צדקה לכל הזקוקים (כדלעיל). [ובמקום אחר⁸⁴: צריך להיות בערב חג השבועות, ערב זמן מתן תורתנו, הוספה מיוחדת בנתינת הצדקה, ועד שנתינת הצדקה ביום זה תהי' באופן של פתיחה חדשה וכו', עיי"ש].

הלכתא למשיחא: לענין תקיעות בערב יו"ט – ראה בהערה⁸⁵.

הכנת אש לנרות

אין מוציאין אש ביו"ט מפני שהוא מוליד דבר חדש ודומה קצת למלאכה וכיון שהיה אפשר לעשות מערב יו"ט אסור לעשות ביו"ט⁸⁶. לכן, יש לדאוג להשאיר אש דולקת [ואפשר אש מהגז] שיוכלו להעביר אש־מאש עבור הדלקת הנרות בליל ב' דחג השבועות.

ונשמרתם מאד לנפשותיכם: ארגוני הבטיחות והצלה ממליצים שאם משאירים את מבער הכיריים דולק במשך החג אזי יש לוודא שיש בסמוך חלון פתוח לפחות 4 אינץ', ועוד חלון נוסף פתוח בצדו השני של הבית, כדי לאפשר אוורור ראוי. כמו כן לוודא שהגלאי (לפחמן חד־חמצני) פעיל.

אסור לחמם נר ביו"ט כדי להדביקו במנורה, ולכן יכין הנרות עבור ליל ב' של יו"ט מערב יו"ט. מומלץ שהמשתמשים בגרונים שבכוסיות זכוכית יניחו **מעט**⁸⁷ מים או שמן בכוסית **בערב יו"ט** [ומותר לעשות כן] בכדי שהדיסקית (המחזיקה את הפתילה) שבתחתית הכוסית לא תידבק אליה – ראה להלן בליל ב' דיום טוב.

המדליקים בפתיל צף אם צריך להכין נקב יעשו לפני יו"ט.

נר נשמה ליארציית שחל ביום טוב, וכן אותם המדליקים נר עבור יזכור⁸⁸, עדיף שידליקו היום בנר שדולק לשתי ימים, שכן לכמה דעות אסור להדליק ביום טוב (אלא אם כן מדליקים ביחד עם שאר הנרות במקום ולצורך הסעודה, או כשמדליקים בבית הכנסת אצל עמוד התפלה לכבוד **בית הכנסת**)⁸⁹.

קאי לר"מ דוקא.

ואף שע"ה אין בקיאין בדיני טומאה (ראה פיה"מ כלים פ"י מ"א. מטמאי מו"מ פ"י ה"א) ובפרט בטומאת היסט (מטמאי מו"מ פ"ג ה"ד) וכן אין יודעין הלכות טבילה וחציצה (שם ה"ב), ומה שייך לברר אם נטמאו או לא. וצ"ל שגם לזה ל"ח מה"ל כ"א מחמת גזירה, לפי שרובם בקיאין וזהרים, ורק מדרבנן חיישינן למיעוטא, וברגל ל"ג לחוש לזה. [ודוגמא לדבר: דין טומאת מת, שבכלי סתם על ג"ה חוששין שמה טמא מת הוא (מטמאי מו"מ פ"א ה"ב. שם פ"ב ה"א), ובאמר להדיא שכלי זה טהור מטומאת מת נאמן (פ"א שם. וראה לקו"ש שם ע' 23). וכן במכירו שאוכל בתרומה (פ"ב שם). וכל גזירות חכמים הם כך, ולדוגמא, שמחד גיסא על ג"ה מטמא גם בהיסט (לדעת הרמב"ם. ובמק"א הארכנו. ואכ"מ), ולאידך בסתמא ל"ח לטומאת היסט בע"ה, אף שאין בקיאין בטומאת היסט, ורק כשנמצא לבד ללא השגחה (פיה"מ טהרות פ"ז מ"ב). ולהעיר מתפא"י טהרות פ"ח מ"ב (בבועז סק"ד) שאשת ע"ה נאמנת לפעמים. ומצינו כמ"פ שנאמנים – נוסף לתקנות מיוחדות בזמנים ומצבים מיוחדים (ראה מטמאי מו"מ פ"א כמה דוגמאות) – ראה טו"א פ"ט ה"ז. שם פ"א ה"א. פט"ז ה"ב. ושם הטעם שאינו משקר אלא דאינו בקי בדיני טומאה – ערוה"ש העתיד סי' קפד ס"ב ואכ"מ]. ויומתק יותר להנות' בלקו"ש שם ע' 25, שברגל חל גדר ציבור על כולם. (ולהעיר, שבשעתו בהשיחה – כ' חשוון תשמ"א – נת' בזה, שהוא **מעין ודוגמת** [בענין דאורייתא תקון] הדין דטומאה הותרה בציבור).

וברבא"ד (הנ"ל) כ' שחוף לירושלים יש לחוש משום מגעות עוברים ושבים, משא"כ בירושלים שאין טמאים מצויים שם. ופשוט, שאין לפרש בכוננתו דחיישינן לנגיעת נכרים – דלשונו ל"מ כן. גם י"ל דמיייר בישראל החשוד על הטהרות יותר מנ"ה, שע"ה רובם זהרים מטומאה ורק מדרבנן גזרו, משא"כ במי שלמטה מדרגת ע"ה.

(83) "הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות", נדפסו בלקו"ש חכ"ח ע' 315.

(84) בד"ה אנכי ה"א תשמ"ט (ס"ה).

(85) שקו"ט בכ"מ, בנוגע לערב יו"ט (משא"כ בע"ש וערב פסח), אם תוקעים גם להבטיל ממלאכה ולהבדיל בין קדש לחול, כבערב שבת (נוסף לז' שבכל יום), וכן בנוגע לערב יו"ט האחרון, בין חוה"מ ליו"ט – ראה פירש"י חולין כו, ב ד"ה תקיעה. פיר"ח שבת קטו, א בשם רה"ג. תורה ליתקע – שבת קיד, ב. פ"י הרע"ב חולין פ"א מ"ז. ק"נ ביצה פ"ה סק"ו. שפ"א סוכה נד, ב. ועוד – נסמנו באוצר מפרשי התלמוד סוכה נג, ב. קובץ בית אהרן וישראל גל' צא. ושוב איקלע לידי שו"ת שיח יצחק ח"ב שיל"ז ע"ז מכת"י, וראה שם סכ"ז מזה. וראה רמב"ם השלם (וולפא) שבת פ"ה ה"ח הע' 5 בדעת הרמב"ם.

(86) שו"ע אדה"ז סתק"ב ס"א.

(87) אבל לא הרבה מים שאסור גם בערב שבת ויו"ט מחמת גרם כיבוי.

(88) ואין כן מנהגו.

(89) וראה שו"ת באתרא דרב סי' זתתקס. ולהעיר, שמנהגו גם שלא להדליק נר מיוחד להבדלה במוצ"ש שחל ביו"ט בכדי שיוכל להבדיל

ימשמש בבגדיו עם חשיכה (שלא יהיה בהם מוקצה⁹⁰).

סדר הדלקת נרות

מדליקין הנרות לפני הברכה כבשבת, ואח"כ מברכים "להדליק נר של יו"ט" ו"שהחיינו" [טעתה בהברכה או שכחה לברך "שהחיינו" ראה בטבלא שבסוף הלוח]. איש המדליק יברך שהחיינו בקידוש.

זמן הדלקת נרות יום טוב בערב החג בשעה 8:09 (18 דקות לפני השקיעה).

אם איחרו את הזמן, ניתן להדליק גם בחג, מאש דולקת.

באם שכחו להדליק הגז וכיו"ב מערב יו"ט, אפשר לבקש מגוי שידליק אש מוכן עבור היהודי.

יש מחמירים שלא להשתמש בנר של יום טוב⁹¹ כדי להדליק עמו נר אחר של חול או להדליק את הגז.

ליל רביעי, ליל א' דחג השבועות

"הסתלקות הבעש"ט – ביום הרביעי (כקביעות שנה זו) א' דחה"ש תק"ך ומ"כ במעזיבוש. אדמו"ר הזקן אמר ע"ז – יום ד' כ' בכסלו תקנ"ט בפעטערבורג – ביום הרביעי נטלו המאורות⁹²".

בכמה שיחות קודש מדובר ע"ד השייכות דחג השבועות לשלשת הרועים: משה רבינו, דוד המלך, והבעש"ט.

ובד"ה אתה הראת תשמ"ו⁹³: "ידוע שחג השבועות קשור עם משה רבינו שקיבל אז התורה מסיני, ודוד המלך והבעש"ט, דבעצרת הוא יום ההילולא דדוד המלך. . וגם יום ההילולא דהבעש"ט (כנ"ל). [ויש לומר עוד דחג השבועות הוא גם יום ההילולא דמשה רבינו, שהרי בשעת מ"ת פרח נשמתן של כל ישראל והחזירה בטל כו' ובהכרח לומר שענין זה ה' בכל ישראל למקטנם ועד גדולם. . כולל משה רבינו. ונמצא שביום זה ה' גם ענין יציאת הנשמה (פרחה נשמתן) במשה רבינו, ענין הילולא]."
בנוגע ליום הסתלקותו של דוד המלך בעצרת, ששה בסיון או שבעה בסיון – ראה בהערה⁹⁴.

רבינו הזקן ה' מחבב ביותר את היו"ט דחג השבועות, כידוע⁹⁵.

"הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הצ"צ האט דערציילט בשם הוד כ"ק אדמו"ר הזקן וואס ער האט געהערט מרבו הרב המגיד ממעזריטש: אז מיר זיינען געווען חג השבועות ביים רבי'ן – מורנו הבעש"ט – איז געווען נפתחו השמים ואראה מראות אלקים. און הוד כ"ק אדמו"ר הזקן האט געזאגט: אז מיר זיינען געווען ביים רבי'ן – הרב המגיד ממעזריטש – חג השבועות האט מען געזעהן און דערהערט."

דער בערדיטשעווער איז געווען א עמקן גדול. אמאל האט ער געזאגט א ענין אין נגלה און האט אנגעהויבן מיטן פסוק⁹⁶ הנה ד' רוכב על "עב" "קל". האט ער געזאגט ע"ב קושיות און ק"ל פירוקים. הוד כ"ק אדמו"ר הזקן האט אויף דערויף געשריבן פיר הונדערט בויגן. און האט געזאגט דערנאך אז דאס קומט ניט צו דעם וואס מ'האט געזעהן שבועות ביים רבי'ן.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הצ"צ האט אויסגעפיהרט: דאס איז ניט נאר ביים מגיד נאר ביי אלע רביים, און ניט נאר אין יענעם זמן – נאר אין אלע זמנים. נאר מען דארף האבן כלים פנימיים [ועיי"ש עוד בהמשך השיחה ע"ד "הכלים פנימיים"]⁹⁷.

90 על אבוקה. (וראה שו"ת ריב"א אה"ע סי' קז).

91 ראה שו"ע אדה"א ק"א לסרנ"ב סק"ד.

92 מותר להדליק מנר נשמה. אבל אם הודלק בביהכ"נ לצורך ביהכ"נ יש להחמיר.

93 'לוח היום יום' ליום א' דחה"ש.

94 סה"מ מלוקט ח"א ע' תסג.

95 ראה לקוטי שיחות חלק ח' ע' 22 הערה 8. וראה שיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ח. ר"ד בעת הסעודה ביום א' דחגה"ש תש"ל.

96 שיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ו. ועיי"ש הטעם.

97 ישע"י יט, א.

98 סה"ש תש"ג ע' 120.

קבלת עול תורה

כתב השל"ה בשם תולעת יעקב: כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשיג ולדרוש על מעשה בני אדם כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידיש העולם כמו שתיקנו לומר זה היום תחלת מעשיך וכו' כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידיש העולם להשיג ולדרוש על מעשה העולם וכו' והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו⁹⁸.

עוד כתב השל"ה: יחשוב במעמד הר סיני כי אנחנו כולנו היינו שם וקבלנו התורה, וברוך שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו ויחשוב כי פנים בפנים דיבר ה' אתנו. ויחשוב בשבועה שנשבענו כי כולנו מושבעים ועומדים מהר סיני. והרבה דברים כאלה יחשוב וימלא רתת ויעשה לעצמו לב טהור. ויעשה מוסכם חזק כאילו עתה בזה היום קיבל התורה ויתלהב בלבו להטביע אהבה להשי"ת לעבדו בשמחה ובטוב לבב.

"שבועות ביינאכט דארף יעדערער אויף זיך מקבל זיין דעם עול התורה. עס דארף זיין קבלה בלב, קבלה בפה און זאגען רבוש"ע איך בין אויף זיך מקבל דעם עול התורה."⁹⁹

"כשם ווי ר"ה דארף יעדער איד נעמען אויף זיך א דבר נוסף אין עבודה, אזוי איז שבועות דארף איטליכער איד נעמען אויף זיך דבר א נוסף אין תורה. ווארום יעדער איד וועלכער האט נאר א שטיקעל דעת. . איז דאך שייך צו תורה. . שבועות דארף יעדערער נעמען אויף זיך בקבלה בנדר ובלב שלם און ניט בלי נדר וקבלה בלב. עס איז זייער שווער צו זאגען א קבלה בנדר, ווייל עס קען נאך זיין, - ווי מ'זאגט אויפ'ן לשון פון די היגע מדינה - "טראבעל", אבער עס דארף זיין מיט א קביעות אין נפש און מיט א מסירה ונתינה אנצוהאלטען דעם דבר נוסף אין תורה, הן אין לימוד פאר זיך אליין און הן אין אוועקגעבען זיך צו לערנען מיט אנדערע און החזקת התורה, מאכען אנדערע לערנען."¹⁰⁰

"קבלת עול פון שבועות איז בחי' יחידה פון עצם הנשמה. און דורך דעם דערהערט מען דעם אור התורה. ווארעם מען קען לערנען תורה און די תורה לערנט עם ניט, אדער אפילו אז די תורה לערנט עם אבער דער אור התורה איז ממנו והלאה."¹⁰¹

"הרה"ג החסיד ר' אייזיל האט דערציילט, אז אמאל זיינען געזעסן חסידים פאר חגה"ש און מען האט גערעדט צווישן זיך וואס דארף מען בעטן ביים אויבערשטן שבועות ביינאכט. האבן זיי געפרעגט ביי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי, זיי האבן גערעכנט אז ער וועט ענטפערן פנימיות התורה, הבנה והשגה. אבער הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי האט געענטפערט: איך וואלט זיך ווינטשן צו האבן דעם לבת אש פון מתן תורה."¹⁰²

"איתא בספרים¹⁰³ בהרמז במאמר רז"ל "הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם", ש"עצרת. . הוא הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ הגאולה. . דבעיני לשון אם תבעיניו בעו, והוא לשון תפלה ובקשה, נמי לכם גימטריא קץ, היינו, שאז זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה", "קץ הימים" ו"קץ הימים"¹⁰⁴.

ערבית

בליל שבועות מאחרין להתפלל לאחר צאת הכוכבים (בשעה 9:08), שאם יקדימו ויקבלו קדושת

98 וראה בר"ד משיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ט, וכן בר"ד יום ב' דחגה"ש תשמ"ח, שה"ז דבר הפשוט, שבזמן מתן תורתנו, שהיא חיינו ואורך ימינו, נמשך ענין החיות, ולכן נמשך ופועל המעמד ומצב שבו עומדים בחג השבועות על כל השנה, שהרי כל עניני האדם תלויים בענין החיות. ולא רק תוספת חיות, אלא באופן של מציאות חדשה לגמרי כמו לידה, שהרי מתן תורה הוא הגיור דעם ישראל, "היום הזה נהיית לעם", ו"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי". (ושם, שכן מבואר בנגלה דתורה, שיום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה, שחג השבועות פועל על כל השנה כולה). ונתבאר שם, שמה שלא נמנה בין ד' ראשי שנים, הרי אין זה משנה את המציאות, שהתורה היא חיינו ואורך ימינו, עד לחידוש המציאות, כאמור, כקטן שנולד, ובמילא אין לך ענין שכולל כל החיות יותר מזה. ומה שחג השבועות אינו נקרא ראש השנה - להיותו למעלה מראש השנה, כי התואר ראש השנה מדייש את שייכותו לימי השנה שהוא הראש שלהם, ואילו חג השבועות הו"ע בפ"ע שבאין ערוך לגבי ימי השנה, שלכן לא נופל עליו התואר ראש השנה שמורה גם על השייכות לימי השנה - שענינה של עצרת הוא מתן תורה, והתורה היא למעלה מענין הראש שיש לו שייכות לאברי הגוף, להיותה לגמרי למעלה מהעולם.

99 סה"ש תש"ד ע' 127.

100 שם ע' 129.

101 שיחת חגה"ש תש"ב - סה"ש תש"ב ע' 123. הובא בהיום יום ח"ב.

102 סה"ש תש"ה ע' 108.

103 מאמר מרדכי מסכת פסחים.

104 שיחת ש"פ נשא ה'תנש"א. וראה גם ר"ד ליל ב' דחג השבועות ה'תנש"א לקהל שיחיו שחזרו מתהלוכה - ספר השיחות תנש"א.

יום טוב בתפלה מבעוד יום הרי זה כמו שחסרו מעט ממ"ט ימי הספירה שלפני חג הזה והתורה אמרה שבע שבתות תמימות תהינה¹⁰⁵.

שיר המעלות. מעריב לשלש רגלים.

אומרים בנוסח התפלה ובקידוש: "את יום חג השבועות הזה ואת יום טוב מקרא קודש הזה זמן מתן תורתנו מקרא קודש וכו"¹⁰⁶.

טעה בתפלת העמידה – ראה בטבלא שבסוף הלוח.

מאחלים איש לרעהו: גוט יום טוב.

אין מקדשין הלבנה בליל יום טוב.

איסור הוצאה ביום טוב

למרות שמותר להוציא מרשות לרשות בחג, אין בזה היתר גורף. מותר רק לטלטל חפצים שיש בהם צורך קצת בו ביום. דבר שזקוקים אליו רק למחרת, אסור להוציאו מרשות לרשות ביו"ט.

דבר שגמרו להשתמש בו וכעת רוצים להחזירו, באם יש חשש שאם לא נתיר לו להחזיר לא ה' מביא מלכתחילה, כיון שחושש שמא יגנב או יאבד, מותר להחזירו. אבל, כל שאין חשש כזה, כגון שיכול להניחו במקום המשתמר, אסור להוציא מרשות לרשות¹⁰⁷.

יש אומרים שאין להוציא מחזיק מפתחות בחג, באם לא כל המפתחות נצרכים לצורך שימוש בו ביום¹⁰⁸.

קידוש

אתקינו סעודתא דמלכא וכו', בורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, שהחיינו.

אשה המקדשת ובירכה "שהחיינו" בהדלקת נרות, לא תברך שוב "שהחיינו" בעת הקידוש¹⁰⁹.

בחג השבועות, אין לקדש קידוש היום מבעוד יום.

טעה בקידוש, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בשיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ד נאמר: אע"פ שהלשון¹¹⁰ הוא שמנה רבותינו נשיאינו ה' לחזור

מאמר ולספר סיפור מהבעש"ט בחג השבועות¹¹¹, מ"מ, כיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לנו אודות

מנהג זה (ובאופן שניתן להעתיק), נכון הדבר, שכל אחד ואחד – כל מי ששמע אודות מנהג זה –

יחזור תורה מהבעש"ט בכל חג השבועות, יום ההילולא של הבעש"ט, ויספר סיפור אודותיו.

105 (105) שו"ע אדה"ז סתצ"ד ס"ב.

106 (106) ביאור הנוסח "זמן מתן תורתנו" – בשו"ע אדה"ז רס"ל תצ"ד ובלקוטי שיחות ח"ג ע' 997 ואילך.

107 (107) ראה פרטי הדינים בשו"ע אדה"ז סתק"ה.

108 (108) ראה שו"ת אג"מ או"ח ח"ב סק"ג. משנה ח"ז סע"ו. שש"כ פ"ט הע' יד.

109 (109) וכ"ה בהוספה לליקוטי מנהגים (נדפס גם בס' המנהגים ע' 60) לגבי ר"ה. ופשוט שה"ה בכל שאר יו"ט (ודלא כמי שרצו לחלק), וכמפורש בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סר"ט לגבי ליל פסח (אף שברכת שהחיינו בקידוש קאי גם על מצות הלילה) שה"ז ברכה לבטלה. וכבר כתב ע"ז בהגש"פ המרובה לספר (קרלסרוא, תקנ"א) לבנו של הקרבן נתנאל (אחרי קידוש) בשם אביו שאם בירכה בעת הדלקת נרות לא תברך זמן בקידוש. וראה גם כה"ח סתק"ד ס"ק קיב. ועוד. [אבל להעיר מאלפסי זוטא ר"ה ספ"ג, במקדש בליל פסח לאחרים שאומר זמן אה"כ כשמקדש לעצמו הואיל וברכת שהחיינו שייכא נמי לאכילת מצה].

וגם לפמש"כ אדה"ז בשו"ע סתרמ"א ס"ג שברכת שהחיינו קאי "על מצות קידוש היום שהיא ג"כ מצוה הבאה מזמן לזמן" – ולהעיר מלקו"ש חל"ז ע' 15 הע' 12 של אדה"ז כאן צ"ע – אין לחדש עפ"ז חובת שהחיינו בשביל קידוש, כשכבר קיבלה קדושת היום בפועל בשעת הדה"א. [ולהעיר שבכ"מ בשיחות קודש שהאנשים מברכים דוקא בקידוש והנשים בהדלקת נרות, וכמ"פ נחית למנינא במספר הפעמים שאומרות שהחיינו בחגי חודש השביעי. וכיו"ב. ואכ"מ].

בנוגע לענייני אמת ע"י הנשים על שהחיינו (כיון שבירכו כבר בשעת הדלקת נרות) – נהוג עלמא לענות אמן. ואף שכמה אחרונים כתבו לחוש משום הפסק, ולכאורה נכון לחוש לדבריהם – כבר כתבו בכ"מ ליישב המנהג. וגם אנו בענייננו, יש לנו אריכות דברים במק"א מזה. ואכ"מ.

110 (110) בסה"ש תש"ד ע' 140.

111 (111) ובכמה שיחות קודש דחגה"ש, וכן בעת הסעודות, נזכר גם לנגן ניגון מהבעש"ט.

בנוגע לשמחת יו"ט – ראה להלן בסעודת היום. בנוגע לשמחת יו"ט בלילה – ראה בהערה¹¹².

ברכת המזון

יעלה ויבוא. הרחמן ליו"ט. שכח יעלה ויבוא בברכת המזון, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

במענה לשאלת רבים: להוציא האשפה מביתו ביו"ט – באופן שאין חשש משום מוקצה¹¹³ – הנה, יש שכתבו להחמיר שאסור להוציא ביו"ט כשמטרת ההוצאה רק בכדי לסלק החפץ ממקומו. ולדינא יש להקל כשהריח מפריע, או כשצריך למקומו להכניס עוד זבל. אמנם, בנמצא כבר בחצירו שאינו קובע שם ישיבתו וכל שכן אם רוצה להוציאו לרחוב בכדי שיאספוהו עובדי העיריה למחרת אסור¹¹⁴.

תיקון ליל שבועות

נוהגים הרבה להיות נייעורים כל הלילה לעסוק בתורה. ועיקר העסק יהיה בתורה שבעל פה. בטעם הדבר, מובא בזהר שהוא בכדי להיות עם הכלה בלילה לפני שנכנסת לחופה ולתקן אותה בתכשיטי כלה. ובמגן אברהם הוסיף וכתב, שאפשר לתת טעם לפי פשוטו לפי שישראל היו ישנים כל הלילה לפני מתן תורה והוצרך הקב"ה להעיר אותם לכן אנו צריכים לתקן זה.

מי שלא ישן כלל ועיקר [אפילו רגע אחד] בלילה זה ועוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק¹¹⁵.

בהתוועדות שמח"ת תרנ"ב¹¹⁶ אמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע: יש תחת ידי כתב יד אדמו"ר האמצעי נ"ע וכתוב שם שהוא מבטיח למי שיהי' נייעור בליל שבועות כל הלילה יזכה לכתר תורה, און דער מיטעלער רבי איז געווען א פוסק. (ועמד אדמו"ר על רגליו ואמר:) הערט אלע אידען שבועות/דיגע נאכט דארף מען אויף זיין. (ואח"כ ישב ואמר:) מי מיינט טאקע אז מ'זאל אויף זיין, גאר פשוט אז מ'זאל נישט שלאפען.

אומרים "תיקון ליל שבועות"¹¹⁷.

בר"ד משיחת ש"פ במדבר תשמ"ח¹¹⁸: "יש לנצל את השעות שנתרו עד לאמירת תיקון ליל שבועות – לעורר ולפעול על כאו"א (שיכולים להגיע אליו) שאמירת התיקון תהיה באופן הראוי, כאילו מקבלה עתה מהר סיני, "מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו" עי"ז שמסבירים לו בסגנון המובן לו טעם הדבר. . שברגע זה ממש הקב"ה קורא ושונה כנגדו. . ולהוציא מדעתם של אלו הטוענים לשם מה "לבזבז הזמן" בשביל אמירת ה"תיקון", הרי, יכולים לנצל את הזמן ללמוד בעיון המשך ע"ב... או ענין כיו"ב בפנימיות התורה, במקום "לומר" תיקון, עד למנין המצוות. . כי ההכנה האמיתית לקבלת התורה היא – ע"י "תיקון ליל שבועות", אשר, מעלתו מודגשת בשמו אשר יקראו לו ע"פ מנהג ישראל (תורה היא) – "תיקון ליל שבועות!"

בר"ד משיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ג: יהודי שהוא גדול שבגדולים, כאשר מגיע זמן מתן תורתנו, הרי הוא מתגאה ואומר: אהה! זהו היום שלי!...! מכיון שזהו היום שבו קיבל משה רבינו את התורה, והרי – טוען הוא – "תורת אמת" אומרת שכל יהודי שלומד תורה כדבעי (כמותו) הוא בבחינת "משה",

112) בנוגע לשמחת יו"ט בלילה – כ"מ ברשב"ם ותוס' פסחים קח, ב ד"ה ידי, וראה שו"ת שאג"א סס"ח באריכות – הובא בהגש"פ עם לקו"ט ד"ה מצה. וראה גם שיחת שמחת ביה"ש ושבת הוהמ"ס תשי"ט. אבל ראה שע"ת סי' תקכט סק"ה שהוכיח ממג"א סי' תקמו סק"ד (ועיי"ש בחמ"מ). שו"ת אבנ"ז או"ח סי' תג. ועוד. וראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ד. ולקמן בסעודת היום נזכר מנהג לשתות יין בכל סעודה.

ולענין חובת אכילת בשר בליל שבועות בפרט – ראה דרכ"ת ספ"ט סק"ט. אבל להעיר משפ"א סוכה מת, א דבחדא מינייהו – ביום או בלילה – סגי.

113) כיון שהוא גרף של רעי וכו'. ואכ"מ.

114) ראה בשו"ת באתרא דרב סי' כא'תקסט.

115) באר היטב או"ח סתצ"ד בשם ס' הכוונות. וראה זהר ח"א ט, א.

116) תורת שלום ע' 3.

117) ככל הנראה, אין מנהגנו לומר הבקשות ותפלות שב"תיקון". וראה ר"ד בעת הסעודה ליל א' דחגה"ש תשכ"ח.

כמה שינויי נוסחאות בנוסח התיקון. וראה בסוף הקובץ במילואים (ה).

118) ובהנחה ש"ל בשנים האחרונות נמצאים עוד פרטים, יעו"ש.

ועד שאומרים עליו "משה שפיר קאמרת", מפני ששכינה מדברת מתוך גרונו בדוגמת משה רבינו . . ומכיון שהוא מקבל את התורה ביום זה – מפני היותו בבחינת משה – הרי זהו יומו!... ומכיון שכן, הרי כשם שבנוגע למשה רבינו נאמר "ויהי בישורון מלך" . . יתנהג גם הוא כמלך היושב על כסאו, ו"מלך ביפיו תחזינה עיניך" . . ואם בכל השנה כולה מונח הוא בכל ישותו בלימוד התורה, הרי עאכ"כ שכן הוא בחג השבועות – "זמן מתן תורתנו". וכאשר אומרים לו שבליל שבועות צריכים לומר "תיקון" – עונה הוא: אמירת "תיקון ליל שבועות" הרי זה דבר טוב עבור יהודים פשוטים, "פיצלאך קינדער", וכיו"ב, אבל לא עבורו – גדול שבגדולים – שביכלתו לתרץ רמב"ם מוקשה שעד עתה לא הצליח אף א' לתרצו, לתרץ "צריך עיון" של אדמו"ר הצ"צ בתורת החסידות, וכיו"ב, בענינים כאלו מתאים לו לעסוק בליל שבועות . . בידעו בליל שבועות שמחר בבוקר מקבל משה רבינו (וכן משה שבדורו) את התורה מחדש – והרי שמע מכמה "עדים נאמנים" שהוא משה שבדורו, א"כ כיצד יכול להתיישב ולומר "תיקון"? אמירת "תיקון ליל שבועות" נחשבת עבורו לביטול תורה!

"הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק פלעגט אנהויבען זאגען תיקון שבועות באלד נאך ליכט צינדען אין אנהויב פון ליל חג השבועות, דערנאך מפסיק געווען און נאך דער סעודת יו"ט ווייטער ממשיך געווען."¹¹⁹

בעשרת הדברות שבתיקון ליל שבועות אומרים בטעם התחתון לפי שהוא ביחיד¹²⁰. והמנהג שלא לעמוד¹²¹.

מי שלא גמר תיקון ליל שבועות בלילה ישלים ביום.

בלקוטי שיחות¹²² נדפסו שני תיקוני טעות בנוסח "תיקון ליל שבועות" הנפוץ, כדלהלן:

ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: ". . . נאמנת בפנים . אחד בפה ואחד בלב".

ולפענ"ד אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל.

וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפ"ע: ". . . נאמנת ג' רעות ללשון דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב ג' טובות ללשון שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".

ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו", הובאר רק ב' פסוקים.

וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך וכתוב מאהבת ה' אתכם וכתוב אהבתי אתכם אמר ה'¹²³".

נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד במשנה וגמרא כשאינו פסוק שלם¹²⁴.

צריך ליהרר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר. וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם¹²⁵.

בתורה שבכתב, אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם. אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב

(119) סה"ש תש"ט ע' 328.

(120) ובכמה דפוסים תיקון ליל שבועות נדפס בטעות בטעם העליון.

(121) וכן בקריאת עשרת הדברות שמו"ת, לפי שהמנהג לעמוד הוא רק בקריאה בציבור בדוגמת מעמד הר סיני. אבל מותר לעמוד כמו בקריאת בציבור. ואדרבה, ביחיד עדיף שאין חשש תרעומת המינים ביחיד (ראה שו"ע אדה"ז מהדו"ק ס"א סי"א).

(122) חלק כ"ח ע' 315 (בכותרת: "הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות").

(123) ובהערה שם: עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.

(124) מפני השמועה שכן הורה כ"ק אד"ש בקשר לאמירת פרקי אבות, לפי שהוא לימוד, משא"כ ב"כנוונא" שהוא תפילה (והארכנו בדבר בשו"ת באתר דרב פורים ח"ג ס"ג במילואים (ג) בשוה"ג הא' להערה בד"ה ובהיותי בזה. וש"ג).

(125) ראה בארוכה במ"מ וציונים להל' יומית אות רס, ונת' בארוכה גם בכינוס תורה לתה"ש תשע"ה.

לימוד כלל¹²⁶. ואף על פי כן יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין. ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו¹²⁷.

אין להעיר חבירו שנרדם בעת אמירת ה"תיקון"¹²⁸, וכל שכן שאין להעיר אביו משינתו, אבל אם יודע שנוח לו בכך מותר להעיר גם אביו. וטוב יותר באם אפשר שיעירונו אחר ולא הבן בעצמו¹²⁹.

שיחה בטלה

פשוט שאין לבלות הזמן כשניעורים בלילה לדבר דברים בטלים¹³⁰, שאם כן יצא שכרו בהפסדו. ויושב בטל הרי הוא כישן. והזהירו הפוסקים, שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, וכל שכן דברים בטלים, ובפרט במקום שיש אסיפת אנשים שדרכו של יצר הרע להכשילם לדבר דברי חול.

והובא בשם הבעש"ט¹³¹ ליזהר משיחה בטילה עד קדושת כתר (כמובן שאין הפי' שאחר כתר יכולים להתחיל לדבר...).

כתבו אחרונים, שמי שאינו בטוח בעצמו שלא יטרד בתפילתו למחר בבקר כשלא יישן כל הלילה, מוטב שיישן קצת כדי שלא יצא שכרו בהפסדו, ויקבל שכר טוב על זאת אם הכוונה לשם שמים כאמור, לפי שהכל הולך אחר החיתום, שיתגבר כארי להיות ער בשעת קריאת שמע ותפילה, שאם לא יוכל עמוד יותר טוב שינוח מעט בלילה, או ישכב כל הלילה, ולא יקרא קריאת שמע ותפילה כשהוא מנמנם.

ביומן של א' התמימים משנת תשט"ו מסופר ע"ד המאמר בליל שבועות: המאמר שאומר לפנות בוקר כל שנה בליל חג השבועות הוא מראות אלוקים שלא מעלמא דין, ואנחנו מצפים לזה בכליון עיניים יותר מכל השנה. גם השנה, כמו תמיד, ההרגשה היא כמו שזה מעמד הר סיני ממש. נזכר אני במאמר שאמר בשנה שעברה, פניו להבים, ובאמצע אמר "מה להלן באימה ביראה ברתת וביזע אף כאן באימה ביראה ברתת וביזע". וכשאמר מילים אלו היה נדמה לכולם שהשולחן והכיסא והמפה מתחילים פתאום להתנונע לכמה שניות כמו ערד ציטערניש [=רעידת אדמה]. בתחילה חשבתי שרק

126) וכ"ה בנוגע לתיקון ליל שבועות בר"ד ש"פ במדבר תנש"א. וראה ר"ד בעת הסעודות יום א' דחגה"ש תשכ"ח (בב' האופנים, לכאן ולכאן).

127) ולהעיר מאמרי פינחס אות עדר.

128) שאפי"ב בק"ש רק בפסוק ראשון מצערין.

129) ראה ס"ח סעל"ז. והר"ד בבאה"ט יו"ד סר"מ סט"ו. חיי"א סס"ז ס"א. קיצור שו"ע סי' קמג ס"ד. ועוד. [הנהגה, בס"ח איכא לפרושי שההיתר לדבר מצוה הוא ג"כ מטעם שנוח לו בכך. וכ"נ ברוח חיים פלאגי יו"ד סר"מ סקט"ו. ונפק"מ מזה בדבר מצוה שיועד שאינו חפץ בכך. אבל בחיי"א וקשו"ע ועוד הוסיפו וכתבו שכולם חייבים בכבוד המקום. וכ"ה בפ"י מפורש לס"ח (לר"ד אפטרודי מפד"מ, פפד"מ, תפ"ד) וביעלו הסידים לס"ח שם. וגם בחסל"א סר"מ סקט"ז משמע הכי מדחילקם לתרתי (ולפ"ז סותר למש"כ בספרו רוח חיים). וצע"ק דל"ש ד"ר רק בעבירה ולא במניעת מצוה. וכבר העיר בזה בהערות הגריש"א קדושין לא, א].

ויותר טוב ע"י אחר ולא בעצמו – כ"ב בערוה"ש יו"ד סר"מ ס"מ, ושכן המנהג. ואף שממנ"פ, באם מותר להעירו מצוה בכך, ועדיף שיקיים המצוה בעצמו, ובאופן האסור לא מהני כשמבקש ע"י אחר – י"ל, עפמש"כ ביפ"ל יו"ד סר"מ סק"ד להתייר לעשות סגולה שיתעורר בעצמו. והה"נ מבקש מאחר. ועצ"ע שסו"ס מצטער בכך.

ואם ביקש להדיא שיעירונו, ודאי יש להעירו. וכ"ב ביפ"ל שם.

ובענינו, ראה שו"ת משנת יוסף ח"צ סצ"ד.

[להעיר מדברות משה קדושין סי' נ הע"י, וכן בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ה סכ"ו, בנוגע לדמא בן נתניה, דתיקשי שבודאי ישמח אביו מחמת הרויח שהרויח בנו – שיל"ל שאביו לא ה' שפוי בדעתו (וכ"ה בתוס' קדושין לב, א ד"ה שאלו) כתב שאין כיבוד זה מצד החיוב בערוה"ש שם שהכל לפי מה שהוא אדם. ואולי כוונתו בפשטות, שחשובה בעיני אביו הנהגתו במצות כיבוד או"א יותר מכל הון. ובעיקר הענין שאביו של דמא לא רצה ברויח בנו – כ"ב גם בט"ז סר"מ סק"י.

ובפשטות י"ל שהרי לא ה' צריך לספר לאביו שהפסיד מוון, ואולי לא עשה כהוגן, אלא שמ"מ למדנו ממנו גוף מדת כיבוד או"א. (אבל בדברות משה שם שאם שמחים בכך מצוה להערים ולספר להם). ואכן בפנ"י (קדושין לב, א ד"ה שאלו) כתב שאין כיבוד זה מצד החיוב כלל, דמסתמא לא יקפיד דרווחא כי האי עדיפא לי' מצערו דהקיצה משנתו, ולא איירי אלא לענין קיבול שכר. וראה שי' ל"ג למי (קדושין לב, א ד"ה שאלו) שהקשה דבל"ה פטור שהרי הוא משל אב (כקושיית הראשונים שם). ומיישב (בת"י הב') דלא קאמר דמחוייב בהכי אלא לשאת ק"ו מאותו גוי. והרי בלאו ה"ט פטור שגויים אינם מצווים בכך, כבהמשך הגמ' שאינו מצווה ועושה.

וראית למה שכתב ה"ה דהתם שאני שבב"ג ל"מ מצוה להערים (ראה אוה"ח ויחי נ, יט). ור"ל דלא סיג דנתנה מזה שהעירו, שעל צערו ל"מ מחילה (ובאמת לכמה דעות גם בישראל צערו אינו מחול), ורק במצטער חייב להקיצו. ועיול' ולחלק, דשאני כשמרויח בעצמו, שמתור להעירו, לפי שיצא הפסדו בשכרו, אבל הכא שנוח לו לסבול מחמת ריוח בנו כה"ג לא הותר כל שלא הרשהו להדיא. וכ"מ בגוף ד' ס"ח שם לחלק בהכי. וכן הועתק בכמה אחרונים שהב"ד. אבל בשכנה"ג סר"מ בגב"ז סק"ז העתיק רק החילוק אם האב מצטער או שמח יותר כשמקצין].

130) ראה בפ"י הרמ"ז לזח"א ח, א. בא"ח ש"א פ' במדבר ס"ג. כה"ח סתצ"ד סק"א. ועוד.

131) סידור ר' שבת ח"ג לב, ג. זוהר חי לה, ג. ועוד.

העיניים שלי מתעתעות בי, אבל לאחר המאמר שמעתי מכולם שראו אותו דבר, ונפל פחד ממש, ויהי לפלא.

בר"ד משיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ז: הטעם הפנימי לכך שרבותינו נשיאינו היו נוהגים לומר בחג השבועות מאמרים עמוקים ביותר (מלבד הטעם הפשוט, לפי שלקראת חג השבועות היו מגיעים הרבנים מורייצדק, שלא היו יכולים לבוא לשאר הימים טובים. ולכן היו קורין לחג השבועות בשם "חג המצו"ת", החג שבו היו מגיעים ה"מורייצדק"), כי פנימיות התורה פועלת תוספת חיות בכל חלקי התורה, כך שגם החיות של נגלה דתורה היא מפנימיות התורה, ולכן, בחג השבועות, זמן מ"ת, ה' צ"ל הגילוי דפנימיות התורה ע"י אמירת מאמרים עמוקים ביותר, כדי שע"ז יתוסף חיות בכל חלקי התורה.

כתבו הפוסקים¹³² שהעומדים בבית ה' בלילות, אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, ומשימים לילות כימים ועוסקים בלימוד התורה עד אור היום, ונוהגים לשתות קאו"ע בדרך קביעות פעמיים ושלש במשך הלילה, שצריך לברך ברכה ראשונה ואחרונה על כל כוס וכוס.

מותר להחזיר ה"תיקון" לביתו כדי שלא יגנבו ויאבדו, ובתנאי שהולוכו לבית הכנסת ביום טוב. אבל אם הולוכו לשם קודם יום טוב, אסור להחזירו לביתו ביום טוב¹³³. גם אם הולוכו לבית הכנסת ביום טוב, אם יש לו ארון בבית הכנסת ויכול להניחו שם במקום המשומר אסור להחזירו לביתו, וצריך להניחו בביהכ"נ בארון שיש לו שם המשומר מגניבה (זולת אם יש לו צורך בה"תיקון" בביתו שמותר להחזירו לביתו).

טבילה

באשמורת הבוקר, מעט לפני עלות השחר (ראה זמנו להלן), נוהגים לטבול במקוה ארבע טבילות. [בכתבי האריז"ל¹³⁴ איתא בזה"ל: ובהגיע אשמורת הבוקר, מעט קודם עלות השחר, בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח, אשר אז נקרא אילת השחר כנודע, אז צריך שתטבול במקוה, ותכוין אל מקוה העליון, שהוא כתר עליון דז"א, הנמשך לו בלילה הזה, והוא נקרא שער החמשים, כמ"ש. ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ועי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. ושיעורו – "כמו רביע שעה קודם אור היום"¹³⁵ או "קודם שיאיר היום כמו חצי שעה"¹³⁶].

אכילה

אסרו חכמים לאכול ולשתות לפני תפלת שחרית משהגיע זמן תפלה, היינו עלות השחר¹³⁷. אם אינו יכול לכוון דעתו בתפלתו עד שיאכל או שישתה, מותר לאכול ולשתות, אפילו עכשיו שאין מכוונים כל כך בתפלה. וידוע פתגם רבותינו נשיאינו בזה.

עוד איסור יש ע"פ קבלה משום תוספת כח בסטרא-אחרא, ונחלקו בזה אם זמן האיסור הוא גם כן משהגיע זמן התפילה, היינו עלות השחר, או לפניו מחצות הלילה ואילך. וגם לדברי האוסרים מותר באם עושה לרפואה, לכוון דעתו כיו"ב. לדברי הכל, אין איסור לאכול קודם שעלה עלות

132 ראה שו"ת חוקי חיים גאגין ס"א בארוכה. ועוד. ושק"ט מזה בכ"מ. וראה בארוכה אצלנו שו"ת באתרא דרב ס' ח' קיב. ושנ"ת. ובכלל, בדיני שיעור עיכול באכילה מועתת – ראה אצלנו שם ס' י' תרפח.

133 וראה בלוח לר"ה ש"ז (תשפ"ד) – בדיוק ל' אדה"ז בנידון. ושם שבהולוכו מעי"ט לצורך יו"ט, כשיו"ט חל בשבת, שאני.

134 שער הכוונות, הועתק גם בלוח כולל חב"ד. וע"פ דא"ח – ראה ד"ה להבין ענין הטבילה בליל שבועות תקע"ט (מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' שמח ואילך). סה"מ תרנ"ט ע' קפא. המשך תרס"ו ע' של. ד"ה צאינה וראינה תשי"ז. ועוד.

135 מעין גנים לרמ"ע מפאנו. סידור קול יעקב. ועוד.

136 טור ברקת. סידור ר' שבת. ועוד.

ואף שאילת השחר ד' מיל לפני עלוה"ש (אבל ראה תבואות שמש מאמר אילת השחר. ואכ"מ) – אין כאן סתירה, דקושטא קאמר בשעה"כ שהוא בשעת זמן אילת השחר, אבל לא שזמן התחלת אילת השחר השעה כשירה לכך. וראה תורת חכם נז, ב, הב"ד בשו"ת רב פעלים ח"ג או"ח ס"ב. ועוד, שאילת השחר פעמים מאחרת ופעמים שמקדמת. [ולהעיר, שמצינו בכתהאריז"ל שלפעמים נק' עלוה"ש גופא בשם אילת השחר – ראה שעה"כ דרושי הלילה סוף דרוש ד. דרוש ק"ש דרוש ג. וראה זרח השמש (ירושלים תרנ"ח) שגם כאן הכוונה כך, ודבריו "אז נק' אילת השחר" חוזרים ארישא, זמן עלוה"ש. דוחק. ועוד זאת, שבשאר מקומות ל"מ כן].

137 בנוסף לזה, תוך חצי שעה לתפלת שחרית אסור לאכול. אבל טעימה מותרת, והיינו כביצה המוציא או מזונות (ראה בארוכה בלוח לפורים בדין טעימה קודם קריאת המגילה) ולא יותר, וכן פירות וירקות [ושאר מאכלים] אפילו הרבה, ושתיתית משקה שאינו משכר.

השחר אם לא ישן עדיין, או שישן פחות משיעור ששים נשימות¹³⁸.

קריאת שמע שעל המטה

"אין ליבאוויטש איז געווען נעכט, וואס מען האט קיין קריאת שמע שעל המטה ניט געלייענט . . ליל שבועות. בכלל יעדע נאכט פלעגט זיך הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נוהג זיין אז עס פלעגט קומען חצות לילה, האט ער געלייענט קר"ש, אפילו ווען ער פלעגט אויף זיין שפעטער, נאר מען האט עס ניט באמערקט¹³⁹. אין די נעכט וואס ער פלעגט ניט לייענען קיין קרשע"ה – כנ"ל – איז אמאל פלעגט ער ריידן אין דעם ענין פון קר"ש און אמאל אין דעם פירוש המלות פון קר"ש¹⁴⁰."

כמובן, אם הולך לישון קודם עלות השחר קורא ק"ש המטה עם המפיל, כרגיל.

זמן עלות השחר¹⁴¹: 3:36.

א' דחג השבועות, ו' סיון, (יום שבו ניתנה תורה¹⁴²)

הכנה לתפלה

מה ששוואל, אם להתפלל בהשכמה כשניעור כל הלילה, או לישון מעט מקודם כדי שיוכל להכון לקראת אלקיו – תלוי בזה עד כמה יכול להתחזק שלא תחטפנו שינה, הוראה לא שמעתי בזה, אבל, לפי דעתי כיון שיש כוונה בתפלה שהעדרה פוסל התפלה, הרי בכלל, טוב לאחוז בדרך השני, ובפרט חסידים ואנ"ש ששמעו או למדו בענין התפלה¹⁴³.

מה שכותב שיש ב' סברות במי שהי' ניעור כל הלילה אם להתפלל ואח"כ לילך לנוח או לישן קודם איזה שעות ואח"כ להתפלל, הנה אי אפשר ליתן כללים בזה כי זהו תלוי בצלילת הדעת של כל אחד ואחד, שיש ותפלתו תהי' מיושבת יותר אם יישן בינתיים, ויש שאדרבה שאם יישן רק איזה שעות ולא כדי צרכו הרי תתבלבל תפלתו אח"כ, וכיון שמתלא אלבושייהו יקירא הנה שמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר לפעמים כ"ק אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בבקר אחרי ליל א שבועות ישן איזה משך זמן ואח"כ התפלל. אם הי' זה מנהגו תמיד או רק לפעמים, לא שמעתי¹⁴⁴.

זמן קריאת שמע

כפשוטו, שיש ליהזר בבוקר בקריאת שמע בזמנה. ואם חלילה לא יקרא קריאת שמע בזמנה הרי

138 וראה בכל זה באנ"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' עה"ו. ועיי"ש שבאשל אברהם (להרה"צ מבוטשאטש) סובר, שאם לא יהי' ניעור מעלות השחר עד זמן התפלה אלא ילך לישון עוד הפעם קודם עלות, מותר לו לאכול. ובאשל אברהם משמע שגם אם ילך לישן לאחר עלות, מותר לאכול קודם נין החמה.

139 וראה גם סה"ש תרצ"ו ע' 1 ד פסק הלכה מאדמו"ר מהרש"ב נ"ע ע"פ כתבי האריז"ל (ראה נהר שלום (לרש"ש) לג, ג. דברי שלום (לנכדו) מנהגי בית אל-ס"י. שם סט, ג אוילך (ובמהדו"ח – ע' 233 אוילך)) לומר פ' ראשונה מכוון בחצות. ובשיחת ליל שמח"ת תשי"ד, שכן מובא בספרים לומר כל הג' פרשיות ולפחות פ' ראשונה. ולהעיר, שכאן נראה שמחלק שבלילות הנ"ל שצ"ל ניעור א"צ לקרוא קשהמ"ט כלל. וכ"ה בחמ"י חלק שבועות פ"ב (בדני תפלת ערבית). אבל ראה בא"ש ח"א פ' פקודי ס"ד. שם פ' ברכה ס"ג (וראה שם פ' וארא ס"ב). כה"ח תרס"ד סק"ד.

140 ספר השיחות תש"ב ע' 100.

141 72 דקות לחשבון 16.1 מעלות.

142 ובכ"מ שהוא זמן נתינת הלוחות (אף שלכאורה ניתנו למרג"ה רק ב"ז בתמוז) – ראה זח"ג (ברע"מ) צח, א. תנחומא תשא פל"א (הובא בפירש"י עה"ת תשא לד, ג) שניתנו בתשואות וקולות וקהלה. פירש"י ביצה ה, ב ד"ה מכדי. שעה"כ ענין חגה"ש דרוש א. לקו"ת פ' בחוקותי מו, ד. שם פ' תבוא מא, ד. מאמרי אדה"ז תקע"ב ע' ל. אוה"ת דרושים לשמע"צ ע' א'תשעט. שם פ' תשא ע' א'תקפט. סה"מ מלוקט ח"א ע' שסד. שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) תשכ"ד. ש"פ בראשית תשל"ג. שיחת י"ז תמוז תשמ"ו. ועוד. וכ"ה בכמה ספרים – ראה חידושי הרי"מ לשמע"צ. שו"ת בנין שלמה ח"א סס"ב (במהדו"ח) סק"ז. ובכ"מ ששתי הלחם כנגד ב' הלוחות.

וכבר העירו ע"פ תיב"ע יתרו כ, ב; דבורא קדמאה כד הוה נפיק מפום קודשא יאה שמיא מברך פרח וטיסי באוויר שמיא וחזר ומתחמי על משייתתהון דישראל וחזר ומתחקק על לוחי קיימא דהוון יהיבין בכף ידיו דמשה. ועד"ז בשהש"ר פ"א, יג: דיבורו הי' יוצא מפי הקב"ה וכו' וחקקו על הלוח א"ר ברכי' שנה ל' ר' חלבו הדבור עצמו הי' נחקק מאליו. וראה גם ילקוט שמעוני יתרו רמז ש.

ובמעיל קדש על שעה"כ ענין חגה"ש (במהדו"ח – קית, א) פי' שהכוונה ללוחות רוחניות (ועיי"ש עוד אופן). וראה שמן ששון לשעה"כ שם.

143 אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' תלד.

144 שם ח"ט ע' רלט.

ממש יצא שכרו בהפסדו, ועל כגון דא נאמר: החכם עיניו בראשו.

התחלת זמן קריאת שמע של שחרית מן התורה הוא משעלה עמוד השחר. וחכמים עשו הרחקה וגדר ותקנו שלא יקרא לכתחלה עד שעה שדרכן של רוב בני אדם לקום ממתנתם דהיינו שיאיר היום כל כך עד שיראה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירונו והוא שרגיל עמו קצת. ונמשך זמנה עד סוף ג' שעות זמניות מנן החמה. ומי שהוא אנוס יכול לקרותה מיד שעלה עמוד השחר. ואם קראה מיד שעלה עמוד השחר אע"פ שלא היה אנוס יצא שבדיעבד העמידוהו על דברי תורה בכל ענין.

התחלת זמן קריאת שמע של שחרית: 4:22 ("משיכיר". ומי שהוא אנוס יכול לקרוא מעלות השחר¹⁴⁵ משעה 3:36). סוף זמן קריאת שמע: 9:08.

נחלקו הפוסקים¹⁴⁶ אם מותר ללכת לישון אחרי עלות השחר, כשאין לו מי שיקצנו לקריאת שמע ותפלה. ואם כי להלכה נראה עיקר כדעת האומרים שאין איסור בדבר, פשוט שהיודע בעצמו שיש שימשך בשינה ויעבור זמן ק"ש ותפלה, לא ילך לישון בלי לסדר משהו שיקצנו.

וכדאי ונכון, לקרוא קריאת שמע מיד בעלות השחר על-תנאי שאם יעבור סוף זמן קריאת-שמע יצא ידי חובתו בקריאה זו, לפחות. וכדלעיל.

ברכות השחר

אם היה ניעור כל הלילה צריך ליטול ידיו מיד כשיאור היום¹⁴⁷. לענין ברכות "על נטילת ידים ו"אלקי נשמה" כשניעור כל הלילה (ולא ישן שיעור שיתין נשמי) – הוראה בחשאי לאומרים¹⁴⁸. ברכות השחר מברך אפילו לא נתחייב בהן כגון שניעור כל הלילה לא פשט בגדיו ולא לבש אחרים. אלא שאם ניעור כל הלילה ולא נתחייב בהן אינו מברך אלא אחר שיעלה עמוד השחר¹⁴⁹. וכן ברכות התורה, אם ניעור כל הלילה מברך כשיאור היום כמו כל ברכות השחר. ברכת ציצית

145 בכס"מ הל' ק"ש פ"א הי"ב בשם רבינו מנוח, והובא להלכה במג"א סנ"ח סק"ג ובשו"ע אדה"ז שם ס"ו, שכשיש קבורת מת בעיר או מילה או יום ערבה שמרבים בתחנונים אחר התפלה וצריכים למחר להתפלל יכולים לקרות ק"ש משעלה עמוד השחר. ובסידור יעב"ץ הל' ק"ש ס"ג, וכן בערוה"ש סנ"ח ס"ט, ועוד, כ"כ גם בנוגע להמתפללים באור בוקר ביום א' דשבועות שיכולים לקרותה מיד אחר עלוה"ש. ונראה ש"ה בניעור כל הלילה והולך לנוח לפני התפלה שתהא תפלתו ברעה צלולה, ומחמת רוב העייפות קשה הדבר להתמתין עד "משיכיר".

והנה, במש"ב ספ"ט סק"א כתב שמ"מ צריך לזהר בחגה"ש שלא לקרוא כ"כ בהשכמה קודם "משיכיר". ולכאורה ס"ל לחלק, דשאני כל הנ"ל, שה"ז טורדא דמצוה, ודמי לאנשי משמר, והתירו להקדים רק במקום מצוה, מנהג או אונס, משא"כ במתפלל בהשכמה בחגה"ש שיכול להמתין, ואין להקדים כשהוא רק משום טירחת הציבור שיוכלו הציבור לילך לישון יותר מוקדם (אף שה"ע כתב בשעה"צ סק"ה שכשיניעורים הלילה קיל טפי לגבי תפלה. וכנראה ס"ל דשאני יום ערבה שצריך להקדים עצמו להרבות ברחמים, או שכיון שמרבים בתחנונים אחר התפלה, אם לא יקדימו ילכו הציבור ויבוטל התמיד. וראה משה"ק בשו"ת אג"מ או"ח ח"ה ס"ד בתחלתו). וראה גם שו"ת רביד הזהב (לבעל שתילי זיתים) ס"ג מש"ב לבאר בכל הנ"ל שהוא משום כבוד המצוה, עיי"ש. (אמנם, ברבינו מנוח גופא משמע באו"א שהוא משום זריזין מקדימין למילה וקבורה). או"י בדעת המשנ"ב, דס"ל שרק בחול שיש ביטול מלאכה התירו.

ומ"מ נראה שגם לדידי' כשיש חשש שאם ימתין עד אז יירדם ויעבור זמן ק"ש, או שיקרא ק"ש שלא בכוונה, ש"ד, דלא גרע מיוצא לדרך לעסקיו, משמוש ביטול כוונה מותר לו להקדים. ואנן קיילין דכל שעת הדחק כדיעבד דמי.

146 ראה בארוכה שו"ת באתרא דרב סי' כ"ח.צ. ושי"נ.

147 כ"ה בשו"ע אדה"ז מהדו"ק ס"ד סי"ג (ע"פ שו"ע ורמ"א שם סי"ג). ושם, שיתלם בלי ברכה (כפסק הרמ"א שם). והנה, בפשטות היינו ג'פ, כמו במשכים קודם עלוה"ש ונטל ידיו. אמנם, בסידור סדר הנטילה שלא שרתה עליו ורה"ט כלל וא"צ ליטול ידיו כ"א כי אם פ"א לתפלה. ולפ"ו, גם א"צ ליטול מיד כשיאור היום. אמנם, למנהגנו ע"פ ההוראה בחשאי (כדלקמן בפנים) שכשיניעור כל הלילה מברכים ג"כ, מסתבר שיש מקום להקפיד גם ליטול ג"פ מיד. ולמעשה, אם אין זכרוני בכזיב, כמדומה ברור שראית חסידים ואנשי מעשה נוהגים כן (זולת אם הלכו מיד לישון, שיש שלא נטלו ידיהם אז, ונטלו בברכה אחרי הקימה מהשינה).

148 ואם עשה צרכיו תחילה או הטיל מים ושפסף, עדיף טפי. וראה פמ"ג, הובא במשנ"ב ס"ד סק"ג. קצוה"ש ס"ה ס"ב. היכל מנחם ח"ב ע' ריג.

כמו כן, אם אפשרי כדאי לאומרו לאחר השינה – כ"נ מסברא. וש"מ כע"ז במקו"ח סמ"ז סק"א לענין ברכה"ת. וכן מוכח בסידור יעב"ץ דיני שבועות. והובא גם במנהגי חת"ס החדש פ"א ס"ג (עיי"ש במנהג חת"ס בכע"ז). וראה גם ברכת הבית של"ה ס"ח. שם של"ו בשע"ב סק"ז. אבל ראה שו"ת מהר"ם שיק או"ח ס"א. וראה שו"ת מחזה אליהו פאלק ח"א ס"א ואילך. ועיי"ש לענין הישן לפני נה"ח. וראה גם שו"ת תשעה"ג ח"ה סוס"ל קס. ומצאתי א"כ שהעלה כן בשו"ת פרי אליעזר פולק ח"ב ס"א עיי"ש בטוטו"ד.

149 בפ"י "לא נתחייב בהן" – ראה מה שכתבנו בארוכה בשו"ת באתרא דרב סי' א'תתקנו. ושי"נ. וראה שם סי' ב'עד בנוגע לההידור להביא עצמו לידי חיוב. וראה לקמן בנוגע לברכת התורה בהערה.

אינו מברך עד לאחר זמן "משיכיר" (4:22).

ברכת התורה: צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפי עד שיברך¹⁵⁰. ואם ניעור כל הלילה מברך לכשיאור היום¹⁵¹.

בברכת התורה, בכל יום, ובפרט ביום מתן תורתנו, נכון הדבר להתבונן בלשונו הזהב של אדמו"ר הזקן בשולחן¹⁵²: יראה כל אדם, שתהיה כלי חמדתו של הקב"ה, שהיה משתעשע בה בכל יום, חשובה בעיניו לברך עליה בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם, שזה מורה שעוסק בה לשמה. ויזכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה, שהוא: לא ימוש מפני זרעך וגו', שתעשה שאלתו ובקשתו שמבקש בברכתה: ונהיה אנחנו וצאצאינו".

ידועים דברי הב"ח¹⁵³ בנוגע לכוונת ברכת התורה: שנהי' עוסקים בתורה כדי שתתעם נשמתנו

(150) בנוגע להמשיך ללמוד לאחר שיעלה עה"ש ללא ברכה"ת – אף שיש מקילים (ראה תוספת חיים על חיי"א כלל ט סק"ו) (כשהולך לישון. וראה שו"ת עמק התשובה ח"ג ס"ו עד"ז מד"ע). שו"ת מהרש"ג ח"א סס"ב (שלה"ת שצריך לברך גם בניעור, אין איסור ללמוד לפני ברכה"ת. ובפרט לפני ח"ח. ועדיף לברך ברכה"ת אחר שישן ואחר נה"ח). שו"ת לב אברהם ח"א ס"ו (לענין אמירת ק"ש). ועוד) – מצינו בכ"מ שכתבו להדיא לאיסור (ראה כף אחת (להחיד"א) פכ"ב (לענין ליל שבועות), שאחר עה"ש זוהר שלא יאמר שום פסוק עד שיברך ברכה"ת. והובא גם בשנות חיים (להגרא"ח ע"ה נאה) ס"א במקו"ח סקכ"ח. וכ"כ בבא"ח וישלח ש"א ס"ג. וראה שו"ת משיב דבר ח"א סמ"ז. שבה"ל ח"ו סע"ז סק"ב). וכ"ה גם בלוח כולל חב"ד (ליל הושע"ר). ולהעיר גם מ"ר ליל ב' דחגה"ש תשכ"ז ע"ד ההנהגה בליובאוויטש. (וכבר העירו שצ"ע בשה"ש תרצ"ג ע' 78 ע"כ שב"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לא אמר ברכה"ת עד שהאיר היום, וא"כ היאך למד אז פע"ח (ראה סה"ש תרצ"א ע' 146. ועוד). ודוחק גדול לומר דקאי להדעות שעל חכמת הקבלה א"צ לברך (ראה מקו"ח סמ"ז ס"ב (בנוגע לס' דרוש רק כשיש פסוקים). ערוה"ש ס"ח. שלחן מלכים (לאנדא) ס"ז סק"ד. לקט הקמח החדש סמ"ז סק"ג. ובפרט שבערוה"ש שם כתב בדעת אדה"ז ס"ב שחייב בברכה"ת. וראה כה"ח סק"ג). וכן דוחק לפרש הטעם שהי' מתוך הרהור (וראה שו"ע אדה"ז מהדו"ב ס"א ס"ו. וראה ד"ה וידבר גו' אנכי תערו) שיחיה ליל שמח"ז תשט"ז. מוצ"ש ברכה"ת. שמונת תשמ"ז. שמונת תשמ"ז. ליל ב' דחה"ס תשנ"ב), ובצרט שהי' מתוך הספר (ראה מנחת אהרן כלל ה סל"ד. מו"ק סמ"ז ס"ד סד"ה וכתב הרד"א. פתה"ד סק"ב. ועוד. אבל ראה ט"ז סק"ג. אבל אדה"ז השמיטו. וראה מקורות ועינים להל' יומית את רס). ואולי לאו בחדא מחתא נאמרו הדברים. ובלא"ה צ"ב בטעמא דמילתא שאמר ברכה"ת רק כשהתחיל להאיר (משא"כ בשאר ברכות השחר. ולהעיר מהחילוק שברכה"ש הן על מנהגו של עולם, אבל ברכה"ת אף שתיקנו רק פ"א ביום – היינו על הלימוד בפועל – ראה אצלנו במקורות ועינים להל' יומית את שעז. וראה לקמן מזה). ואולי מחמת שהיתה שינת עראי. ולהעיר מהדעות בכ"ח סמ"ז סקכ"ז. וסרה הקושיא).

וראה בסוף הקובץ במילואים (1).

(151) סידור אדה"ז. והמשך לשונו: "כמו כל ברכות השחר". וצ"ע ששינה בלשונו שבנוגע לברכה"ש כ' "אחר שיעלה עמוד השחר". אבל פשוט שהכוונה כאן לעלוה"ש דוקא. ודלא כמי שרצה להעמיס באו"א. וכ"ה הלשון במג"א תצ"ד. וראה שו"ע אדה"ז סמ"ז ס"ז ואילך. והנה בשו"ע אדה"ז ס"ז הביא שהרואה לצאת ידי ספק ישמע ברכה"ת מאחר ויתכונן לצאת יד"ח אם אפשר ואם לאו יברך בעצמו. ובסידור השמיטו. ולכא' ה"ט שהכריע במוחלט כסבא בתרייתא. וכדעת האריז"ל בשער הכוונות ברכת השחר (א, ג) ופ"ח שער הברכות פ"א. וכך הכריעו כל המקובלים. וכדרכו בקדוש בסידור להכריע כמ"פ כדעת חכמי הקבלה. (וכ"ה בנוגע לברכות השחר בכלל, שבשו"ע אדה"ז סמ"ז ס"ז כתב שלכתחילה טוב להביא עצמו לידי חיוב כל הברכות אם אפשר לו. ובסידור השמיטו ג"כ).

ואף שמסקום לומר בזה "דכיון שאין זה אלא אם אפשר לא העתיק בסידורו" (וראה בכי"ב הגע"פ עם לקו"ט ד"ה קדש. ולהעיר מכע"ז באג"ק חט"ו ע' קנז. ודעת לבנון נקל לחלק בין זה לשאר מקומות בסידור שהעתיק דינים עז"ז). ובפרט בנדו"ד שהוא רק להרוצה לצאת מכל ספק – ויותר נראה כנ"ל. וכן בקצה"ש ס"ה ס"ח השמיט לגמרי מש"כ אדה"ז בשו"ע (אף שהביא כן שם ס"ו לגבי שאר ברכות השחר. וצ"ב החילוק. ולהעיר מהנהגת אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בשה"ש תרצ"ג (שבהע' הקודמת) שבידך כל ברכה"ש לבד ברכה"ת כשניעור משינתו. כן להעיר שחלוקים הם בטעמא דמילתא שמברך גם כשלא נתחייב, שבברכה"ש מברך בכ"מ מחמת מנהגו של עולם, אבל בברכה"ת הטעם באו"א (לפי שדעתו לפטור רק עד למחצ או מצד בר' חדשה, ראה בהע' הקודמת). וי"ל בפשיטות, דבשאר ברכה"ש ההידור הוא להביא עצמו לידי חיוב, משא"כ בברכה"ת שההידור לשמוע מאחר ולא לברך בעצמו. [ולהעיר מהמסופר בהקדמת ס' אור מלא, בנוגע להמהדירים שבועות בבוקר לשמוע מאחר]. והא אנו קייל"ן שמברך בעצמו עדיף – ראה שו"ע אדה"ז סמ"ז ס"ו. וכ"ה בכל המאה ברכות שלכתחילה אין לשמוע מאחריה (ראה ב"ח סמ"ז ד"ה מ"ש אבל. הגהות חכמת שלמה שם). כן להעיר מהקש"ק לצאת ברכת השבח ע"י אחר – ראה אצלנו במקורות מלה"ל יומית את שעז. ושם גם בנוגע לברכה"ת. ולמעשה, כן המנהג פשוט.

והרוצה להחמיר בדבר, יוכל לברך רק אחרי שינתו כאור הבוקר, ראה עז"ז לעיל לענין ברכות השחר. כמו כן יוכל לכוון בברכה"ת דיום אתמול שלא לפטור רק עד למחצ בבוקר, ובכונן דא ודאי מהני כיון שמפסיק מלימודו בינתיים (ראה שו"ת קרן לדוד ס"ט. ועיני יוסף ששט"ו). אכן ישראל ח"ט סס"א. ועוד). וכן אם ישן שינת קבע ביום בערב שבועות מהני לכ"ע ממנ"פ (ראה הגהות רעק"א למג"א סמ"ז סק"ב, והובא במשנ"ב סקכ"ח. ויש שפסקי"ח. ויש שפסקי"ח. גם צ"ע בעצם הענין, מ"ט עדיף לן לצאת יד"ח האומרים שלא לברך בניעור כל הלילה, ומחמת זה ליכנס לבית הספק בדין שינת קבע ביום. ולהעיר שכשאל ערב שבועות בשבת, אם עלה לתורה בשבת מנחה נפטור מברכת אשר בחר. וגם שלא נתכוון לכך (ובמק"א הארכנו שגם ברכת אהבת עולם פוטרת שלא במתכוון). ומש"כ בכ"ח ס"י קלט סקמ"ז – היינו שלכתחילה נכון לכוון לכך).

(152) סמ"ז ס"א.

(153) או"ח סמ"ז ד"ה ומ"ש דאמר. והובא בכ"מ בשיחות קודש.

ובר"ד משיחת יום שמח"ת תש"כ: תורה איז שעשוני המלך בעצמותו, וכמ"ש ג"כ הב"ח בענין ברכת התורה אז תורה איז אלקות. ווען מען וואלט ניט גענועהן דעם ב"ח אינעווייניג האט מען געקענט זאגן אז דאס האט געשייבן א חסידישער רבי. די מנשה אבער איז אז דאס איז א ב"ח אין גליא דתורה. ועד"ה בר"ד משיחת ש"פ תשא תשכ"ד, שישנם שם לשונות שלא מוצאים כדוגמתם כי אם בתורת החסידות. ובר"ד משיחת יו"ד שבת תשל"א: א ב"ח נפלא ביותר, עיי"ש.

בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתינו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו ית', שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ד' המה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והי' המשכן אחד. . לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו יתברך ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו יתברך, והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו על קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהי' משתעשע בה בכל יום, כדי שתתדבק נשמתינו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה, ולהוריד השכינה בקרבנו. צריכים לזיזר שלא לברך על הטלית קטן שהיה לבוש בו בלילה. וטוב שיברך על טלית אחר ויפטור גם את זה שלן בו.

שחרית

טבילה לפני התפילה, כבכל יום¹⁵⁴.

המתפללים שחרית בהשכמה, יתעטפו בטלית אחרי השעה 4:22 ("משיכיר"), ויתחילו תפילת העמידה בנץ החמה – 5:24 (לערך).

באמירת איזהו מקומן (ש"אין¹⁵⁵ קריאת פרק זה עולה ללימוד משנה אלא למי שמבין אבל אם אומר המשנה ואינו מבין אינו נקרא לימוד כלל): "זבחי שלמי צבור" הם שני הכבשים שהיו מקריבים בחג השבועות ונקראים כבשי עצרת, ובאים ביחד עם שתי הלחם, ואין לנו שלמים בציבור אלא אלו¹⁵⁶. [גם מזכירים באיזהו מקומן "חטאת הצבור. . שעירי [ר"ח ו]של מועדות" שמקריבים היום].

כתבו האחרונים, שהגם אשר זכה לנדד שינה מעיניו ויאר את הלילה הקדושה הזו, הכל הולך אחר החיתום להתפלל התפילה וקריאת שמע כהוגן, ולאזור חיל לא ינום ולא יישן, פן יתנמנם בקריאת שמע או בברכות, ולא ידע מאי קאמר ובמקום שעמד, כי חבלי שינה טורפין תפילתו, ואז יצא שכרו בהפסדו, כי זילזל בקריאת שמע ובירך ברכות לבטלה, על כן יתגבר כארי לעבוד ה' בשמחה, ויזרזר שלא יתנמנם בק"ש ועמידה, כלביא יקום וכארי לעבוד ה', וגם ה' יתן הטוב לא ימנע טוב להולכים בתמים.

ובר"ד משיחת אהש"פ תשכ"ט: ווי מ'זעט פון דעם ב"ח אז כו צו וויסען ווי צו לערנען תורה און מאכען א ברכת התורה דארף מען וויסען קבלה וחסידות וכו'. עס איז א פלא אויף די לטוויישע, אדער ווי מ'פלעגט זיי אמאל רופען מתנגדים, וואס זיי טעעלן זיך נישט אפ אויף דעם ב"ח, וואס אזוי שטייט דאך אין אלע דפוסי הב"ח, אפילו נאך איידער עס איז געווען א חסידישע דרוק. איך האב גערעדט מיט א ראש ישיבה אז מ'זאל לערנען חסידות בא אים אין ישיבה. . אז עס איז בפירושו'ער פס"ד אין ב"ח אז מ'מוז לערנען פנימיות התורה. וואו איז דער ב"ח? האט מען ארויסגענומען א טור און געזען אינעווייניק וואס דער ב"ח זאגט. איז וואס איז די עצה דערצו? האט ער פארמאכט דעם ספר און צוריק אריינגעשטעלט אין פאליצע. . וואס דאס איז א בפירושו'ער ב"ח, און דער ב"י איז אויף דעם נישט חולק, און דער ב"ח איז דאס מייסט אויף גמרא און ראשונים און אויף דעם רבינו יונה (הובא בר'נ' נדרים פא, א), וואס רבינו יונה איז דאך מקובל אין אלע ישיבות.

154. גם אם טבל לפני"ז בקדושתא דצפרא, אם הלך לישון שוב – כן המנהג (אף שלא נהגו כך בד"כ בשינת קבע ביום. וראה גם חלקם בחיים פלאגי צח, ב. ודנו בזה בשוחט, סנדק וסופר. וראה דעת נוטה ח"ג סתצ"ה. ואולי שאני הכא שהיא שינה הקבועה דהיום, וגם הטבילה היתה לפני עלוה"ש). וכן הובא בכמה ספרי מנהגים בחצרות חסידים (סידור צלותא דאהרן. עדות ביהוסף ויזניץ ששנ"ד. ועוד). ולהעיר מירושלמי יומא פ"ג ה"ב. וראה רמב"ם תרומות פ"ז ה"ה. אבוה"ט פ"ה ה"ה. ביאמ"ק פ"ה ה"ג. אבל ל"מ כן בדמשק אליעזר להקדמת הזהר ח, א (במהרה"ח – ע' שס). ויש שהעירו מאג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תב. סה"ש תש"ח ע' 171. אבל פשוט, שאינו שייך לאנשים כערכנו. ולהעיר מדרכי חו"ש סתרל"ט.

155. ע"פ שר"ע אדה"ז ס"נ ס"ב.

156. אבל להעיר מפ' הראב"ד לספרי פ' ראה פיסקא סד, דקאי על שלמי חגיגה הבאים בכנופאי (ראה יומא נא, א. פירש"י חגיגה ו, א ד"ה שתי אכילות ושיח יצחק שם. אבל ראה משך חכמה דלקמן שהקשה מתמורה יד, א. ואולי חגיגה דאז שאני. וראה או"ש (להנ"ל) חגיגה פ"ב ה"א).

ועוד להעיר ששלמים שהביאו בהר סיני בשעת מ"ת היו ג"כ שלמי ציבור – ראה זבחים צז, ב. ויש שפי' שהיו שלמי חגיגה, וכ"מ בחגיגה שם. ובכריתות ט, א שהיו קרבן הגר, והרי קרבנו גם שלמים (רמב"ם מעה"ק פ"א ה"ו. וראה באבהא"ז ועוד שם). [וכן מצינו שלמי ציבור בהר עיבל, במילואים, ובחנכת ביהמ"ק בימי שלמה. וראה משך חכמה משפטים כד, ה. ואכ"מ בכ"ז].

זכירת מעמד הר סיני מ"ע של תורה¹⁵⁷, וטוב לזכרו אצל קריאת שמע, שכשיאמר "ובנו בחרת" יזכור מתן תורה ו"קרבנתנו" להר סיני¹⁵⁸.

שחרית ליום טוב. תפלת העמידה לשלוש רגלים.

נרדם¹⁵⁹ באמצע פסוקי דזמרה, אפילו שהה לגמור את כולו אינו צריך לחזור לראש. ואם אינו יודע איפוא עומד, יחזור למקום שבספק אם אמר. ואם מסתפק אם אמר ברוך שאמר וישתבח, אינו חוזר ואומרם.

נרדם באמצע ברכות קריאת שמע, אם שהה כדי לגמור כל אותה ברכה – חוזר לראש הברכה. ואם לא שהה ואינו יודע באיזה ברכה עומד, חוזר לראש הברכה שבדאי לא אמר. נרדם בין הברכות אינו חוזר.

נרדם באמצע קריאת שמע, אם שהה כדי לגמור את כולו¹⁶⁰ – חזר לתחילת קריאת שמע. ואם לא שהה, ואינו יודע איפוא עומד, יחזור למקום שבספק אם אמר¹⁶¹.

נרדם באמצע תפלת העמידה ושהה כדי לגמור כולה – חוזר לתחילת תפלת העמידה. ואם לא שהה אבל אינו יודע באיזה ברכה עומד חוזר לראש הברכה שבספק אם אמר¹⁶².

הלל

מצוה מדברי סופרים מתקנת הנביאים בכל שלש רגלים לגמור ההלל¹⁶³ ביום ולברך עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל.

אין להפסיק באמצע הלל (שלם) כי אם על דרך שמפסיקים בברכות קריאת שמע.

מצוה מן המובחר **לקרותו עם הציבור** מיד אחר תפלת שחרית כדי שיענה עמהם הודו ואנא אחר הש"ץ. אם בא לבית הכנסת אחר שהתפללו הציבור שחרית ועומדים לקרות ההלל והוא לא התפלל שחרית, ראה באגרות קודש כ"ק אד"ש¹⁶⁴. וזלה"ק: "אודות אמירת הלל לפני התפלה – הוראה בפירוש לא שמעתי בזה, אבל מסופר בפי חסידים, שאף שרבותינו נשיאינו בתפלת שבת היו מאריכים בתפלה אפילו כמה שעות לאחרי גמר הציבור את תפלתם, הנה ביום טוב היו מסתדרים באופן לגמור תפלת השחר עם הציבור ולאמר הלל עמהם".

כל היום כשר לקריאת ההלל שאם לא קרא מיד אחר תפלת שחרית יכול לקרות כל היום עד צאת הכוכבים.

י"א שאם דילג מלה בהלל לא יצא ויחזור עוד פעם מתחילתו. ונכון לחזור ולומר ללא ברכה¹⁶⁵.

157 והוא כנגד חגה"כ (כ"ה בכתבי האריז"ל (שעה"כ ענין כוונת יוצר. ועוד), שד' הזכירות כנגד פסח שבועות וסוכות ור"ה. וראה שו"ת מנח"א ח"ב סע"ח סק"ב).

158 ובשעה"כ שם: זכרון מעמד ה"ס וקבלת התורה. ועד"ז הוא בשל"ה בחלק דרך חיים פ' יתרו: לזכור בכל יום ויום במעמד הר סיני ובמ"ת. וראה גם מג"א ס' ס סק"ב. וכבר נתחבטו רבים בביאור ב' הפרטים: מתן תורה ומעמד הר סיני. ולהעיר מלקו"ש חל"ד ע' 190. שם ע' 192. ואכ"מ. ולהעיר גם מנוסח דיינו בהגש"פ: אילו **קרבנו** לפני הר סיני ולא נתן וכו'.

159 ראה בכ"ז (ובהבא לקמן) בארוכה בשו"ת באתרא דרב ס' יב'קעה. 160 כל ק"ש ללא הברכות.

161 ה' עומד בוכתבתם ואינו יודע אם בוכתבתם שבפרשה ראשונה אם בוכתבתם שבפרשה שניה חוזר לוכתבתם שבפרשה ראשונה במה דברים אמורים כשלא התחיל למען ירבו ימיכם, אבל אם התחיל למען ירבו ימיכם אין לו לחוש שמה התחיל כן אחר וכתבתם שבראשונה (לפי שמן הסתם קרא כפי רגילותו שהורגל שלא לומר למען ירבו ירבו עיון פרשה שניה). ומכל שכן אם מצא עצמו בתיבה אחרת באמצע פרשה (שחזקה שאמר כל מה שלמעלה ממנה). 162 ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב ס' א'תקמה.

163 בלבוש כתב ש"גומרים הלל בשני הימים שאומרים שירה על נתינת התורה". ולהעיר מפסחים קיה, א: מ"ט אמרינו האי שיש בו וכו' מ"ת דכתיב ההרים רקדו כאלים. אבל בפשוטות דין הלל הוא מחמת יו"ט, ומ"ת אינו ענין לגוף הי"ט. ואכ"מ.

164 ח"ז ע' סז.

165 במשנ"ב סתפ"ח סק"ב כתב שלא יצא. אמנם, דבריו מחודשים. ואדרבה, בטור שם וכן בסתרמ"ד מוכח שבגוף הדלוג אין כאן חשש, רק מחמת נוסח הברכה להמברכים בל' "לגמור", לדעת מהר"ם. וכש"כ להרא"ש שהביא בטור שם שאין לדקדק בנוסח הברכה. (וכ"ה בפרישה סתפ"ח סק"א שאף אם יארע שדילג תיבה או שתיים אין ברכתו לבטלה. ואיהו קאי גם לאלו שמברכים לגמור). וכן הוכיח מזה בשו"ת מעט מים סנ"ג. (אבל מש"כ שם לדמות לפסוד"ז – צ"ע שבהלל מפורש שאין דלג. ואנו קיימין השתא רק לאחר מעשה, ובמי שדילג רק תיבה אחת, אם יצא). ובשעה"צ שם סק"ג נדחק בזה. ומה שת"י שם בפ' דברי הטור, שדעת מהר"ם שגם במגילה אין מודקדקין

אבל אם טעה ואמר חצי הלל כמו שאומרים בראש חודש וכבר סיים עם ברכת יהללך, חוזר ומברך¹⁶⁶.

נרדם באמצע הלל, אפילו שהה לגמור את כולו, אינו צריך לחזור לראש. והמחמיר יחזור לקרותו בלא ברכה¹⁶⁷. ואם אינו יודע איפוא עומד, יחזור למקום שבספק אם אמר. ואם מסתפק אם אמר הברכות בתחילה וסוף, אינו חוזר ואומרם.

אחרי הלל, קדיש שלם, שיר של יום, קדיש יתום¹⁶⁸.

קריאת התורה

ויהי בנסועו. י"ג מדות פעם אחת ו"רבונו של עולם"¹⁶⁹. בריך שמי'.

מוציאין שני ספרי תורה. וקוראים בספר תורה ראשון – חמשה קרואים בפרשת יתרו ("בחודש השלישי לצאת וגו'" עד סוף הסדרה) שהוא ענינו של יום שבו ניתנה התורה. אחרי גמר הקריאה, מניח ס"ת השני על הבימה [כי אין מסלקין הראשונה עד שכבר הניחו השניה על השולחן שלא יסיחו דעתן מן המצוות¹⁷⁰] מימין לס"ת הראשון¹⁷¹, ואומר חצי קדיש. הגבהה וגלילה לס"ת

באותיות' – אינו מעלה ארוכה, חדא שאינו עולה יפה עם דעת הטור הרא"ש ושאר הראשונים. ועוד, שזהו רק לענין שינוי המשמעות ולא בדלוג תיבה. וכש"כ שאין לפרש בדבריו שר"ל דקאי להדעה שגם בדילג תיבה יצא במגילה, ועוד שהעיקר חסר מן הספר. ואולי כוונתו לומר שבטור מיידי במי שלא דקדק בקריאתה. אבל הפקיע ל' הטור מפשוטו, שכתב להדיא דקאי בחשש שיחסר תיבה אחת. ועוד, דמאי שיאטי' דשינוי משמעות התיבה לנוסח "לגמור" וכן קשה, שאם באמת יצא יד"ח בלא דקדק בקריאתה, מדוע לא יברך לגמור, שכן ה"ז בגדר הלל בשלימות. ועוד אחת היא לנו, לדבריו המש"ב דמקשינן למגילה לכל מילה, הא אנו קייל"ן גם במגילה שלא יצא כה"ג במפסיד המשמעות. (ובאמת ילה"ק לא ידך גיטא, שמנין לנו ללמוד הלל ממגילה להקל גם בזה שלא לדקדק באותיות', דשאני מגילה שמקולי אגרת שנו בה.) [ואולי י"ל שמדברי הטור ליכא לאווכוח, דקאי בחשש וספק שמא ידלג, ואמטו להכי כתב שמברך לקרוא ליכא למיחש, לפי שספיקא לקולא, כמש"כ במברך לגמור, שאין לו קשר כן מחמת הספק שמא ידלג. אמנם, בודאי ידלג אכתי איכא למימר שלא יצא. אלא שנוסף לזה שבעשה"צ לא רמז כלל לפי' זה, גם בדברי הטור רחוק הוא ממשמעות דבריו. וגם בעיקר הענין – ילה"ע מבה"ל סתכ"ב ד"ה ולמקום, שבספק טעה בהלל יש לו להחמיר מחמת הברכה, דהו"ל ספק דלא תשא. וראה שו"ת שאנ"א רס"י סט]. ובכלל, שאני מגילה שלא יצא בחיסור תיבה דכתיב בה ככתבם ולשונם, וכמפורש ברמב"ן מגילה יז, א. ואילו הלל דמאי לתפלה וברכות, ונתקן בתורת שירה. ומפורש הפכו בפמ"ג סתפ"ח במ"ז סק"א. וכ"מ בשו"ת נוב"י סמ"א שגם בדילג הלל שייך עלה שם הלל. ומוכח נמי במג"א סתכ"ב סק"ז: אם דילג פסוק אחד (ולא כתב בדילג תיבה). וכן מפורש גם בר"ד בעת הסעודות ביום ב' דחג הסוכות תשכ"ט.

ויש להוסיף, שאם נאמר שבדילג תיבה לא יצא, הרי בשמיעת הלל מהש"צ ועניית ראשי פרקים (וכפי שנהגו גם היום אצל יוצאי תימן), איכא למיחש שמה יפנה לבו לדברים אחרים כבברכות ק"ש. וראה לקו"ש ח"ג ע' 232 הע' 29, שמה"ט הבקיאם אמרו עם הש"צ. ולכא' לא מחמת שמעכב בלא שמע תיבה או שתיים, וכמו בברכות ק"ש שאינו מעכב, אלא שראוי לשמוע כולו. וגם לפעמים יפנה לבו ויחסר ענין שלם.

ואף שכ"מ קצת בתוס' ברכות טו, א ובאגודה ברכות פ"ב סמ"ד, ועוד – נראה דקאי אק"ש ומגילה, או שבאם רוצה לחזור יהא על הסדר, ולא קאמר אלא להשוות לענין זה שאין לקרוא למפרע.

ועכ"ז כתבנו לחזור עוד הפעם, מטעם אחר, שלא לגרוע בתקנת אמירת הלל. (וא"ש הא דקיל"ן שבטעה חוזר. ובלא"ה איכא למימר דקאי בתוס' ודילג פסוק כבמג"א הני"ל, או ענין שלם כבה"ע הבאה.) וגם בפמ"ג שם כתב שאם אומר לקרוא ולא לגמור אם ידלג באונס יצא אע"פ שמחויב לגמור כולו. [צ"ע בכוננתו שא"כ שעדיין מחויב לגמור כולו מה שייך לומר שיצא. ואולי ר"ל שמעיקרא ה' מחויב לגמור כולו, אלא שבדיעבד בדילג באונס יצא. ועיול, דקאי לענין הברכה, שא"צ לברך שוב, אע"פ שמ"מ עליו לגמור בשלימות]. וראה גם בשו"ת שבה"ח ח"ד דלקמן שמ"מ לא קיים תקנתם לגמור כולו.

ורשום אצלי שדנו בזה בשו"ת שבה"ל ח"ד ס"ב. שם ח"ח סל"ט סק"ב. חזו"ע חנוכה ע' רבי. זה השולחן סתפ"ח. ושאלין ודורשין ח"ד סכ"ד. הרי קדם יל קפ. רשימות שיעורים סוכה ע' יד.

והנה, במג"א סתכ"ב סק"ח שאם שמע מהש"צ יצא אלא שמוטב לומר בעצמו בנחת. וכבר כ"כ בסדה"י בענין כוונת הלב ואגידתו ד"ה אחר, הובא במקו"ח שם. והטעם, שאף ששוב"ע לפעמים אינו מכוון ולפעמים הש"צ מאריך בניגונים.

166 ראה בארוכה שו"ת באתרא דרב סי' כה"ג. ושנ"ת.

167 וראה מג"א סתכ"ב סק"ט. שו"ע אדה"ז סתפ"ח ס"ג במוסגר.

168 בשו"ע אדמו"ר הדקן מוזכר מנהג (שהובא בספרים שלפניו) לחלק עשבי בשומעין לציבור בבית הכנסת בשבועות. ומזהיר שלא לחלק מברוך שאמר עד לאחר שמונה-עשרה. ככל הידוע, בפועל לא נהגו כן.

169 ב"רבונו של עולם" אומרים "לי עבדך בן אמתך (פלוגי בן פלוגית)" כנוסח סידור תורה אור. ראה שו"ת באתרא דרב סי' לה'קט.

170 מרדכי סוף הלכות קטנות בשם מהר"ם – הובא בב"י או"ח סוס"ל קמז. תשב"ץ קטן סי' קפז. רמ"א שם סי"ח. מט"מ סרנ"ד (ושם הביא טעם אחר, ובשם הר"ר). קצוה"ש ס"פ בבדה"ש סק"ז.

ומקצת חכמים בעיניהם מתעקשים לומר שאי"ז מנהג חב"ד, וכאילו מנהגו היפך השו"ע רח"ל. ומהם שמצדיקים עצמם באמתלא שלדבריהם לא ראו נוהגים כן – 770. ואין טענה זו כדי להשיב עלי'.

171 כן המנהג בכ"מ. ויש שכתבו מחמת כל מנות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין (ודלא כשו"ת מנשה ח"ג סכ"ה). וראה קובץ אבקת וכול חו' ח' ע' קפז ואילך שהביא מ"מ (ב"ב) להניח מימין, אלא ששלל דבריהם. וכדבריו, ראה גם שו"ת ארחותך למדני ח"ו סכ"ג. ודבריהם מוכרחים).

הראשון¹⁷². [ולא יפתחו השני ולא יסורו המפה עד שיגללו הראשון, שלא יהיו העוסקים בגלילת הראשון טרודים ויוכלו לשמוע קריאה בשני, שאין להתחיל בהפשטת השני לפני הקריאה, לפי שנמצא השני ערום בלתי מגולל ואין זה כבוד לספר תורה¹⁷³]. המפטר קורא בספר תורה שני בפרשת פינחס וביום הביכורים וגו'. הגבהה וגלילה לס"ת השני.
 ב"מי שברך" לחולה אומרים בנוסח של שבת אבל אומרים "יו"ט הוא מלצועק"¹⁷⁴.

אקדמות

בשו"ע אדמו"ר הזקן מובא שבמקום שאין מנהג יותר טוב לשורר אקדמות קודם שיתחיל הכהן לברך לפני קריאת התורה. וכן נהגו לומר זה הפיוט בכמה מנינים שמתפללים בהם נוסח אדמו"ר¹⁷⁵, וגם ביקטרינוסלב¹⁷⁶. אבל בלוח היום יום ובספר המנהגים: "אין אומרים אקדמות"¹⁷⁷.

עשרת הדברות

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה¹⁷⁸.

נוהגין לקרות בציבור בטעם העליון (לעשות מכל דיבור פסוק אחד) לפי שבו ביום ניתנו עשרת הדברות לכך קורין אותו כמו שניתנו כל דיבור בפסוק אחד. ויש נוהגין לקרות בציבור בטעם העליון לעולם אף בשבת פרשת יתרו ובשבת פרשת ואתחנן, רק היחיד הקורא לעצמו קורא בטעם התחתון.

בשלשלת היחס שבהקדמת לוח היום יום: "תש"מ . . . מעורר שילדי/ילדות ישראל, אפילו "טף" ממש, יבואו לביהכ"ס בחה"ש לשמוע "עשרת הדברות".

ב"הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות¹⁷⁹: "כמדובר כמה פעמים – ע"פ מרז"ל "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה"¹⁸⁰ – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף¹⁸¹, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מ"ת בכל שנה ושנה, כל בני ישראל, גם הקטני קטנים (ות) יהיו בבית הכנסת¹⁸²

172 ואין לסלק ס"ת השני מבימה בשעת הגבהה הראשון, כנ"ל. ואף את"ל (בדוחק גדול) שלמנהגו שלאחרי הגבהת ס"ת חזרו ומניחו, נמצא שלא נסתלק הראשון לגמרי בשעת הגבהה (לפי שהיא ע"מ להחזיר מיד) – הרי עכ"פ מיד לפני שמסלקים שוב הראשון (אחרי הגלילה על הבימה) צריך לחזור ולהניח השני.

173 ארוחת חיים ה' קריאת ס"ת סנ"ד. כלבו סדר קריה"ת. מרדכי – הובא ב"י שם. תשב"ץ קטן שם. מט"מ סנ"ה. שו"ע סי' קמז ס"ח. והטעם – בלבוש סוסי' קמז. וראה בשו"ת בעי חיי או"ח ח"ב ס"ג. ובביהגר"א שם סק"ב, וכן במשנ"ב שם סק"ב, הוסיף טעם שאין עושים מצות חבילות חבילות. וראה במקור"ח שם שקו"ט אם צריך גמר הגלילה. וראה גם קצה"ש שם בבדה"ש סק"ו.

174 ראה בשו"ת בארתא דרב סי' כח'קלד.

175 ראה שעה"כ פ"מ סק"ז (נוכר בר"ד בעת הסעודות ליל א' דחגה"ש תשכ"ט). ולהעיר מר"ד ש"פ נשא תשמ"ט – ההדגשה באקדמות שנדפס בסידור תורה אור ע"י אאזמו"ר. וראה ר"ד ליל א' דחגה"ש תשכ"ו.

176 וראה גם ר"ד בעת הסעודות יום א' דחגה"ש תש"ג (שיתכן שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע רצה שיאמרו אקדמות). אבל ראה ר"ד הנ"ל מתשכ"ו.

177 וראה אג"ק ח"ח ע' תכו.

טעם מנהגו שלא לומר אקדמות – נתבאר בשיחת יום ב' דחגה"ש תשי"ז. ולהעיר מר"ד הנ"ל מתש"ג שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע אמר שאינו יודע הטעם. וראה ר"ד בעת הסעודות שש"פ תשל"ל.

דין ארוחת מנהג כ"ק אד"ש בזה – נמצא בר"ד בעת הסעודה דליל ב' דחגה"ש תשכ"ז.

178 ויש שנהגו לעמוד איזה פסוקים קודם. וכן ראינו לפעמים במעשה רב.

179 לקוטי שיחות חכ"ח ע' 315.

180 להעיר מסה"ש תש"ג ע' 119 שהחילוק בין מ"ת שבפ' יתרו לחגה"ש, שבפ' יתרו ה"ז בדוגמת "מלך בשדה", ובחגה"ש – בדוגמת מלך בהיכלו, עיי"ש.

181 ובלקו"ש חכ"ג ע' 250 הע' 56: אף שכמובן בפשטות – אלה בעזרת אנשים ואלה בעזרת נשים וכו', עיי"ש בארוכה. ועד"ז הוא בכ"מ.

182 בלקו"ש חכ"ג ע' 250 (משיחת ער"ח סיון תש"מ, שבו ניתנה ההוראה לראשונה – ראה שלשלת היחס בתחילת לוח היום יום): אין די בתי כנסיות (א מקום קדוש), בשעת קריאת התורה (בציבור ובברכה לפני ולאחרי). וכן שם ע' 251: ווען מ'לייענט די עשה"ד ובחגה"ש, און אין א מקום קדוש, ובציבור במעמד כמה עשיריות מישראל, ובהקדמת ברכה לפני ולאחרי. ועד"ז הוא בכ"מ. ובשיחת ערב חגה"ש תשמ"ב לעניינו, שקריה"ת (ועשה"ד) בביה"ג, בית התפלה, הו"ע חיבור תורה ותפלה.

(לכל הפחות¹⁸³) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מ"ת הוא ע"י אשר "בנינו עורבים אותנו". [ובכמה שיחות, שכדאי גם מבין חודש ומעלה, אם אינו נוגע בבריאות הילדים, והרוצים – אפילו לפני זה¹⁸⁴].

כתבו בספרים¹⁸⁵, שבעת קריאת ספר תורה ביום ראשון יכוון כאילו עומד עתה אצל הר סיני ושמע הדברות מפי הקב"ה ומפי ציר נאמן ביתו משה עבד ה'.

בד"ה אנכי ה"א תשמ"ט¹⁸⁶: דזה שבכל שנה בחגה"ש ניתנה התורה מחדש ג"כ ע"ד כמו שהי' בפעם הראשונה מתגלה בעיקר בהקריאה דעשרת הדברות כמאמר רז"ל אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה שלכן צריך לשמוע פרשה זו באימה ויראה וכו' כאילו עומדים לפני הר סיני.

"איך האב זיך דערמאנט דעם יו"ט שבועות פון יאר תרמ"ה. ערב שבועות פון יענעם יאר האט צו אונז געזאגט דער מלמד פון חדר: עס שטייט אין דער תורה ויוצא משה את העם לקראת האלקים, משה רבנו ע"ה האט ארויסגעפירט די אידן צו מ"ת. קינדערלעך – זאגט צו אונז דער מלמד – קומט איך וועל אייך פירן צו מ"ת. . אז מארגן דעם ערשטן טאג שבועות אין דער פרי זאל מען אויפשטעהן מיט א שעה פריער ווי שטענדיק און קומען אין ביהמ"ד צו קבלת התורה."¹⁸⁷

בנוגע להיוצאים לסדר קריאת התורה במקומות אחרים, בכדי שיבואו הילדים לשמוע "עשרת הדברות" צריך לפחות ששה שלא שמעו קריאת התורה¹⁸⁸. באם רוצים לשמוע לפני זה קריאת התורה על תנאי, כדי שמצד אחד יוכלו להשלים המניין כשיגיעו לשם, ולאידך, אינם רוצים להחסיר קריאת התורה אם יתברר שאין מניין שם – אין הדבר פשוט כלל שאפשר להתנות בכגון דא¹⁸⁹.

אסור להוציא ספר תורה לעשות קריאת התורה ברחוב.

הפטרה

מפטיר בנביא במרכבה דחזקאל על שם שנגלה הקב"ה בסיני ברבוא רבבות אלפי שנאן. "ולהעיר מז"ח יתרו¹⁹⁰ דראיית חזקאל היתה בחג השבועות ביום מ"ת¹⁹¹". ונוהגין לסיים בפסוק ותשאנו רוח אף שאינו כתוב כלל אצל המרכבה¹⁹².

בלקוטי שיחות¹⁹³ נתבאר "מדוע קבעו הפטרה במעשה מרכבה שלא ניתן להבין לרוב בנ"א, כי אף שפרטי עניני המרכבה שנתפרטו בהפטרה אינם בהבנה והשגה כנ"ל, הרי בכחו של כאו"א להבין ולעמוד על תוכנה הכללי של ההפטרה, שכל פרטי המרכבה שראה חזקאל הם "דמות", שעל ידם ידע יחזקאל והכיר ב"דמות העליונות."¹⁹⁴

ונוהגין במקצת מקומות שגדול וחכם קורא זאת ההפטרה. יש נוהגין לאמרה מעומד ולא

183) עד"ז הוא בכ"מ בשיחות קודש. ובלקו"ש חכ"ג שם: אנהויבנדיק פון "יודבר אלקים". ובלקו"ש חל"ז ע' 124: הערן די עשרת הדברות און די פסוקים בתור הקדמה לזה (עכ"פ). ובשיחת ש"פ במדבר תשמ"א: החל מ"בחודש השלישי גו'" ובעיקר – קריאת עשה"ד. ועד"ז בשיחת ר"ח סיון תשמ"א (וכמ"א): קריה"ת ובמיוחד – עשה"ד. וראה שיחת כ"ז אייר תשד"מ. ולהעיר מלקו"ש חכ"ג שם ע' 254: זיין אין שול, הערן קריאת התורה און דאווענען.

184) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 251. ובסה"ש תנש"א ח"ב ע' 547: גם הקטנים ביותר ועד לתינוקות שבעריסה. ובשיחת כ"ז אייר תשד"מ (ועוד): כולל לידים הכי קטנים שזה עתה נולדו. וראה לקו"ש חכ"ח ע' 238 הע' 61: גם הקטנים וקטני קטנים כו' – להעיר שבקריעת ים סוף. . אפילו עוברין שבמעני אמן אמרו שירה".

185) יסושה"ש ט"ט פ"י.

186) סה"מ מלוקט ח"ג ע' קעח.

187) סה"ש תש"ה ע' 100, עיי"ש בהמשך. והובא בלקו"ש חכ"ג שם הע' 55 (לעניינו).

188) הארכנו מזה בהסכמה לס' בירורי מנהיגים. וראה גם שו"ת באתרא דרב סי' יב'שלד. וש"נ.

189) וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ה'ריג. ושנ"ת.

190) לז, סע"ד ואילך.

191) לקוטי שיחות חלק לג שיחה א לחגה"ש (ע' 18) הערה 17.

192) ונתבאר באריכות בלקו"ש שם השייכות דפסוק זה להפטרה.

193) שם ע' 23.

194) ע"ש באורך.

המפטיר בלבד אלא אף כל מי שקורא אותה בלחש עם המפטיר קוראה מעומד מפני כבודה¹⁹⁵.

מוסף

מוסף לשלוש רגלים. אומרים פסוקי מוסף המיוחדים לחג השבועות ("וביום הבכורים"). בנוסח התפילה: בגלל השעיר הנוסף בחג השבועות, הבא ביחד עם שתי הלחם – מנהגו על-פי נוסח אדה"ז¹⁹⁶ לומר בתפלת מוסף של חג השבועות "ושני שעירים לכפר"¹⁹⁷.

דיני הטועה בתפילת מוסף, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

ברכת כהנים. אין הצבור עונים אמן עד שתכלה הברכה מפי הכהנים¹⁹⁸. עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה. יחזירו פניהם נגד פני הכהנים, ולא יחזירו פניהם אנה ואנה שנושיאת כפים אינה אלא פנים כנגד פנים. וצריך לשמוע ולכוון לברכתם.

כשאומרים תיבת יברכך – המתברך ראשו באמצע. ה' – מיסב ראשו לימינו, שהיא שמאל המברך. וישמרך – באמצע. יאר – לשמאלו שהיא ימין המברך וכך. שלום – ראשו באמצע. אמירת רבש"ע – בשעה שהכהנים מנגנים דוקא, אבל כשאומרים התיבות צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם" אומרים רבוש"ע. . הצדיק. כשמנגנים לתיבת "לך" ואם. . אלישע. ל"שלום" וכשם. . לטובה. כשאומרים "שלום" – אומרים "ותשמרני ותחנני ותרצני". אדיר במרום אומרים אחר ענית אמן כשעדיין הטלית על פניו.

אחר הדוכן לא יאמרו יישר כח כהנים עד אחר כל הקדיש תתקבל. ולכן במקום שנוהגים לומר יישר כח נכון שלא ירדו הכהנים מן הדוכן עד אחר סיום הקדיש כדי שלא יתבטלו מעניית אמן.

הלכתא למשיחא: אין מביאין בכורים קודם לחג השבועות¹⁹⁹. בחג עצמו, נחלקו הראשונים באם מותר להביא בכורים²⁰⁰.

קרבנות החג: נוסף לקרבנות הפרטיים שעל כל אחד להביא – עולת ראייה²⁰¹ (אלא שבפועל לא דייקו להקריבם ביום טוב), שלמי חגיגה, ושלמי שמחה²⁰² – מביאים קרבנות ציבור לחג, ומפורטים בנוסח התפילה, "ונשלמה פרים שפתינו"). קרבן מוסף הכולל 11 בהמות: שני פרים, איל אחד, ושבעה כבשים – לעולה, ושעיר עזים לחטאת, כמפורט בפרשת פנחס.

נוסף לכך, מקריבים קרבן מנחה חדשה בחג, והיינו שתי ככרות לחם חמץ מן החטה²⁰³ החדשה ("שתי הלחם"), ומקריבים עם הלחם 13 בהמות: שבעה כבשים תמימים, פר בן בקר אחד, ואילים שנים – לעולה, שעיר עזים לחטאת ושני כבשים לשלמים, כמפורט בפרשת אמור.

בסך הכל, מקריבים 24 בהמות (13 לקרבן שתי הלחם ו-11 לקרבן מוסף), כמנין כ"ד ספרים (13 ספרי תורה ונביאים, ו-11 ספרי כתובים) וכ"ד תכשיטי כלה (13 סוגים של זהב וכסף ו-11 מיני בגדים²⁰⁴).

שש זכירות.

195 וראה בר"ד בעת הסעודה דיום א' וב' דחגה"ש תשכ"ח.

196 ודלא כדעת זקנים מבעה"ת פינחס כח, כח.

197 ראה שער הכולל פ"מ ס"ק טו, ובהגהות כ"ק אד"ש לשם. וראה בהנסמן בהמועדים בהלכה ח"ב ע' פב. ונת' בארוכה בכינוס תורה דאסרו חגה"ש תשע"ד.

198 ובפשוטות, לא סגי ברוב כהנים וצ"ל כל הכהנים.

הארכת הניגון מכלל הברכה היא, א"כ מאריך הכהן הרבה, שאז יענה אמן מיד.

199 בכורים פ"א מ"ג.

200 ראה תנוד"ה מלאתך בכורות כו, א. שטמ"ק ומהרי"ט אלגאזי שם. יד דוד וחק נתן שם. מנ"ח מצוה יח סק"ג. צפע"ג נדרים פ"א ה"י. שו"ת אג"מ אור"ח ח"א עניני קדשים סי' א.

201 מן הבהמה – חגיגה ז, א ובפירש"י שם. אבל ראה רמב"ם ריש הל' חגיגה. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' עז.

202 ראה בסוף הקובץ במילואים (ז).

203 בנוגע להבאת תה"ל מכוסמין – ראה שו"ת באתרא דרב סי' כא'תצז. וש"נ.

204 מה שאין מזכירים בקריאת התורה ובמוספי היום פרשת שתי הלחם, נתבאר בארוכה בכינוס תורה אסרו חגה"ש תשע"ד.

מזל טוב

"בא חסידים הראשונים פלעגט מען שבועות זאגן מז"ט. פריער פלעגט מען זאגן מז"ט אין מיטן קריאת התורה, נאר אין ספרים שטייט אז דאס איז א הפסק, שפעטער פלעגט מען זאגן מז"ט נאך קרה"ת, נאכדעם איז געווען דער מנהג צו זאגן מז"ט נאכן דאווענען. איך געדענק זקנים אין ליובאוויטש וועלכע פלעגן חגה"ש זאגן מז"ט.²⁰⁵"

תענית חלום

אסור להתענות תענית חלום בחג השבועות לפי שהוא יום שניתנה בו התורה וצריך לאכול ולשמוח בו להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה לפיכך אינו דומה לשאר יו"ט ושבטות שמותר להתענות בהם תענית חלום.²⁰⁶

קידוש היום

אתקינו סעודתא (ליו"ט), אלה מועדי, בורא פרי הגפן.

על המקדש לשתות רביעית שלם לצאת מספק ברכה אחרונה על היין.

מכסים המזונות²⁰⁷ בעת הקידוש²⁰⁸.

לא בירך שהחיינו בליל הראשון וזוכר למחר אומר בשעה שזוכר, ואומר אפילו בשוק [=שלא על הכוס].

אין קידוש אלא במקום סעודה. ואפילו אם אכל כזית מחמשת המינים שמברכים עליהם בורא מיני מזונות או ששתה רביעית יין מלבד כוס הקידוש יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה ויכול לאכול אח"כ הסעודה במקום אחר בין מיד בין לאחר זמן. ואינו צריך לברך על הכוס קודם אותה סעודה.

סעודת היום

"סעודת חג השבועות הגם דאס איז דאך א סעודת יו"ט, דאך איז זי בעיקרה א סעודת מצוה . .

די סעודה פון חג השבועות איז א סעודה פון קבלת התורה והמצות. והדברים קל וחומר אז מען איז

מכניס איין אידיש קינד תחת כנפי השכינה דורך בריתו של אאע"ה אדער דורך הכנסה לחדר, איז

די סעודה א סעודת מצוה – מכל שכן אז ששים רבוא יוצאי צבא לבד זקנים נשים וטף האט השי"ת

אריין געפירט אין חדר אויף זאגן קמץ אלף אָ, ווי עס שטייט הביאני המלך חדרי נגילה ונשמחה

בך, השי"ת האט אריין גענומען די אלע אידן אנשים ונשים אין תורה חדר נגילה ונשמחה בך, כ"ב

אותיות התורה, וואס דער ערשטער אות האט השי"ת געזאגט קמץ א' פון דעם ווארט אנכי, דערום

איז די סעודת חג השבועות א סעודת מצוה בעיקרה, נוסף אויף דעם וואס זי איז אויך א סעודת

יום טוב.²⁰⁹

205 סה"ש קיץ ת"ש ע' 121. ונתבאר בשיחת חגה"ש תשי"ג, שמזל הו"ע שלמעלה מהשתלשלות וע"י העבודה הדקדמת נעשה לנשמע, שהו"ע ביטול לבעל הרצון, מקבל ההמשכה מלמעלה, מדה כנגד מדה, שנמשך מבחי' שלמעלה מהשתלשלות בכל הענינים דבני חיי ומזוני רוחי.

206 נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק כג שיחה ב' לחגה"ש (ע' 27).

207 ובקיצור שו"ע סע"ז ס"ז כתב שכשמוקדש ביום קודם הסעודה הקבועה ויוכל פת כיסנין יש לקחת שתיים שלימות בשביל לחם משנה. (ובכמה מהדורות הוסיף עה"ג: "וכן ראיתי לנהוג אצל גדולי אחד"). והב"ד בכה"ח סע"ד סק"ד. מעורר ישנים (פרידמאן) סכ"ו סק"ד. ועוד. וראה בית ישראל טוסיג ח"ח לקיצור שו"ע שם שכן נהג גם בעל מנח"א ממונקאטש. וכן נהגו כו"ב. וכמדומה ברור שכן ראינו במעשה רב בהתוועדות דיום הש"ק (אף שבד"כ כבר קידש לפני"ז, ולאידך כמ"פ שלא נטל ידיו לסעודה אח"כ).

ואף שהרבה אחרונים דחו דבריו (אר"ח ספינקא סרפ"ט סק"ה ודע"ת שם ס"א. קצה המטה סתר"ה סקע"ט. ברכת הבית שמ"ו ס"ג. באר יעקב סרע"ג סק"י וסרפ"ט סק"ד. בית שמואל דוד ע' יז. ועוד. ולהעיר מארחות חיים ספינקא סרצ"א סק"ה בשם מאורי אור (ח"ד עמ"ס שבת קו, ב ד"ה ודע) שאפי' בלחם גמור כשאלא רק קצת לחולשא דליבא א"צ לח"מ), יש שצידדו כמותו.

ולכא' כש"כ שכו"ה לדעת אדה"ז (הביאו בהגהות מהרי"ל לשו"ע אדה"ז סי' קפח ס"י) שיוצאים יד"ח סעודה בפה"כ. וראה קצוה"ש ספ"ב בבדה"ש סק"ה. וראה שו"ת דברי יציב או"ח סי' קכו. מנח"י ח"ג סי"ג. תשוה"נ ח"א סרס"ד. חזו"ע שבת ח"ב ע' קצא.

208 ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב סי' טו"רצג.

209 סה"ש תש"ג ע' 143-44. וראה גם שיחת א' דחגה"ש תש"ה. ונתבאר בכ"מ.

שתי סעודות

נוהגין בכל המקומות לאכול מאכלי חלב²¹⁰ ביום א' של שבועות²¹¹ ומנהג אבותינו תורה היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו²¹², ולפי שמצוה לאכול בשר בכל יו"ט לפיכך צריכין להזהר שלא יבואו לידי איסור בשר בחלב ויעשו ככתוב ביורה דעה [וכדלהלן].

בר"ד משיחת יום א' דחגה"ש תשי"א: ביי דעם צמח צדק פלעגט דער ערשטער טאג²¹³ זיין א גנלה טיש, ווארום די רבנים וואס פלעגן ניט קענען קומען אויף אנדערע יו"ט אזוי ווי פסח, ר"ה, סוכות . פלעגן זיי קומען אויף שבועות. און ביי דער מילכיקער סעודה פלעגן זיי מציע זיין זייערע שאלות, און במשך פופציק מינוט פלעגט דער צ"צ ענטפערן אויף אלע שאלות. אזוי האט דערציילט דער רבי. ובכדי אנצוהאלטן דעם מנהג וועל איך זאגן א גנלה ענין.

מנהגנו לאכול מיני מזונות²¹⁴ חלביים, ואחר-כך ליטול ידים לסעודה בשרית²¹⁵. אדה"ז כותב (כנ"ל) שיש "הרבה טעמים" לאכול מאכלי חלב. והרמ"א מביא הטעם משום קרבן "שתי הלחם" שהוקרב בחג השבועות בבית המקדש. והיינו שאוכלים ב' סעודות חלבית ובשרית, ומכיון שאסור לאכול בשר וחלב מלחם אחד – נמצא שאוכל ב' לחמים. וגם למנהגנו שאוכלים רק מיני מזונות חלביים, ולא לחם ממש – הרי גם הם נקראים "לחם (שאינו גמור)"²¹⁶.

כפשוט, שהסעודה החלבית (שהיא מנהג) אינה מחליפה את הסעודה הבשרית שהיא מצוה

210 בכמה קהילות ישראל נהגו לאכול "קרעפכין" (עיסה ממולאת בצורת משולש) בחג השבועות. וזכור גם "בשמעון" סיון, תש"ו. ועיי"ש בטעם המנהג משום "אוריין תליתאי וכו'". וכ"ה בכ"מ. ולהעיר מהביאור בדא"ח, והובא בס' המנהגים ע' 58 בהערה, בטעם אכילתו בעיו"כ, ע"ד שתי הלחם ע"ג שני כבשים בחגה"ש. (אלא, שככל הידוע, בקהילות שנהגו בכך בחגה"ש, העיסה ממולאת בגבינה, ולא בבשר כבעיו"כ).

211 וראה שו"ת באתרא דרב ס' דשיב. וש"ג. והובא שם גם משיחת ט' סיון תנש"א (יחידות כללית – מסרט הקלטה): בחג השבועות און דוקא אין דעם ערשטן טאג וואס דעמאלט ליינעט מען די עשרת הדברות עסט מען דוקא מאכלי חלב. ובהמשך השיחה: אין דעם ערשטן טאג פון חג זמן מ"ת האט מען שוין געגעסען מכל עניני מאכלים, סיי חלב און סיי בשר, און דערנאך האט מען דאך אויך געגעסען מתוך שמחה וטוב לבב.

212 דיוק הלשון נתבאר בישיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ה.

213 וכ"ה ביומן מהתועודות הנ"ל בתשורה לברמ"צ מטוסוב י"ג סיון תש"ס ע' 18. וכ"ה גם באג"ק אדמו"ר מהררי"צ ח"ח ע' תצט. וכ"מ בתורת שלום ע' 209. אבל ראה באג"ק אדמו"ר מהררי"צ ח"ו ס"ע קעא, ושם ריש ע' קעב, שה' ביום השני (נסמן בסה"ש תש"ג ח"ב ע' 287 הע' 3. ובמהדו"ק דשיחה הנ"ל נזכר רק משיחה הנ"ל בתיש"א). וכ"ה בסה"ש תש"א ע' 123. סה"ש תרצ"א ע' 237. וראה סה"ש תרצ"ו ע' 138 (נסמן גם בסה"ש תש"ג שם). ולהעיר מר"ד יום א' דחגה"ש תשכ"ז בעת הסעודה.

214 מחסה דוקא, וכן הלחם כסעודת בשר, ולא משאר מיני דגן, דוגמת שתי הלחם – ראה מג"א סתצ"ד סק"ט ובפמ"ג בא"א שם. וראה שו"ת באתרא דרב ס' כא"תצו.

ראה בסוף הקובץ במילואים (ח).

215 ע"פ שו"ע אדה"ז תצ"ד סט"ז.

ולהעיר ממענדי יו"ט עהרא"ש ברכות פ"ז סכ"ג (סק"ז) דעיקר שמחה בבשר הוא עם הפת. וביש"ש ביצה פ"ב ס"ה: פשיטא שאין שמחה אלא בבשר דהא שמחת יו"ט היא הסעודה ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר. וכן שם בנוגע לזמן שבזמן ביהמ"ק הספיק להם בשר שלמים אפילו היו שותים מים בתוך הסעודה אם לא לכוס של ברכה. ומשמע דכוש"ב לחוד לא סגי, ואיכא לפרושי מחמת שאינו בתוך הסעודה (ולא מחמת שאינו כשיעור, שה"ז אופן הב' שם, שהיו שותים אז בצמצום, אא"כ נפרש מחמת אין עושין מצוות חבילות. וזדחק).

וה"ל שמתאים לדעת אדה"ז בשי"ע ס' קפח ס"י שחיוב פת ביו"ט משום שמחה. והוסיף על דברי הרא"ש והביא קרא ד"ושמחת בחגך" (אבל ברא"ש משום "לחם"). וראה באג"ק ח"ה ע' רנו. הגש"פ עם לקו"ט ד"ה מצה. וכבר העירו מדויק לשונו דאדה"ז שם של"כ "אין שמחה אלא בלחם" כ"א "בלא אכילת לחם", ויל"פ כדברי המעיו"ט שהקביעות שאוכל הלחם בתוך הסעודה גורמת לשמחה שמצד הבשר. וראה גם לשונו בקו"א ס' קסח סק"ד. אבל ראה קובץ העו"ב תנה"ס תשס"ח שפי"א. ולהעיר שיעיקר כבוד היום הוא כשהוא בתוך הסעודה דוקא – ראה רשב"ם פסחים קה, ב ד"ה קידוש וד"ה לויביבד. ח' חת"ש שם. נמוקי או"ח סתע"ה. אלא שבשר ענינו עונג, ולא כבוד. אבל כ"ה גם ב"ין משום עונג יו"ט, שיהא באמצע סעודתו דוקא. אמנם, בנוגע לדנין יין משום שמחת יו"ט – לא נתפרש להדיא שיהא באמצע סעודתו (לולא דין עונג). ומש"כ ברכש"ב ותוס' פסחים שם ד"ה ידי שיוצא שמחת יו"ט בשתה ד' כוסות בב"א, אף שהוא לפני הסעודה – היינו מחמת שהוא לפני ובמקום סעודה, וכמו שפוטר יין בשתתן המזון (אא"כ נפרש דקאי לפני קידוש. ואכ"מ). וכ"ה בשיחת אחש"פ תשל"א שאפשר לצאת בכוס של קידוש, כדלקמן בפנים. אמנם, בחוה"מ מחוייב בשמחה ב"ין, וא"צ לאכול פת (לרוה"פ). ובפשטות, שאני חוה"מ מה"פ גופא, שכיין שאינו מחוייב בסעודה, א"צ שיהא בסעודה. וראה ברכת רפאל רובינשטיין פסח ספ"ד – באו"א.

216 ולהעיר שבאכילת מיני מזונות מתוקים ה"ז גם קיום המנהג לאכול דבש (שבכלבו ס"ב). צדה לדרך כלל ד מ"ד פ"א. שכנה"ג סתצ"ד בהגה"ט סק"ג. ועוד. ובמנהגי דבי מהר"ם מרוטנבורג ע' 30: כל מיני מאכלים מתוקים כגון דבש וחלב. ובסדה"ה סדר חגה"ש: מטעמים מתוקים ומוטעמים לחכו וכו' ויש נוהגין בתבשיל של חלב ונותנין דבש עליו. והב"ד הכלבו בח"י סתצ"ד סק"ט ובא"ר סק"י (ושם הב"ד הצדה לדרך ג"כ. ועוד).

[מדרבנך²¹⁷], משום עונג יום-טוב ושמחת יום-טוב²¹⁸.

מצוה להמנע מלאכול שום דבר אחר קידוש קודם אכילת עיקר סעודת שבת [או יום טוב] דהיינו לחם שמברכים עליו המוציא, לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם לא יאכל הלחם לתיאבון. ומכל מקום מותר לאכול אחרי קידוש מיני מזונות (אחרי שקידש על היין כדי שיהא קידוש במקום סעודה) ולאכול לחם לאחר זמן²¹⁹. ומכל מקום נכון להדר שלא למלא כריסו משאר אכילות קודם סעודת הפת.

יין פוטר כל מיני משקין²²⁰ מברכה ראשונה שהיא שהכל נהי' בדברו, אם היו המשקין לפניו כשבירך בורא פרי הגפן, או שהי' אז דעתו עליהם לשתותם.

כמו כן נפטרו שאר המשקין מברכה אחרונה בברכת על הגפן. ואפילו אם הוצרך לברך עליהם ברכה ראשונה שהכל נהי' בדברו, כגון שלא היו לפניו כשבירך בורא פרי הגפן וגם לא הי' אז דעתו עליהם.

השומעים קידוש, שטעמו רק קצת מהיין (פחות משיעור רביעית), אין צריכין לברך שהכל על שאר משקין, אבל צריכים לברך בורא נפשות רבות על שאר המשקין אם שתו מהן רביעית.

בנוגע ל"איסור דגים בחלב"²²¹: אף ש"חושבים לפליטת הקולמוס" – בכלל זה מערבין עוד מה (חמאה, סמעטענע [=שמנת]).

בין החלב לבשר

אין לאכול חלב ובשר בסעודה אחת, גם כשממתיך כשיעור הנדרש ביניהם, ולכן צריך לברך **ברכה אחרונה**²²² על הסעודה החלבית²²³, לפרוס מפה חדשה ורק אז אפשר להתחיל הסעודה הבשרית.

מנהגנו לחכות שעה אחרי חלב (בפשטות, חישוב השעה הוא: **מסוף אכילת החלב** בפועל עד התחלת אכילת הבשר, ולא מאחרי ברכה אחרונה עד נטילת ידיים לסעודה הבשרית²²⁴). כפשוטו, שצריך **לחנך קטנים** לחכות בין חלב ובשר, כל א' לפי ענינו²²⁵.

כוס של קידוש, אפילו אם הוא נקי ומשתמש בו בסעודה החלבית, אסור אח"כ להשתמש בו בסעודה הבשרית משום שיכול להיות ששיורי חלב נדבק בו אלא אם כן מדיחו יפה²²⁶.

217) ראה לקמן בדיני מצוות עונג יו"ט בהערה.

218) עיין שו"ע אדה"ז סי' תקכ"ט ס"ד וס"ז. וראה שו"ע אדה"ז סת"ד שם.

בנוגע לבשר בהמה דוקא (ששקול"ט מזה באחרונים. ואכ"מ) – ראה שיחת ש"פ בלח תשכ"ו. ש"פ בחוקותי תש"ל. ליל הושע"ר תשמ"ה. ר"ה ראה הסעודות ליל ב' דר"ה תשכ"ט.

219) שנוסף לזה שאין למחות ביד המקילין (כיון שמן הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון), הרי מותר לכתחילה לאכול פת הבאה בכיסיון שנאכלת לתענוג ולמתיקה וגוררים את התיאבון וממשיכים הלב למאכל, וכן אם אינו רוצה לאכול עכשיו אלא לאחר זמן מותר לו לאכול דבר מועט אחר הקידוש (ראה בכ"א בקו"א סרמ"ט סק"ג וסק"ד). ובפרט כשאוכל הסעודה לאחר זמן רב, שאין לחוש שיביטל התיאבון. ועוד ועיקר שלפי הגהת מהר"ל עה"ז בשו"ע אדה"ז סי' קפח ס"ו יוצא יד"ח סעודת שבת (ויר"ט) גם במיני מזונות.

220) ראה באורך בהלכה יומית אות תשלא ובמקורות ועינינו לשם.

221) ראה שו"ת באתרא דרב סי' א'פ"ט. א"שכג. ב"ש. וש"ג.

222) ואין חשש במה שמברך ע"ד לאכול בשר – ראה כנה"ג יו"ד ספ"ט בהגה"ט סק"ה. פמ"ג יו"ד ספ"ט במ"ז סק"ג.

223) של"ה מס' שבועות. וראה פמ"ג יו"ד ספ"ט במ"ז סק"ג. וראה אנ"ק ח"ב ע' רפט. שיחת חגה"ש ה'תשמ"ג.

224) וצ"ע"ק במשמעות השל"ה שם. ויש שנדחקו לומר שהעיקר שיהא סילוק גמור וכסעודה אחרת לגמרי, ואמטו להכי צ"ל גם הפסק שעה בין הסעודות עצמן. ואין בדריהם מוכרחים כלל.

והנה בשל"ה שם נזכר גם לעשות קינוח והדחה היטב. אבל שאר האחרונים השמיטו ד"ז. ולא נהגו כן כלל. ואולי הוא למתקדשים וליחיד סגולה. וראה באנ"ק שם שהביא מש"כ בפמ"ג יו"ד ספ"ט בשפ"ד סק"ז ע"פ הש"ך שם שהפסק שעה מחליף קינוח. וכמה אחרונים הכריעו כש"ך. (ואף גם להט"ז סק"ב) – היינו בבנייה אחר בשר דוקא. ואחרי חלב – מסתבר שלכו"ע בשעה סגי וא"צ קינוח. ובשו"ת קרן לדוד או"ח סי' קמ סק"ב החמיר דלא מהני המתנה במקום קינוח. אמנם, איהו קאי בממתין ח"ש דוקא, ולא בממתין שעה. ויש לחלק היטב. וראה גם זו דהב על או"ה סי"מ סק"ב. ובדרכ"ת ספ"ט סוסקי"ט שאחרי המתנת שעה ויותר צריך לחצוץ שיניו קודם הסעודה מגבינה שבין השיניים. ויש להוסיף שכשאוכלים פת ודגים בתחילת הסעודה וגם שותים הי"ז ג"כ קינוח. ואיכא רחיצת ידיים בשעת נט", וממילא איכא גם עיון שלפני הנטילה).

225) ראה בפרטיות בשו"ת באתרא דרב סי' א'תרכ (ושם, לענין בין בשר לחלב דחמיר טפי). וש"ג.

226) ראה שו"ע יו"ד סי' פח.

כשאחד מבני המשפחה מאחר לסעודה, יש להיזהר שאין לאכול חלבי ובשרי על שולחן או מפה אחת. ויש להניח מפה מיוחדת או לעשות היכר.

גבינה קשה

בנוגע למנהג לחכות שש שעות אחרי גבינה קשה, הנה בגבינה יש כמה סוגים: יש גבינה עם מראה 'פלאסטי', הנקראת גבינה אמריקאית, שתהליך הגיבון שלה נעשה באמצעות "כימיקלים", ועל זה לכולי-עלמא מחכים רק שעה אחת. אבל יש גבינות שייצורן אורך ששה חדשים ועליהן צריך לחכות שש שעות, מכיון שה"טעם" מושך²²⁷. ולדוגמא: גבינת פרמסן. (ולהעיר שיש אומרים שלכל חודש של תעשייה – ממתנים עוד שעה). אמנם, יש היום שיטות לייצר את אותה גבינה – שבעבר היו מעבדים אותה במשך ששה חדשים – בזמן קצר²²⁸, ונקראת בכללות "גבינה צהובה", ויש בזה כמה דיעות.

ועוד להעיר שבגבינה שנתרככה, יש מחלוקת, והיד יהודה²²⁹ אומר שבכגון דא אינו צריך לחכות שש שעות, כי הטעם אינו מושך; לכן, כאשר מדובר בגבינה מסוג האמור, שיש לגביה חילוקי דעות אם צריכים לחכות שש שעות – אזי אם התרככה – יש מקום להקל.

זחקא דסכינא

דבר חריף (כמו צנון, בצל, שום, לימון וכדומה. ובכמה אופנים – יש להחמיר גם בדברים החריפים קצת כמלפפונים חמוצים) שנחתך בסכין בשרי, או שנתרסק בבלנדר בשרי [ויש מחמירים גם כשנחתך על קרש-חיתוך בשרי], אף-על-פי שהסכין נקי ומקונח היטב, ואפילו אינו בן יומו (היינו – שכבר עברו 24 שעות מעת שהשתמשו בו לבשר חם) **אסור לאוכלו עם חלב**. וכן להיפך, דבר חריף שנחתך בסכין חלבי, אסור לאוכלו עם בשר.

ולא זו בלבד, אלא שלכמה דעות²³⁰, אם נחתך בסכין חלבי, אסור לאוכלו גם תוך שש שעות מאכילת בשר. [אבל, במקרה הפוך, כשנחתך בסכין בשרי, מותר לאוכלם אחרי חלב. וכן מותר לאכול חלב אחרי אכילת דבר חריף שנחתך בסכין בשרי²³¹].

כמובן, שעבור מצבים כאלה, כדאי לייחד **סכין פרוזה** לחיתוך דברים החריפים.

ברכת עוגת גבינה

אפילו **בשכבה דקה של המזונות**, באם מטרת הקמח להטעים, ברכתו מזונות.

ברכת מעין שלש

שתה רביעית יין ואכל כזית מזונות מברך "על המח' ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן"²³². שתה פחות מרביעית יין, ואכל כזית מזונות מברך רק ברכת על המח'. וכן להיפך, בשתה רביעית יין ואכל פחות מכזית מזונות, שמברך רק על הגפן²³³. אבל המסופק אם שתה כשיעור יין (כגון ששתה יין בין כזית לרביעית), אף שמספק אינו מברך על הגפן, כיון שמברך על המח' על המזונות

227) ובכללות – מצינו בפוסקים כמה הגדרות: נתיישנה ששה חדשים; מתולעת; הועמדה בקיבה ונעשית חריפה וחזקה; גבינות שיש בהן הרבה שמנונית והטעם נמשך הרבה זמן.

228) ויש מפקקים בהגדרה זו וטוענים שזהו היפך המציאות. ומ"מ יש שכתבו טעמים אחרים עד"ז להחמיר. ואכ"מ.

229) יו"ד סי' פט. וראו גם עצי העולה הלכות בב"ח כלל ג סקט"ז ובחוקי חיים סקט"ו. ועוד.

230) פמ"ג בא"א סתצ"ד סק"ו. ועוד.

231) רעק"א ובית מאיר ל"ש"ד ספ"ט סק"י. יד יהודא בפיה"א סק"ה. וראה דע"ת או"ח שם. משמרת שלום סוס"י פט. ואכ"מ. ונת' בארוכה במ"מ וציונים להלכה יומית אות ששה.

232) י"א להקדים על הגפן, כיון שאכילת המזונות באה מחמת היין של קידוש (שו"ת שו"מ מהדורא חמישאה סי"ח. וראה תורת חיים כסופר סר"ח סק"ו מטעם אחר). ואין המנהג כן. וברר העירו ממט"א סתקצ"ז ס"ג שמפורש דלא כוותיהו. וראה שש"כ פנ"ד הע' ע. זה השולחן ח"א סר"ח סי"ב. בירווי ברכת מיר ע' נב.

233) כן הסכמת האחרונים. וכן מוכח ממה שכתבו הפוסקים כן רק בספק אם אכל כשיעור (חיי"א כלל ג ס"כ. ועוד. וראה הנסמן בשו"ת באתרא דרב סי' ב'תתלג), ולא אישתמיט חד מינייהו לכתוב שגם באכל פחות משיעור יעשה כן. וראה גם אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות תכו (בין הדברים) מטעם אחר. ודלא כשו"ת או"מ או"ח ח"ב סי' קט שכתב לכלול גם באופן כזה. וגם איהו הדר הוא לכלל חסידיו בד"ז, כפי שהעירו משמו בס' זאת הברכה פ"ה (במהדורת תשע"ז – ע' 48).

שאיכל כשיעור, יכלול גם על הגפן בברכתו. וכן גם להיפך אם שתה רביעית יין, ומסופק אם אכל שיעור כזית מזונות יכלול גם על המח' בברכתו²³⁴.

טעה בברכת מעין שלש, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בנוגע לאופן **חשבון ה"כזית"** על המזונות, ישנן שתי דעות, אם אפשר לצרף לשיעור הכזית את כל המרכיבים או שאין מצרפים את שאר המרכיבים רק אם הקמח הוא כזית מהפרס, והיינו שהיחס של הדגן לשאר הרכיבים הוא אחד משה²³⁵. לכן, לכתחילה צריך להיזהר לאכול כזית בכדי אכילת פרס והיינו ששישית מהעוגה יהיה מקמח²³⁶. ובעוגה שיש בה מעט מאוד מזונות, עד שאינו אוכל כזית בכדי אכילת פרס – יש לאכול גם דבר שברכתו האחרונה תהיה "על המחיה" וגם מין אוכל [פרי וכדומה, אבל לא משקים, כיון שאינו מברך עליהם ברכת שהכל וברכת בורא נפשות, כשאוכלם אחרי קידוש, שנפטרו בברכת הגפן ועל הגפן שעל היין (אא"כ לא שתה רביעית יין, כיון ששמע קידוש מאחר)] שברכתו האחרונה "בורא נפשות" בלי ספק. [ובנוסף לזה, גם משום קידוש במקום סעודה צריך כזית "מזונות" או רביעית יין חוץ מהקידוש (לכתחילה)].

בכלל, כשאוכלים מזונות מלחם שאינו גמור, יש להיזהר **שלא יאכל מהעוגה יותר משיעור הנקרא כדי שביעה** [=קביעות סעודה], שאז צריכים לברך ברכת המזון²³⁷. באם אוכל כשיעור של ד' ביצים של דברי מאפה שהם מזונות [=לחם שאינו גמור] ושבע מזה, [ואף אם אינו שבע מהמאפה לבד, אלא שאוכלו עם לפתן המשביע, הרי זה כאילו שבע ממנו לבדן] ונתחייב **בברכת המזון** מן התורה.

כאמור: מברכים על המחיה לפני נטילת ידיים לסעודה הבשרית, **ואם שכח** – צריכים לברך באמצע הסעודה, ובדיעבד שלא בדרך – ברכת המזון פוטרת (רק) ברכת על המחיה ולא ברכת בורא נפשות²³⁸.

במעין שלש: "וזכרנו לטובה ביום חג השבועות הזה". דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

שמחת יום טוב

עיקר המצוה ברגל שיהי' שמח וטוב לב, וכל היום חייב בשמחה וטוב לב. ואינה שמחה פרטית אלא שמחה כללית שמחוייב לשמוח ביו"ט בכל מיני שמחה שיכולת בידו לשמוח. וכל שמחה הראויה לאדם וכל דבר המשמחו חייב אדם לעשות ברגל, בכל דבר שלבבו מוצא שמחה וקורת רוח באכילה ושת' וטיול וכל דבר ששמחה היא לו. ואפילו אם כבר אכל ושתה ושמח בשמחת יו"ט כראוי, אעפ"כ כשעושה אח"כ דבר המביא לידי עצב אפילו על שעה קטנה²³⁹ מבטל בזה מ"ע של שמחת יו"ט²⁴⁰.

234 (ולכאורה באופן זה עליו להקדים הודיא שהוא על הגפן ואח"כ מוסיף וכולל על המח' ג"כ. ומצאתי כן בשו"ת שרה"מ ח"ג ס"ד. וראה גם בירווי ברכות מיר ע' סה. שו"ת שובה ישראל ח"ב ס"ז ואילך. אבל ראה לה' הארץ מלואה (אריאל) ח"ב ע' יג בשם הגר"ק. שו"ת אבני הפאוד ש"ל ז"ע (חגה"ש תשפ"ד) פכ"ד הע' תעו. והנלפע"ד כתבנו.

235 וראה בארוכה בסוף הקובץ במילואים (ט).

236 ונת' בארוכה במ"מ וצינונים להלכה יומית אות תצג.

237 ראה סדר ברכת הנהנין פרק ב. ונת' בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770" אסרו חגה"ש תשע"ז.

238 עיין ברה"נ א, יז.

239 אבל להעיר מהעמק שאלה שאילתא סז סק"א: שאין מצות שמחת החג תמידית בלי הפסק אלא הוי כמו כל מצוה זמנית אכילת מצוה ותק"ש שאינו אלא פעם אחד ה"נ מצוה לשמוח שעה א' ברגל. אמנם, התם קאי לענין אכילת בשר ושתית יין (וראה גם שפ"א סוכה מת, א), ולא בעיקר החובה להיות שמח.

240 ראה סהמ"צ להרמב"ם מ"ע נד. יראים סרכ"ז. ר"ן סוכה רפ"ד. שו"ת שאג"א סס"ח. הת"ס מו"ק ח, ב. שו"ת מנחת יהודה (לרי"ל ברי הלוי, פיערקוב, תרפ"ח) או"ח ס"ה סק"ב. שו"ת שבה"ל ח"ה סס"ג סק"ג. ועכ"פ חייב בזה מדרבנן – כ"מ בתוד"ה עשה – מו"ק יד, ב. ועצ"ע אם הדבר מתאים לגמרי לשיטת אדה"ז – ראה שו"ע אדה"ז סרמ"ב קו"א סק"ב. שם סתק"ט ס"ז, ונת' בלקו"ש חל"ג ע' 65 ואילך. ואכ"מ.

האנשים אין יוצאים ידי חובת שמחת יו"ט אלא ב[רביעית²⁴¹] יין²⁴². אך אפשר לצאת ידי חובה בשתיית הרביעית מכוס הקידוש²⁴³. כ"ק אדמו"ר (מהר"י"צ) נ"ע שתה רביעית יין בכל סעודה. והקטנים נותן להם קליות ואגוזים משום שמחת יום טוב.

שמחת יום טוב חייבים מדאורייתא ועם כל זה ודאי אין לבסומי כו' וכמו שכתב הרמב"ם גבי שמחת יום טוב לא ימשך ביין כו'. לאכול מצה בחג השבועות – ראה בהערה²⁴⁴.

נדרם באמצע הסעודה, אם ישן שינת עראי במקום סעודתו אינו חשוב הפסק בסעודה וחוזר ואוכל ללא ברכה. ומכל מקום, יטול ידיו שוב ללא ברכה. אבל שינת קבע הוא סילוק והפסק יותר מדאי וחשובה הפסק. אע"פ שישן במקום סעודתו²⁴⁵, ואם רוצה לאכול שוב, נוטל ידיו בברכה ומברך המוציא. וכל זה כשלא נתעכל עדיין המזון במעי, אבל אם עבר שיעור עיכול אין מברכים שום ברכה אחרונה, וכשרוצה לאכול צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה. ושיעורו – כל שעדיין אינו רעב מאותה אכילה ראשונה.

נדרם באמצע ברכת המזון, אפילו שהה לגמור את כולו, אינו חוזר לראש²⁴⁶. ואם אינו יודע באיזה

241 כ"ה להדיא בתו"א מגילת אסתר צ"ט, א. ובכ"מ. וכבר העירו ממש"כ החינוך מ' לא: דפחות מזה השיעור אינו ראוי ולא יתעורר לב האדם עליו. [ומש"כ בשו"ת הרא"ש כלל כ ס"א – אינו שייך לדין שמחה, כפשטו]. ולהעיר מביצה ד, ד דרב לא מוקי אמורא על' משום שכרות, ועכ"ל שהוא ברביעית. וכן מוכח גם מקושיות מהרש"א שבהע' הבאה. וכ"מ בפסחים קח, ב ששתאן חי יצא משום שמחת יו"ט (ראה תוס' שם), ובפשוטות היינו שגם בכוס אחד יצא (שהרי ד' הכוסות הם בהפסק). ולהעיר גם מי"ש ביצה פ"ב ס"ה, שבזמן ביהמ"ק "הי' שותין בצמצום כפי צורך אכילה, או מזוג הרבה, ולא הי' שותין לרוות גופו (ראה הרמב"ם אבל פ"ד ה"ו. שו"ע יו"ד ששע"ח ס"ח) כדי לשמוח ביו"ט, אבל עשיו וכו' במה ישמח את עצמו אם לא שישתה וישכר רישו". ובפשוטות, ג"ז ברביעית ולא יותר, אלא שאינו בא לשרות רק לרוות. ואף שישן שבתוך הסעודה אינו משכר (ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"ו. תוד"ה ויודע – תענית ז, א. מג"א (ושו"ע אדה"ז) סצ"ט סק"א (ס"ב)) – אהני ל' במקצת עכ"פ, ויוצא יד"ח שמחה. וראה שו"ת הלק"ט ח"ב ס' קכה, "דאינו משכר דקאמר התם היינו דאינו טורדו כ"ב שלא יוכל לומר את ההלל אבל לא יבצר שאין דעתו צלולה". וכדמוכח מפירוש"י ביצה שם, שהי' בתוך הסעודה. וכ"מ מזה שאינו נ"כ במנחה. וראה פירש"י ברכות כג, ב. ובכ"מ. ולענין עבודה – מנ"ח מ' קמב. שו"ת שאג"א ס"ח. אבל ראה סמ"ק ס' קלג והגהות ר"פ שם. וראה רב"ז ביאמ"ק פ"א ה"ג. כה"ח ס' קכח ס"ק רכח).

242 בנוגע למיץ ענבים – ראה הלכה יומית אות תשלא ובמ"מ וציונים לשם בארוכה. ודון מינה ואוקי באתרין. ובפשוטות חייב בכך גם כשאינו ערב לו, כדמוכח מסהמ"צ להרמב"ם מ"ע נד. וראה גם יש"ש שם. ומש"כ בחדא"ג מהרש"א נדרים מט, ב ד"ה אלא קידושא, שבאינו ראוי לו (כר"י בר אילעי שהי' חוגר צדעיו) פטור משתיית יין – היינו כשמזיקו. ובכל אופן, יכול לשתות מיץ ענבים, כנ"ל.

243 ראה שיחת אחש"פ תשל"א. וכ"מ ברשב"ם ותוד"ה ידי יין – פסחים קח, ב. [ולכא' לא שנה משלמי שמחה שא"צ שיהא מהחולין ובא אף מהמעשר, ובנדוד"ד אף שחייב מצד קידוש]. ועוד ענין מצד מצות עונג כדלקמן. ולהעיר משיחת יום ב' דחה"ס תשט"ז בתחילתה. וראה שיחת שמחת ביה"ש תשי"ט. ר"ד בסעודה ליל א' דחה"ש תשכ"ו. ליל א' דחה"פ תשכ"ט.

244 בהוספות להגש"פ עם לקוטי טעמים מוגהתיק נרשם "לאכול מצה בפסח שני ובחג השבועות (שלה)". ולפי הענין, נראה שהועתק מהגש"פ עם חיים לראש (להג"ח פלאגי) נרצה ס"ט, וז"ל: הנה מה טוב ומה נעים דאם יש לו מצות שמורות די סיפוקו ויותר דישימור מהם קצת לאכול ביום פסח ב' ב"ד באייר וגם בחג השבועות שהוא רמז לשתי הלחם חמץ ומצה דכתב הרב של"ה יע"ש ועכ"פ אם אין לו ישימור ממצות אחרות שאכל מהם תוך הפסח עכ"ל. והועתק משמו בהגש"פ עם ליל שמורים בסופו – קיד, א. ועוד. ורשם רבינו לברך אם אכן נמצא בשל"ה. ולכאורה כוונתו רק לזה שבשל"ה ריש מס' שבועות ד"ה חיים אדם לשמוח בשם תולעת יעקב (וראה רשימות חו' קמו. לקו"ש חכ"ח ע"כ 299 ואילך) נזכר הרמז בשתי הלחם שהוא ע"ש חמץ ומצה (היינו שתה"ל חמץ ומצה דמנחת נסכים). וכ"ה בלב דוד להחידת"א פל"א, הבאיא במל"ח (להג"ח פלאגי) ס"ח ס"א: ויכתב שזה טעם מנהג קדמון לפנים בישראל שהיו אוכלין מצה וחמץ היום הזה רמז לגוף ונפש שיתענדו לעתיד כי בעבור זה הרמז היו חמץ ומצה בשתי הלחם ומנחת נסכים. ועיי"ש עוד טעמים. (ולהעיר מאג"ח ח"ח ע' תטז).

וגוף המנהג הובא כבר באר"ח הל' המועדים ס"ג: גם נהגו שמצניעין ממצות של פסח וטובלין אותן במי הזעפראן שמשמח את הלב. וכעיי"ז בכלבו ס"ב (הביאו בלב דוד שם. וכתב שמבין ריסי עיני ספר הכלבו נראה שהיו אוכלים מצה היום הזה. ולפלא שלא הביא המפורש באר"ח). וכ"ה באהל מועד ח"ב דרך ו: מנהג הוא להצניע מן המצות של פסח לחג השבועות זכר למצות שהוציאו ממצרים שאכלו מהם עד שידר המן [וצ"ע שהרי אכלו מצות רק עד ליל ט"ו באייר] וי"א שהמנהג לרמז כי שבועות הוא עצרת של פסח כמו ששימני של חג הוי עצרת מסוכות.

ובכ"מ הובא המנהג לאכול מצה מפסח עד חגה"ש. 245 וראה בבכ"ח ס' קעח סק"ט שנראה שהבין בד' אדה"ז שם ס"ה דיימי' בשינת קבע על מנתו, ולכן ה"ז הפסק "אע"פ שישן במקום סעודתו". וכ"מ דעת אדה"ז לעיל סמ"ז ס"ז. ולכא' יש מקום לומר, שכיון שהוא לאונסו, ובמקור הדברים ברא"ש תענית פ"א ס"ד משמע שכל שהוא לאונסו ה"ז שינת עראי, וכ"ה בבי"ב כאן, יש מקום להקל. אמנם, מסתבר שכשהוא על מנתו לא נק' לאונסו, אף שתקפו שינה ושכרות. ול"מ קצת בחי"א כלל מד ס"ה ובנשמ"א שם ובמשנ"ב ס' קעח סקמ"ח. 246 שו"ע אדה"ז ס' קה ס"ה במוסגר.

ברכה עומד חוזר לראש הברכה שבספק אם אמרה²⁴⁷.

מצות עונג יו"ט

צריך לקבוע כל סעודה על היין, והיינו שישתה יין באמצע סעודתו אם ידו משגת וירבה בבשר²⁴⁸ ויין ומגדנות כפי יכלתו.

הלכתא למשיחא: בזמן שבית המקדש קיים אוכלין בשר שלמים לשמחה. ונתבאר בלוקטי שיחות²⁴⁹ שלדעת אדה"ז, ש"עיקר המצוה" דשמחת יום טוב (אצל אנשים) היא אכילת בשר שלמים, אין זו שמחה גשמית בלבד, אלא שמחה של מצוה, ושיש בה קדושה (אכילת קדשים), עיי"ש באורך.

מצא סכין בירושלים ביום טוב שוחט בה מיד שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין²⁵⁰.

לקיצור דיני אכילת קדשים, ראה בסוף הלוח.

רחיצה ביו"ט

מים חמין

מותר להחם מעט מים ביו"ט לרחוץ²⁵¹ בהם פניו ידיו ורגליו²⁵² ביו"ט, כשרוחץ חוץ למרחץ (אבל

247) הארכנו בזה לגבי תפלה בשו"ת באתרא דרב סי' א'תקמה. וכ"ה בברהמ"ז (אף של"ד לגמרי לתפלה, דל"ש הסברא דל"א סב"ל בתפלה), ואף גם כשלא אכל כדי שביעה. ונוסף גם הוא שחשובות כאחת, ואם יחזור רק למקום שודאי לא אמר נכנס לבית הספק דברכה לבטלה (וראה ברכ"י סי' קפח סק"ח. שע"ת שם סק"ג. משנ"ב שם בבה"ל סי' ד"ה לחזור).

248) בנוגע לאכילת בשר משום מצות שמחת יו"ט, שאינה חובה אבל מצוה (מדברגן – ראה שיחת ש"פ האיזנו תשל"ח. ר"ח שבט תשמ"א. ש"פ קדושים תשמ"א. ליל ד' ד'דחה"ת תשמ"ז), אם צ"ל בשר בהמה דוקא (ששק"ט מזה באחרונים. ואכ"מ) – ראה שיחת ש"פ בשלח תשכ"ו. ש"פ בחוקותי תשל"ו. ליל הושע"ר תשמ"ה. ר"ד בעת הסעודות ליל ב' דר"ה תשכ"ט.

ושיעורו בכזית – כ"ה בכ"מ (ראה ניומוקי או"ח סתקכ"ט. דרכי חו"ש אות שצה ובהערה שם בשם בעל ד"ח מצאנו. (וראה סדר שנה האחרונה הע' לג). שו"ת רבנות אפרים ח"א סע"נ. וכ"ה להדיא בר"ד בעת הסעודה דיום שש"פ תשל"ו. וכ"מ בביצה יא, א. ולהעיר משו"ת אבנ"ז או"ח סת"ג. וכ"ה לענין שלמי שמחה – צ"ח פסחים עא, א ד"ה וכן תימא. שפ"א ר"ה ה, א. ועוד. וי"א לאכול בשר לשבוע (ראה פירוש" חגיגה ז, ב. וראה אבני המקום חגיגה סמ"ח. וי"ל, שזהו רק מצד אכילת קדשים), והיינו כביצה).

ויוצא ידי חובתו גם בבשר שני ימים ולילה אחד משחיטתו. (ראה הדעות בב"י או"ח סתקנ"ב. והעירו בזה בכ"מ לגבי שמחת יו"ט (וראה לענין עירוב תבשילין בכלבו הע' ע"ת סי' ט"ז ובאר"ח סי' ב) – ראה בכור שור חולין פג, א. שו"ת חו"י סי' קעה, הובא בפת"ש יו"ד סי' א סק"א. שא"מ תנינא ח"ב סוסי"י. עד"ח מערכת יו"ט סי' א סק"ב. שם דברי חכמים סי' קל. והובא במנחת יו"ט סי' סצ"ח סקע"ב. והנה, אף לדעת התוס' תענית ל, א וסמ"ק שהובא בב"י שם שמונים משעת השחיטה ולא משעת מליחתו, וגם לפרישה שם סק"א שגם אם הוא ללא מלח אחר ב' ימים פקעה מעלתו (ודלא כגבורת ארי תענית שם שכתב איפכא שללא מלח איכא שמחה גם אח"כ) – הרי כתבו התוס' שם, הביאו בב"י, שלדין גם מליח זמן מרובה בכלל בשר המשמח. וכש"כ בימינו שנמצא במקורו ולא חלף והלך טעמו כלל. (אבל להעיר שבמהרש"ל על הטור שם, שאף אם אין שמחה מ"מ איכא עונג). ועוד, שגם בשהה במלחו ג' ימים יש קצת שמחה – ראה לבוש או"ח סתקנ"א סי'. וגם י"ל דל"ד דין אכילת בשר בסעודה המפסקת (שהוא גם מחמת שנתבטלו קרבנות וממילא צ"ל דומה לשלמים) לדין שמחה באכילת בשר ביו"ט. וגם דין שמחה באונן ל"ד לשמחת יו"ט. ובכלל, עיקר השמחה בבשר היא מחמת הסעודה דלא מיקרי סעודה בלא אכילת בשר – ראה יש"ש ביצה סי"ה. מחה"ש סרמ"ט סק"ו. ילקוט הגרשוני שם סק"ב. עשרים גרה סי"ב).

249) ראה על"ג 62 ואילך.

250) ראה בארוכה בסוף הקובץ במילואים (י).

251) וה"ה לענין רחיצת תינוק, שעכשיו בזמן הזה אף בחול פעמים שאין רוחצים את התינוק שנים או שלושה ימים. אבל תינוק שדרך לרחצו בכל יום, מותר לרחוץ כל גופו בבת אחת אפילו בחמין שהוחמו ביו"ט, שכיון שהוא צרכו של תינוק לא גזרו עליו. ומכל מקום, אסור מן התורה להחם מים רבים בשביל רחיצת כל גופו, אלא אם כן מחמם לצורך שת"ל או הדחת כלי אוכל נפש, או מחמם כל המים ביחד בכלי אחד, עם המים שרוחץ בהם פניו ידיו ורגליו. ובמציאות ימינו, אם פותח ברז מים חמים פועם אחת בשביל רחיצת פניו ידיו ורגליו (ואינו מתאים אחר כך את הטמפרטורה) מותר להמשיך לרחוץ כל הגוף.

252) ונחלקו הדעות במחמם מים לרחוץ שאר אברים, כל שאינו רוב גופו (וכ"ה בגזירת מרחצאות בשבת – אדה"ז ששכ"ו סי' א. ועדיין י"ל ע"כ בנוגע לאיסור חימום לרחיצה ביו"ט שהוא משום מלאכה שאינה שוה לכל נפש. אבל כן מוכח ברשב"א שבת לט, ב, והביאו אדה"ז סתק"א סוסי"א שכל אבר ואבר שרוחץ ביו"ט הוא רוחץ בהיתר". וכן מוכח ברשב"א סי' קצט סי'. (ואף שלמחצת האיסור רק משום גזירת מרחצאות, הרי שתק"ל הרמ"א שם. ובפרט שהמקור מדברי הרא"ש הל' מקואות סל"ז, ואיזה ס"ל בשבת פ"ג ס"ח לאסור רחיצת כל גופו ביו"ט מה"ת אבל בשו"ת משאת בנימין סי', שהביא בש"ך שם סק"ב, כנראה פ' ברא"ש באו"א – ראה שכנה"ג או"ח שכ"ו בהגב"י סק"ב). והביא כל הדעות ככה"ח סתק"א סק"ד ובמשנ"ב בבה"ל סי' ב ד"ה אבל לא. ובמ"מ וציונים (אשכנזי) שם שנתפסק בדעת אדה"ז, שדמא משכ"ח אדה"ז שרוחץ ביו"ט הוא רוחץ בהיתר הוא רק לגבי האיסור מה"ת בחימום המים, ושמה רחיצה כשלעצמה אסורה והותרה רק בפניו יו"ר. וברשב"א כתב "שרחיצת כל גופו אבר אבר מותר דבר תורה משום דכיון דרחיצת אבר אחד צורך כל נפש ומותר לא חלקנו באברים שנאמר רגליו בלבד מותר אבל זרועו או שוקו אסור". והיינו שגם אבר אבר אינו שוה לכל נפש ומותר רק משום שלא חלקה התורה באברים. וראה קובץ יגד"ת (נזר יארק) חוברת מה ע' קח).

ואם מחמם המים בשביל אברים המתירים לכר"ע כגון לרחיצת פניו, מותר לו לרחוץ שאר אברים כל שאינו רוב הגוף. והנה ראינו לח"א שכתב להתיי לרחוץ חצי גוף ולהסיח דעתו ושוב לרחוץ חצי השני. ואין לזה שום הנהגה, שכל שדעתנו לרחוץ כל

בתוך המרחץ²⁵³ אסור לרחוץ בחמין אפילו פניו ידיו ורגליו בלבד). אבל אסור²⁵⁴ להחם מים רבים כדי לרחוץ בהם כל גופו. ואפילו מחמם כל המים ביחד בכלי אחד עם המים שרוחץ בהם פניו ידיו ורגליו²⁵⁵, אסור לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו ביו"ט אפילו הוחמו לצורך שתיה, ואפילו אינו רוחץ כל גופו בבת אחת אלא רוחצו אבר אבר, ואפילו חוץ למרחץ אסור.

אם המים הוחמו מערב יום טוב²⁵⁶: נוהגים להחמיר שלא לרחוץ כל גופו בבת אחת ואפילו כשרוחץ חוץ למרחץ²⁵⁷. ואין לשנות המנהג²⁵⁸. אבל מותר לרחוץ כל גופו אבר אבר בחמים שהוחמו מערב יו"ט.

מים צוננים

נתפשט המנהג במדינות אלו שלא לרחוץ כלל בשבת אפילו בצונן, וכן ביום טוב²⁵⁹. אבל מותר

הגוף ה"ז כדין אבר אבר שאסור בחמין שהוחמו ביו"ט.

(253) כגון במקוה וכיו"ב. ואפילו בביתו לא יעמוד מתחת למקלחת (שי"א שדינו כמרחץ. וכש"כ אם נאמר שהאיסור בתוך המרחץ אינו רק משום גזירת הבלנין, אלא מחשש שיבוא לרחוץ כל גופו – ראה משנ"ב סק"ט). ויש שכתבו לדייק בשו"ע אדה"ז שלשטוף – היינו מקלחת – מותר במרחץ. ודיוקא לא חזינא. וראה משנ"ב ס' תקיא סק"ט.

ומשמעות דברי אדה"ז בשולחנו שם ס"א ש"בתוך מרחץ אסור לרחוץ בחמין" דוקא, אבל רחיצה בצונן מותרת במרחץ. וכן הדין נותן שהרי טעם גזירת מרחצאות אינו אלא משום הבלנים שהיו מחמין בשבת, וכל שאין מים חמין אין חשש.

וכ"ז בצנעה בביתו, אבל ברבים כגון במקוה, אין להחמיר אפילו רחיצה בצונן, כפשוטו.

(254) ונחלקו הראשונים אם האיסור מה"ת או מדרבנן, ונפק"מ בנוגע מים שהוחמו מעיו"ט, כדלקמן, שאם האיסור מדרבנן לא גזרו במים שהוחמו מעיו"ט ברוחץ מחוץ למרחץ (וכדלקמן). ולדינא, אף שהעיקר כסברא שהוא איסור מדרבנן, כבר נהגו להחמיר כסברא שהוא איסור מה"ת. (ועוד נפק"מ, שלדעות שהוא מדרבנן מותר לרחוץ תינוק שדרך לרוחצו כל יום אפילו כל גופו בב"א אפילו בחמין שהוחמו ביו"ט (שכיון שהוא צרכו של תינוק לא גזרו עליו). אבל רק אם הוחמו לצורך תני' או הדחת כלי אוכל נפש (או אם מחמם כל המים ביחד בכלי אחד עם המים שרוחץ בהם פניו ידיו ורגליו. ובמצויאות ימינו, שפוחת ברו מים חמין פעם אחת בשביל רחיצת פניו ידיו ורגליו) (ואינו מתאים אה"כ את הטמפרטורה)), שאסור להחם מים ביו"ט בשביל רחיצתו בלבד. אלא שלמעשה עכשיו בזמן הזה שאף בחול פעמים שאין רוחצים את התינוק שנים או שלושה ימים, גם לדעות המקילות אסור לרחוץ כי כל גופו בחמין שהוחמו ביו"ט אפילו רוחצו אבר אבר. ולדעות המחמירות, אף תינוק שדרך לרוחצו כל יום אסור לרחוץ כל גופו אפילו בחמין שהוחמו מעיו"ט גזירה שמה יחס ביו"ט בשביל רחיצת כל גופו. אבל מותר לרחוץ כל גופו אבר אבר במים שהוחמו מעיו"ט, כמו לגדול).

(255) ראה שו"ע אדה"ז שם במוסגר. ופשוט, שהכוונה שבאופן זה אין איסור מה"ת מחמת מלאכה שאינה שוה לכל נפש (וראה שו"ת ציץ הקדש ח"א סל"ו סק"א), אבל עדיין אסור מדרבנן, וכמפורש לעיל שם בסברא הראשונה שאסור מדבריהם. וגם אם נאמר שלדעת התוס' האיסור רק משום מלאכה שאינה שוה לכל נפש, וליכא לגזירת מרחצאות מצ"ע, דס"ל דלא גזרינן יו"ט אטו שבת (ראה שו"ת רעק"א ס"ז. חת"ס או"ח ס' קמו. בית מאיר יו"ד ס' קצז) – הרי אנו קייל"ן מעיקר הדין כסברא הראשונה שהאיסור מחמת גזירת מרחצאות, וממילא אסור גם ככה"ג. (ובציץ הקדש שם כתב כ"ל מטעם אחר וראה ציץ הקדש סל"ח).

(256) וכמה מהאחרונים כתבו לצדד להחמיר שהמים שבבילע"ר דינם כהוחמו ביו"ט.

(ודעת כמה מהמקילים היא ע"פ סברת רעק"א למג"א ששכ"ו סק"ד שבלא נעשה בשבת כלל והוחם מאלו דינו כהוחמו בע"ש, וס"ל שהה"ג כשכנסים מים חדישים ומתחממים ואין כוונתו לכך. (וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב ס' כא'רצד). אמנם, רעק"א כ"כ בטעם ההיתר לרחוץ בהמשיך מע"ש צוננים לתוך חמים שיתערבו. אבל בשו"ע אדה"ז שם ס"ג כתב בזה ש"מותר ג"כ לרחוץ אפילו כל גופו ביחד באמה זו כמו בשאר חמי טבריא", ומוכח שההיתר כיון שהוא כחמי טבריא דליכא בה משום גזירת מרחצאות, ושוב אין הכרח לסברת רעק"א. וכן מוכרח במהדו"ב לסרנ"ט ד"ה והנה ברמב"ן, וראה העו"ב שם הע' 313. ובכ"מ כתבו להוכיח מראשונים דלא כרעק"א. ויש שכתבו לחלק בין נוד"ד למים שהוחמו מאליהם, דה"ל מעשה אף שאין כוונתו לכך וה"ז פס"י. ובלא"ה, י"א שנקרא כוונתו לכך שרוצה שיהיה לו עוד מים חמים. ויש שדנו מדין קמא קמא ביטל. ואכ"מ. וראה שו"ת להורות נתן ח"י סמ"ב סק"ג. אג"מ או"ח ח"ד סע"ה סק"א. אול"צ ח"ב שבת ס"ח. תשוה"ג ח"ב ס"א. שבה"ל ח"א סוס"י נח (אלא שחזר בו אח"כ ע"פ רעק"א הנ"ל – ראה שם ח"ג סל"ג סק"ג. ועוד).)

ולמעשה, אין להקל בכל אופן, כיון שלפעמים נשתמשו כבר במים חמים בהתחלת ההג, ובשעה שבה התקלח יוצאים מים חמים שהוחמו ביו"ט. ולכן כתבו אחרוני זמננו, שאין להקל שלא יבואו לידי מכשול, ויש להחמיר לדון בכל מים שבבילע"ר כדין מים שהוחמו ביו"ט. (ויש שחשו בדבר מטעם אחר שכשכנסים מים חדישים הרי ביטול מים אלו אינו בגדר או"ג ושוה לכ"ג, והו"ל כמכשירי או"ג, אף שלמעשה לא מותרים לו בפניו ידיו, וכן להדחת כלים, ולא חשו בדבר. ואכ"מ. ועוד יש לפקפק, שכיון שאין מתקלחים במים רותחים, הרי בפתיחת הברז והתאמתו לטמפרטורה הנכונה, מתערבים הצוננים עם החמים, ומבשל כעת המים ביו"ט. אלא שבוה איכא למיסבר להתייר מחמת הפת צינה כבהערה הבאה, או"י איכפא שה"ז בגדר הפגת הרוחחין ולא ביטול הקורים, אלא שלפ"ז צריך לפתוח תחילה ברו מים החמים, מה שאינו שייך בד"כ כשיש רק ידית אחת).

(257) נסתפקו אחרוני זמננו בנוגע לרחיצת כל הגוף בימינו אם אפ"ל שהוא בגדר "אינה שוה לכל נפש". וראה בארוכה בסוף הקובץ במילואים (יא).

(258) אמנם, מקום לומר שבמקום צער יש להקל כדעת הרמב"ם ולרוחץ כל גופו בבת אחת במים שהוחמו מעיו"ט חוץ למרחץ – ראה בארוכה בשו"ת דברי יציב ח"ז לקוטים והשמטות סל"ד. וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב ס' כ"קצ. וש"נ.

(259) ראה פמ"ג סתק"א בא"א סק"ח. וכן מוכרח במג"א ס' קכח סק"ע ובמח"ש שם. וכ"ה להדעות שאין לטבול גם ביו"ט כשאין בעלה בעיר (להטעם שהוא משום המנהג שלא לרחוץ בצונן).

לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן²⁶⁰. המצטער בצער גדול²⁶¹, כגון שסובל מזיעה יותר מהרגיל, או פריחה וכיו"ב, מותר לו לרחוץ במים צוננים (או במים פושרים שהוחמו מערב יו"ט²⁶²), כל שאינו מרגיש החמימות ואין דרך בני אדם לרחוץ בהן) ואפילו כל גופו. ויזהר שלא לסחוט שערו.

סבון

אסור להשתמש בסבון מוצק ביו"ט. אבל מותר להשתמש בסבון נוזלי²⁶³ שלא במקום שיער (מחשש סחיטה).

יש להימנע מלקבוע סעודה משעה עשירית ולמעלה (לערך 4:41 אה"צ), בכדי שיוכל לאכול סעודת יום טוב שני לתיאבון. [ואם שכח או עבר ולא אכל סעודת יום טוב קודם שעה עשירית, יאכלנה אחר כך].

מנחה

קרבת, אשרי ובא לציון, תפלה לשלש רגלים.

תהלכה

בספר השיחות ה'תנש"א מובא: נהוג מכ"כ שנים שבי"ט הולכים לבקר בני"י שבבתי-כנסיות ובתי מדרשות בכ"כ שכונות, כדי להוסיף בשמחת החג (ע"י ההתאחדות עם רבים מבני"י שבשאר שכונות), ובפרט ע"י אמירת דברי תורה ("פיקודי ה' ישרים משמחי לב"), נגלה דתורה ופנימיות התורה.

בשיחות קודש הובאו כמה ביטויים מיוחדים בקשר למעלת התהלכה וענינה. וכן כמה הוראות ופרטים. להלן לקט חלקי מביטויים והוראות אלו²⁶⁴:

• "דאס איז דאך מיינע א שליחות".

• אני לא הלכתי רק אני מקנא אותם שהלכו ועל חשבון זה אומר גם אני לחיים. ובהזדמנות אחרת: אני לא הלכתי רק ה' לי תאוה ללכת ולכן על חשבון זה אומר לחיים.

• רבותינו נשיאנו שמו הדגשה מיוחדת על עניני רגל שבגשמה, ועד לרגל כפשוטו – ענינים שעושים ברגל.

• ע"י עלי' לרגל יזכו להגילוי של והדריך בנעלים, וכן הוא בכל מצוה שעושים ברגלים, ובפרט כאשר משתתפים בתהלכה שיש בח תרחה יתירה ומהלך גדול.

• ההליכה למקום רחוק לשמח יהודים בשמחת מועדים לשמחה פועלת מטין רגלין ברגלין שע"י מקימים השכינה מנפילתה, וע"י מגביהים כל סדר השתלשלות, ועד לביאת המשיח שעליו נאמר ועמדו רגליו על הר הזיתים, כיון שביאת המשיח תלוי בעבודת הרגל בזמן של מטין ברגלין.

260 ואפילו כל גופו אבר אבר, ויזהר שלא יסחוט שערו.

261 ראה שו"ת באתרא דרב סי' כג.קצ. וש"נ.

262 כדעת אדה"י במהדו"ב סרנ"ט ד"ה והנה ברמב"ן שכל שהופשרו בשבת אסור, אפילו במי הנהר בקיץ, או בחורף כשעמדו קצת בבית (ע"פ טור יו"ד סי' קפח. ב"י ופרישה שם. אדה"ז שם סק"ח. וראה העו"ב בשו"ע אדה"ז הלכות הטמנה בביאור המהדו"ב הע' 312 ואילך). וראה שו"ת מחזה אברהם ס"ט ד"ה אך בגוף. תפארת צבי סי' ט.

לאידך, בהופשרו מע"ש משמע קצת בדברי אדה"ז שכל שאינו חם שהיס"ב הותר (ראה קצוה"ש דלקמן. העו"ב שם הע' 314. וראה גם משנ"ב ששכ"ב בשעה"צ סק"ח וסק"ט). אבל ראה קצוה"ש סי' קלג סק"א שמדברי האחרונים משמע שאפילו אין היס"ב מיקרי חמין. ובהכרח לומר כן, שהרי ברותחין (כשעושר שכריסו של תינוק נכזית) אא"פ לרחוץ (בית מאיר יו"ד סי' קצז). ולמעשה, יש להקל באופן שבפנים, שחום המים הוא רק להפיג צינתם.

וראה שו"ת ח"צ ח"א סי"א. שו"ת זרע אמת סע"א ד"ה וכעת. פמ"ג סתק"י"א במ"ז סק"ה. שו"ת רעק"א ח"א סי"ז ד"ה אולם יצא. חת"ס או"ח סי"ח ד"ה ומיהו. א"א מבוטשאטש ששכ"ו במהדו"ת. קיצור שו"ע סי' קסב סי"א. דע"ת סי' תקיא ד"ה ומ"ש. ערוה"ש ששכ"ו סי"ג וס"ו. תהל"ד סי' שכו ס"ג. שו"ת משנה שכיר מהדו"ת או"ח סי' קיח סק"י. אג"מ או"ח ח"א סי' קכו ד"ה ועיין בערוך השולחן. שם ח"ד סע"ד רחיצה סק"א. מנח"י ח"ד סמ"ד סק"ו. אול"צ ח"ב סל"ה ס"ג. תשו"נ ח"ב סי' רא ד"ה ובעיקר. ואף שכמה מהג"ל דרכו בשיטה אחרת בכל עיקר איסור רחיצה בפושרין, עכ"פ ללמד יצא בגדר פושרין כשהוחמו בע"ש. ועוד להעיר שגם לדידהו שבד"כ מתחממים המים קרים תחילה ואח"כ מתאים המידה שיהיו פושרין, נמצא שחימם תחילה ביו"ט מים לצורך רחיצת כל גופו. ויש להאריך. ואכ"מ.

263 יש המחמירים להוסיף מים קודם שבת. אבל אם הסבון נוזלי ונשפך במהירות, מותר לכו"ע. וראה שו"ת באתרא דרב סי' ד'קטז.

264 רובם משיחות קודש ע"פ רשימות השומעים בלתי מוגה. חלקם נמצא בקונטרס "התהלכה". וראה עוד שם.

• אלו שהלכו בתהלוכה ופעלו שמחה אצל הזולת, ועד שרקדו כפשוטו, יתקיים אצל ההולכים שלימור התורה שלהם יהי' באופן מופלג למעלה מכל עניינים ארציים, וכן יהי' קיום המצוות שלהם באופן כזה.

• תבוא עליהם ברכה, ואצל כולם יתקיים ענין הליכה באופן דילכו מחיל אל חיל – עליו שלא בערך מדרגה הקודמת, וברכה שבאין ערוך שיהיו מהלכים כל השנה בעליו מחיל אל חיל.

• אשרי חלקם בזה ובבא. אשרי חלקם וגדול זכותם.

• ההליכה כשלעצמה היא ענין גדול.

• שלא יחשבו שהעיקר הוא המקום שהלכו משם והמקום שיגיעו לשם, אבל הדרך בינתיים הוא רק בהכרח, והיינו שנצרך לזה כדי להגיע ממקום למקום, על זה אומרים שמכל פסיעה ופסיעה נברא מלאך.

• יתכן שמקום זה ממתין מששת ימי בראשית שיהודי יעבור כדי לילך לדבר מצוה ולקיים רצונו ה'.

• אין לחפש תירוצים להשתמט מהליכה לתהלוכה.

לא שיעשה זה מחמת גזירה שגזרתי אלא מתוך שמחה ובאופן של שירה.

• שיהי' באופן דמתניכם חגורים לבוא בזמן ניט פארשפעטיקן.

• זכות מיוחדת להולכים רחוק.

• המטרה לשמח יהודים, ולעוררם בעניני יהדות, כולל חיזוק האמונה בביאת המשיח.

• בכל מקום שמגיעים יש לומר חסידות, ויש לומר עניינים קלים.

• אין להסתיר שבאים בשליחות הרבי. יש לדבר בהרחבה ולא להתפעל, אך להיזהר שלא לפגוע.

• כשלא מניחים לדבר, אין להתייאש, אלא למצוא עצות שירשו לדבר.

• אע"פ שהשליח מצ"ע שייך לעניינים שאינם כדבעי וממילא יש מקום לחשש בו, וכמו כן ישנו חשש שיבוא לידי ישות כתוצאה מכך שדיבר היטב, והראוי שהשומעים נגישים אליו, מען גיט אים א פאטש אין פלייצע, ואומרים לו ביסט א גוטער באי, האסט געזאגט א גוטן דזשאק . . כיון שהולך הוא בשליחות יש אצלו גילוי האור דהמשלח . . שלוחים אלו אינם צריכים להתירא משום דבר ומשום חששות שהם כיון שישנו גילוי האור שמצד השליחות.

אסור להכין שום דבר לצורך יום שני של חג עד לשעה 9:18. ולדעת אדה"ז – גם ע"י נכרי אסור²⁶⁵.

אין להוציא בשר וכדומה מהמקפאי ביום ראשון להפשיך עבור יום שני של חג²⁶⁶. כשמבשלים עבור יום הראשון, יש לוודא שהמאכלים מוכנים וראויים לאכילה – ויש שהות לאוכלם – בו ביום לפני שקיעת החמה (8:27).

ליל חמישי, ליל ב' דחג השבועות

בכמה שיחות הובאו דברי החתם סופר הידועים, שיום טוב שני דחג השבועות חמור יותר מיום-

265 ראה שו"ע אדה"ז שש"ט סי"ח. ששכ"א סי"ו. סתנ"ה סי"ד. סתנ"ט ס"ב. וראה בפמ"ג סתק"ג בא"א סק"א (נסתפקנו). דע"ת למהרש"ם סתמ"ד סי"א (ממתבר להקל אבל מש"כ כן בודעת הפמ"ג, צ"ע – ראה פמ"ג סתמ"ד בא"א סק"ה. ובעוד כ"מ, נסמנו לקמן). שו"ת לבושי מרדכי מהדר"ת או"ח סע"ו (אפשר דשרי וצל"ע כעת).

ולהעיר משו"ת נוב"י מהדר"ת סמ"ד ששבות דשבות במקום מצוה הותר רק בשבות קרובה ולא רחוקה. וכבר כתב כן בשו"ת תשב"ץ ח"ב סוס"י קצו. וכ"מ בט"ז סתנ"ה סק"ב – ראה מחה"ש שש"ז סק"ח. וראה א"ר סתנ"ה סק"ג שראוי להחמיר (וצ"ע בא"ר סתנ"ב סק"ב. ע"ו סק"ו). בכורי"ש שם. ערוה"ש שם ס"ג. וכ"פ בחי"א כלל קמח סי"ח. [נבדעת המג"א – ראה סתנ"ה סק"א. סתנ"ב סק"ד (ואדה"ז שם ס"ג ופמ"ג שם) וסק"ב בסופו. סרע"ו סק"ח. סתנ"ה סק"ד (ואדה"ז שם ס"ב). ושם היתיר משום שבות בביה"ש במקום מצוה. וראה פמ"ג שם). סתנ"ט סק"ב. תק"י סק"ג (ובפמ"ג שם). סתק"ז סק"ג (ואדה"ז שם בקו"א סק"ד). מחה"ש ששל"א סק"ה בכוונת מג"א שם. תהל"ד ששכ"ה סק"ט בסופו בכוונת מג"א שם סק"א. וראה שו"ת רב פעלים ח"ד סי"א מש"כ ליישב. ועיו"ל – ראה מהר"ם בריסק ח"ב סע"ד]. וראה שו"ת כת"ס או"ח סי' טזו. מנחת פתים יו"ד שש"כ. פמ"ג סתקמ"ד בא"א סק"ב. (וראה מנחת פתים שם. תורת חיים סופר או"ח סתנ"ד סק"ד ד"ה ולפמ"ש"כ (י, ד)). מש"נב סתנ"ד סקמ"ד (ובסקמ"ג שם, התיר במידי דפלוגתא). שם סש"ג סק"ו. שם סשל"ג סק"י ויא. וראה מילואים לשו"ת דברי רננה סכ"ו. והעיר שם מראב"ה הל' עירובין ששצ"א (בראב"ה השלם – ע"י שלון). ולהעיר ששו"ע אדה"ז סש"ז סי"ג השמיט מלת "בשבת". ושק"ט בה. ואכ"מ.

266 אבל באם מוציאו בעוד היום גדול שיהא ראוי לאכילה בו ביום, אחרי שיופשיך, אפשר להתיר (ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תק ס"ב. וראה קובץ הע"ב שבועות תשע"ד. הערות הת' ואכ"מ 770 סוכות תשע"ה. ואכ"מ).

ברכת המזון יעלה ויבוא. דין הטועה או שוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח. הרחמן ליו"ט.
מצות עונה בליל שני של יו"ט מותר אפילו ע"פ קבלה²⁷⁰.

יום חמישי, ב' דחג השבועות, ז' סיון

שחרית כדאמול.

מגילת רות

בשור"ע אדמו"ר הזקן מובא ש"נוהגין לקרות מגילת רות בשבועות שהוא זמן מתן תורה כדי ללמוד שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני כמו שהיה לרות כשנתגיירה ואין מברכין כלום על קריאת מגילה זו". ונתבאר בכמה מאמרים ושיחות קודש. בפועל (כפי שכותב כ"ק אד"ש) "מעולם לא נהגו כן בחב"ד ובעוד כו"כ" [מקומות] לקרוא מגלת רות בביהכ"נ "כלל. וגם לא שה"ש וקהלת. ולא שמעתי שילמדו (או יקראו) אותן ביחידות בבית וכיו"ב ביו"ט הנ"ל דוקא".

בשיחת יום ב' דחה"ש תשי"ח נאמר: יש נוהגין לקרות מגילת רות בחג השבועות (ביום א' או ביום ב'). וטעם הדבר – בפשטות – "לפי שדוד המלך ע"ה מת בעצרת והקב"ה ממלא שנותיהם כו', ובודאי בעצרת נולד, ומגילת רות נכתב לייחס דוד²⁷¹". ואף שאין מנהגנו כן – הרי זה רק בנוגע לקריאת מגילת רות בגשמיות, אבל בודאי שישנו הענין עצמו כו'. וראי' לדבר – מה"תיקון" שאומרים בליל שבועות . שמכל ספר נכללו בו רק כמה פסוקים, ואילו ענינים השייכים לשבועות – כמו מעשה מרכבה וכו' – אומרים בשלימותם, וכן מגילת רות אומרים בשלימותה, מצד שייכותה לחג השבועות.

בר"ד משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ח נאמר: ואף שבחב"ד אין נוהגין לקרוא מגילת רות בפועל (מאיזה טעם שיהי'), הרי בודאי שהעדר הקריאה בפועל אינו גורע בשייכות הענין, ואדרבה הוא ענין של הוספה ועלי' כו'. ולהעיר ששייכות דמגילת רות לעצרת הובאה ונתבארה גם בדרושי תורת חסידות חב"ד.

קריאת התורה

יהיה בנסוע. י"ג מדות פעם אחת ו"רבונו של עולם"²⁷². בריך שמי'.

מוציאין שני ספרי תורה. וקוראים בספר תורה ראשון – חמשה קרואים בפרשת כל הבכור. אחרי גמר הקריאה, מניח ס"ת השני על הבימה [כי אין מסלקין הראשונה עד שכבר הניחו השניה על השולחן שלא יסיחו דעתן מן המצוות]²⁷³ מימין לס"ת הראשון²⁷⁴, ואומר חצי קדיש. הגבהה וגלילה לס"ת הראשון²⁷⁵. [ולא יפתחו השני ולא יסורו המפה עד שיגללו הראשון, שלא יהיו העוסקים בגלילת הראשון טרודים ויוכלו לשמוע קריאה בשני, שאין להתחיל בהפשטת השני לפני הקריאה, לפי שנמצא השני ערום בלתי מגולל ואין זה כבוד לספר תורה]²⁷⁶. המפטיר קורא בספר תורה שני בפרשת פינחס וביום הביכורים וגו'. הגבהה וגלילה לס"ת השני.

(270) ויש מחמירין – ראה בשו"ת באתרא דרב ס' ד'ש"א.

(271) שע"ת סתצ"ד סק"ו.

(272) ר"ב רבונו של עולם" אומרים "לי עבדך בן אמתך (פלוגי בן פלוגית)" כנסוח בסידור תורה אור – ראה שו"ת באתרא דרב ס' לה"קט.

(273) מרדכי סוף הלכות קטנות בשם מהר"ם – הובא בב"י או"ח סוסי' קמו. תשב"ץ קטן ס' קפו. רמ"א שם ס"ח. מט"מ סרנ"ד (ושם הביא טעם אחר, ובשם הר"י). קצוה"ש ספ"ד בבדה"ש סק"ז.

ומקצת חכמים בעיניהם מתעקשים לומר שאי"ז מנהג חב"ד, וכאילו מנהגו היפך השו"ע רח"ל. ומהם שמצדיקים עצמם באמתלא שלדבריהם לא ראו נוהגים כן ב-770. ואין טענה זו כדי להשיב עלי'.

(274) כן המנהג בכ"מ. ויש שכתבו מחמת כל פנות שאתה פונה לא יאה אלא דרך ימין (ודלא כשו"ת משנ"ה ח"ג סכ"ה). וראה קובץ אבקת רוכל חו' ח' ע' קפג ואילך שהביא מכ"מ (בכיו"ב) להניח מימין, אלא ששולל דבריהם. וכדבריו, ראה גם שו"ת ארוחותיך למדני ח"ו סכ"ג. ואין דבריהם מוכרחים).

(275) ואין סלקל ס"ת השני מבימה בשעת הגבהת הראשון, כנ"ל. ואף את"ל (בדוחק גדול) שלמנהגו שלאחרי הגבהת ס"ת חזרו ומניחו, נמצא שלא נסתלק הראשון לגמרי בשעת ההגבהה (לפי שהיא ע"מ להחזיר מיד) – הרי עכ"פ מיד לפני שמסלקים שוב הראשון (אחרי הגלילה על הבימה) צריך לחזור ולהניח השני.

(276) ארוחות חיים הל' קריאת ס"ת סנ"ד. כלבו סדר קריה"ת. מרדכי – הובא בב"י שם. תשב"ץ קטן שם. מט"מ סרנ"ה. שו"ע ס' קמז ס"ח. והטעם – בלבוש סוסי' קמו. וראה בשו"ת בעי חיי או"ח ח"ב ס"ג. ובביהגר"א שם סק"ב, וכן במשנ"ב שם סק"ג, הוסיף טעם שאין עושים מצות תבילות חבילות. וראה במקו"ח שם שקו"ט אם צריך גמר הגלילה. וראה גם קצוה"ש שם בבדה"ש סק"ו.

טוב שני של כל המועדים, כי בכל המועדים, יום טוב שני הוא ענין של ספק – "ספיקא דיומא": מכיון שבמקומות הרחוקים מירושלים לא ידעו באיזה יום קבעו בית דין ראש-חודש (שבו תלוי הקביעות דיו"ט), לכן נהגו מספק יום טוב שני ימים. אבל בחג השבועות לא הי' ספק מעולם, שהרי קביעותו היא: "יום החמישים לעומר", כך שאינו תלוי בקביעות ר"ח סיון אלא בקביעות ר"ח ניסן, ועד חג השבועות כבר ידעו בכל מקום באיזה יום קבעו בית דין ר"ח ניסן. ומה שישנו יום טוב שני בחג השבועות הוא רק "כדי שלא לחלוק במועדות", שלא לחלק בין חג השבועות לשאר המועדים. וכיון שיום טוב שני דחג השבועות אינו משום ספק אלא משום תקנת חכמים "שלא לחלוק במועדות", יש בו כח של ודאי.

הדלקת נרות

הדלקת נרות (אחרי השעה 9:18) מאש הדלוקה לפני החג. באם שכחו להדליק הגז וכיו"ב מערב יו"ט, אפשר לבקש מגוי שידליק אש מוכן עבור היהודי. למנהגנו, ניתן להדליק מיד בזמן הנ"ל, ואין מקום וסיבה להמתין בדוקא שלא להדליק עד לפני קידוש.

אף שמותר לטלטל בחוץ נר של שמן, או נר פרפין שנהפך לנוזל, בתנאי שהולך בנחת ולא במרוצה – מכל מקום אסור להעמיד הנר במקום שהרוח שולטת אפילו אין רוח מנשב כלל. ולכן צריך להזהר שלא ילכו בנר דלוק מבית לבית דרך החצר אל הרחוב רק אם הוא בכלי, ויזהרו שיהיו הדפנות של זכוכית באופן שלא יכבה אף אם יהי' הרוח מנשב אז²⁶⁷.

מדליקים הנרות לפני הברכה כבשבת. בהדלקת נרות שתי ברכות: ברכת להדליק נר של יום טוב, שהחיינו. טענתה בהברכה או שכחה "שהחיינו" ראה בטבלא שבסוף הלוח.

אין לכבות הגפרור אלא יניחו ויכבה מאליו.

יש מחמירים שלא להשתמש בנר של יום טוב כדי להדליק עמו נר אחר של חול או להדליק את הגז.

אסור לחמם נר ולדבוק בפמוט גזירה שמא ימרח (שישפשפנו להחליקו על פני שטח הפמוט). גם **אסור לחתוך שולי הנר** בכדי שיוכל לתוקעו בנקב הפמוט, משום איסור מחתך. אבל מותר לתחוב נר בתוך הפמוט לצורך הדלקת נרות יום טוב, אף שהנר נשחק מעט ואין בזה משום מחתך.

אם הפמוט מלא בשיירי נרות, אף שמותר לנקות את הפמוט, ואין בזה משום תיקון כלי, וכן המשתמשים בנרונים בתוך כוסיות זכוכית, שמותר להם לנקות את הכוסית מדיסקית המתכת של הנרונים שנדבקה לתחתית כוסית הזכוכית בכדי להניח במקומה נר חדש – מכל מקום, שיירי הנרות וכן הדיסקית שבנרונים, דינם כמוקצה ואסורים בטלטול²⁶⁸. ולכן, יניח מעט שמן בפמוט, ואז מותר לטלטלו, ויטלטלנו עד מקום האשפה, וישליך השיירים באופן ששיירי הנר יפלו ישר לאשפה. בנרונים, שהדיסקית נדבקה לתחתית הכוסית, ולא שייד להוציאם אלא ע"י כלי – אסור לנקותם ולגררם ע"י סכין, כיון שהסכין נעשה לו כיד ארוכה. והעצה לזה, להניח מעט שמן או מים בכוסית בערב יו"ט, שהדיסקית לא תידבק, ואז יכול ביום טוב לטלטל הכוסית כנ"ל עד מקום האשפה, וינער הכוסית באופן שהדיסקית תפול ישר לאשפה²⁶⁹.

מעריב כדאתמול.

קידוש כדאתמול.

267) ראה בארוכה שו"ת באתרא דרב סי' כח'תרו. ושנ"ת.

268) בזמנינו שאינם עומדים לתשמיש אחר. וגם בזמנם, כתב אדה"ז, שאף שמעיקר הדין אינם מוקצה, נכון לזהר שלא לטלטלם כי אם לצורך הרבה. וגם אין להחיר לטלטלם משום צורך אוכל נפש מכמה טעמים. ואכ"מ.

269) והנה, יש שכתבו להקל שבדברים קטנים שא"ר לכלום ואין להם חשיבות אין דין מוקצה – ראה קצוה"ש סי' קטז בבדה"ש סק"י. אבל הו"ע כתב שזהו דבר חדש. וצ"ע שברעי הותר מדין גש"ר ולא מטעמו – ראה הקדמת הבי"ל לשש"ח. ויש להעיר גם מדין כיבוד הבית – ראה שו"ע אדה"ז ששל"ז ס"ב. וכן בכ"מ מוכח דלא כסברא זו. וראה נתיב הקודש מוקצה ברונג ס"ב. ואוצר נחמד גל' ט' לב ואילך בארוכה. ואכ"מ עוד.

הפטרה: מפטיר בנביא תפלה לחבקוק עד למנצח בנגינותי שמדבר במתן תורה – אלוה' מתימן יבוא – במתן תורה משתעי (מדבר). ויש מקומות שמתחילין מן וה' בהיכל קדשו. וכן מנהגנו. אחרי הפטרה וברכותי' הזכרת נשמות.

הזכרת נשמות

גם יחיד שלא הלך לביהכ"נ אומר יזכור בביתו ביחידות²⁷⁷.

מדייקין²⁷⁸ לאחוז בעץ החיים בעת אמירת יזכור²⁷⁹.

יש לו אב ואם – יוצא מבית הכנסת בעת יזכור. ונהגו לסגור הדלת. בשנת האבילות נשאר בבית הכנסת, אבל אינו אומר יזכור.

מזכירים שם הנפטר ושם אמו²⁸⁰.

בר"ד משיחת אחש"פ תשכ"ו: מ'זאגט דאך אויך יזכור פאר די נשמות שאינם צריכים כפרה, ווי ס'איז ידוע מנהג החסידים דערמאנען אויך דעם רבי'ן דעם שווער, און אויך די רביים שלפניו פאר די וואס האבן זיי געקענט, וואס דאס טוט אויף פאר דעם וואס זאגט דאס, מ'מוז אבער אויך זאגען אז דאס איז נותן כח אויף פאר די וועמען מ'איז מזכיר, כנוסח אמירת ההזכרה.

בר"ד משיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ח: נהוג באמירת יזכור לנדב לצדקה, באופן סתמי או גם לפרש הסכום, נהרא נהרא ופשטי'.

אב הרחמים. "'אב הרחמים" – אם יאמרו גם אלו שאין מזכירים נשמות – איז ווי זיי ווילען. דאס איז הזכרת נשמות פון א כלל, ולכן אין אומרים ביום שאין אומרים תחנון. אבל ביום שמזכירים נשמות פרטיות – גם זה יוכלו לומר²⁸¹.

מוסף כדאתמול.

שש זכירות אחרי התפילה.

קידוש כדאתמול.

שכח לברך "שהחיינו" בקידוש ליל שני, אפילו בירך כבר בליל ראשון, חייב לברך היום²⁸².

ברכת המזון כדאתמול.

מנחה כדאתמול.

בשיחת יום ב' דחגה"ש תש"ד: מורנו הבעש"ט האט זייער מחבב געווען דעם צווייטען טאג

(277) וראה בשו"ת באתרא דרב סי' ז'תתקס.

278 ראה סה"ש תש"ה ע' 20. אג"ק ח"ג ע' רכ. ר"ד בעת הסעודה דיום אחש"פ תשכ"ט.

אמנם, מפי השמועה במעשה רב, שביו"כ כשלא עלה למפטיר, מאז שנת תשל"ט ואילך, לא נהג זה ונשאר על מקומו. (ולפעמים גם בשנים שלפנ"ז נשאר על מקומו), משא"כ בשאר זמנים שאמרו יזכור שעלה למפטיר.

ולכאורה פשוט ש(אף שהכוונה גם למי שלא עלה לתורה, כדמוכח מהמשך הדברים באג"ק שם –) אין הכוונה לכל הקהל, עכ"פ במקום שהעם רב, שהרי ל"ש במציאות. וגם יש בזה משום טירחא דציבורא, ולפעמים – גם אינו כבוד הציבור. ובכ"מ מהחזון מחזיק הס"ת (ראה בפמ"ג סי' קמא במ"ז סק"ג, הב"ד במשנ"ב סי' קמו בשעה"צ סק"ח. וראה ס' מטעמים פט"ו).

279 אבל מה שנוהגין שמי שצריך להזכ"נ עולה לתורה בו ביום – "לא ראיתי מדייקין בזה" (אג"ק שם. ועיי"ש עוד).

280 כ"ה בסידור תורה אור. וכ"ה באג"ק מתאריך י"א ניסן תש"ט (נתפרסם בקובץ העו"ב ש"פ תשא תש"ע). וכ"ה בהערות כ"ק אד"ש לסידור התלת ה' מהדורת תשט"ז. וראה ר"ד בעת הסעודה ליל ב' דחגה"ש תשל"ו. וכ"כ בה"כ ספ"ד סקל"ז ע"פ הזהר (ח"א לז, א). משמרת שלום קודינב מהדו"ב סי' ס"ו. ועוד.

281 ר"ד משיחת אחש"פ תש"ב.

282 דעת הח"י שתע"ג סק"א שגם בעצרת יש תשלומין כל ז' לברכת ההחיינו. וכ"מ במג"א שם סק"א ממ"ב "וה"ה בכל יו"ט, דהול"ל ו"ה"ה בסוכות", שהרי אין יו"ט אחר חוץ משבועות וסוכות. וכן הבין בדעתו בא"ר שתצ"ד סק"ד. וראה אצלנו בקובץ פלפולים "770" ש"ל לקראת י"א ניסן תשפ"ב, הע' 9, שיש מקום לפרש כן גם בדעת התוס' סוכה מו, א ד"ה נכנס, עיי"ש. והאחרונים הרבו להקשות ע"ד מכמה טעמי (ראה א"ר שם. משנ"ב סתע"ג בשעה"צ סק"ה. שו"ת מהרי"ל דיסקין ח"ב קו"א סנ"ד). ובשו"ע אדה"ז השמיטו. ועוד, שלדעת הח"י ה"י שייך לדיון תשלומין קרבנות, אבל אדה"ז פסק שם שמברך גם באחש"פ, אף דלית תמן ספיא דיומא (ראה פמ"ג שם). ועוד להעיר שבלקו"ש חל"ז ע' 14 ואילך נת' דעת אדה"ז שזמן ברכתו כל ז', בכל רגע מימי המועד, ולא מחמת גדר תשלומין. ולא מסתבר לומר כן בנוגע לימות החול. ועוד להעיר שגם לענין תשלומין קרבנות מוכח בכ"מ שהם חול גמור, ולא כהסבא שיש דין יו"ט בימי תשלומין לגבי קרבנות (וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 76 ואילך), ולגבי ברכת הזמן – לא מסתבר שמברך בימי החול. ועו"ל בזה.

שבועות. תיכף נאך די התגלות פון מורנו הבעש"ט, וואס דעמאלט איז געווען די התנהגות ברזיוות און עפ"י שו"ע, קבלת שבת בזמנה וכו', איז געווען דער סדר דעם צווייטען טאג שבועות צו דאווענען בהשכמה און מאכען א סעודה קלה ביי וועלכע עס זיינען געווען א מנין תלמידים כדי צו בענטשן אויף א כוס של ברכה. שפעטער אין מיטען טאג איז געווען א סעודה גדולה און מורנו הבעש"ט פלעגט א סך פארברענגען, אזוי פלעגט זיך מורנו הבעש"ט מתנהג זיין ביז יום הסתלקותו. ועיי"ש בטעם הדבר.²⁸³

התוועדות

נהוג שנוטלים ימים לפני השקיעה, ואוכלים פת (לפחות בשיעור "כביצה"), ומנגנים ניגוני רבותינו נשיאינו.

יש להחמיר כסברא שצריך לבצוע על שתי ככרות שלמות, ואפילו סועד פעמים הרבה צריך לכל סעודה לחם משנה, אלא אם כן אין לו שנים שאז לא יפחות מכך אחד שלם.²⁸⁴

"הוד כ"ק רבינו הזקן פלעגט רופן די סעודה פון יום ב' דחגה"ש דעם זיידנס סעודה, און אין מיטן דער סעודה פלעגט ער זאגן: ברוך הבא. האבן חסידים שוין געוואוסט אז דער בעש"ט איז דא. אמאל בעת די סעודה פון יום ב' דחגה"ש און הוד כ"ק רבנו הזקן האט נאך ניט געזאגט ברוך הבא, זיינען בעת מעשה געווען דריי זקנים וועלכע האבן נאך געקענט דעם בעש"ט, און איינער פון זיי האט אנגעהויבן דערציילן וועגן בעש"ט – אמאל האט מען גערעדט ביים טיש. – האט זיך אנגערופן הוד כ"ק רבינו הזקן, אז דער בעש"ט איז נאך איצטער פארנומען אין ג"ע העליון אין מתיבתא דקוב"ה. אז עס איז דורכגעגאנגען א שטיקל צייט האט הוד כ"ק רבינו הזקן געזאגט: ברוך הבא. האבן זיי געוואוסט אז דער בעש"ט איז געקומען צו די סעודה. דעם סיפור האט דערציילט הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק הצ"צ, וועלכער איז געווען באותו מעמד ווען ער איז אלט געווען א יאר זעקס – אין יאר תקנ"ו – און דער סיפור איז איבער געגעבן געווארן מרבי לרבי.²⁸⁶

בשיחת יום ב' דחגה"ש תשט"ו: (ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיכו לנגן כמה ניגונים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א יושב במוכנס במקומו, פניו רציניות ביותר וכולו שקוע במחשבותיו, ולאחר משך זמן התחיל לדבר בהתרגשות גדולה:)

אדמו"ר הזקן נהג לומר בסעודת חג השבועות "ברוך הבא", כשכוונתו היתה להבעש"ט, שה"אריציט" שלו הוא בחג השבועות.

פעם הסבו לשולחנו זקנים וסיפרו סיפורים מהבעש"ט – כידוע שע"י סיפורי צדיקים יכולים להמשיך את נשמות הצדיקים. ואמר להם אדמו"ר הזקן שהבעש"ט עסוק עדיין בגן עדן העליון... לאחר זמן מה אמר אדמו"ר הזקן – כדרכו בניגון – "ברוך הבא", ואז הבינו כל המסובים שהבעש"ט הגיעו!...

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): מי שרואה ומרגיש²⁸⁷ ויכול לומר "ברוך הבא" יאמר (כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז בניגון) "ברוך הבא"...

(ואח"כ אמר): כאשר נמצא כאן ה"אפתטותא דמשה בכל דרא ודרא", שבדורנו הרי זה כ"ק מו"ח אדמו"ר – הרי על ידו נמצא כאן גם אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהוא (כ"ק מו"ח אדמו"ר) ה' ממלא מקומו (כמדובר כמ"פ בפירוש הענין ד"ממלא מקום", שיש בו כל הענינים של הקודמים לו, ועוד באופן של הוספה), וכאשר נמצא כ"ק אדנ"ע אזי נמצא גם אדמו"ר מהר"ש, וכאשר נמצא אדמו"ר מהר"ש אזי נמצא גם הצ"צ, וכאשר נמצא הצ"צ אזי נמצא גם אדמו"ר האמצעי, וכאשר נמצא אדמו"ר האמצעי

283 נת' בלוקוטי שיחות ח"ד ע' 1027 ואלק. ועוד.

284 ע"פ שו"ע אדה"ז סרצ"א ס"ז – בנוגע לשבת. ובפשטות, כ"ה גם ביו"ט (שחל בחול) – ראה כה"ח סתקב"ט סקכ"א. שש"כ פנ"ה הע' 1. שו"ת שבט הקהתי ח"ב סי' קיז. דברי שלום ח"ה סי' ק. וכו"מ קצת בערוה"ש סרצ"א ס"א. ואולי איכא למישימע הכי גם מ'ל' המנהיג ע' קנב. וכן מ'ל' המ"מ שבת פ"ל ה"ט. וכן מעשה רב. ודלא כמשמעות המשנ"ב סתקב"ט סק"ט. ולכאורה כן עולה גם ממשנ"ת בארוכה בלקו"ש חל"ו ע' 79 שחייבו "כל זמן שהוא סועד" הוא מצד דין בציעת הפת. ושם ע' 81, שגדר החיוב דלח"מ ביו"ט הוא מצד בציעת הפת (ונחלקו אם חיוב לח"מ זיו"ט הוא גם מצד החיוב דסעודת זיו"ט). אבל ראה שו"ת בעל שבה"ל (ועוד) בס' זכור לאברהם רוזנפלד ח"ב סל"א סמ"ט. 285 ובהערה שם: צ"ע, כי הסתלקות של הבעש"ט ה' ביום א' דחגה"ש. ואולי טעה הרושש וצ"ל: הסעודה דיום א' דחגה"ש.

286 סה"ש תש"ה ע' 107.

287 חסר איזה תיבות בנוגע למי שאינו רואה – המו"ל.

אזי נמצא גם אדמו"ר הזקן, וכאשר נמצא אדמו"ר הזקן אזי נמצא גם המגיד, וכאשר נמצא המגיד אזי נמצא גם הבעש"ט.

– בכלל אין שייך לעשות חילוקים בין רבותינו נשיאינו, אבל אעפ"כ, לגבינו, הרי כל הקרוב יותר אלינו, יקר לנו יותר, וכיון שחלק גדול מהציבור²⁸⁸ הנוכח כאן הם חסידיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיו עמו בחיים חיותו בעלמא דין, ולומדים תורתו כו' – הרי מובן שכ"ק מו"ח אדמו"ר נוגע לנו יותר.

ישנם אמנם הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר נ"ע, אבל, מה שנוגע לנו ביותר – הרי זה הרבי, ועל ידו יש לנו גם את אדמו"ר נ"ע, אדמו"ר מהר"ש, הצ"צ, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הזקן, המגיד והבעש"ט, שקיבל מאחי' השילוני, שהי' גם רבו של אליהו הנביא, שעליו נאמר "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", במהרה בימינו.

בר"ד משיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ד: ישנו פתגם שהיו אומרים פעם בנוגע לחתונה, שמצד רוב הטרדות והבלבולים צריכים להבהיר שלא ישכחו על העיקר, סידור הקידושין שבין החתן והכלה. ועד"ז בנוגע לחג השבועות שהוא זמן של חתונה, כמארז"ל על הפסוק "ביום חתונתו" – "זה מתן תורה". ושני ענינים בזה: א. החתונה של הקב"ה עם בני". ב. החתונה של בני" עם התורה. . והנה, בכל נישואין ישנם שעבודי הבעל לאשתו, שמשעבד את עצמו ומתחייב ליתן לה שאר כסות כו'. וגם בשתי חתונות הנ"ל ישנו שעבוד הבעל: בחתונה של בני" עם התורה, שהתורה "מאורסה" לישראל, משעבדים בני" את עצמם להיות "עמלים בתורה", ובחתונה של בני" עם הקב"ה, שכנס" היא אשתו של הקב"ה – משעבד הקב"ה את עצמו לקיים "ונתתי גשמכם בעתם וגו'" [עיי"ש בארוכה]. "והימים האלה נזכרים ונעשים" בכל שנה ושנה, שבבוא חג השבועות, "זמן מתן תורתנו" צריך כל אחד מיישראל לקבל על עצמו החלטה, ובתוקף המתאים, להיות עמל בתורה, ועי"ז משעבד הקב"ה את עצמו אליו ליחון לו ולבני ביתו כל המצטרך להם, למטה מעשרה טפחים. . והיינו שככל שהתייגע ועמל בתורה לפני חג השבועות, הנה מחג השבועות זה – צריך להוסיף בעמל בתורה, וקבלה זו צריכה להיות בתוקף, ולא לדחות זאת למחרת, אלא עוד הלילה, במוצאי שבועות, צריך להתחיל את ההוספה בתורה. .

הכוונה היא לאלו שטרודים בהכנות לחתונה, ואעפ"כ מצד רוב הטרדות יכולים לשכוח על העיקר. . הנקודה העיקרית של החתונה, להגיע לקיטון המלך. כאשר מסיימים את העבודה של ספירת העומר, שענינה בירור המדות. . מצד גודל מעלת העבודה ועוצם הגילויים שבספירת העומר, יתכן שישארו שקועים וטבועים (פארטרונקען) בה, ולא יגיעו לקבלת התורה. . זוהי הנקודה שצריכים לזכור בחג השבועות, זמן מתן תורתנו – שלא להסתפק בכל הגילויים אלא "לקחת" את העצמות, והיינו ע"י הבל"גבול שבתומ"צ. ולכן, בכל שנה ושנה, בבוא חג השבועות, צריך כל אחד לקבל על עצמו להוסיף בתומ"צ, בכל ג' הקוין דתורה תפלה וצדקה באופן בלתי גבולי. והיינו, שלמרות שגם קודם חג השבועות עסק בכל ג' הקוין, הרי התעסקותו היתה במדידה והגבלה, ורא' לדבר: בנוגע לצדקה – כיון שנשאר לו ממון, הרי מוכח שנתנית הצדקה היתה בהגבלה; כיון שנשאר לו כח – הרי מוכח שהעמל בתורה ה' בהגבלה; וכיון שנשאר במציאותו – הרי מוכח שהענין ד"אשפוך את נפשי" לא ה' בתכלית. ולכן, הנה בחג השבועות (בכל שנה, ובפרט בשנה זו) צריכים להוסיף בכל הענינים, ועד לאופן של בלי גבול.

במאמר יום ב' דחג השבועות תשמ"ח: והנה המשכות אלו שנמשכו בחג השבועות לכאור"א מיישראל כנ"ל נותנים לו כח בעבודתו בימים הבאים וכשחסר ח"ו בעבודתו הרי המשכות הנ"ל אינם נותנים לו מנוחה ודוחפים אותו לעבוד עבודתו בימים הבאים בתכלית השלימות, מתחיל מימי התשלומין דחג השבועות עד י"ב סיון ועד בכלל (שבימים אלו אין אומרים תחנון, כמ"ש אדמו"ר הזקן בסידורו, מכיון שהם ימי הקרבת הקרבנות דחגה"ש), ועד שממשיכים ענינים אלו במשך כל השנה כולה. ועי"ז תהיה שנה הכוללת כל הברכות הנרמזים בכל אותיות הא"ב, עד לשנת תורה כו'.

בהתוועדויות אלו, דובר כמ"פ אודות התחזקות והוספה בלימוד התורה, כולל שיעורי חת"ת רומב"ס. ולדומא: בהתוועדות חגה"ש ה'תנש"א²⁸⁹: "אזוי אויך אין די שיעורי חת"ת הידועים – לערנען בכל יום דעם שיעור חומש (כפי שנחלק לימי השבוע), שיעור תהלים (כפי שנחלק לימי

288) אולי אמר: "רובם" – המו"ל.

289) ספר השיחות תנש"א ח"ב ע' 560.

החודש) און שיעור תניא (כפי שנחלק לימי השנה) – וואס די דריי שיעורים זיינען כנגד מיט די ג' רועים פארבונדן מיט חג השבועות: חומש – כנגד משה רבינו שקיבל תורה מסיני. תהלים – ספרו של דוד המלך, שמת בעצרת, און תניא – ביאור בתורת ישראל הבעש"ט וואס אויך זיין יום ההילולא איז בחגה"ש; און אויך מה טוב ונכון וכו' אין דעם לימוד הרמב"ם (כפי שנחלק לשנה אחת (בערך) דורך לערנען ג' פרקים ליום, אדער לג' שנים ע"י לימוד פרק אחד ליום, אדער אין ספר המצוות).²⁹⁰

כשנמשכה סעודתו עד שחשיכה אפילו כמה שעות בלילה מזכיר יעלה ויבוא בברכת המזון לפי שהכל הולך אחר התחלת הסעודה שאז חל עליו חיוב הזכרה מעין המאורע ולא נפקע ממנו חיוב זה ביציאת היום (אא"כ הבדיל, קרא ק"ש²⁹⁰ או התפלל ערבית). דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

כבר נתפרסם קול קורא מהבד"צ, שאין לצלם ולהסריט בכל אופן שהוא עד לאחר שהציבור מתפללים תפילת ערבית. ולשומעים יונעם.

מוצאי יום טוב בשעה 9:19.

בתפלת ערבית: אתה חוננתנו.

קידוש לבנה: ניתן לקדש הלבנה הלילה²⁹¹.

בהבדלה: נוסח ההבדלה כרגיל, רק ללא ברכת הבשמים והנר. שכח להבדיל במוצאי יו"ט – ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בלקוטי שיחות²⁹²: (אחרי תפילת ערבית והבדלה – שהבדיל בעצמו על הכוס – נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הקדושה לכל אחד מהנאספים מהכוס של ברכה, שבירך עליו ברכת המזון, וטרם צאתו אמר:) אסרו חג איז דאך ברי' דמועדא, און עס שטייט דאך יפה כח הבן מכח האב, זאל מען ממשיך זיין דעם יום טוב אין אסרו חג, און פון אסרו חג על כל השנה, אז עס זאל זיין א שנה מבורכת בלימוד התורה.

מה שאין תוקעין בשופר במוצאי שבועות – ראה בשיחת יום ב' דחה"ש תש"ד²⁹³: מוצאי יו"כ פ איז דא די תקיעת שופר, וואס דאס איז א סימן כביכול סילק שכינה. שבועות ביי מ"ת שטייט דאך אויך

290 ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' כד' תשצג.

291 בגוף הענין, במש"כ בטושו"ע או"ח סתכ"ו שמקדשים במוצאי שבת, אם הכוונה גם למוצאי יו"ט – הנה, לג' הראשונים במס' סופרים רפ"כ "משתתבשם", י"מ שהכוונה במוצ"ש שמברכים על הבשמים (תר"י ספ"ד דברכות ד"ה נהרדעי. אבודרהם ברכות ש"ח. ועוד). ולפ"ז אינו שייך במוצאי יו"ט. ולג' דידן "כשהוא מבושם" (וכ"ה בטושו"ע רס"י תכו) – הנה בשו"ת רמ"ע מפאנו סע"ח מפרש דיינו מצד סילוק הנשמה יתירה, ובאותה שעה מבושם כשמלוה את המלך. ועד"ז בשו"ת הרדב"ז ח"ד א' (ג' קלג) "ליתנובי דעתה ולפייסה" כשמלוה המלך ונסתלקה הנשמה יתירה. ולפ"ז, לפס"ד אדה"ז בשו"ע רס"י תצא ש"ביו"ר אין לאדם נשמה יתירה כלל" (וראה בארוכה לקו"ש חל"א ע' 191 ואילן), אינו שייך למוצאי יו"ט. וגם ע"ד הסוד – ראה בפע"ח שו"ט פ"ג משום שהביהמ"ק נחרב במוצ"ש. [אבל ראה ברמ"ע מפאנו שם]. ועוד טעמים נאמרו עד"ז השייכים רק במוצ"ש (ראה פצע"ג עהרמב"ם ברכות פ"י ה"י במוצ"ש נתמעטה הלבנה. ועד"ז בפנש חי' מרגליות סתכ"ו).

אמנם, פשוטו דברי השו"ע "כשהוא מבושם ובכלים נאים" – שייך גם למוצאי יו"ט. וכ"כ בשו"ת הרמ"ע מפאנו הנ"ל [אלא, שלדבריו גם במוצאי יו"ט יש סילוק נשמה יתירה, וכדעת המקובלים], והובא בא"ד שם סק"ה ובמשנ"ב סק"ה, שה"ה למוצאי יו"ט. ובפמ"ג בא"א סק"ב, דיינו במוצאי חגה"ש. ולהעיר מחכמת שלמה שם.

כפועל, לאחר חלוקת כוס על ברכה לא נהגו בקידוש לבנה, וגם לא כשחל מוצאי יו"ט במוצ"ש, וככל הנראה, מסיבות פרטיות (זמן סיום חלוקת כוש"ב וכן האפשרות במציאות לראות הלבנה) וביומנים משנים שעברו, נראה שקידוש לבנה נעשה במוצאי שבת או בימים הסמוכים. וראה גם סה"ש תנש"א ע' 596 הערה 159.

[ולהעיר, בנוגע ההמתנה למוצאי שבת, הנה ברמ"א שם – והובא בשיחת ש"פ נח תשנ"ב (סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 68) – שאין להמתין למוצ"ש באם הוא אחר יו"ד לחודש. [ולכאז"ה הכוונה, מילתא בטעמא, יו"ד למולד ולא לחודש. וכ"ה להדיא ביוסף אומץ יוזפא סתע"ב]. ולהעיר שחלוקת כוש"ב שם ב' אופנים בדבר: שאין להמתין רק אם מוצ"ש אור ליו"א (ואולי – רק כשהוא אור ליו"ב, עיי"ש), או אפי' כשמוצ"ש אור ליו"ד. אבל למסקנא הכוונה דוקא באופן שמוצ"ש אור ליו"א. וכן מוכח מל' הלבוש שם ס"ד. וכ"ג גם מל' ה"ט"ז סק"ג. וכ"פ במשנ"ב שם סק"א. אבל ראה חיי"א כלל קיח ס"ד. ובסה"ש שם בהע"ז 120 מ' קצת שמפרש שרק באופן שמוצ"ש אור ליו"ב בחודש (כבקביעות שנה הג'ל) אין להמתין (ובתחילת דברי המג"א). ויל"ד. אולם, בסו"ד המג"א משמע, שבלא"ה לדידן לפס"ד הרמ"א (שם ס"ג, שכן נוהגין לכתחילה עכ"פ) אי"ז תלוי בימי החודש כלל, וצריך לחשב במוצ"ש ישארו עוד ה' לילות עד חצי כ"ט י"ב תשצ"ג מהמולד. (הם ס"ג, שכן נוהגין לכתחילה עכ"פ) כיון שלדידן נוהגים להקל בדיעבד עכ"פ כדעת המחבר, א"צ להחמיר כולי האי בנוגע ההמתנה למוצ"ש]. ויתכן שבמקומות חמים ויבשים (ובקיץ) לית לן בה. [וכ"ה בר"ד משיחה הנ"ל. והכי איכא למשמע משרות' נוב"י או"ח סוס"י מא, עיי"ש]. ובסה"ש הנ"ל, שבנוגע לפועל, "במקום שיש שאלה וספק ועשו כהוראת רב מורה-הוראה שעל אתר"ן].

292 ח"ב ע' 576.

293 סה"ש תש"ד ע' 140. ונת' בשיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ב ותשכ"ט.

במשוך היובל המה יעלו בהר, וואלט דאך דער ענין אויך געדארפט זיין אלע שבועות, אז מען זאל טאן אזא זאך פאר דעם במשוך היובל. נאר דער ענין איז, יוהכ"פ איז נאר בו ביום, עצומו של יום מכפר, וואס די עבודה פון יו"כ"פ קען ניט זיין א גאנץ יאר, מה שאין כן שבועות, קבלת התורה, דאס דארף זיין א גאנץ יאר און דער במשוך היובל איז א נתינת רשות אויף מקבל זיין.

יום ועש"ק, ח' סיון, אסרו חג השבועות, "יום טוב"

שיעור חומש היומי – מששי עד שביעי, עד "זה קרבן אחריע בן עינן" (נשא ז, פג)²⁹⁴.

ימי תשלומין

עד י"ב בחודש – ועד בכלל – אין אומרים תחנון.

בשיחת יום ב' דחה"ש תרח"ץ: אדמו"ר הצמח צדק שאל את אדמו"ר הזקן מפני מה חוגגין את חג השבועות ז' ימים עד י"ב בסיון (שאיין אומרים תחנון וכו'). וענה לו אדמו"ר הזקן שזהו כמו הסוחרים שנוסעים ליריד גדול על ב' ימים וקונים שם הרבה סחורה, ולאחרי היריד כשצריכים לנסוע הביתה הם שוהין איזה ימים כדי לכרוך היטב – גוט גוט איינפאקן – את הסחורה, ובפרט שצריכים ליסע לדרך רחוקה, אשר יש חשש שלא יגנבו או יאבדו. וכמו"כ הוא בזמן מתן תורתנו אשר בודאי כל אחד קנה לעצמו איזה קנין מגילויי החג הזה, דארף דויערן ביז מען פאקט דאס איין. וזהו ענין שהיית איזה ימים אחר החג לכרוך אותם היטב שלא יאבדו בטרדת הזמן.

יום טוב

היום שלמחרת חג השבועות נקרא יום טוב²⁹⁵, דהיינו שבו מקריבים עולות ראייה [כדלקמן]. מטעם זה, אסור להתענות באסרו חג שבועות מעיקר הדין (ולא רק משום מנהג כבשאר אסרו חג). ואפילו לחתן ביום חופתו.

אסרו חג

כל העושה איסור (פירוש אגודה) לחג באכילה ושתייה דהיינו שמרבה קצת באכילה ושתייה ביום שלאחר החג ועושהו טפל לחג מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותים (ופי' בהמות עבות ושמינות) עד קרנות המזבח.

יש ליזהר להזדרז לשלם דמי הזכרת נשמות. ובכמה אגרות קודש הפליא אדה"ז בנוגע לחובת הזריזות בפרעון דמי הצדקה (נוסף לגדר "בל תאחר")²⁹⁶.

כינוס תורה

בשיחת ב' דחה"ש תשמ"ט נאמר: המנהג שנקבע מכו"כ שנים ובכו"כ מקומות לערוך "כינוסי תורה" לאחרי ובסמיכות לכל א' משלש רגלים (שלש פעמים בשנה), כולל ובמיוחד חג השבועות, שלהיותו "זמן מתן תורתנו" ה"ז הזמן הכי מתאים לעריכת "כינוסי תורה". וכפי שכבר הכריזו אודות הכינוס תורה כאן – בביהכ"נ וביהמ"ד זה, שמגדלין בו תורה ותפלה, בד' אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שבהם התפלל ולמד כו' במשך עשר שנים, וקדושה לא זזה ממקומה – שיתקיים למחרת חג השבועות, "אסרו חג". וכאן המקום להציע שישתדלו בפירסום מנהג זה בכל שאר המקומות שעדיין לא נהגו כן – שגם במקומות אלו יערכו "כינוסי תורה" כהמשך ובסמיכות להימים טובים, ב"אסרו חג" או בימים שלאח"ז, באופן שיוכל להיות ברוב עם, כפי תנאי המקום.

בר"ד משיחת ב' דחה"ש תשכ"ג: ע"פ המנהג בשנים האחרונות – עורכים כינוס תורה, ובודאי ישתדלו כולם להשתתף ולטיול חלק בזה, אם ע"י דיבור, או ע"י שמיעה, או ע"י שניהם יחד. וכנהוג,

294) כ"ה בחומש תורה תמימה ועוד. וכ"ה בשיחת ש"פ נשיא תשמ"ה. ולהעיר גם משיחת חגה"ש תשמ"ב. אבל ראה שיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ו – באו"א.

295) ובחוף לארץ שעושים יום טוב שני – באסרו חג (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1030 הערה 26).

296) ולהעיר מס' לקט יושר הל' צדקה (יו"ד ס"ע 40) שבעל תרומת הדשן לא אכל בשחירת באסרו חג עד ששלח דמי הזכרת נשמות לגבאים.

ההתחלה בזה היא בהתוועדות שנערכת ביו"ט, זמן מתן תורתנו, וממשיכים זאת בהכינוס באופן שיומשך על כל השנה כולה. וכשם שראש השנה הוא הזמן שממנו נמשך ענין הקבלת עול על כל השנה כולה, ושמתח תורה הוא הזמן שממנו נמשך ענין השמחה על כל השנה כולה, כמו כן חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הוא הזמן שממנו נמשך הענין דלימוד התורה על כל השנה כולה. ולכן ביום זה צריך להיות לימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז. ולכן משתדלים גם בנוגע להכינוס תורה שהתחלתו תהי' כאשר נמצאים עדיין בזמן היו"ט, קודם ברכת המזון. והתחלה זו צריכה להיות באופן שהוא מעין הכינוס תורה – לבאר ענין בנגלה דתורה.

מהביטויים בקשר לכינוס תורה: כיון שהכינוס מתקיים בד' אמותיו שבהם כ"ק מו"ח אדמו"ר התפלל ולמד משך כמה שנים, אזי ישנה סייעתא דשמיא ביחוד לכוון אל האמת, והלימוד יהיה באופן של לימוד המביא לידי מעשה (ב' דחה"ש תשכ"ד). ויהי' שיהי' "כינוס של צדיקים" אשר "הנאה להם והנאה לעולם" – החל מ"הנאה לעולם" שע"י הכינוס יתוסף בהבנה והשגה בנגלה דתורה ובפנימיות התורה אצל כל המשתתפים בזה ואצל כל השומעים. ו"הנאה לעולם" שאור התורה ("תורה אור") ו"נר מצוה" יאיר הסביבה כולה, הן הקרובה הן הרחוקה עד אשר העולם כולו יהיה זרוע בתורה ומצוות ויהדות, ובלשון הכתוב, "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (אחש"פ תש"מ). והעיקר, שכינוס תורה זה ימחר ויזרז עוד יותר את הכינוס תורה שיהיה בגאולה האמיתית והשלימה, כאשר משיח צדקנו ילמד תורה את כל העם כולו, שכן, גם בזמן הזה ישנה מעלת יתירה בתלמוד תורה דרבים לגבי תלמוד תורה דיחיד, ועאכו"כ בנוגע ללימוד התורה ע"י דוד מלכא משיחא, נשמה כללית, שרבים צריכים לו וכו' (שמח"ת תשמ"ו).

מספר הרב ישעיהו הרצל שליט"א: בשנת תשכ"ו בעמדי בחוץ בחצרו של הרבי שליט"א יחד עם חמי הרב יעקב ז"ל פרידמן בשעת הכינוס תורה באסרו חג דחה"ש פנה אלינו כ"ק אד"ש בשאלה: מדוע עומדים אתם בחוץ מהכנס תורה, ועל תשובתנו מפני חשיבות הענין מצד צרכי חתונה המתקרבים ובאים לא התייחס כלל, אלא העיר עוד הפעם: הלא זה באמצע תורה, ובעניני החתונה צריכים לגזול מן השינה! מאז הוחדר בי החשיבות להשתתף בכינוסים אלו אפילו כשקשה קצת. כשסיפרתי כל זה בכנס תורה דחגה"ש שמח מאוד הגאון הרב מנטליק ז"ל ואמר: למה השארת דבר חשוב כזה לסיום הכנס?

בשיחת אחש"פ תשמ"ט (וש"פ אחרי תשמ"ט) נאמר שבקביעות שנה זו שאסרו חג הוא ערב שבת "מתחיל ה"כינוס תורה" בערב שבת, והמשכו ביום ראשון לאחר השבת, שאז יוכלו להשתתף בה"כינוס תורה" גם מערי השדה (מה שאין כן בערב שבת שלא יוכלו לבוא ולהשתתף בהכינוס תורה כדי שלא יגרע במעשיהם ועבודתם ופירותיהם במקום מושבם ביום השבת), ואם יוסיפו גם לאחר יום ראשון – מה טוב ומה נעים".

הלכתא למשיחא: מי שלא הספיק להביא עולת ראי' ושלמי חגיגה ביום-טוב עצמו, יכול להביא בימי תשלומין. וי"א גם שלמי שמחה²⁹⁷.

עולת ראייה, אף שמעיקר הדין הלכה כבית הלל, שמותר להביאה ביום-טוב עצמו, מכל-מקום בדבר זה עשו בית הלל כדברי בית שמאי, והרבה מישראל נהגו כמותם, שאסור להקריבה ביום-טוב (לפי שאין בה שום צורך אוכל נפש ואין מחללים יום-טוב בשבילה כיון שאפשר להקריבה אחר יו"ט), והקריבוה אחר יום-טוב, למחרת חג השבועות²⁹⁸.

הלכתא למשיחא: משעבר הרגל עמי הארץ חוזרין לטומאתן, שכל מה שנגעו בו עמי הארץ בשעת הרגל טמא למפרע. לפיכך, משעבר הרגל מעבירים כלי המקדש ממקומו להטבילין, שמטבילין במוצאי יום טוב כל הכלים שהיו במקדש, לטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל²⁹⁹.

שכח ולא הבדיל במוצאי יום טוב, ראה בטבלא בסוף הלוח.

297) ראה בהערה בתחילת הלוח בדיני ר"ח, בנוגע תחנון מו"ח ואילך.

298) שו"ע אדה"א או"ח סתצ"ד ס"ט. וראה לקו"ש חכ"ח ע' 24 ואילך. וש"נ. וראה גם קו"ב בענין תורה חדשה מאתי תצא, בסה"ש תנש"א לחג השבועות.

299) משנה חגיגה כו, א. רמב"ם מטמאי מו"מ פ"א ה"י והי"א. ונת' בלקו"ש חל"ז פרשת שמיני (ע' 20 ואילך) באורך.

בספר השיחות תש"נ³⁰⁰: "זמן מתן תורתנו", יום השבת שלאחריו (גמר ושלמות – "ויכולו" – דכל ימי השבוע), וכל ימי התשלומין (עד י"ב סיון) מסוגל ביותר לקבל החלטות טובות ולקיימן בפועל בכל הקשור ללימוד התורה, שכן, בידעו שזה עתה נתחדש הענין ד"משה קבל תורה מסיני ומסרה כו" עד לכאו"א מישראל שבדורנו זה, ובפרט כשמתבונן ש"הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו. . לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת רצונו וחכמתו דכולא חד ממש" (כמ"ש רבינו הזקן בספר התניא) – בודאי יוסיף יגיעה יותר בלימוד התורה. ובפרטיות יותר: לכל לראש – להתחזק בשמירת השיעורים הקבועים, הן השיעורים הכלליים השווים לכל נפש, כמו: השיעורים בחומש תהלים ותניא (כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו), וכן השיעורים במשנה תורה להרמב"ם כהמנהג שנתפשט ללמוד ג' פרקים בכל יום, וכיו"ב, והן השיעורים הפרטיים דכל חד וחד לפום שיעורא דילי', "כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה". ועוד ועיקר – **להוסיף** בקביעת עתים לתורה **יותר** מ"שיעורא דילי'" (לפנים משורת הדין), היינו, נוסף לכך שמנצל כל רגע פנוי ("כפי העת והפנאי שלו כמסת ידו אשר הרחיב ה' לו") ללימוד התורה, "לוקח" גם מהזמן שעוסק בעניני הרשות ע"פ התורה ומקדישו ללימוד התורה, ויתירה מזה, ש"לוקח" גם מהזמן שעוסק בעניני קדושה ומצוה (במצוה שאין זמנה עובר ויכולה להעשות ע"י אחרים) ומקדישו ללימוד התורה שהוא למעלה מכל המצוות. ובמיוחד – להתחזק ולהוסיף בלימוד שיעורי תורה **ברבים ובציבור**, כידוע גודל העילוי ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", ת"ת דרבים.

אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. ונוהגין מטעם הידוע לגמור כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות. [ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת שחרית, ועדיף לפני שחרית].

העברת הסדרה שמו"ת – פ' נשא.

חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה [בפרט שלבשו בגדי שבת ויום טוב ביום טוב שהותרה הוצאה לצורך יום טוב].

זמן הדלקת נרות שבת קודש (18 דקות לפני השקיעה) 8:10.

שכחה להדליק נרות פעם אחת ביום טוב, תדליק מכאן ולהבא נר נוסף (על מספר הנרות שהיתה רגילה להדליק עד עכשיו) בכל יום טוב, אבל אינה צריכה להדליק נר נוסף לכבוד שבת³⁰¹.

שבת קודש פרשת נשא, ט' סיון

קבלת שבת כרגיל. ערבית של שבת.

סוף זמן קריאת שמע: 9:08.

אין אומרים אב הרחמים וצו"צ.

שיעור חומש היומי – משיביעי ("זאת חנוכת המזבח"³⁰² – נשא ז, פד) עד סוף הפרשה.

לאחרי תפלת מנחה, מתחילים עוד הפעם פרקי אבות פרק ראשון³⁰³.

הלכתא למשיחא: בשו"ת הרדב"ז ח"ו סי' ב' אלפים קעח: אפילו בעצרת אם לא חל בשבת אפשר היו מתעכבים [עולי רגלים להישאר לשבת שאחריו] לראות הנס [שמגביהין את השולחן ומראין בו לעולי רגלים ואומר להם ראו חיבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו].

מוצאי שבת קודש בשעה: 9:20

(300) ח"ב ע' 500 (משיחות יום ב' דחה"ש וש"פ נשא)

(301) ראה צדדי הספק והשקו"ט בארוכה וצאלנו בשו"ת באתרא דרב סי' א'שפא. ועיי"ש בטעם ההכרעה כפנים.

(302) כ"ה בחומש תורה תמימה ועוד. וכ"ה בשיחת ש"פ נשא תשמ"ה. ולהעיר גם משיחת חגה"ש תשמ"ב. אבל ראה שיחת יום ב' דחגה"ש תשמ"ו – באו"א.

(303) וראה שיחת ש"פ נשא תנש"א.

יום שלישי, י"ב סיון

"בעת מיר זיינען דא געגאנגען שפאצירען האט הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק געזאגט היינט [י"ב סיון] איז דער זיבעטער טאג פון חג השבועות און האט גערעכענט די מעלות פון הושע"ר וואס איז דער יום השביעי פון חג הסוכות און שביעי של פסח וואס איז דער יום השביעי פון חגה"פ און האט מבאר געווען דעם ענין פון י"ב סיון וואס איז דער יום השביעי פון חג השבועות³⁰⁴.

בר"ד משיחת ליל י"ב סיון תשמ"ט: בנוגע לפועל, יש לנצל את היום האחרון מימי התשלומין ד"זמן מתן תורתנו" (כולל גם ההכנה לחמשה עשר בחודש שבו קיימא סיהרא דירחא תליתאי באשלמותא) לקבל החלטות טובות ולקיימן תיכף בפועל ממש – להתחזק ולהוסיף בלימוד התורה, החל משיעורי חת"ת, שיעורי הרמב"ם, וכן בכל שאר שיעורים וקביעות עתים לתורה, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה, כולל ובמיוחד – להוסיף בהפצת התורה ובהפצת המעיינות חוצה. וכן להוסיף בכללות הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, כהציווי "ואהבת לרעך כמוך", "זה כלל גדול בתורה", אשר עי"ז מתגלה עוד יותר תוקף האהבה העצמית דישאל להקב"ה, "רעך ורע אביך אל תעזוב זה הקב"ה, ישראל (ובפרט ע"י אורייתא, "אנא נפשי כתבית יהבית") וקוב"ה כולא חדץ וכל ענינים אלו – באופן של שלימות, ובאופן ד"כפלים לתושי". וכן יש להוסיף בענין הצדקה באופן ד"כפלים לתושי" (החל מנתינת הצדקה תיכף לאחרי הדיבור עתה), ובהדגשה מיוחדת על הנתינה בסבר פנים יפות דוקא ודוגמתו בכל ענין של השפעה, הן השפעה גשמית והן השפעה רוחנית, שצ"ל בסבר פנים יפות דוקא כדי לשלול ענין של בושה, וכמודגש גם במ"ת, שאף שניתנה מהקב"ה (מתן תורה), אין זה באופן של "נהמא דכיסופא" ח"ו, כי אם, "מעשינו ועבודתינו" דכללות עם ישראל, ועד למעשיו ועבודתו של כל יחיד מישראל, אנשים נשים וטף, ועד לשלימות העבודה דכל יחיד ויחיד בכל עשר כחות נפשו (ציבור שבו), באופן ד"בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך".

יום רביעי, י"ג סיון

אומרים תחנון³⁰⁵.

304) סה"ש תש"ד ע' 143. וראה שם במעלת י"ג סיון.

ונת' ג"כ בשחת י"ב סיון תש"כ. ושם במעלת י"ב סיון, שיש בו המעלה דכל השביעין חביבין. ושכין שבו מסתיימים הגילויים של חג השבועות אזי הם מאירים ביתר תוקף ורעש ("שטורעם") עוד יותר מכפי שהאירו בחג השבועות, מצד המעלה דאור חוזר.

305) בנוגע לתחנון בקשעה"ט ליל י"ג סיון: הנה, בקרבנות הלילה הולך אחר היום, וקרבנות החג לא הוקרבו בלילה שלאחריו, אבל לאידך אכילתם והעלאת אברים ופדרים כל הלילה שלאחריו. והנה מצינו ספק כזה גם בר"ח שמקטירים אברים ופדרים בלילה. אלא שלכאורה י"ל דשאני ר"ח שהוא מצד קדושת היום, משא"כ בתשלומין דחגה"ש שהוא מפני הקרבנות. ומצו"ב מה שכתבנו בזה לח"א:

א. בנוגע אמירת תחנון (וידוי) במוצאי ר"ח – אין מקום לדייק בלשון ההנחה שלא הוגהה, ונערכה בשנינויים ע"פ הטייפ. בטייפ – נראה לדידי שהספק שוה בשניהם. אלא שמוסיף טעם וסברא נוספת להסתפק מוצאי פסח שני, משא"כ במוצאי ר"ח. ובראשונים מצינו שכתבו שלא לומר. וראה מזה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' א'תלג.

ב. בטעם שלילת תחנון בר"ח אם מחמת קדושת היום או הקרבנות – במק"א, ונדפס בקובץ מבית חיינו חוברת ו', הארכנו שכל קדושת היום בר"ח מחמת הקרבנות.

ג. לפענ"ד אין לדייק מסתימת הל' "כל שבעה" שפשוט דלא נחתי להכי. ובמכ"ש מהל' במוג"א קלא, יח: ויש מקומות נוהגין שלא ליפול שבעה ימים אחר שבועות, דלא דק.

ד. בנוגע לתחנון אם הוא מצד הקרבנות או אכילתם, להעיר שהספק בשיחה בנוגע מוצאי פסח שני הוא מחמת אכילת הפסח. (ואף שבשיחה שם מוסיף שהוא בפרט בק"פ שמתחילתו לא בא אלא לאכילה – להעיר שבשלמי שמחה למ"ד שיש להן יש תשלומין כל שבעה, ואכ"מ, עיקרם באכילה).

וספק נוסף – מחמת העלאת אברים ופדרים בלילה (או מה שהולכים ונשרפים כל הלילה אף שניתנו מבעו"י, ראה מור וקציעה רסז. ועוד). והנה מחד גיסא ילה"ע שלא נז' מזה כלל בהתוועדות מוצאי י"ב סיון תשל"ח, בטעם ההתוועדות אחרי שעברו ימי תשלומין. אבל כ"ה בשיחת מוצאי י"ב סיון תשמ"ט בקשר לימי תשלומין גם אחרי ערבית. ועצ"ע לפ"ז מה שאומרים תחנון במוצ"ש אחרי חצות, ומאי שנא ממוצאי ר"ח לצד הנ"ל.

ה. בטעם השמטת המנהג שלא לומר תחנון עד י"ב סיון בשו"ע אדה"ז – הרי סי' קלא אינה בשלימות והרבה חסר שם (גם תאריכים שהובאו בשולחן ערוך גופא). ובלק"ש ח"ח ע' 4 בהערה – מיירי בנוגע להשמטה בסי' תצד (אף שהובא בפר"ח וא"ר שם. אלא שכמעט ולא נז' הא"ר בשו"ע אדה"ז). והביא גם טעם בפשטות וגם בפנימיות הענינים.

הלכתא למשיחא – נספח

אכילת כל הקדשים, גם קדשים קלים, צריך להיות דרך חשיבות וגדולה ("למשחה לגדולה") כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים, וצריך להיות צלי בחרד³⁰⁸.

קדשים קלים, ושלמי שמחה בכלל, נאכלים בכל העיר ירושלים [וי"א: רק בקומת קרקע של ירושלים].

מבחינה פרקטית, מומלץ לאכול השלמים המוגשים חמים לשולחן בכלי מתכות או בכלים חד-פעמיים [שטעם הבשר הנבלע בכלים דינו כנותר, כדלקמן. וכן מומלץ לנקות את השולחן מכלים אחרים].

נותר ולינה

צריך להשתדל שלא ישאיר ממנו אחרי סוף זמן אכילתו³⁰⁹.

אם גמר אכילתו, י"א שיכול להניח אחרים האוכלים, ואינו עובר בלאו דנותר, כיון שסומך עליהם. אבל אין לסמוך על קטנים, ועליו מוטל להשגיח שלא יותר.

לאחר סוף זמן האכילה מטמא את הידים.

מצוות לינה בירושלים בליל ראשון של יו"ט [נוסף למצוות לינה במוצאי יו"ט ראשון, ויש בזה ב' אופנים - משום הרגל או משום הקרבן³¹⁰].

שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, היינו ביום הזריקה וכל הלילה וכל יום המחרת עד שתשקע החמה (ובנדון דידן, כשהוקרב בו' סיון, עד סוף יום ז' סיון. ולכתחילה, עיקר מצותו ביום הראשון ובלילה שלאחריו).

הנותר מצותו בשריפה. זמן שריפה הוא רק בבקר, ואין שורפין בלילה.

כלי מתכת שהשתמשו בהם לבשר השלמים בעודם חמים צריכים מריקה ושטיפה והגעלה בירושלים. **וכלי חרס** צריך שבירה. **בכלי זנונית**, יש מחמירים לשוברו ולא לסמוך על מריקה ושטיפה. ובכלי פלסטיק ועטיפות פלסטיק, מחלוקת אם צריך מריקה ושטיפה או שבירה.

קצת דיני אכילת קדשים³⁰⁶

זהירות מטומאה

כבר נזכר לעיל שהכל חייבים לטהר עצמם ברגל³⁰⁷.

י"א שברגל לא נכנסו לבתים בירושלים מחשש טומאת אהל, ולנו ברחוב. [ואולי ברגל שכולם מטהרים את עצמם אין מקום לחשש]. ואיך שיהי', בודאי צריך לזהר לא להיכנס לבית שיש חשש טומאה.

באם נמצא בבית כלי שהי' באהל המת, אפי' הבנין גבוה כמה קומות, אין לשהות שם. כמו כן, יזהר שלא לנגוע בבגד מטה וכסא שאינם בדוקים מטומאה, שמה נגעה בהם נדה וכדומה. ניתן לישוב על כסא פלסטיק, או מזרון מגומי וכדומה. כן, ניתן לאכול אוכלים שלא הוכשרו לקבל טומאה.

מעלה תיקנו בקדשים שסתם ידים צריכים טבילה בארבעים סאה לקדשים.

אכילת קדשים

אין לאכול השלמים קודם ההקטרה, שהאימורים מתירים הבשר באכילה. אבל אם נטמאו או שאבדו, אינם מעכבים את האכילה, ומותר לאכול הבשר אחר זריקה.

אכילת קדשים מצוה גם לבעלים ולא רק לכהנים. ומברכים על האכילה: אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח/על אכילת שלמים.

מצות אכילת קדשים בכזית, ושאר הבשר אוכל בכדי שלא יהא נותר. וי"א שיש מצוה באכילת כולו. עוד מצוה בחג, אכילת השלמים משום שמחת יו"ט, כנ"ל. ומצוה זו מתקיימת בכזית (וי"א שצ"ל לשובע - בכביצה).

אשה בעלה משמחה שמקריב קרבן ונותן לה לאכול. [ויש חולקים]. **קטנים** פטורים מאכילת שלמי שמחה.

306 פרטי דיני שחיטת, הקרבת והכנת השלמים, לא נזכרו כאן כ"א השייך לאכילה בחג במיוחד. רשימה חלקית בלבד, ובכמה פרטים - כמה וכמה דעות, ולפעמים - שנוי במחלוקת הפוסקים מן הקצה אל הקצה. ותשבי יתרץ ספיקות, ולכשיבוא - משה ואהרן עמהם. לא הובאו בכ"מ כל הדעות. ולפעמים - (משמעות) ההכרעה בדברי רבותינו נשיאנו לכאן או לכאן.

307 לענין קיום מצות עונה ביו"ט מצד חובת שלמי שמחה - ראה ההגות חשק שלמה ערכין ג, ב. שו"ת מנחת ברוך רס"י עז. העמק שאלה ס"ל סק"ד. ועוד. ולהעיר מנחל קדומים (לחיד"א) סו"פ מצורע בשיבוש קושיית ברכת הזבח (הובא במג"א סו"פ) לענין עונה בשבת לאוכלי חולין בטהרה. והה"ג הכא.

308 ולדעת התוס' באם ערב לו באופן אחר - רשאי לשנות באכילתו. ובמק"א - בקובץ הללו עבדי ה' - הארכנו בדעת הרמב"ם. בדרשה לחגה"ש תשע"ה (ב-770) שקו"ט במי שלא הכין חרדל לשלמים, אם מותר להוציא מרשות לרשות, או לכבות בגחלת של מתכת למתקו ביו"ט, כיון שאכילת חרדל אינו שוה לכל נפש. 309 לגבי הרוטב - ראה בהערות לוח יומי דפסח השתא בדיני קרבן פסח. 310 במדרש עה"פ מגילת רות "באשר תליני אלין", משמע שמצות לינה שייכת גם בנשים, בקרבנות שלהן.

מילואים

מילואים א (הערה 16)

אבל אחר שחבר ביהמ"ק לא נהגו שהחכם דורש בשבת שלפני שבועות, שעצרת אין בו הלכות מיוחדות שכל איסור והיתר הנהגין בו נוהגין ג"כ בפסח וסוכות – שו"ע אדה"ז סת"ט ס"ב במוסגר.

אמנם, להלן ס"ד, בתקנת מרע"ה לדרוש בו ביום, נזכר הלכות הצריכות גם בנוגע לעצרת. וצ"ל שהכוונה להלכות שתי הלחם, וכמפורש בב"ח. (וכמו שהוא בהנזכר לעיל בס"א בתקנת חכמים הראשונים בזמן שביהמ"ק ה' קיים לדרוש ל' יום לפני החג, שלפני עצרת דורשים גם בהלכות שתה"ל, נוסף להלכות קרבנות היחיד – ראי' שמחה וחגיגה). וכ"כ בתה"ל ד' הל' פסח ס"א (ע"פ הב"ח). וכן מסתבר. וגם במ"מ שעה"ג בשו"ע אדה"ז נסמן לב"ח וב"ח (וכבר העירו שבדפוס שתח"י התה"ל נסמן רק לב"ח). [והוא דלא כפי' הר"א ע"ה מרגליות מראקשיק, בהערותיו על שו"ע אדה"ז (נדפס בקובץ יגדית) (ני. חו' ט ע' כז), שקצת הלכות נוהגות בעצרת כגון איסור תענית חלום ומנהג מאכלי חלב וסדר קריה"ת].

ואף שד"ז נוגע רק לקרבנות ציבור, וא"כ אינו מ"ה הלכות הצריכות לבו ביום. . האסור והמותר בו ביום" לכל יחיד – י"ל שעיקר הענין לדרוש בהלכה ברגל הוא מחמת "ענינו של יום", ולא בכדי "לידע המעשה אשר יעשו", וג"ז בגדר ענינו של יום (וכדמוכח בפירש"י מגילה טז, ד ד"ה הלכות קמיצה, דמיירי נמי מקרבן ציבור, וגם אחר חורבן ביהמ"ק). וי"ל שעפ"ז תתיישב גם אריכות ל' רש"י (ד"ה וידבר – מגילה לא, א) "להודיע חוקי האלקים ותורותיו וקיבלו וקיימו שכר המצות עליהם ועל בניהם זוה ובבא", דקשיא ל' מהי התועלת בלימוד הלכות קרבנות ציבור לכל יחיד, ומבאר שג"ז בכלל "חוקי האלקים", ושתועלת הדרשה – ש"קיימו וקיבלו שכר המצות". ואף שאפיית שתה"ל אינה דוחה יו"ט, והקרבנות מוכנות כבר קודם יו"ט (ראה עד"ז בשיחת פורים תשכ"ה לגבי קרבנות ראי' חגיגה ושמחה. ובסרט הקלטה משיחה הנ"ל (ואינו בהנחה) שהוקרבו לפני יו"ט ג"כ, ולכא' קאי אחגיגה ושמחה שא"צ להקריב ביו"ט) – מ"מ כמה הלכתא גבירתא איכא דיני שתה"ל הצריכות ביו"ט.

[וראיית למי שפי' ש"הלכות עצרת" היינו דיני לקט שכחה ופאה, שזמן הקציר מעצרת ואילך, וגם דיניהם נזכרו בתושב"כ אחרי דיני עצרת (אמור כג, כב). אבל פשוט שאא"פ להעמיס כן בל' אדה"ז "הלכות הצריכות לבו ביום", שהרי ביו"ט אסור בקצירה (אף שעצרת הוא "חג שאתה קורא וקוצר בו", בימי תשלומין – חגיגה יז, ב)].

ולכא' אפ"ל באו"א, דלעיל מיירי שידרוש החכם במיוחד בשבת שלפני העצרת, ואין טעם לזה כיון שאין בו הלכות מיוחדות, אבל בתקנת מרע"ה לדרוש ברגל, כיון שבלא"ה נתקבצו כבר בני העיר ביו"ט לשמוע דרשת החכם בענינו של יום באגדה, בנס הנעשה בו ביום, ממילא דורש להם גם באיסור והיתר הנהגין גם בפסח וסוכות (וראה גם שיחת פורים תשכ"ה). ולפ"ז ה"ז מתאים למש"כ הב"י והדרישה, שדורש "בדברים שאסור ומותר לעשות ביו"ט". אבל אינו, של' אדה"ז מורה שהדרשה "בהלכות הצריכות לבו ביום. . האסור והמותר בו ביום", ולא לדיני יו"ט בכלל. וגם בפשטות, הדרשה צ"ל בהלכות עצרת, ולא בהלכות יו"ט בכלל, וכמו שהוכיח בב"ח. (ובביצה טו, ב (שצויין עה"ג) שנזכר "הלכות יו"ט" – איכא לפרושי שהכוונה לאותו יו"ט ולא הלכות יו"ט בכלל. ועוד דאה"ג, דתרווייהו איתנהו, הלכות עצרת וגם הלכות יו"ט. וכ"ה בסידור היעב"ץ שמחת יו"ט ס"ח). ועוד, שהדרשה בהלכה היא לפני הסעודה, וההתאספות לשמוע הדרשה באגדה היא אח"כ (ראה בשו"ע אדה"ז סתק"ט בקו"א סק"א). וצ"ל בשיחה הנ"ל, אף שדחוק קצת, שאין הכוונה שדורשים בשניהם בהלכה ואגדה בחדא מחתא, אלא שלא תיקנו להתאסף בימים שאין דורשים בענינו של יום. ועו"ל, ודלא כנ"ל, שבקו"א שם מיירי בזה"ז דוקא, שכיון שאין נוהגים לדרוש בהלכה, וגם אין לדרוש הלכות אחר הסעודה דשכיחא שכות, אין להקדים לדרוש באגדה קודם הסעודה משום שמחת יו"ט. אבל מצד תקנת מרע"ה שדורשים בהלכה ובאגדה דורשים תרווייהו כחדא קודם הסעודה).

מילואים ב (הערה 35)

דוגמא לדבר בחתונה ביום ל"ג בעומר שממשיכים עם המוזיקה לתוך הלילה שלאחרי זה, בזמן (של ספירה) שנוהגים בו אבילות, וכמובן שאין בו היתר למוזיקה של רשות.

והעירונו הרה"ח הריל"ג ע"ה, חבר המזכירות: להעיר, אירע מספר פעמים, כאשר בל"ג בעומר התקיימה חתונה בשכונתינו, הורה לי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ללכת להאולם בעוד מועד, ולמסור בשמו שהמוזיקה תמשיך רק עד צאת הכוכבים ולהפסיק אחרי זה, אבל יכולים להמשיך עם הריקודים, ע"כ מדבריו.

[ואם הדברים מדויקים נמצא שכלי זמר חמירי מריקודים ומחולות (אף שלא נתפרשו להדיא). ולהעיר ממג"א סתק"ח סק"א דכלי שיר חמירי מאכילת בשר במוצאי ת"ב. ועוד להעיר, שאף שמצינו בכמה

שמחמירים בכל ימי העומר, ומ"מ לא נקטו לחומרא זו רק לענין תספורת ונישואין. ותו, שבא"ר גופא מקום לפרש להיפך ממש, שבא להקל ולא להחמיר, ור"ל דלמנהג שנוהגים אז באבילות יש להסתפק שמה יש להקל עכ"פ ברקודין ומחולות של רשות. וה"ט, שעד ר"ח אייר וכן מר"ח סיון שא"א תחננו קיל טפי משאר ימי העומר. ועכ"פ, גם אם נפרש שבא להחמיר, קאי רק למנהג שנוהגים באבילות. וראה עוד אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יד'תתקנא. ושנ"ת.

ולאידיך, אין הכרח גמור שמנהגו להחמיר בשלושת ימי הגבלה באבילות (כנ"ל), ואולי רק לענין תספורת והוא ע"פ קבלה. וכיון שבכלל, הלכה כדברי המיקל באבל, ובפרט בנדו"ז שהוא אבילות ישנה, ורק ממנהגא. וספק בכגון דא להקל. ובפרט שתלוי במנהג וכמדומה שהמנהג להקל. ועוד זאת, שמצד המנהג גופא יש ספק בחשבון הימים, וכל כי האי א"צ להחמיר (ראה עד"ז בח"י סתצ"ג סק"ב). ולענינו, בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סכ"ג (בנוגע לספיקו של הא"ר הנ"ל): דבדינים אלו ספיקא לקולא. וראה גם בכה"ח סתצ"ג סק"ט להקל מטעם אחר.

וכן ילה"ע לאידיך גיסא, שהרי לדין בשאר ימי הספירה אסורים ריקודין ומחולות אפי' סעודת מצוה (כפשוטו דברי אדה"ז רס"ל תצג), וא"כ אין מקום לחלק בין ריקודין של רשות לשל מצוה, משא"כ לדעת הא"ר ודעמי' (פמ"ג ועוד), דס"ל להתיר ריקודין ומחולות בסעודת מצוה בכל ימי הספירה.

[אבל להעיר שבמג"א הנ"ל משמע היתר כלי זמר בסעודת מצוה (ולאידיך בשו"ת דברי נחמיה ס"ע סק"ד העיר מאירוסין בבין המצרים).

והנה, יש שפי' בלקו"ש חל"ז ע' 122 דמיירי בכלי זמר (או בהקלטה עכ"פ) בקשר עם סיום. ותפסו להיתר בסעו"מ ע"פ השיחה הנ"ל וניסו לתווך עם שוע"ר בכל עיקולי ופשוירי. (והרחיקו לכת לדייק בל' אדה"ז שבסעו"מ אסור ריקודין ומחולות, אבל הותרו "שמחות יתירות", ופירשו מד"ע דהיינו כלי זמר (להעיר מרש"י סוכה ג, ב)).

אבל (נוסף לזה שאין לדייק הנ"ל בשו"ע אדה"ז מקום לחול, כפשוטו, הנה), קושיא מעיקרא ליתא, שכ"ק אדמו"ר נתכוון לחומרא ולא לקולא. והרחבנו הדיבור בזה במכתב לא' הרבנים שליט"א, ומועתק כאן: בהקדמה שבכ"מ מצינו שהשתדל כ"ק אד"ש שיהא מותר בשופי – וכמפורש גם כאן (בטייפ וגם בשיחה שהוגהה) "לכתחילה בלי שום ספיקות בדבר" – ולדוגמא התוועדות בימי בין המצרים. ועוד כיו"ב. ובנדו"ז הודגש גם שיהא באופן דאחדות ללא חשש

פוסקים שהתירו בשופי להמשיך בריקודים וכלי זמר בחתונות במוצאי לג"ב, התייחס להמתירים רקודין ומחולות של מצוה מעיקר הדין, אבל יל"ע אם הדבר מתאים לדעת אדה"ז שגם בסעודת מצוה אין לעשות רקודין ומחולות. אבל י"ל שבשו"ע אדה"ז שם מיירי לענין קידושין, ונישואין שאני, שרגל הוא ודוחה אבילות (כמ"ש בפוסקים). וראה שו"ת כפי אהרן אפשטיין (סנ"ב ד"ה ולענין) שגם לענין חתונה צע"ג. אלא שמשמעות דבריו נוטה להיתרא. וגם בא"א מבוטשאטש תנינא סתצ"ג, והועתק בדע"ת תצג ד"ה מיהו, משמע קצת דאין ולא רפיא ביד'. אבל משמע שם שעיקר תו"ד שיהא לש"ש ולא לשם הוללות, או שמחפשים טצדקי לרקוד ואין כוונתם מחמת הנישואין. ובדע"ת העתיק ממק"א בשמו שמוותר לגמור לביל ל"ד. והביא כ"ז בשלחן העזר ס"ד ס"ו סק"ו. וראה הדרש והעיון מאמר פ"ס"ה לענין הסעודה שאין להחמיר, ועכ"פ בדיעבד אם נתאחרה אין לחוש. וראה מש"כ בטעם המנהג להתיר בקונטרס שיירי מנחה שבסו"ס מנחת העומר פריעד מדין קדשים שהלילה הולך אחר היום. וכן הורו פוסקי זמננו – שו"ת אג"מ אה"ע ח"א סצ"ז. ושם או"ח ח"ב סצ"ה גם במשך כל ז' ימי המשתה. אשרי האיש פס"ה סכ"ח. הליכות שלמה מועדים פי"א סכ"ב בהערות. שו"ת משנ"ה ח"ו סי' קט (בימי בין המצרים. אבל ראה שו"ת שרה"מ ח"ב סי"ג). קובץ מבית לוי. חוט שני שבת ח"ד ע' שפ. תשו"ב ח"ה סי' קנט. ויתר על כן, מצינו בא"א שם, הביאו בדע"ת ושולחן העזר, להתיר במקום אונס שנתאחרו שאפשר להתחיל החופה לביל ל"ד במקום חשש קלקול השידוך. אבל ראה שו"ת מנח"י ח"א סי' קיא. שם ח"ד ספ"ד].

ובגוף הענין – הנה, בהשקפה ראשונה צ"ב בטעמא דמילתא לאסור רקודין ומחולות בימים שאין נוהגים בהם אבילות. ולכא"ו ה' אפ"ל דס"ל לא"ר כמ"ד שמתו בכל ימי העומר ומתאבלים רק ל"ג יום. ואולי סברתו שבתספורת קשה להחמיר כולי האי, וכש"כ בנישואין שמצוה הוא, משא"כ ברקודים ומחולות של רשות שאין הכרח בדבר. וראה בא"ר שם סק"א שמהראוי ה' לא לגלח גם בלג"ב עצמו (שימי העומר הם ימי דין) אלא שנהגו להקל. ועכ"ז, המעיין בפנים בא"ר שהזכיר הספק רק עד ר"ח אייר ומר"ח סיון עד שבועות יראה דמשמע דקאי רק להמנהג שנוהגים אז באבילות, ודלא כמשמעות הפמ"ג ובשעה"צ הנ"ל (שהרי לא הובא שם בלבוש מנהג אחר, כ"א להקל מל"ג בעומר, או להחמיר בכל ימי העומר, וגם למנהג שהביא בא"ר אח"כ (בסק"ד), שלא נז' ע"ע בא"ר, הרי אסור גם עד אחר ר"ח סיון). ועוד שבא"ז שם סק"ה בשם הלבוש

והנה, יש בזה מקום עיון, בההיתר ב"לחמים שעושין לכבוד שבת. . ונאכל מהר [וי"ג: מחר] בשבת" (כל' הגש"ד), שה"ז נאכל לאחר יום האפי'. ובהכרח לפרש לפ"ז ד"נאכל ליומא" לאו דוקא, וגם תוך מעל"ע מישרי שרי. וכ"כ בערוה"ש ס"ד. וצ"ע שהרי עזרא תיקן שתהא אשה משכמת ואופה, וקאי (גם, או בפרט) בע"ש (ואכ"מ בזה), והחלות נאכלות בסעודת שחרית של שבת, או גם בסעודה שלישית. ודוחק לומר שלכבוד שבת (וי"ט) שאני, והתירו גם ביותר מיומו לצורך שבת. ועכצ"ל, שמ"מ התירו כיון שלא נשאר מהן לאחר השבת (ראה בב"ח ד"ה אין לשין), ועשוים רק ליום אחד. ומ"מ מובן שאסור להכין אפילו דבר מועט, היינו כמות אכילה ליום אחד, אם אינו אוכל הפת מיד למחרתו (כגון במציאות ימינו ששומרו במקפא לצורך חתונה וכדומה), דחיישינן לתקלה כיון שמשעה הפת במשך זמן, שכ"מ בכל הפוסקים שההיתר הוא מחמת שנאכל מיד – ראה פירש"י פסחים לו, א ד"ה כעין. וכ"כ בכמה ראשונים, שההיתר בעוגה קטנה שנאכלת מיד. (ולהעיר שבת"ח העתיק בשם רש"י "עוגה קטנה" ואינו ברש"י לפנינו. אבל כ"ה גם בטור משמו. וכן באגור דיני או"ה סי' א'רס). ואף שאין הכרח שדעת הגש"ד ודעמ' ופס"ד הרמ"א וכו' עולים בקנה אחד עם דעת רש"י ודעמ', בתנ"ח נראה להדיא שהשעה ביניהם. וראה גם בחמו"ד הל' בב"ח ס"ב. פמ"ג שם. דע"ת ס"א. בדה"ש סק"ט. שם בב"י ד"ה ולכן נוהגים. וראה גם בפת"ש סוסק"ה. (וכ"מ קצת בב"ח שם שתלה הדבר באם במציאות נשאר אחר השבת. אמנם, איהו אזיל בשיטה אחרת, שטעם ההיתר שאין לך עני מישראל שאינו אוכל בשר בשבת).

אמנם, יד הדוחה נטוי', דאיכא למימר בדוחק, דאה"נ בפת המשומר ליומא אחרא א"צ לאכלו מיד, ורק כשמתחיל לאכול הימנו עתה חיישינן לתקלה באם ישהה ממנו יותר מיום אחד. ועפ"ז א"ש נמי בדברי הפוסקים שהשוו בין דעת רש"י (ודעמ') לפס"ד הרמ"א, אף שברש"י הדגיש להדיא שאוכלו מיד, שכוונתם ברורה, שההיתר באחד מהשתים: (א) באוכלו עתה שבזה צריך לגמור כולו מיד, או (ב) כשנאכל ליומו, שבזה יכול לגמור אכילתו במשך היום. אלא שכ"ז דחוק, ומדוע לא ניהוש בעשוי ליום אחר לתקלה במשך היום, ומאי שנא מאוכלו עתה. ועכצ"ל בדעתם, ד"מיד" כאן ברש"י לאו דוקא. ועוד, שממה שהאריכו בכמה פוסקים להוכיח מכמה דוכתי בש"ס שכל ליומו ליכא תקלה (וכיו"ב באריכות דבריהם) משמע שגם במשומר ליום אחר יש לחוש באם אינו מיד למחרתו. איברא, דאכתי י"ל דשאני בשבת שכיון שאא"פ לאפות

– ראה שיחת ש"פ בחוקותי תשמ"ו לעשות כינוסי אחדות בשבת דייקא מה"ט. ואת"ל, חשש לדעת הקדמונים למעט בניגונים בימי העומר. ובאם יקשיב להטייפ יווכח שכ"ה, ושההגשה ע"ד ניגונים וריקודים הו"ע בפ"ע ובשיחה בפ"ע.

ולאחרי שהלה הרבה לשאול עד"ז, באנו בלוחות שניות מד"ס ויצא עת"ק כאן: א. לא נזכר כאן לא דבר וחצי דבר בשייכות לכלי זמר. (וכנ"ל, משמע דכלי זמר חמור מריקודים ומחולות). ב. צע"ג להתיר כלי זמר בסעודת מצוה. ואכ"מ. ועכ"פ, הכי נהוג שלא להתיר. ג. דוחק גדול שבא לחדש כאן – שלא כדרכו בכלל – היתר מיוחד. ואדרבה, הסגנון כאן שרוצה שיעשו באופן המותר לכתחילה ולא להיפך לחדש היתר מיוחד. (וכנ"ל, שבלא"ה צע"ג להתיר כלי זמר בסעודת מצוה. ואכ"מ. ועכ"פ, הכי נהוג שלא להתיר). ד. הסגנון שיהא באופן ד"היתר בשופ"י (בטייפ) "בלי שום ספיקות בדבר" (בלקו"ט) וכיו"ב מורה שהמדובר בדבר המותר מלכתחילה ע"פ שו"ע. ה. בשיחת ש"פ בחוקותי תשמ"ו – שבא בהמשך לשיחת לג"ב, נדפס בלקו"ש חכ"ז וחל"ב, גם עד"ז לעשות כנוסי אחדות בשב"ק שיהא ללא חשש, אף שאין סרך איסור במסיכות הרשות. ודוחק לומר שגם שם מיידי בכלי זמר, שהרי לשונו שם סעודה של שמחה, או התועודות של שמחה. וההצעה היא לעשות בשב"ק, של"ש לעשות עם כלי זמר. וראה בשיחת ט"ו תמוז וש"פ בלק תשמ"ה לערוך התועודות ב"ט תמוז באופן המותר. ועד"ז בלק תשמ"ז. וכן בכ"מ, אף שמייא מותרת סעודת הרשות. (וראה מג"א תקנא, י. ערוה"ש ח). ז. יתכן שחשש שהוא בגדר שמחות יתירות ושבסעודת מצוה הותר. (ולהעיר משו"ת אג"מ אה"ע א, צא, [[.

מילואים ג (הערה 54)

דעת המחבר להתיר רק "כדי אכילה בב"א", אבל להרמ"א, מותר גם בנאכל ליומו (כ"ה להדיא בתנ"ח כלל ס ס"ב, ע"פ הגש"ד ס"ה סק"ט, וד' הגש"ד הובאו בב"י שם). וכן ביאר בפמ"ג בש"ד סק"א (ראה גם פסקי פמ"ג לבעל שעה"ב אות ל סק"ה) וביד"י בפי"ה סק"ו. ועוד. ובחור"ד (בחי' סק"ד ובבי' סק"ג) ועוד משמע שפי' כן גם בדעת המחבר.

[וראה במזמור לדוד (להגר"ד פארדו) על הפר"ח סק"ב, שכתב לחלק בין שבת שההיתר הוא לכל היום, משא"כ בחול שהוא רק לסעודה אחת, שבשבת כיון שמוכרח להכין לג' סעודות דומה לסעודה אחת בחול. ובב"ח חילק באו"א עד"ז. אבל כל הפוסקים סתמו דבריהם ולא חילקו בדבר].

פ"ז סי"ד משמע שבנילוש בחלב ממש עדיף מהנאפה בתנור עם פלאדין שע"ז נשתנה תוארו משאר לחם. וד"ז תלוי במציאות. כן משמע שם שבשבעות גרע טפי מלחמים לשבת. ונראה שהכל לפי הענין, דביש"ש מיירי שעשאו עם פלאדין בתנור, ולא גילושו בחלב, ולפ"ז ליכא ההיתר דשינוי צורה, לפי שהם לחמים רגילים, אלא שנאפו עם הפלאדין. ומשו"ה לית בהו גם ההיתר שעשויים ליום אחד, דמיירי בכל החלות שנאפו ליו"ט, והיינו גם ליוט"ש, אלא שנאפו במציאות בתנור אחד עם הפלאדין.

ועכ"פ, איך שיהי' הפי', לדינא כתב בשו"ת נפש חי' יו"ד סל"ו (ד"ה ועתה וד"ה וא"כ), והביאו בדרכ"ת סק"ג, להתיר רק ליום א' דחגה"ש ולא ליוט"ש. וכן העלה בשו"ת בצה"ח שם. ולפ"ז, גם כשערב שבועות חל בשבת, קשה להתיר ללוש בע"ש עבור יום א' דחגה"ש שחל ביום ראשון.

מילואים ד (הערה 75)

בברית עולם קוצר סט"ו כ' דצ"ע אם מותר לטלטל. וראה שלמי יהודה פ"ג הע' סד. מעשה איש ח"ה ע' יח. והועתק כן בפשטות בכמה מס' המלקטים דדרא בתרא.

אבל שמעתי מכמה חכמים שהדבר אינו נכון במציאות, שעליית המים מחמת הטלטול אינה פועלת לפתוח הפרחים, כיון שהפרחים יונקים מלמטה ושם הרי הם בתוך המים. ושאינו הוספת מים שריבוי המים גורם להזריע יותר.

ועיקר, שלא מצינו בפוסקים שהזהירו בזה, וקיל"ן בכללי הפוסקים שבדבר הרגיל ושכיח טובא הו"ל להשמיענו. וראה גם בשש"כ פכ"ו הע' צו שמותר להוציאם מהמים ואי"ב משום תולש (אבל מש"כ כן בשם טל אורות לא מצאתיו. וראה שו"ת אפרקסתא דעניא ח"ב סנ"א. ולכאו' היינו לשיטתו שהוא איסור דאורייתא, כדלקמן). ולהעיר, שגם בעצין נקוב שי"ב עפר, נחלקו אם אסור לטלטל מקרקע לקרקע (ראה כלכלת שבת מלאכת זורע. מנחת שבת ס"פ ס"ק קצד. תה"ד סל"ו סק"ו. הגהות מנחת פתים סל"ו. שביתת השבת זורע סק"ד ע"פ מאירי שבת פא, קצוה"ש סי' קמב בבדה"ש סק"ה (ודחה ההוכחה ממאירי). שש"כ פכ"ו הע' ו, והבו דלא לוסף עלה]. ואם מטלטל בנחת, ודאי לית לן בה.

ולהעיר, בגוף האיסור להחזירם למים כשנפתחים, שלכאו' איסורו רק מדרבנן (ראה מהר"ל מנהגים הל' שבת סל"ט. שם חדש ח"א זמנים קיז, ד הו"ד בפתה"ד סל"ו סק"ח. שו"ת חקקי לב או"ח סי' אג"ט זורע

בשבת לא חיישינן לשכחה, שד"ז גופא מזכירו, וממילא זמנו מתחיל בע"ש. (ולהעיר גם מסברת המזמור לדוד הנ' לחלק באו"א בין שבת לחול, כיון שמוכרח להכין לג' סעודות). ומכיון שכן, נצטרך לומר שבשבעות לא נקרא דבר מועט אא"כ באופהו בחג ממש, ולא באופה בעי"ט (ודוק בל' הרמ"א ששינה טעמו ולשונו: "עם חלב בחג השבועות", ומיד לאח"ז "בשומן לכבוד שבת". וי"ל דלדיוקא נחית שרק בשבועות עצמו הותר, אף שבפשטות כוונתו שבשבת ל"ש בו ביום). אלא שכ"ז מחודש ולא נזכר בפוסקים. וגם גוף הסברא טעונה ביסוס ויסוד.

וע"כ כל הנ"ל, אולי י"ל דה"ט שבתו"ח שם כתב לגבי לחמים שנהגו ללוש בשבועות ד"אפשר דזה מיקרי דבר מועט" [ובהגותיו במפה שעל השו"ע כתב כן בפשיטות], וה"ר מלחמים שעושין לכבוד שבת, דסגי במה שנאכל ליומי', ולכאורה תיקשי דהיינו הך, ומאי מספק"ל – שבשבעות שאני שנעשה לב' ימים. (ואחרי כתיבת דברינו כאן שו"ר כסברא זו בשו"ת בצה"ח ח"ו ספ"ד סק"ה. ושם כתב כן בפ"י דיוק ל' הרמ"א שכתב "בחגה"ש" ולא "לכבוד שבועות"). ולענ"ד כ"ז דחוק. ומה גם שברמ"א גופי' (באו"ח סתצ"ד ס"ג) מוכח שנהגו כן רק ביום ראשון של שבועות. ולא עוד, אלא שגם ביום א' דחגה"ש אפו לחם אחר לצורך סעודת הבשר (כמפורש באו"ח שם), משא"כ בשבת שכל הלחמים נאפו עם השומן.

ואולי טעמו באו"א, דשאני בשבת שנוסף גם הוא בסברת ההיתר שאין רגילות לאכול חלב בשבת (כבב"ח). ולפ"ז א"ש נמי שבב"י העיתק ד' הגש"ד, אף דלדידי השיעור רק כדי אכילה בב"א).

ויותר נראה שכיון שבשבעות הלחמים ארוכים ולא עגולים (יעו"ש) – מספק"ל אם ג"ז בכלל "עוגה קטנה". ואף שבשבת עושים "גדולים קצת", כהמשך דבריו, מ"מ בשבועות ארוכים טפי. והא גופא בא שם לבאר ולהכריח ד"קטנה" לאו דוקא. (וראה ח' תל' הרשב"א פסחים ל, א, שכעין תורא היינו כתלם השור, והיינו גדולים וקצרים ברוחב. ובחי' ר"י מלוניל חולין קח, א, כעין השור, שהם לחמים קטנים וארוכים. אמנם, הם פירשו שעושה שינוי בהצורה. וכאן קאי מחמת הכמות). ויתכן שמה"ט גופא בשבת לא נשאר בד"כ ממנו (כבב"ח שם), לפי שעושים רק שלשה לחמים לצורך הסעודות, וכאן שארוכים הם שייך שישאר הימנו, אף שמצ"ע נאכל ליומי'. כן להעיר שחלוקים המה גם בענין אחר, שבהגש"ד שהביא כתב שלכבוד שבת נאפים יחד עם הבשר (עם הפשטידא), אבל כאן ל"ש בחלב ממש. אלא שבכ"מ (כברמ"א בהגה) מוכח שנעשו לשבת בשומן. (ולהעיר שביש"ש חולין

וכן מנהגו שאומרים המשניות, וכברוב הדפוסים. וכמ"ש בזהר ח"ג צח, א: דאורייתא דבעי ל' למלעי בהאי ליליא אורייתא דבעל פה. ובהקדמת הזהר ח, א: "ובמדרשות דקראי". ובשו"ע אדה"ז סתצ"ד ס"ג: "ועיקר העסק יהי בתושבע"פ". וכ"ה בשיחת ש"פ בה"ב תשמ"ז. לוח לילדים ה' סיון תש"ג. כתי"ק במבית המלכות, תשורה לחתונת ראטשטיין-בנייעש, טבת תשע"ה. וראה ר"ד בעת הסעודה ליל ב' דחגה"ש תשכ"ז.

ובכ"מ, וכן בדא"ח, שאחר חצות עוסקים בתורה שבע"פ.

בסדר הנביאים, בכ"מ שראיתי הוא בסדר ישעיה' ירמיה' יחזקאל, וכ"ה גם בפע"ח שער חגה"ש (קכז, ג), אף שאינו כסדר שבגמ' ושו"ע. וכמו שהוא בדפוסים נ"ך. והיינו לפי סדר הדורות. וראה גם הקדמת האברבנאל ורד"ק לישעיה' בטעם המנהג בסדר נ"ך שלנו. ומתאים גם לסדר הציורופים. וראה גם קובץ אור תורה סיון תשנ"ד (ונדפס גם במבוא לתיקון ליל שבועות שבעוד יוסף חי מחזור לשבועות) שכתב שכן מדויק בדברי החיד"א בתיקון קריאי מועד (ש"ל בחייו), שכן נהגו בתיקון ליל שבועות.

כמו"כ שקו"ט בכ"מ בסדר הכתובים וחמש מגילות. [ויש שהעתיקו כוונות ופסוקים לעזרא ולנחמ"ב בפ"ע. ואכ"מ]. וכמה אופנים בזה, הן (במשמעות) דברי המקובלים (בכוונות וכו'), שבכתהארז"ל ועוד הקדימו חמש מגילות לנ"ך. וצ"ע), והן בדפוסים תיקון. וראה גם מש"כ ידידנו הגרלו"צ שליט"א ראסקין בקובץ העו"ב כ"ב שבט תשע"ג ונתחבט מאד בזה. וראה פתח עינים החדש ח"ז עיניים סמ"ט בארוכה. ולפמש"כ בקובץ אור"ת הנז' עפ"ד החיד"א, א"ש היטב הסדר שברוב דפוסים תיקון המצויים, כולל תיקון ליל שבועות עם מנהגי חב"ד. אלא שלדבריו יש להקדים עזרא לפני דה"י (וכדלקמן). וכ"ה גם בסדר התיקון שבסו"ס תיקוני שבת, קראקא, שע"ג, ובכו"כ דפוסים התיקון.

[ולהעיר שבנגיד ומצוה למהר"י צמח (שבועות) מתייחס ל"ספר תיקון שבועות" הנמצא "על מזבח הדפוס". ועפ"ז מובן מה שנתקשו כו"כ במש"כ בפע"ח בהגהת מהר"י צמח, וכ"ה בנגיד ומצוה שם, שצריך לקרות דניאל לפני דה", דמאי קמ"ל - שכנראה ר"ל לשנות סדר הדברים מהנמצא בדפוס (בזמנו, ולא הספיק הזמן לחפש ולברר) לקרות דה"י לפני דניאל. [וכבר העירו שיל"פ בכוונתו לקרוא דניאל ועזרא (ונחמ"י) - ד"כחד חשיב"י - לפני דה"י, וכנ"ל. ומשמע קצת שלדעתו בשאר הדברים יש לעשות כבתיקון שבדפוס, אף שאינו כבסדר הכוונות (שלאחמ"כ). אלא שצריך ביור לאיזה דפוס כוונתו. ולהעיר, שגם בפע"ח שם: וכבר נדפס. וכן בשל"ה: כבר נתפרסם ונודע לרבים ע"י הקונטריסין

ס"ט. וצ"ע בערוה"ש ששל"ו ס"ל ומשנ"ב שם בשעה"צ סקמ"ח. וי"ל, שבערוה"ש קאי לשיטתו שם שבזריעה בעצין שא"נ חייב. וראה גם שלחן עצי שטים ס"ג זורע. שו"ת אפרקסתא דעניא שם), וגרע מזריעה בשאר עצין שא"נ (שנחלקו אם הוא דאורייתא. ראה עץ חיים דלקמן, ומוכיח מדין תולש מעצין שא"נ דפטור, וה"ט שאין דרך זריעה שם (פירש"י ד"ה לאו - שבת קח, א. שו"ע אדה"ז ששל"ו סי"א), וא"כ הה"נ בזורע (ודלא כחיי"א בנשמ"א כלל יא ס"א. וראה מנ"ח מוסך השבת סק"ג). והאריכו בזה. ואכ"מ. וצ"ע בדעת הרמב"ם - ראה בתשו' הרמב"ם שבפ' קדמון ממזרים שבת פ"ח ה"ב. ולשונו דחוק למעיין. וראה אתה יצרת בן פורת ס"ג מה שבי' בדעתו. ויל"ע).

והאיסור כאן משום דמי לזריעה (או ע"ד מוליד, או כעין מתקן מנא). וי"ל שהוא כעין שורה זרעים במים כדי שיצמחו. וה"נ כאן שעושה מעשה בידים, וי"ל גם שמתכוון לכך (וכדיוק ל' אדה"ז: "כדי שיצמחו"), וגם פעולתו ניכרת להדיא (משא"כ בנטילת צנון תלוש הטמון בארץ כשלא השריש אף שנתכוון לזריעה כשטמנו שם והוסיף מחמת לחות הקרקע - ראה שו"ע אדה"ז ששי"א סי"ד. ששל"ו סי"ג. וראה בארוכה שו"ת כרם חמד ח"א סכ"ו).

ולהעיר, שבכ"מ כתבו דשריית חטים גרע משאר זריעה בעצין שא"נ, כיון שדרכו בכך, וגם כוונתו לזרוע אח"כ בקרקע, ומכין לזריעה (ראה שו"ת הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סרמ"ח (א'תריא). הקדמה לעץ חיים חאגיז קוצר סק"ג. טל אורות זורע בסופו (במהדו"ח ע' צה. אבל ראה שם ע' צ). שו"ת שבה"ל ח"א סע"א. שם ח"ג סל"ט. ועוד. ולכא' בפרחים דרך זריעתו בקרקע דוקא, ובכלי הוא לנוי בעלמא. ויל"ע בל' הלבוש ששל"ו סי"א. והעיר מזה בכנה"ג סרנ"ב בהגה"ט סק"א. גם להעיר שבחטים שאני שמצמיח דבר חדש ממש. ועו"ל שהוספת המים היא רק גרמא, שבלא"ה נפתחים מאליהם, ופעולתה היא רק לאח"ז. וראה בארוכה קובץ מכון הוראה ומשפט גל' ג ע' מד ואילך. ועייש"ע שהעיר בחלק מהנ"ל).

מילואים ה (הערה 117)

כמה שינויי נוסחאות בנוסח התיקון, הן בסדר הדברים, והן במספר הפסוקים (ובפרט בנוסח ספר יצירה ותרי"ג מצוות. ובכ"מ - טה"ד דמוכת. וראה קובצי העו"ב חגה"ש, נשא, בהעלותך, קרח, מטו"מ, ונצבים תנש"א. אחו"ק תשנ"ג. זרע יעקב גל' כב. ועוד). ואכ"מ. ובכללות, נראה שמנהגו מתאים לסדר האריז"ל, ועם ההוספות שהביא השל"ה.

אבל להעיר שלא נזכר מזה כלל ברשימת התיקונים שבלקו"ש (דלקמן). וי"ל.

מילואים ו (הערה 150)

ומה שכתבו בכ"מ מסברא, בכללות בגדר חובת ברכה"ת, שאין איסור ללמוד ללא ברכה"ת כ"א חובת ברכה – להעיר מל' אדה"ז בסידורו (נעתק כאן בפנים). וראה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תרב, ובמה שהובא שם משיחת אחש"פ תשל"א). ועד"ז הוא במשנ"ב סמ"ז סק"ב. ועוד. ולהעיר מל' המדרש בדב"ר פי"א, ו: אין מותר לו לקרות עד שלא יברך. וראה גם שו"ת שלמת חיים סמ"ח. כן ילה"ע שלפנ"ד מוכרח כן גם מהמענה להרב העכט (נדפס בתשורה העכט כסלו תשס"א. ליקוט מענות תשמ"ו ע' 144). ואכ"מ.

ובלא"ה, סברא זו כשלעצמה אינה מועילה, דסו"ס יש כאן חובת ברכה ואין לעשות מצוה ללא ברכה, וכדין ערום לא יתרום. [אלא שמקום לומר שכיין שבפועל מברך אח"כ לית לן בה. אבל להעיר מפמ"ג או"ח ס"ח במ"ז סק"ט. ועוד, דלא מהני מה שיברך אח"כ, שהרי דיו שיפקיע א"ע, וכל תיבה ותיבה מצוה באנפי נפשה היא (משא"כ בשאר מצות שי"ב שיהיו שהברכה חלה גם למפרע לפי שמצוה אחת היא – ראה לבוש ס"ח סי"א). או"י בדעתם, דלית לן משום ערום לא יתרום בברכה"ת, שהוא בגדר ברכת השבח לדעתם (ראה שו"ת מהרש"ג שם. ועוד). אבל בלקו"ש ח"ד ע' 148 הערה *6 (וראה גם בהמשך השיחה) שבברכה"ת יש גדר ברכת המצוות (נוסף לברכה על גוף נתינת התורה, מעין ברכת הנהנין. וראה גם אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות עינו). וי"ל דחמיר טפי משאר ברכת המצוות, שהברכה שייכת לגוף המצוה, והברכה נכללת בגוף מצות ת"ת, והיינו שהברכה היא דין וגדר בלימוד התורה ולא משום דין ברכה קאתינן עלה, ומעכבת המצוה. וראה שו"ת דבר אברהם ח"א סט"ז סק"ז.

ובארוכה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תרב הנ"ל. ואכ"מ]. ולהעיר מאג"ק חי"ט ע' שצ בטעם אמירת ברכה"ש בבית, מחמת שכמה זמן בין הקימה לביאה לביהכ"ג, ובניתים אא"פ שלא יבטא דבר תורה.

ועוד ילה"ע, והוא העיקר כאן, מל' החינוך מ' תל: כל שקרא בתורה בשחרית קודם שיברך הברכות המתוקנות בתורה ביטל מצוה דאורייתא. ומ' להדיא דלא מהני מה שיברך אח"כ, והוא מעוות לא יוכל לתקון. וראה בדברי חמודות עהרא"ש ברכות פ"א סי"ג סקע"ט, בפ'י "שלא ברכו בתורה תחילה": דש"מ שהיו מברכין אלא שלא הקפידו שלא ללמוד כלל קודם שיברך אבל כשבא לימוד לידם למדו ואכ"כ

שנתפשטו. אבל בשניהם לכאן קאי על סדר האמירה, ולא על ספר תיקון ליל שבועות שבדפוס. וראה אגרות ר"ש שלומל, האר"י וגוריו, אגרת רביעית, ע' קג, שעדיין לא נדפס במדינות אלו].

בנוגע לסדר המסכתות (ולהעיר מהסדר שבלקו"ש ח"ה ע' 57 הע' 4), הנדפס לראשונה בשלימות בתיקון ליל שבועות הנקרא "שפר התיקונים", ויניציאה ת"ח, ומאז בשאר מהדורות תיקון ליל שבועות שלאחריו – כבר העירו שהוא ע"פ משניות ע"פ כף נחת, לר"י גבאי, ויניציאה, שס"ט. ולהעיר שסיום מסכת אבות בתיקון ליל שבועות (ברוב ככל הדפוסים) שונה מהנוסח שבפרקי אבות בסידור אדה"ז. אבל ראה לקו"ש ח"ז ע' 394 הערה 51 (ושם הערה 49).

כן להעיר, שלאחרונה נתגלה כת"י מהרש"ו של סידור חמדת ישראל ח"ב (ואינו הנדפס). ושם נתפרש לקרוא ג' פסוקים ראשונים ואחרונים מכל ספרי תרי עשר. ובלשונו: אח"כ תקרא תרי עשר מכל נביא ונביא, ג"פ הראשונים וג"פ האחרונים, ובהגיעך לחבקוק תקרא ההפטרה של יום שני של שבועות. וכ"מ קצת גם בל' שעה"כ (פט, א) גופא ממש"כ: ובהגיעך אל חבקוק וכו'. וכן הובא משמו של בעל בית לחם יהודה (הר"י פתייא). ומצאתי שכ"ה גם בתיקון הראשון שבדפוס ("סדר קריאת ותיקין ללילי חג שבועות והושענא רבא", ויניציאה ת"ח, ונמצא בספריית חב"ד). וכן בתיקון (סדר קריאה ותיקון) הנדפס באמשטרדם, תכ"ט. [אבל, בשני הנ"ל הביאו גם פסוקים בפ"ע לש"א וש"ב וכן למ"א ומ"ב (נוסף לעזרא ולנחמי, כנ"ל). וכבר העירו מכללים שעשה הרח"ו שבסו"ס עץ חיים כלל יח (בדפוס ווארשא תרנ"א – קיח, ב). קהלת יעקב מערכת שמואל]. וגם סדר הנ"ך שם, באו"א קצת. ובכמה דפוסים (כולל דפוס סלאוויטא) השמיטו אפילו אמירת ג"פ ראשונים מס' חבקוק, המפורש להדיא בשעה"כ.

[ולהעיר, שיש שהרחיקו לכת לומר שט"ס בשעה"כ, ושא"צ לומר כלל ג"פ מחבקוק, דמ"ט יאמר ג"פ מחבקוק. אבל (נוסף לזה שאינו מסתבר לתלות דבר שכזה (הוספת קטע שאינו מובן) בטעות, עוד זאת ועיקר, ש)כ"ה גם בגוכתי"ק מהרח"ו בשער התפלה (אהבת שלום, ירושלים, תשס"ד). ולהנ"ל א"ש טפי, שאכן הכוונה שיאמר כן בכל ספרי תרי עשר. וראיתי למי שהקשה שלפ"ז ח"ז יותר מכ"ד ספרים, ושכפ"ח כתב ש"תרי עשר כחד חשיבי". ואינה תשובה, דהיינו רק לענין חשבון כ"ד ספרים, ועיקר כוונתו לצירופי השמות, והרי גם בחומש קורא מכל סדרה ג"פ, ועכצ"ל שאי"ז סותר להכוונה].

חובת הברכה בעלוה"ש היא מחמת שדעתנו לפטור יום ולילה, שמקום לומר שבכאן דעתו לפטור גם על זמן שאחר עלוה"ש). וראה תה"ד סמ"ז סק"ח. ועוד להעיר, שגם לסברא שהגיעור כל הלילה אינו חייב בברכה, היינו רק כשלא הסיח דעתו מללמוד, כמ"ש אדה"ז להדיא, ולא כו"ע צדיקי גמירי נינהו.

ואכתי איכא למימר, שגם לדין שנתחייב בברכה"ת, חיוב הברכה מצד בריה חדשה (ראה גם שיחת יט"ב וש"פ וישב תשט"ז) הוא על הגברא ("כמו כל ברכת השחר" – ל' אדה"ז בסידורו. וכ"ה גם בשו"ע שלו סמ"ז ס"ז: "כמו שאר ברכות השחר שנוהגין לברך אף על פי שלא נתחייב בהן"). וראה מה שביארנו בזה בענינותין במקורות להל' יומית אות שעז הנ"ל), אבל עדיין יכול ללמוד על סמך ברכתו מיום שלפנ"ז. עוד יש לצרף באומר תהילים מדין תחנונים (ראה א"א מבוטשאטש סמ"ו ס"ט – בנדו"ד), או באמירת מנין המצות, ללא טעמי ההלכות. ולחד מ"ד א"צ לברך לתלמוד ולמדרש (ברכות י"א, ב. ועיי"ש ברי"ף. וראה גם במקורות ועיונים הנ"ל).

ויש המביאים ראי' מהנהגה בעת ההתוועדויות (דפורים וכדומה) שנמשכו עד אור הבוקר, או מאמרי חגה"ש לפנות בוקר, וקשה לה"ר מכל כיו"ב, ובפרט – באופן של ידיעת השלילה, ובהעדר ידיעת כל פרטי הדברים על בורין, ואין למדין הלכה מפי מעשה. ולפום ריהטא, בעיוני ביומנים ובלוחות כמה שנים נראה שכמ"פ ה' לפני זמן עלוה"ש הנקוב בלוחות, ואדרבה – ניכר שלמרות האריכות נגמרו בהגשה סמוך ממש לעלוה"ש, ולא אח"כ. ועוד זאת, שכמה שיטות ישנן בזמן עלוה"ש (והארכנו במק"א ואכ"מ בבירור זמן עלוה"ש לשיטת אדה"ז). ובלא"ה, גם את"ל דלא ככל הנ"ל, התם שאני משום ביטול ת"ת דרבים, ופשוט שאין להוכיח מזה.

ולהעיר, שגם את"ל כמקילים, צ"ע הסברא להקל ולא לברך, שע"כ לא מצאנו אלא באנוס וא"י לברך, אבל כאן הרי ברכה לפניו, ואמרינן לי' זיל וברוך, ולא להשתמש מקיום מ"ע דאורייתא (לכמה דעות). וגם למקילים, היינו רק כשהוא באמצע לימודו שיש כאן גם דררא דביטול תורה, ולא באופן שהרבה בטלים לפניו, מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה, וכגון שטבל כבר במקוה וכדומה. ועוד ועיקר, שהרי אפשר בהרהור, וליכא משום ביטול תורה. אבל כולי האי א"צ להחמיר, לבטל מלימוד התורה בזמן עלוה"ש הכי מוקדם. וק"ל.

ומה שעדיין יל"ע, האם כדאי להמתין ולברך ברכה"ת רק אחרי שניעור משינתו לצאת דעת הסוברים שבישן שינת קבע ביום מחוייב בברכה"ת (שבפשוט כ"ה מעיקר הדין אלא שהמנהג אינו כן), וכן שהגיעור כל

כשזכרו היו מברכים על הלימוד שאח"כ ואפ"ה קפיד קרא וקאמר שע"ז אבדה הארץ. ועד"ז הוא בב"י רס"י מז: בתחילת עסקם בתורה בכל יום. (ולפ"ז אפשר שגם אותם שציידו שאין איסור ללמוד ללא ברכה כנ"ל, מיירי במקום שאא"פ לברך מאיזה סיבה, או במקום ספק, שאין לימנע ממצות ת"ת מחמת ספק (ראה עד"ז בשו"ת גו"ר סי"ד לענין הישן שינת קבע ביום, שלא ראינו מי שנמנע לקרות מפני הספק שלא יוכל לברך. אבל ראה שו"ת גו"ר סי"ג. וי"ל, דמצות ת"ת שאני שמחויב בה תמיד ואין לבטל הימנה מחמת ספק בברכה), דאלת"ה הא ע"ז קאי הך דלא בירכו בתורה תחילה).

איברא, שיש המצדדים לקולא מכמה טעמים אחרים, שבספק אם עלה השחר יכול להקל, והרי כמה דעות בזמן עלוה"ש (אבל ראה בא"ח שם). ויש שהפליגו בדבר שעד נה"ח בספק קאי. ובאו"א, שכיון שנסתפקו הפוסקים אם חייב ברכה"ת בגיעור כל הלילה, יכול לסמוך בענין זה על המקילים. [אלא שכ"ז רק להסברא שאין איסור עצמי בלימוד ללא ברכה"ת. אבל י"ל לאידך, שהאיסור הוא רק מחמת חיוב הברכה וכשאי" לברך (מחמת ספק בזמן עלוה"ש, או בגוף החיוב) ליכא איסורא. וראה שיחת אחש"פ תשל"א. ועדיין הדברים תלויים ועומדים בהשק"ט אי קייל"ן סב"ל בברכה"ת, שלכמה דעות ה"ז מה"ת, ונפק"מ בספק אם בירך ברכה"ת אם חייב לברך (והארכנו בזה במק"א. ואכ"מ). ועוד איכא בגווה, דאיכא להנזד בסברא הנ"ל, דליכא איסורא כשאי" לברך, די"ל דל"מ סברא הנ"ל למ"ד דברכה"ת דאורייתא, וכדמוכח מבע"ק שמברך לאחריו כיון שהוא דאורייתא, וא"ש ד' החינוך הנ"ל. ולהעיר ממאיירי ברכות כ, ב ד"ה יש בטעם שלא חייבו לבע"ק להרהר בברכה"ת לפני ק"ש].

אמנם, יל"ע בדעת כמה מהמקילים, דס"ל מעיקר הדין שבגיעור כל הלילה פטור מברכה, ורק בכדי לצאת ידי ספק כתבו שיש לשמוע מאחר ולהתכוון לצאת. ואמטו להכי, כשאינו מי שיוציאנו, כל כי האי לא החמירו עליו ולבטל מדברי תורה, ושפיר יכול להמשיך בלימודו. אמנם, לדין שקייל"ן לעיקר שמברך ועד כדי כך שלכתחילה נוהגים בשופי לברך בעצמו, וה"ט שדינו כברכות השחר (לפי שמעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, או מצד ברי' חדשה, וכדלקמן). צ"ע להתייר להמשיך ללמוד בריוח. ובפרטיות יותר, שכיון שדעת אדה"ז (סמ"ז ס"ז) כשיטת ר"ת, שרק עלוה"ש מחייב בברכה"ת (אלא דס"ל בדעת ר"ת שגם המשכים לפני עלוה"ש מברך מיד), ואילו שינת קבע ביום וגם נמלך אינו מפסיק כלל, ממילא מוכרח לברך מיד (משא"כ בשיטת המג"א דס"ל שבגיעור כל הלילה

תמהו בזה). ולכאן' כוונתו לשלול רק סוכות ור"ה, שהרי בשבועות מפורש בקרא. כן מצינו שקו"ט (ראה ב' הרי"פ לשהמ"צ לרס"ג עשה נח – רנא, א) מדוע לא נמנית מצות שמחת חגה"ש כמצוה בפ"ע. ובשו"ת חת"ס ח"ז סוסי' כח אזיל בתר איפכא שלמי שמחה דעצרת דוקא דוחים שבת, יעו"ש.

גם ברמב"ם בריש הל' חגיגה נז' בפשיטות שנוהגת בכל ג' רגלים. וכ"ה בפירש"י ראה טז, י. (אבל בפירש"י חגיגה ח, א ד"ה מסת משמע שהאי קרא קאי בשלמי חגיגה. וראה שיח יצחק שם. ולהעיר מערוך ערוך חג, ד"חגיגה" בסוכה יא, ב – היינו שלמי שמחה). ודוחק לומר דקאי כשאין שלמי חגיגה מספיקים לכל משפחתו, או שנטמא הבשר ונאבד – שפשוטות הל' מורה בדכל גונוי "מצוה שיקריב שלמי שמחה יתר על שלמי חגיגה". ויתירה מזו, ששקו"ט אפי' בנוגע לשלמי שמחה בימי תשלומין דחגה"ש (ראה בהע' בדיני תחנון מר"ח סיון בתחילת הלוח).

ובנוגע לדיוק לה"כ "מסת נדבת ידך" – כבר עמדו רבים ופירשו בכמה אופנים. ואדרבה, מסברא נראה שמה"ט נז' בפירש"י לגבי שבועות דייקא, "קדש קרואים לאכול", שבעצרת שהוא רק יום אחד צריך להזמין אורחים בכדי שיוכל לגמור אכילת כל הבשר (לשני ימים ולילה אחד). וראה שיחת ש"פ ראה תשכ"ה. [ולהעיר מפ' הרמ"ז לזח"ג קד, א ד"ה בעי למחד, שבשבועות צריך לשמח העניים בשלמי שמחה ובסוכות משל עצמו].

וגם עיקר דבריו תלויים באשלי רברבי אם חובת שלמי שמחה היא גם בהקרבה. וגם למ"ד שהיא רק באכילה (וראה לקמן בסעודת היום בהערה עד"ז) – צ"ע אם יוצאים בשלמי חגיגה, שהרי במשנה חגיגה י, ב נזכרו כו"כ קרבנות שיוצא יד"ח שמחה, ושייר שלמי חגיגה. ושקו"ט בזה בכ"מ, ומכמה טעמים (שחובתה"יתר על שלמי חגיגה" דוקא, או שמקיים רק בקרבן שהקריב ברגל לשם שמחה אבל שלמי חגיגה זמנם ברגל, או שמצוה בפ"ע לאכול שלמי חגיגה ואין אכילתה עולה לאכילת שלמי שמחה). וראה מהר"י קורקוס חגיגה פ"ב ה". ובשו"ת אבנ"ז או"ח ח"ב סי' תכג סקי"ב הוכיח שאא"פ לצאת חובת שמחה בשלמי חגיגה. וכ"כ באו"ש חגיגה פ"ב ה"י בסופה. ועוד. וגם בערוה"ש גופא שם סי' קצז סכ"א נסתפק בדבר, והביא דלא אישתמיט בשום מקום לומר שיוצא בזה. ואכ"מ בזה. ועוד להעיר מסברא מחודשת דשאני מצות שלמי שמחה בשבועות שלכו"ע ההמצוה בהקרבה דוקא כבהר עיבל (ראה קובץ עלי אור חו' כא ע' 82 ע"פ פשוטן של כתובים).

הלילה אינו מברך רק כשישן לפנ"ז. ואף גם זאת, שגם למה שנהגו שלא לברך בשינת קבע ביום, מקום לומר שכ"ז רק בישן שינת קבע בלילה, שלגבי שינת הלילה ה"ז בגדר שינת עראי (ולהעיר מחי' הרא"ה ברכות יא, ב בטעמא דמילתא שאינו מברך על שינת היום, שביים לאו זמן שינה היא. ועד"ז הוא בשבה"ל סוסי' ה). אבל בנייעור כל הלילה שאני, ששינת היום היא שינת קבע שלו. אלא שהפוסקים סתמו בזה. (וכן אם נפרש ששינת היום אינה היסח הדעת גמור, הכא שאני. ותלוי בטעמי המנהג שלא לברך בשינת היום. וכן י"ל לסברת המג"א שם שדעתו שלא לפטור עד למחר, שביישן אח"כ דעתו שלא לפטור עד אחרי שינתו, ראה מהרש"ג שם. תוספת חיים שם. ועוד. ועוד זאת, שלסברת רעק"א שבהע' הבאה, בנייעור כל הלילה וישן ביום שלאחריו, ממנ"פ מברך). ולאידך, נכון שיקרא ק"ש קודם שינתו, ואין לקרוא ק"ש ללא ברכה"ת לפני, ובפרט לפמשנ"ת אצלנו במק"א (נדפס בס' זכרון תפארת איש) שק"ש אינו בגדר תחנונים וחייב בברכה"ת לכו"ע (ולא נחלקו בגדר ק"ש רק לענין קריאתה אחר ברכת אהבת עולם שצ"ל "נראית ברכה לשם עסק התורה" (שו"ע אדה"ז סמ"ז ס"ו) ו"ק"ש ותפלה לא חשיבי לימוד לענין זה" (כל' הבי"ש)).

והחושש שישתקע בשינה, נכון שיברך ברכה"ת מיד ויקרא ק"ש, וליתר שאת יכוון אח"כ באהבת עולם לצאת ברכה"ת למ"ד שמברך על שינת היום.

מילואים ז (הערה 202)

ולהעיר שבערוה"ש העתיד הל' קדשים סי' קצו ס"ו נסתפק בעצרת שאינו אלא יום אחד ושלמי חגיגה מספיקים לו לאכילת בשר אם צריך להביא שלמי שמחה. ונוטה שא"צ, ומעמיס כן בפירוש הכתובים בפסוקי חגה"ש שבסו"פ ראה, שמה"ט נז' שם "מסת נדבת ידך" לפי שאינם חובה.

ותמיהה רבה קחזינא בגווה, ומכמה טעמים, שפשוטות הכתובים מורים איפכא, דמפורש בקרא חובת שמחה בשבועות (בפ' דאה טז, יא). ואף שאפשר לדחוק (וכדלקמן), תמוה שדוקא בשבועות (וסוכות) נז' ולא בפסח. ואדרבה, ילפינן שאר מועדים משבועות לפי שהוקשו זל"ז. ובתוס' חגיגה ח, א ד"ה ושמתח, שגם חובת שמחה דסוכות ילפינן משבועות, וקרא ושמתח בחג דסוכות בעינן לילפותא שיוצא גם בשאר קרבנות. וגם מסברא יותר נראה שעיקר שלמי שמחה הוא לגבי שבועות, דהכל מודים בעצרת דבעינן לכם. ובתורי"ד פסחים סח, ב כתב בדעת ר"א ששמחת החג חובה רק בחג ולא בשאר יו"ט (וכבר

בכלל, וקרבנות כל המועדים (ראה גם הגהות קרית חנה על המג"א סק"ז (נדפס בשו"ע הוצאת מכון ירושלים בקובץ מפרשים מכת"י). יכהן פאר מבענדין לשבועות בסופו). וראיתי למי שתירצו דשאני משאר קרבנות המועדים, כיון שאין קוראים בתורה בפרשת המועדים בענין שתה"ל (וכבר כתבו בכ"מ שיש לעסוק בפרשת שתה"ל בחגה"ש - ראה יש נוחלין לאבי השל"ה, הובא בכה"ח סתצ"ד סקל"ג. ועוד). או"י דשתה"ל שאני שהם מחמת מ"ת, וכל עיקרה של החובה לאכול ולשמוח בעצרת הוא מחמת שמחת התורה. ולהעיר שבסידור הרש"ש הובאו כוונות שתה"ל בסעודה. (וראה בשיחת יום ב' דחגה"ש תשכ"ה ע"ד השייכות דשתה"ל לסעודות החג דוקא). ועוד להעיר מהמבואר בכ"מ ששבועות הוא המשך לפסח, ובבחי' שמע"צ. ואכן, יש שכתב לבאר עפמ"ש"ב בתורת משה לחת"ס פ' אמור ששתה"ל הם תשלומין לק"פ. ועפ"ז א"ש ד' הרמ"א שמדמה זל"ז.

ובפשטות י"ל, שבכל המועדים כולם עיקר מצוות החג מקיימים גם בזה"ז, כתק"ש ברה"ה ומצה בפסח וכו', זולת שבועות שמצוות החג היא בהקרבת שתה"ל (שאינן מצוה אחרת מיוחדת לחגה"ש. וראה שפ"א סוכות תרל"ח. סוכות תרמ"ג. ועוד. והמבואר בכ"מ שאי"ב מצוה רק העדר עשיית מלאכה, ולכן נק' "עצרת" - היינו בזה"ג דוקא. וכ"כ בקרבן העני לשבועות ד"ה ויש לחקור. חזון יחזקאל תוספתא ר"ה פ"א הי"א. שם ערכין פ"א ה"ד. (וראה תו"ת עה"פ ראה טז, יב אות מט). וכ"ה בשיחת ש"פ נשא תשמ"ג. וראה שיחת ליל שמח"ת תשמ"ה. אבל ראה משה"ק בחקרי זמנים ח"ב ע' רמז, ובהמועדים בהלכה שבועות בהערה. ויש ליישב. וצע"ק בלקו"ש חכ"ח ע' 83 שמקשר ענין הנ"ל בקריאת שם "עצרת" עם תשלומי קרבנות חגה"ש שבזה"ב. וי"ל. ודווקא לומר ששתה"ל אינו ממצוות החג עצמו, וע"ד קרבן העומר ביום ב' דחגה"פ (וכ"מ בא"ר סת"צ סקט"ו), שהרי עש"ז נק' בשם "יום הבכורים" (וראה ברכ"י סת"צ סק"א). וראה גם לעיל בהע' בתחילת הלוח ש"ה הלכות עצרת" היינו דיני שתה"ל. ואדרבה, י"ל דשאני שתה"ל משאר קרבנות, לפי שהם גוף ועיקר חובת היום, ושייך לקביעת גוף המועד, ומשו"ה בא בפרשת מועדות בפ' אמור, ולא בגדר מוספי החג, ומה"ט נוהגים לעשות זכר והיכר. ועוד, שזוכים בדין (שנידונים על פירות האילן, כולל חטים) ע"י שתה"ל, ע"ד שזוכים בדין ע"י תק"ש (ר"ה טז, א).

ועוד נראה דשאני שתה"ל משאר קרבנות, דלאכילה אתי, שכולו נאכל לכהנים, ומצות אכילתם מצוה

ולהעיר שאדה"ז השמיט ד"ז. ואולי טעמו לפי שבכלל לא הביא הטעם דשתה"ל, וכתב רק ש"הרבה טעמים נאמרו עליו" (ראה גם במג"א סק"ו. ובפר"ח שם: כמה טעם חלוש הוא זה). וי"ל עוד, שברמ"א גופא, וכן מט"מ סת"צ"ב (ועוד), איכא לפרושי בדווקא שהזכר לשתה"ל הוא בגוף אכילת ב' מיני תבשילים (וראה העתקת ד' הרמ"א בשכנה"ג בהגה"ט סק"ג). אמנם, במג"א סק"ז וסק"ח לא הביין כן בדעת הרמ"א. וראה פמ"ג בא"א סק"ז ובמחה"ש שם. שו"ת אג"מ או"ח ח"א ס' קס. ועוד, שבלא"ה לא נהגו כטעם הרמ"א לגמרי, שהרי אין אוכלים חלב ובשר בסעודה אחת, שהזכר לשתה"ל הוא באותה סעודה דוקא כשלוקחים לחם אחר (ראה גם שכנה"ג שם. אג"מ שם). ולהעיר גם שהמג"א כתב בסק"ח ש"נהגו לאפותו עם חמאה" (וכ"מ ברמ"א יו"ד סצ"ז ס"א), ולשיטתי אזיל בהסברת הטעם משום שתה"ל, "דאז בודאי יצטרך להביא לחם אחר לאכול בשר". אבל אדה"ז לא כתב כן, והביא רק ש"נוהגין וכו' לאכול מאכלי חלב, אלא שהוסיף והביא זהירות ל"הנוהגים לאפות נילוש בחלב או בחמאה", ומשמע שאי"ז מעיקר המנהג כבמג"א.

[והנה, בהשאלה בטעם שלא תיקנו מעיקרא לאכול שתי לחמים (אף שיש שנהגו כע"ז לאפות לחם עם ד' ראשים זכר לשתה"ל - כלבו סנ"ב (הובא בח"י סק"ט ובא"ר סק"י. ועוד). שו"ת תשב"ץ ח"א סוסי' קלד. ועוד], וכה"ק בשו"ת שם משמעון ח"ב או"ח ס"ד (קונטרס מנחת העומר) ד"ה ומ"ש הרמ"א (ע' טו) ובחתן סופר מועדים לשבועות ע' רמד, ועוד - לכאורה י"ל דלא מינכרא, שהרי בלא"ה חייב לבצוע על שני ככרות (וראה שם משמעון שם. שו"ת שלמת חיים מהדרת תשנ"ה ששכ"ה). וי"ל, שהדמיון לב' תבשילים הוא שכמו שבפסח העיקר שיהיה ב' תבשילים, אלא שמטעמים אחרים נהגו בזרוע וביצה דוקא (ראה פמ"ג שם), הה"נ כאן שהעיקר הוא שתי לחמים, אלא שנהגו לעשות הזכר ע"י דבר אחר, ע"י אכילת חלב ובשר. ואולי ז"כ המג"א, וכן בביהגר"א בצינונו למג"א, לבאר הטעם מדוע נהגו בחלב דוקא. (ולהעיר, שבאופן זה שמביא לחם אחר אח"כ ה"ז גם דומה לשתה"ל בענין אחר, שנלושות אחת אחת ונאפות אחת אחת (וכשאופה עם חמאה כמנהג הנ"ל שבמג"א, הרי מוכרח שיהא כך גם בזכר שעושים בזה"ז), וגם בחלוקתן - כה"ג נוטל אחת והשני' מתחלקת לכל המשמרות).

ואכתיב"צ, דשאני פסח וחגיגה שכל יחיד חייב, ומה"ט מקום לעשות זכר בשני תבשילין, אבל מה טעם יש לעשות זכר לקרבן ציבור, ומאי שנא משאר קרבנות

הוא פחות מחצי ביצה (מג"א רס"י תפו. אבל אדה"ז לא הביאו. ואדרבה, כתב להדיא בשי"ז ששיעור פרס יותר מד' ביצים, כדלקמן, ודלא כמג"א. וראה בחי' צ"צ). וגם נפק"מ אם הוא שוחקות או בינוניות, שכזית לכמה דעות הוא חצי ביצה בינונית, משא"כ פרס – ראה שו"ע אדה"ז סי' תריב ס"ד.

[כן להעיר מהשקו"ט אם הכזית הוא חלק מהפרס או בנוסף לזה, מלגיו או מלבר (והראשון עיקר). וכן יל"ע שלכאן שיעור פרס הוא בחטים, משא"כ כזית הוא בלחם עצמו שמתנפח יותר. וראה בחי' וכללות הרז"ה (ועוד להעיר מהפלוגתא, ונמצא מזה גם בתורת מנחם לסברה"ג, אי אכילת פרס שוה בכל המאכלים או לא). אבל בפוסקים לא חילקו בדבר. ולהעיר מל' הגמרא יומא פג, ב: וחצי חצי' לטמא טומאת אוכלין. ומשמע דכחדא אינהו. והעירו מזה בפוסקים (נוסף למש"כ בתוס' יומא פ, ב) למילי אחריתי – הנזכרים לעיל].

ואיך שיהי', בודאי הוא פחות מחלק ששית.

וקושיא זו היא בשרש הענין והשיטה דכזית הוא כחצי ביצה, ולא רק ממש"כ אדה"ז, דאף שההוכחה לשיעור חצי ביצה היא משיעור בית הבליעה – שאינו מחזיק יותר מכביצה ואינו מחזיק יותר מב' זיתים – ולא מחמת שיעור פרס קאתיני עלה, הרי במקורו בתוס' (עירובין פ, ב ד"ה אגב) מוכרח ששיעור פרס לפ"ז יותר מג' ביצים. ותו, שלדעת התוס' שכזית חצי ביצה – שיעור ב' סעודות (פרס הוא שיעור סעודה אחת) הוא יותר אפילו משמונה ביצים, וכדמוכח מלשון אדה"ז. (ודלא כתוספת יוה"כ יומא שם שהוא ח' ביצים לתוס', דהדק"ל דכזית הוא חצי ביצה, ואיך יתכן שי"ח גרורות הגדולים יותר מכזית הם ח' ביצים).

[ובפוסקים מצינו שכתבו החשבון – כט' (משנ"ב ששס"ח בשעה"צ סקי"א), כיו"ד (פר"ח), או כ"ב (ביהג"א) ביצים. ומצאתי בתוהרא"ש עירובין פג, א – שנקט כדעת התוס' – ששיעור ב'ס לר"מ ור"י יותר מט' ביצים. ותוך כדי עיוני בשיעור"ת, מצאתי לו שם ע' ריט – וכן ע' ריג – שהביא למי שכתבו שדעת אדמו"ר בסברה"ג פ"ב לענין שיעור קב"ס מתאים עם דעת התוס' ששיעור ב'ס כ"ב ביצים, עיי"ש].

ופשוט וברור, שלפי החשבונות, שזית פחות מגרורות (שבת צא, א. וראה בתוס' עירובין שם. יומא עט, ב ד"ה לומר. חולין קג, ב ד"ה חלקו), ושיעור עירוב הוא י"ח גרורות, הרי באם נאמר ששיעור פרס הוא ג' ביצים (או ג' פחות שליש, וכל' אדה"ז: כג' ביצים), ד' ביצים, או ה' ושליש ביצה – למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' – בהכרח שכזית פחות משליש. ושיעור חצי ביצה – מתאים רק אם הוא יותר מט' ביצים.

בפ"ע (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע מו. ואינה בכלל מצות אכילת שיירי מנחות – שם פח), ואכילתם היא עבור הציבור, ונחשבת כאכילת מזבח (וראה שו"ת לחמי תודה סט"ז. אבל ראה אג"ק ח"ב ע' קעב), [ולאידך הם בגדר קרבן, ועד שנקרא "ממנו לאשים" מנחות גז, ב] ו"לאתוקדא על מדבחא" (זח"ב פג, ב. וראה שו"ת יוסף אומץ סמ"ג. רשימות חו' קמו. אג"ק ח"א ע' שז ואילך), והה"נ על השלחן שדומה למזבח (כברמ"א שם. ולכאן' בהכרח לפרש כן גם ברמ"א שהרי אין מביאים שתה"ל על המזבח), ועוד מיוחד בשתה"ל (שכמעט – ראה לעיל בהערה בתפלת שחרית) אין לנו שלמי ציבור חוץ מכבשי עצרת], ודומה לק"פ שמתחילתו לא בא אלא לאכילה, משא"כ בשאר קרבנות שיש גם אכילת מזבח, והיא העיקר. ועוד דמיון לב' תבשילין לאידך גיסא, שגם בב' תבשילין הזכר בהבאה על השולחן בשעת ההגדה, וכע"ז בשתה"ל שהמצוה רק בתנופה עם הכבשים (ולהעיר שהתנופה סמוך למזבח – רמב"ן וריטב"ב ב"ב פא, ב), אבל הוא עצמו אינו קרב על המזבח, והה"נ במנהג לאכול חלב, שהזכר אינו באכילת ב' הלחמים מצ"ע כ"א להביאו על השולחן שדומה למזבח (כל' הרמ"א. וראה שכנה"ג סתצ"ד בהגה"ט סק"ד, והביא ד"ז בפ"ע, ומנהג אכילת חלב הביא בסק"ד), וטעם האכילה רק מחמת שאין לאכול בשר וחלב מאותו לחם. ויש להוסיף, שלאכילת שתה"ל גופא מקום לומר שא"צ לעשות זכר לפי שאינו נאכל אלא לכהנים (ראה גם אג"מ שם. ולהעיר מפיר"ח פסחים סב, ב: לכהן הם ולא לציבור), ודלא כנ"ל, משא"כ ההבאה (והאפי') היא עבור הציבור, ובא משקלי ציבור (ראה שקלים פ"א מ"ד)].

מילואים ט (הערה 235)

ומועתק בכאן ממענה לשואל כענין בד"ז:

הקשה קושיא קשה כברזל, במה דמצינו בכמה דוכתי למדוד כזית בכא"פ בחלק ששית מהתערובת, שאין החשבון עולה יפה, שאם כזית הוא כחצי ביצה – עכצ"ל שפרס הוא ד' ביצים או יותר, וכמ"ש אדה"ז בשו"ע סי' תפו. ובזכרוני שרבות נתחבטתי בשעתו בד"ז, וק' עתיקא מחדתא. חיפשתי באמתחתי לראות אם כתבתי בנושא והעליתי חרס ביד.

ויש לחדד הקושיא, שבלא"ה אין להחמיר כ"כ לחשב בשיעור ששית, שהרי חצי ביצה לרוה"פ הוא בלא קליפתה, משא"כ שיעור פרס – י"א שהוא ללא קליפה (ואכ"מ). ובפרט אם נאמר שהקליפה מחזקת רבע (ואכ"מ. וראה בחי' צ"צ סוף יומא). ועוד שי"א שכזית

להסתירה שבדבר – מיני' ובי'.

(אבל בחי"א כלל מב ס"ב ובמשנ"ב סקמ"ג: שיעור שמינית. וצ"ע בתחילת דבריו, שכ' בפשטות שכזית חצי ביצה, כאילו הוא לכו"ע. ועד"ז הוא בתפא"י חולין ספ"ז ביכין. וכן לשונו דהמשנ"ב "אחד משמינית עכ"פ" – מ' קצת שיש מקום להחמיר טפי. ויל"ד. ועד"ז הוא בסידור יעב"ץ. וראה גם יבין דעת יו"ד סצ"ח בפי"ה סק"א ד"ה ודע. דברי יוסף ראזענבערג יו"ד סצ"ג ס"א (סתרכ"ה). וכ"כ עוד. אמנם, בחי"א שם כ' שמינית או תשיעית. ושו"ר בבית ברוך שר"ל שהוא טה"ד וצ"ל ששית. וצ"ב).

ומצאתי בארץ חמדה סכ"ז סי"ד בבי' סקי"א, שאכן העיר בכללות הענין, וכ' לנכון שלא יתכן שהוא ששית. וראה גם בית יוסף דיונפולד ברכות לח, א תוד"ה האי דובשא בא"ד אע"ג. ואולי יש להעמיס כן גם בל' תשו' מהרי"ג שנד' בשו"ת הצ"צ (שעה"מ, ובמהדו"ח – או"ח סי' קי בשוה"ג).

ולמעשה, בסברה"ג פ"ח ה"ב כ' להלכה שפרס הוא ג' ביצים. (וראה גם שו"ע אדה"ז בשס"ח עה"ג שהעיקר כסברא הראשונה. ומ' קצת שהוא לא רק לענין עירוב. אבל בשו"ת הצ"צ או"ח סמ"ב שהעיקר ד' ביצים ושכן ראוי לתפוס. ולהעיר גם בשו"ע אדה"ז סי' קסח ס"ח לענין קב"ס נקט שיעור ג' ביצים וכן בלוח פ"ח ה"א. ובסדר פ"ב ה"ג – כד' ביצים, אף שביעור פרס כ' ג' ביצים. ולכא"ו ה"ל להחמיר לענין קב"ס ג"כ בג' ביצים. וראה שיעור"ע ר"ג ואילך שנתעורר בהקושיא במה ששיעור קב"ס בסברה"ג הוא בד' ביצים. ושם ע' ר"ז, שג' ביצים היא סעודה פחותה, ול"ח לענין קב"ס. ועו"ש, שו"ש ביצים היינו סעודה בינונית). וכיון שבהמשך לזה בסברה"ג דן אדה"ז בדין כבכא"פ, עכצ"ל שגם בזה הכוונה לפרס של ג' ביצים. ולדבריו, צ"ל שכזית דכאן הוא פחות משליש ביצה, אף שלא נתפרש להדיא. וכמה מן הדוחק הוא. ומה גם שעפ"ז הוא לקולא, דסגי בתשיעית או פחות מזה, והרי משום ספק ברכות ה"ל להחמיר שצ"ל שמינית עכ"פ.

ועי"ע בשיעור"ע ר"ז בנוגע לברכה אחרונה על תערובת דגן ושאר מינים, שצ"ל כזית חצי ביצה בכל ג' ביצים, וכן יש לאוכלו במשך זמן אכילת ג' ביצים (שלדעתו ה"ז 4 מינוט). ולא נתעורר מכ"ז.

עוד אחת אעירה, שנפק"מ טובא למעשה בכ"ז גם – והוא העיקר בד"כ – לענין שיעור כזית במשך זמן (ולא רק בתערובת כבנדו"ד) דאכ"פ. ואכן רגיל הנני לעורר בדרשת שה"ג, שאא"פ לתפוס החבל בב' ראשים, להחמיר בשיעור כזית בשיעור היותר גדול, ולהקטין משך זמן דאכ"פ, שצ"ל כדרך אכילה, ושביעור הכי

(ועצ"ע שבפוסקים – ולא רק אצל אדה"ז – לא מצינו למעשה שיעור גדול יותר מד' ביצים לכדא"פ. וכבר העיר בזה בחי' הצ"צ סוף יומא שבשו"ע לא קייל"ן כן. ומש"כ ליישב בב"ח סי' תט – מהני רק לענין עירוב שהוא מד"ס. וראה גם שבח פסח מוציא מצה סק"ח. וראה לקמן מזה).

וי"ל קושייתו גם לאידך גיסא, שאם שיעור פרס ג' ביצים כרמב"ם, בהכרח לומר שכזית פחות משליש ביצה, וכמ"ש כל הפוסקים בדעתו.

איברא, שהחשבון בשיעור ששית נמצא בכ"כ מקורות. ועיקרם – בפמ"ג הן בס"י רח במ"ז סקי"ב, והן בפתחה להל' בב"ח. וכ"כ גם בשו"ת גו"ר או"ח כלל א סכ"ד, במנחת יעקב בסולת למנחה כלל פה סוסק"ג. עץ הדעת טוב שבת יד, א בהגה. וכן בברכת הבית שערי ברכה שיי"ב ס"י, זבחי צדק, פקודת אלעזר סתמ"ב סק"א. ילקוט מעם לועז יתרו כ, ז הכלל הג'. שו"ת עמודי אש לבית יוסף סט"ז. ועוד ועוד, כי רבו מלספור. וראה גם שו"ת בית שערים או"ח סשל"ח. ולהעיר גם משיעור"ע ר"ט במסוגר.

וביין המשמח להגאון מפאלאצק סי' קלד חידש שזהו הטעם שיינו נפגם בשעה חלקים. וראיתי כו"כ שכתבו כן מד"ע. (ותירה מזו, מזכרוני, בא"א מבוטשאטש (באו"ח סר"ב סי"א) לענין ברכה"ג במי שלקות. אבל לא נחית לחושבנא שם. ודבריו צ"ע).

ויתר על כן, בשו"ת בית אפרים סי"ג שבכזית של חצי ביצה (כצ"ל בכוונתו) בפרס של ד' ביצים – לרש"י ודאי מברך, ואף שלרמב"ם הפרס הוא ג' ביצים, מ"מ יכול לברך משום ס"ס, ספק הלכה כרש"י, ואת"ל כרמב"ם – ספק שמא הלכה כר"ת, שכיון שטכ"ע ולוקה לדבריו בכזית בששים, הרי בא' מששים נהפך כולו לדגן. וצ"ע דאישתמיט ל' שלרמב"ם הרי כזית הוא חלק תשיעית או פחות יותר (עשירית או פחות. וראה צ"צ שם ובחי' לטהרות פ"ג מ"ב שהוא פחות הרבה משליש ביצה). ובהלכה ברורה יוסף סר"ח סק"ל רצה לדון משום ס"ס, ספק שמא פרס הוא ד' ביצים, ואת"ל ג' ביצים – שמא כזית פחות משליש ביצה. (ולהעיר מפס"ד להצ"צ יו"ד סמ"א סק"ד). ולבסוף לא ניחא ל' בהכי. ולא נחית לכל השקו"ט דלעיל שהדברים מצ"ע תלויים זב"ז. וכן לא הביא ד' שו"ת בי"א הנ"ל. וכפה"ג תקפה עליו משנתו בענין זה. [וראה עוד בנוגע לס"ס בפרט, בברכת יוסף ידיד ח"ב אות ז ס"ד – קא, א ד"ה ועכ"פ ואילך].

ודוחק לומר שמכולם נתעלמה הלכה זו, כדי שיבוא הוא ויטול שכרו.

וראה גם בהלכות ליל הסדר אשכנזי סתפ"ו ס"א סק"ח בסופו. וצ"ע שכתב דבריו על אתר, ולא שם לב

עוד העיר שאפ"ל, וג"ז דחוק, שבהיות וחייב לאכול כשיעור חצי ביצה (בדאורייתא) וכן חייב לאכול כזית (כשליש ביצה) בזמן אכילת ג' ביצים, קשה לחלק ולהורות לאכול שיעור שלישי תוך כדי אכילת ג' ביצים ושיעור חצי ביצה בשיעור אכילת ד' ביצים, ומחמת הבלבול יבואו לטעות ולהקל לאכול בזמן ד' ביצים ויתכן ולא יספיקו שלישי בג' ביצים. [והביא דוגמא מרמ"א יו"ד סי' קה ס"ט, שמחמת העדר הבקיאיות נהגו שלא לחלק אף שלפעמים יוצא מזה קולא, וכש"כ בנדו"ד להחמיר].

ולחומר הנושא י"ל – ובפרט שלמעשה לא נמצא בשום מקום לשער פרס יותר מד' ביצים, אפי' בנוגע ליו"כ – שבסתפ"ו קאי בהמשך לבי' שי' הרמב"ם. ומבאר עפ"ז דעת התוס' בשיעור עירוב. אבל זהו רק א' הביאורים – ביאור שכתבו בתוס' – לתווך שיעור כזית בחצי ביצה עם שיעור עירוב. ולמעשה יתכן לפרש באו"א. וראה עוד לקמן מזה.

ואכן, ראה גם מש"כ ליישב בתו"י יומא שם, הובא בחי' הצ"צ. וראה ערך השולחן סתפ"ו עד"י. וראה משה"ק ע"ז בברכת יוסף שם צח, ב ד"ה ולא הבנתי. ובאו"א, ראה בשו"ת נוב"י סל"ח שכ' שהוא יותר מח' ביצים בפת לחוד, אבל שיעור פרס הוא בלפתן ולכן הוא ד' ביצים. ובחי' וכללות הרז"ה לא ניחא לי' בתל' זה. ועיי"ש שכ' באו"א.

ועדיין אינו מיושב, ובעיקר – בדעת הרמב"ם דס"ל שפרס רק ג' ביצים, שאפ"ל שכזית חצי ביצה, דהא ס"ל להדיא (שבת פ"ח ה"ה. וראה עירובין פ"א ה"ט) שגורגרת אחד משליש בביצה, וכש"כ כזית שקטן מגורגרות.

ועכצ"ל מחמת הדוחק, לדדידהו כזית בינוני גדול מגורגרות, וכמ"ש המג"א, וראה גם במג"א סשס"ח שם ובמחה"ש ועוד שם. וראה שו"ת יד אליהו סכ"ו ובהשמטות לשם. וממילא – שיעור חצי ביצה הוא גם לרמב"ם. וראה גם ברכת יוסף שם צו, סע"א ואילך. והרי ברמב"ם – אף שפי' שיעור גורגרות שהוא א' משלש בביצה – לא נתפרש להדיא שיעור כזית, ומכללא איתמר ולא בפ"י. [ולהעיר שבחינוך שנגרר בכלל אחרי דעת הרמב"ם כ' (במ' שיג) שב' כזיתים הם כביצה (אלא שיי"ג: ג' ביצים)]. ועיי"ש עוד בברכת יוסף כמה ישובים בספרי האחרונים לתווך דעת הרמב"ם עם שיעור חצי ביצה, וליישב פסקי השו"ע הנראים כסותרים זא"ל. וראה גם עולת יצחק ציוני ח"ב ספ"ב.

אלא שכ"ז אינו עולה יפה בדברי אדה"ז שכתב להדיא בדעת הרמב"ם שזית קטן מגורגרת. ויתכן לפרש

גדול, בודאי גם הפרס גדול יותר, כפשוט. אמנם, הנת' כאן יוצא שבהכרח ששיעור כזית דחצי ביצה מתאים רק עם שיעור פרס גדול מד' ביצים.

אולם, בכגון דא מצאנו להדיא, שבסתפ"ו לענין ברכה אחרונה הורה אדה"ז להדיא להחמיר בשיעור כחצי ביצה. ועכ"ז, וביחד עם זה, ובהאי ענינא ממש, כ' בסברה"נ כנ"ל ששיעור פרס הוא ג' ביצים. ויתר על כן, ועוד והוא העיקר, שבסתע"ה ס"ח כ' אדה"ז להלכה לענין כזית מצה, ששיעורו בכא"פ דהיינו ג' ביצים, ולאידך בסתפ"ו הורה שבמצה שהיא מה"ת יש להחמיר כסברא הראשונה, דהיינו כחצי ביצה. ומוכח שכולם מתאימות ויחדיו יהיו תמים. וראה עד"ז בחי"א כלל נ ס"ב לענין ברכה אחרונה, ששיעור כזית כחצי ביצה, ומיד בסעיף הבא (ס"ג), ששיעור כדא"פ ג' ביצים. וראה גם קצוה"ש סנ"ט סק"א וסק"ד.

[וסתירה עד"ז בנוגע לאכילת מצה, נמצאת גם בדברי הרמ"א (את"ל שהציונים בשו"ע הם לרמ"א. ואכ"מ), שבסתע"ה ס"ו מציין בנוגע לשיעור פרס (כן מוכרח בכונתו. וכן פי' במשנ"ב שם סקמ"ג) לסתרי"ב (ולפ"ז צ"ל: ס"ד. ולא ס"ג, כבקצת דפוסים). ושם הובאו ב' הדעות בשיעור פרס. ומשמע, שר"ל בנוגע למעשה – להחמיר בש"ת, או עכ"פ ששקולין הן ויבואו כא', ומיד בסעיף שלאח"ז מציין בנוגע לשיעור כזית לסתפ"ו, דהיינו כחצי ביצה (שרק זה נתפרש בשו"ע שם).

וראיתי גם למי שהאריכו בדעת המחבר שזיכה שטרא לבי תרי – כזית חצי ביצה ופרס ג' ביצים (ראה גם סת"ט ס"ז) – והני מילי סתראי גינהו. ובמג"א סתפ"ו ובסשס"ח סק"ב נ' שהרגיש בזה. וראה גם פר"ח סתפ"ו. עו"ש ששס"ח ס"ג. ביהגר"א סתפ"ו. ויש שכתבו שכ' כן רק לחומרא. אבל אין הדבר מוחלט – ראה המובא בברכת יוסף שם].

והעירני ח"א, ידידי הרה"ג הר"מ שליט"א אבישיד, שיתכן לומר, שיש להחמיר בש"ת בשיעור מצה כחצי ביצה לכזית (כבסתפ"ו), וכן יש להחמיר בזמן אכילת פרס ג' ביצים (כבסתע"ה). אלא שההקפדה היא שיאכל רק כשליש ביצה בשיעור ג' ביצים (ע"פ סתע"ה), וחצי ביצה (שבסתפ"ו) – תוך ד' ביצים, דהיינו השליש תוך ג' והשאר ישלים עד ד'. ואכן מצאתי בשיעו"ת ע' רו שמורה להקל לענין ברכה אחרונה באכל כזית הקטן בשיעור 4 דקות והוסיף לאכול בשיעור הגדול עד גמר 6 דקות. אבל לא פי' בטעמו של דבר כנ"ל, כ"א מחמת צירוף כו"ב שיטות. והוא פלאי. ובכלל, כפי שציין לנכון ידידי הנ"ל, שדוחק לפרש כך בכונת אדה"ז, ובפרט שלא העיר כלום על כך. ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, ובתראי בפרט דרכם לפרש.

אכילה דיו"כ החמורים (ואולי זהו שורש החומרא להחמיר ב"א דקות או יותר. ולא נפניתי לעיין בזה) – שמעולם לא נשנית הלכה זו למעשה שפרס הוא יותר מד' ביצים.

(ועצ"ב קצת, שבהמשך דבריו הכריח אדה"ז מזה שבשיעור עירוב נת' שהעיקר כהאומרים שא"צ יותר מכו' ביצים לעירוב לפי שהעירוב הוא מד"ס והולכין בו להקל – שבמרווה שהוא מד"ס וכן כ"ד שהוא מד"ס ששיעורו בכזית יש לסמוך על האומרים שהוא פחות מעט משליש ביצה).

ולהעיר גם שבשו"ע אדה"ז רס"י פא, בנוגע לשיעור כזית מציין לעיין בס"י תפו, ובנוגע לשיעור פרס מציין לס"י תריב (וכ"ה במג"א שם), אף שלדבריו – בס"י תפו – יוצא ששיעור פרס לדידה גדול יותר.

ורמז לדבר, שבשו"ת הצ"צ בשעה"מ – נד' במהדו"ח יו"ד סרפ"ב – בדין כבכ"א פ מחלק בשיעור פרס בין רש"י ורמב"ם, ולא נחית לחלק בשיעור כזית גופא. וראה גם דרישה או"ח סתמ"ב סק"א. מנ"ח מ' ג.

ובכללות הענין, להעיר גם שמהר"ל בסדר הגדה וכן בהל' חלה כתב שיעור חצי ביצה. ובהל' עירובי חצרות פסק למעשה (אף שהביא ב' הדעות) ששיעור ב"ס ו' ביצים, וממילא פרס – 3 ביצים. ובדוחק י"ל שכ' כן רק מחמת הלכה כדברי המיקל בעירוב (כמ"ש שם. וכ"ה בא"ר שש"ח סק"ב בדעת המחבר), את"ל שלדעתו קייל"ן באמת כשיעור חצי ביצה. וכן בלבוש בשש"ח – שיעור ב"ס כשיעור ו' ביצים, ובסתפ"ו – בפשי' שיעור כזית כחצי ביצה. ובהכרח ליישב כנ"ל. ואכן במהר"ל לקוטים סנ"ה שכזית גדול מגרוגרת.

סו"ד, כל הענין צריך תלמוד אצלי ועלי לחזור ולשנות פ"ז.

מילואים י (הערה 250)

רמב"ם אבוה"ט פ"ג ה"ה – ממשנה שקלים פ"ח מ"ב. פסחים יט, ב. וקמ"ל, דאף שגזרו חכמים על כל הכלים הנמצאים שיהיו בחזקת טומאה (שם ה"ד), ביו"ט חזקתן טהורין. ואף שבירושלים בלא"ה כל הכלים הנמצאים טהורין שלא גזרו טומאה (שם). מטמאי מו"מ פ"א ה"ב), וכנראה הטעם כיון שנוהרו הטמאים בירושלים מחמת שכל העם אוכלים קדשים (ראה מאירי ופי' הר"ש סירילאו שקלים שם מ"א לענין רוקים הנמצאים בירושלים). ובמאירי שם מ"ב (לענינו): שהוא מקום מוחזק בטהרה. ועד"ז כ' בפסחים ע, א: אין כאן חזקת טומאה בירושלים שהטהרה מצויה לכל. וראה גם (לענין אחר) לקו"ש חל"ז ע' 24) – לדעת הרמב"ם, בסכינים לשחיטת קדשים גזרו מפני חומרת הקדשים (ובמאירי (שם ושם)

באו"א, וכן להוסיף תבלין להנת"ל, ובהקדם הדיוק בסגנון אדה"ז, ששינה הסדר, שתחילה הביא שיעור חצי ביצה שבתוס' ללא הסברה בדבר ('ושיעורו י"א שהוא כחצי ביצה"), ושוב שיעור שלישי ביצה לדעת הרמב"ם ונימוקו עמו – הלכתא בטעמא ('וי"א שהוא פחות מעט משליש לפמשנ"ת בשש"ח שזמון ב"ס של עירוב שהוא י"ח גרוגרות יש בהן כו' ביצים א"כ הגרוגרת הוא שלישי ביצה והזית הוא קטן מהגרוגרת"), ורק אח"כ חזר ומבאר שיטת התוס' ('ולפי סברא הראשונה ה"ח גרוגרות של ב"ס של עירוב הוא יותר מ"ח חצאי ביצה"). וטעמא בעי.

ומהרצאת הדברים אתה למד, ששיטת התוס' נאמרה מצ"ע ללא קשר לשיעור פרס, ומבוסס רק על שיעור בית הבליעה, וכמ"ש בתוס' חולין. ובמ"מ שעה"ג מצויין לתוס' (כנ"ל. ו"ל שהכוונה רק לתוס' בחולין) ולמורדכי סוף פסחים. והרי גם במורדכי לא נחית כלל לשיעור פרס. והנה שיטה זו שכזית הוא כחצי ביצה נאמרה להדיא בראשונים (כנ"ל). וראה פסקי תוס' חולין שם סער"ב. וכ"ה באגודה סוף פסחים. שו"ת תה"ד ס' קלט. ח"ב סכ"ו. מהר"ו ס' קצג. ועוד) ולכן הביאו המחבר בשו"ע בסתמא (אבל בשם י"א).

אבל השיטה שכזית הוא פחות מעט משליש ביצה לא נאמרה מפורש, ולכן לא הביאו המחבר בשו"ע, והוא דיוקו של הפר"ח בדעת הרמב"ם, בהתאם לחשבון מזון ב"ס, וכמצויין עה"ג בשו"ע אדה"ז: "רמב"ם (ע"פ מה שהכריח ב"פר"ח. ולכן לא צויין בשו"ע אדה"ז לד' המג"א, כיון שבמסקנת דברי המג"א נטה קו מלפרש דעת הרמב"ם כך. ומעתה חזר אדה"ז ומביא ד' הפר"ח בשיעור ב"ס לדעת התוס' (וכפי שנתפרש גם בתוס' עירובין ויומא). והיינו שהמשך הבי' בשיעור ב"ס (וממילא – גם בשיעור פרס) "לפי סברא הראשונה" – ג"ז מדברי י"א בתרא. אבל לא ציין בשו"ע אדה"ז כאן לד' התוס' עצמם, כיון שבתוס' כמה ביאורים אחרים.

ומכיון שכן, מובן שאכן שיעור כזית בפחות שלישי ביצה תלוי בשיעור פרס כג' ביצים, אבל לא להיפך – שאין להכריח למעשה משיעור פרס הנ"ל לשיעור כזית. וכש"כ שאין להכריח משיעור פרס דד' ביצים לשיעור כזית דחצי ביצה (שבלא"ה לבי' הנ"ל – ה"ז יותר מד' ביצים). וגם להיפך – ששיעור כזית דחצי ביצה אינו מכריח שיעור פרס יותר מג' ביצים.

וא"ש, שבשיעור כזית נז' רק חצי ביצה ופחות משליש ביצה, ובשיעור פרס נז' רק הדעות דג' ביצים וד' ביצים, ושיש להחמיר בש"ת ולהקל בד"ס (שו"ע אדה"ז סתרי"ב שם. ועוד). ומיושבת הקושיא, מה שצ"ע טובא, ולית נגר דיפרקוני, שלמעשה לא מצאנו בשום מקום להורות בשיעור פרס יותר מד' ביצים, ואפי' בשיעורי

רוקים הנמצאים בירושלים, שאף שבאמצע הדרך טהורים מה"ט גופא, לפי שכל ישראל טהורים ברגל, שבצדדים טמאין, כיון שהטמאים ברגל – והיינו, מי שנשאר טמא ואינו יכול לטהר (פיה"מ שקלים שם מ"א) – מועטים ופורשים לצדי הדרכים (משנה שקלים שם. רמב"ם אבוה"ט פי"ג ה"ח). (ואף שלשונו במטמאי מו"מ פי"א ה"ב משמע קצת דשוו אהדדי (כלים של ע"ה וכלים הנמצאים) – יל"ד. ובלא"ה מוכרח לחלק ביניהם (ולהיפך), שהרי כלים של ע"ה טמאים גם בירושלים, והיינו אפי' טומאת מת, משא"כ בכלים הנמצאים (וראה גם ח"א שם ס"ח סק"ג)).

ומ"מ הקלו ביו"ט בירושלים, אף בנמצאים. (וצ"ע מ"ש מרוקים הנמצאים, שבצדדים עכ"פ טמא. ולהעיר ממאירי פסחים יט, ב שגם בכלים הנמצאים, באם מצאם מוקצים במבואות קטנים, כמו שפינהו אדם לשם, טמאים. ונראה שפי' כן מש"א בפסחים שם בגזייתא". וצ"ע דבגמ' קאי לר"מ דוקא).

ואף שע"ה אין בקיאין בדיני טומאה (ראה פיה"מ כלים פ"מ א"א. מטמאי מו"מ פי"ה ה"א) ובפרט בטומאת היסט (מטמאי מו"מ פי"ג ה"ד) וכן אין יודעין הלכות טבילה וחציצה (שם ה"ב), ומה שייך לברר אם נטמאו או לא. וצ"ל שגם לזה ל"ח מה"ת כ"א מחמת גזירה, לפי שרובם בקיאין וזוהרים, ורק מדרבנן חיישינן למיעוטא, וברגל ל"ג לחוש לזה. [ודוגמא לדבר: דין טומאת מת, שבכלי סתם של ע"ה חוששין שמא טמא מת הוא (מטמאי מו"מ פי"א ה"ב). שם פי"ב ה"א], ובאמר להדיא שכלי זה טהור מטומאת מת נאמן (פי"א שם. וראה לקו"ש שם ע' 23). וכן במכירו שאוכל בתרומה (פי"ב שם). וכל גזירות חכמים הם כן, ולדוגמא, שמחד גיסא ע"ה מטמא גם בהיסט (לדעת הרמב"ם. ובמק"א הארכנו. ואכ"מ), ולאידך בסתמא ל"ח לטומאת היסט בע"ה, אף שאין בקיאין בטומאת היסט, ורק כשנמצא לבד ללא השגחה (פיה"מ טהרות פ"ז מ"ב). ולהעיר מתפא"י טהרות פ"ח מ"ב (בבועז סק"ד) שאשת ע"ה נאמנת לפעמים. ומצינו כמ"פ שנאמנים – נוסף לתקנות מיוחדות בזמנים ומצבים מיוחדים (ראה מטמאי מו"מ פי"א כמה דוגמאות) – ראה טו"א פ"ט ה"ז. שם פי"א ה"א. פט"ז ה"ב. ושם הטעם שאינו משקר אלא דאינו בקי בדיני טומאה – ערוה"ש העתיד סי' קפד ס"ב ואכ"מ]. ויומתק יותר להנת' בלקו"ש שם ע' 25, שברגל חל גדר ציבור על כולם. (ולהעיר, שבשעתו בהשיחה – כ' חשוון תשמ"ו – נת' בזה, שהוא מעין **ודוגמת** ("כעין דאורייתא תקון") הדין דטומאה הותרה בציבור).

ובראב"ד (הנ"ל) כ' שחוף לירושלים יש לחוש משום

פי' באו"א), אבל ביו"ט לא גזרו. ופשוט, שהסכינים טהורים ביו"ט גם לשחיטת חולין. ואדרבה.

והנה, ברמב"ם שמצא הסכין בירושלים. ועיי"ש בראב"ד ובנו"כ. ויל"ע בדעת הרמב"ם, דמוקי לה במצא בירושלים, והלא גם חוף לירושלים חזקתם טהורים, את"ל (ראה ערוה"ש העתיד סי' קכא אות ג-ד), הובא בלקו"ש חלו"ש ע' 25 הערה 48. ובלקו"ש שם נראה כנוטה לסברא זו. וכ"כ בלקוטי הלכות חגיגה כו, א בז"ת ד"ה ויאסוף בש"י הרמב"ם. וראה שיח יצחק חגיגה שם. ואולי איכא למשמע הכי מראב"ד שם ה"ה, עיי"ש. ויתכן שבסו"ד נטה קו מסברא זו שהדין שכל ישראל חברים הם ברגל (רמב"ם מטמאי מו"מ פי"א ה"ט) אינו רק בירושלים, והרי ד"ז קאי גם על כלים (כמפורש שם).

[ולהעיר מלשונו כאן, "שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין", ולא התנה שזהו דוקא בירושלים. (משא"כ לפני"ז, במצא ביו"ט, שפי' דקאי בירושלים). וכמו"כ ילה"ע, דמשמע קצת, שד"ז הוא בכל הכלים, שחזקתם טהורים, ולא רק בסכינים הנמצאים, ולפ"ז אין הטעם משום שבדאי הטבילו לצורך שחיטה, וכמ"ש בפיה"מ שם (וכבר העיר בכס"מ עמש"כ הרמב"ם כאן לפרש באו"א, לפי של"ג על כלים הנמצאים ביום זה) – שרק ביו"ט יסון אמרו כן, שצריך להטביל סכיניו לצורך שחיטת פסחו, משא"כ בשאר יו"ט ל"ש למימור הכי. אבל משמעות סוגיית הגמ' פסחים שם, וכן במאירי שם, שגם ביו"ט הוא מה"ט. אלא, שבשאר כלים בלא"ה טהורים בירושלים, כנ"ל].

(ובאמת, עיקר כוונת הרמב"ם שאפי' בירושלים במצא ביו"ט שונה ומטביל, וכמ"ש הראב"ד בביאור דעתו, דאוקי לה בנמצאת בירושלים, דעכצ"ל דלא מיירי חוף לירושלים, שבלא"ה חייב בטבילה. והכריח מזה, שגם בירושלים גזרו על סכינים הנמצאים, חוף מהנמצא ביו"ט. וא"כ אפ"ל, שלענין זה – קאי גם בנמצאת חוף לירושלים. אלא שד"ז לא נתפרש להדיא ברמב"ם).

ולכאו' צ"ל, דאף שגזירת כלים הנמצאים הוא בפשטות מחשש שנפלו מע"ה (וראה אפיקי מים טהרות (מיטלמן) ס"ב סק"א, בשלילת ד' הח"א טהרות ס"ז סק"ד דמייירי ברובם חברים. וראה שם ס"ח סק"ד שהוא מחשש מיעוט זבים), מ"מ חמירי מכליו של ע"ה בענין זה, שלא אמרו שחברים הם ברגל וכליהם טהורים רק בכלים של ע"ה, שאפשר לברר אצלו אם נטמא (אף שא"צ לברר בפועל), וכאן מיירי בכלים הנמצאים (בשווקים וכו'), ויש לחשוש שמא בזב או במת נטמאו (שם ה"ד), שהרי לא כאו"א יכול לטהר עצמו. (וכמו

כבר בחי' הריטב"א שבת שם ד"ה לימא. ובחי' הר"ן שם בשם הרא"ה. אבל ראה רמב"ן ורשב"א שם. ויש שנדחקו בדעת הרמב"ם שהוא משום גזירה שיעשו באופן שאינו שוה לכ"ג – ראה מרכה"מ יו"ט פ"א הט"ז. שו"ת הרד"ם או"ח סוס"י כו. ובשו"ת אג"מ ח"ט סל"א סק"ב שגזרו לפי שנראה כאינו שוה לכ"ג. וקדמו בפנ"י שבת שם ד"ה מתירין. אבל ראה מה שהעיר בלקוטי הערות לשו"ת חת"ס שם סק"ג.

ובאמת, בכ"מ משמע שגם לר"ף הוא מטעם שאינה שוה לכ"ג, ועכ"ז הותר כשהוחמו מעיו"ט – ראה מאירי מאורות ורבינו יונתן ביצה שם. ועוד. וכן מפורש בראב"ה שתשנ"ו. וראה גם מרכה"מ שם. שו"ת זר"א סע"א. וכ"כ בראש יוסף ביצה שם בדא"פ. אבל בר"ן שבת מ, א ד"ה איתמר מפורש שלר"ף האיסור רק מד"ס. וכ"ה ברמב"ן וריטב"א ועוד שבת שם. וכן כתבו כמה אחרונים. וכן נקטו אדה"ז ומשנ"ב ועוד. איברא שילה"ע שהמג"א וט"ז כתבו בטעם איסור רחיצת כל גופו מחמת שאינו שוה לכ"ג, ושמו דבריהם על דברי המחבר דס"ל כר"ף ורמב"ם. וראה מה שהעיר על דבריהם בשו"ת בני יהודה סכ"א וזיו משנה לרמב"ם שם. ומשמע דס"ל כראשונים הנ"ל שגם לדידהו אסור מה"ת ביו"ט אף שהותר בהוחמו בעיו"ט. וכ"מ קצת בב"י, דבחד שיטה קיימי הר"ף והתוס'. ואולי קושטא קאמרי דינא הכי לדין. ועו"ל, דס"ל שהמחבר חשש גם לדעת התוס', שהרי הביא בב"י מדברי הר"ן בנוגע מים שהוחמו מעיו"ט, ש"כיון דמדברבן בעלמא היא על דברי הגאונים זל ראוי לסמוך".

ויש שכתב שבאמבטיא ליכא גזירת מרחץ, ולגבי חימום המים הו"ל פ"ס בדברבן דלא ניח"ל. ודבריו צע"ג.

עוד יש לציין, שבר"ן ביצה שם, ביאר בדעת הר"ף, שאינה בגדר או"ג, וההיתר לולא הגזירה רק משום מתוך, וכן נקט אדה"ז בשו"ע. אבל ברמב"ם יו"ט פ"א הט"ז, וכן בפיה"מ ביצה שם, כתב מחמת הנאת הגוף שהיא בכלל או"ג, וכ"כ הר"ן בעצמו שם לא, ב ד"ה ומקשו. וראה ב"ח רס"י תקיא. גם בדברי הב"י נראה דקאתי עלה רק מחמת דברי הר"ף ולא הרמב"ם. ואולי דס"ל שאינו או"ג וההיתר משום מתוך. וא"ש שבהערות עה"ג בשו"ע אדה"ז (בדפוס וורשא תקצ"ח ואילך) נסמך לאיסור חימום רק לר"ף וב"י, ולא לרמב"ם. וראה קשת יונתן מאמו או"ח סמ"ב].

וגם בעיקר הסברא יש לפקפק אם נכון הדבר, ומכמה טעמים, ומהם, שאף שנשתנו הרגלי הרחיצה, לא ברירא לן מילתא דקפדי אינשי לרחוץ כל הגוף דוקא בכ"י, ולולא שהמקלחות שבימינו מעצמם שוטפים כל הגוף, אפשר דסגי לן גם ברחיצת פי"ו, או שאר

מגעות עוברים ושבים, משא"כ בירושלים שאין טמאים מצויים שם. ופשוט, שאין לפרש כוונתו דחיישינן לנגיעת נכרים – דלשונו ל"מ כן. גם י"ל דמיררי בישראל החשוד על הטהרות יותר מע"ה, שע"ה רובם נזהרים מטומאה ורק מדרבנן גזרו, משא"כ במי שלמטה מדרגת ע"ה.

מילואים יא (הערה 257)

נסתפקו אחרוני זמננו בנוגע לרחיצת כל הגוף בימינו אם אפ"ל שהוא בגדר "אינה שוה לכל נפש". וד"ז תלוי בעיקר הסברא דגדר שוה לכל נפש. ואכ"מ. ונפק"מ בכ"ז רק בנוגע לחמין שהוחמו מעיו"ט, וכדלקמן.

והנה, בכל אופן, גם לפ"ז אכתי אין לרחוץ ביו"ט כל גופו בחמין שהוחמו ביו"ט, ואפילו אבר אבר, ומכמה טעמים: חדא שגם לדידהו גזרו חז"ל רחיצת אבר אבר אטו כל גופו, וכמפורש ברשב"א שם: "ולפי דעת רבותינו הצרפתים ז"ל נצטרך לומר דרחיצת כל גופו בפעם אחת מפני שאינה שוה לכל נפש אסורה דבר תורה אבל רחיצת כל גופו אבר אבר מותר דבר תורה משום דכיון דרחיצת אבר אחד צורך כל נפש ומותר לא חלקנו באברים שנאמר רגליו בלבד מותר אבל זרועו או שוקו אסור וכיון שכן נמצא בשעה שהוא רוחץ אבר זה בהיתר הוא רוחץ וכשחוזר ורוחץ את השני גם הוא בהיתר הוא רוחץ אלא שאסור מדרבנן". וכן עולה מדברי המאירי ביצה כא, ב. וממילא, גזירה זו שגזרו לא נתבטלה (אף אם האיסור מה"ת אינה קיימת).

ועוד, שבלא"ה איכא לדעת הרמב"ם ודעמי', וכוות' קייל"ן מעיקר הדין (ראה שו"ע אדה"ז סתקי"א סוס"א. א"ר שם סק"א. וגם בשיטת הרמ"א שהחמיר כדעת התוס', אם אף נאמר בדעתו שכן עיקר לדינא, וראה בית מאיר דלקמן, אין הכרח שלא חשש גם לשיטת הרמב"ם לחומרא), שאיסור רחיצה הוא מדרבנן משום גזירת מרחצאות, וגזירה זו בתקפה עומדת, שאסור לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו ביו"ט אפילו הוחמו לצורך שתייה, ואפילו אינו רוחץ כל גופו בבת אחת אלא רוחצו אבר אבר, ואפילו חוץ למרחץ.

[ולדעת הר"ף ורמב"ם (שבפשטות בחד שיטה קיימי. ואכ"מ) ועוד – האיסור הוא להחם מים ביו"ט מד"ס, ולכן אסור לרחוץ בהם כשהוחמו ביו"ט, כ"ה להדיא בשו"ע אדה"ז.

והנה, נתחבטו בדעתם בטעם הגזירה, אי משום יו"ט אטו שבת – ראה ראש יוסף ביצה כא, ב ד"ה משנה. שו"ת חת"ס או"ח סי' קמו ד"ה והנה למיעבד. אמרי בינה דיני שבת סוס"י כה. וכ"מ במשנ"ב סתקי"א סקי"ז. ובאו"א, בראש יוסף שבת לט, ב ד"ה אבל. וכוות' כתב

האברים, לחוד. ותינוק שדרך לרוחצו בכ"י, היינו מחמת הלכלוך, שלכן רוחצים כל גופו. ובודאי לא ראינו שיקפידו בחול לרוחוץ כל גופו בבת אחת דוקא, ומצד הנאת הגוף סגי ברחיצת אבר אבר, ואדרבה – הרחיצה באמבטיה היא רק למפונקים ומעונגים. (וכ"מ קצת בתוס' שבת מ, א ד"ה אלא, דקס"ד לחלק בין יו"ט לשבת לענין השתטף, אף שכבר כתבו שרחיצת כל גופו אינה שווה לכל נפש. ועכצ"ל דשאני שטיפה, ודמיא לזיעה ששוה לכל נפש. ולפ"ז למסקנא צ"ל דגזרינן שטיפה אטו רחיצה. ועצ"ע. אלא שלפ"ז גוף החימום לשטיפה לחוד אינה אסורה מה"ת. (ומ"מ אסור מגזירת שטיפה אטו רחיצה.) וצ"ע.)

ויש שביארו, שבדבר שהוא בגדר פינוק, אף אם יתרגלו כל העולם לזה, עדיין נחשב כהנאה שאינה שווה לכ"נ. (ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' תקי ס"ח (ע"פ מלחמות בדעת בעה"מ ביצה כג, א) ש"אין כיבוי זה צורך אוכל נפש ממש שאפשר לאכול בשר בלא חרדל וא"צ אלא למעונגים." וראה שם סתקי"א ס"ה.) וראה בית מאיר יו"ד סי' קצז ס"ג. ושם כתב דלא תליא ברוב. וכ"מ בפנ"י שבת מ, א. אבל בכ"מ מוכח דסגי ברוב (ראה גם פמ"ג סתקי"א בא"א סק"ד) שרגילים לזה ושתלוי בשינויי הזמנים. וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

וכבר העירו מדברי הפנ"י ובית מאיר שם, שהוכיחו מגמרא שאף בזמן חז"ל היו אדוקין ברחיצה. ולהעיר, שלהדעות שהאיסור אינו משום מלאכה שאינה שווה לכ"נ אלא מחמת גזירת מרחצאות, עכצ"ל דאינהו ס"ל שרחיצת כל הגוף היא בגדר שווה לכ"נ (אא"כ להסברא שדין שווה לכ"נ מעיקרא הוא רק מדרבנן, או שלא נקטו כלל לד"ז. ואכ"מ), ובודאי לא נחלקו במציאות כ"א בגוף הגדרת שווה לכ"נ. ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סל"ח ובתהלה לדוד ששכ"ו כתבו, שאף שודאי נצרך לכאו"א להתרחץ, אבל א"צ לחמם מים, וסגי להו בפושרים. וצ"ב, שהרי הותר בפיו"ר מחמת ששוה לכ"נ. (וראה בהע' הקודמת, ע"ד הסברא שבמים החדשים שנכנסים ליכא ההיתר, שאינה לצורך מלאכת או"ג, ואינה שווה לכ"נ.)

ויש שדנו מטעם אחר לומר, שאין בידינו לעקור הגזרה, אע"פ שהמציאות נשתנתה, דגזירה בדקאי קאי (ובפרט להסברא שמחמת שאינה שווה לכל נפש גזרו גם גזירת מרחצאות), וכל הרוחות שבעולם לא יזיוהו ממקומה, וע"ד הדין שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין, ודבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו אף כשבטל הטעם. אלא שאין הדברים מוכרחים, ויש החולקים בדבר.

(וראה בשו"ת בא"מ ח"ח סי' קנ"ט שכתב בחריפות בענין זה: פסקי חז"ל לא ישתנו ואסור לחפש דרכים לקפוץ עליהם ואיני רוצה אפילו להרהר אחר שום היתר בעולם. ובשבות יצחק יו"ט ס"ג בשם הגריש"א שכיון שמפורש בראשונים ובשו"ע לאיסור אין כח בידינו להתיר. וכ"כ בשם הגר"מ פ, שהסברא נכונה שהיא בגדר שווה לכל נפש, אבל המנהג למנוע. וראה שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סע"ה. וכמו"כ הביאו בכ"מ בשם הגרש"א שלמרות שסבר שמעיקר הדין רחיצת כל הגוף בזמנו היא שווה לכל נפש (זוה גופא נמסר רק מפי השמועה, ובשלחן שלמה סתקי"א ס"ב מצינו דמספק"ל אפי' בנתלכך אי מיקרי שווה לכ"נ), לא רצה להתיר למעשה רק בצונן, ואמר ש"בשום אופן לא נשתנה הדין ואינו יכול למחוק מה שמפורש בשו"ע לאיסור". ויש שכתבו בטעמו, שברחיצת חמין יכול להגיע מהר לרחיצה של תענוג, וצריך לצמצם רק לרחיצה קצרה והוא בגדר נתת דבריך לשיעורין, ולא כל אדם יכול לכוון המדה המותרת, ולדעת קו הגבול בין רחיצה בשביל הסרת הזיעה לחלק היתר עליו שהוא של תענוג ואסור בחמין. ולכאורה צ"ע דהא בלא"ה אסור. ואולי כוונתו באופן המותר כמו בהוחמו מעי"ט, וס"ל שבבולע"ר או דוד שמש דינו כהוחמו מעי"ט. ועי"ל, דקאי בשיטת הבית מאיר יו"ד סי' קצז שלחמם המים בכדי להפיג צינתו הוא בגדר שווה לכל נפש. (אלא שבבית מאיר נשאר בספק בדעת הרמב"ם שהאיסור משום גזירת מרחצאות אם אפשר לחלק כן.) ולפ"י, הרוצה לרוחוץ בצונן כיון שמצטער מאד והותרה לו הרחיצה בצונן, שרי לי' לפתוח הברז בכדי להפיג צינתו. ומ"מ לא רצה להקל מטעם הנ"ל, מחשש מכשול. וכבר מצינו עד"ז בפמ"ג סתקי"א במ"ז סק"ה, שלהחם מים למקוה קרה מאוד ויש כמעט חולה שאין סכנה אפשר לכאורה לומר דמיקרי שווה לכל נפש כהאי גוונא, וכאן רק להפשיך הקור לא שיהיו חמין, ועל ידי גוי יש לומר דשרי, "ומכל מקום לא רציתי להתיר זה דאוושא מילתא טובא". וראה משנ"ב סתקי"א בשעה"צ סק"כ"ה. גם בשו"ת נוב"י מהדו"ת או"ח סכ"ה דנחית נמי להאי סברא, כתב רק כשמוכרחת לטבול, שכיון ש"על כרחי צריכה היא לבוא כל גופה במים שוב היא שווה לכל נפש שלא לרוחוץ בצונן". אבל בב"מ משמע להתיר גם כשאינו מוכרח ברחיצה. וכן מוכח בדע"ת סתקי"א. אלא שכ"ז לא יועיל לנו לדין שבהוחמו ביו"ט אסור גם בפושרין, מדין גזירת מרחצאות, וכדלקמן. וכנ"ל, גם בב"מ נשאר בזה בצ"ע לדעת הרמב"ם. וראה גם לקמן מה שיש לפקפק במקלחות שבימינו שמחמם תחילה הקרים).

קיצור דיני שכחה וטעות

ראש חודש סיון תשפ"ד

טעות	נזכרה/ה	הדין
תפלת העמידה – בראש חודש • ערבית, שחרית ומנחה		
שכח ¹ ולא אמר יעלה ויבוא	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"יעלה ויבוא" וממשיך "ותחזינה" ^א
	לאחר "המחזיר שכינתו לציון" קודם "מודים"	אומר יעלה ויבוא קודם מודים
	קודם ססיים ^ב "יהיו לרצון" השני ^ג	חוזר ^ד לרצה ^ה
	לאחר "יהיו לרצון" השני ^ג	חוזר ^ז לראש התפילה ^ח
	בשחרית: לאחר שהתפלל מוסף	אינו חוזר
	קודם שאמר "ברוך אתה השם"	חוזר ל"ותחזינה"
	לאחר שאמר "ברוך אתה השם"	מסיים "המחזיר שכינתו לציון"
	לאחר שחתם "בונה ברחמיו", קודם ססיים ^ב "יהיו לרצון" השני ^ג	חוזר ל"רצה" ^ה
תפלת העמידה – בראש חודש • מוסף		
אמר "אתה יצרת"	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה האמצעית	חוזר ל"ראשי חדשים"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה האמצעית	אומר "למדני חוקיך" וחוזר ל"ראשי חדשים"
	לאחר ססיים ברכה אמצעית	אינו חוזר ^א

הערות

1. וכן הדין אם מסופק^א.
  2. ואפילו כבר אמר שם השם ("ה' צור") פוסק באמצע הפסוק וחוזר לרצה^ב.
  3. ואם התחיל אלקי נצור ושמע קדושה עונה. ועכ"ז אח"כ חוזר לרצה^ב.
  4. טעה ואמר יעו"י וסיים ותחזינה עינינו וכו' יצא^א.
  5. אם נזכר לאחרי שאמר השם לפני חתימת "הטוב שמך" או "המברך את עמו ישראל בשלום", אומר "למדני חוקיך", וחוזר ל"רצה".
  6. והסיח דעתו מלומר תחנונים.
  7. וצריך להמתין כדי הילוך ד' אמות לאחר שאמר "יהי רצון... שיבנה וכו'".
  8. בשחרית אם כבר סילק התפילין – נכון שנייחם שוב^א.
- אם נזכר כשהגיע זמן תפילה שלאחריה מתפלל פעמיים שמונה עשרה, ראשונה לחובה ושנייה לתשלומין (ואפילו במוצאי ר"ח). אבל אם שכח יעלה ויבוא בשחרית וכבר התפלל מוסף, אינו מתפלל תשלומין. ואין תשלומין אלא בזמן תפלה הסמוכה לה אבל לא בשעה שאינה זמן תפלה. ראה פרטי דין זה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' כה' תשנ"ו.
- ולפני שמתפלל שנית מותר להפסיק^א.
9. אם חתם "מקדש ישראל וראשי חדשים". וכדאי שיוכחן וישמע מהש"ן ויוצא ידי חובתו. ואם חתם "מקדש השבת וראשי חדשים", אם נזכר תוך כדי דיבור – אומר "מקדש ישראל וראשי חדשים" ויצא. אבל אם נזכר לאחר כדי דיבור – חוזר ל"ראשי חדשים".

טעות	נזכרה/ה	הדין
התפלל מוסף לשלש רגלים	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה האמצעית	חוזר ל"ראשי חדשים"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה האמצעית	אומר "למדני חוקיך" וחוזר ל"ראשי חדשים"
	לאחר שסיים ברכה אמצעית, קודם שסיים ^{10, 11} "יהיו לרצון" השני ¹¹	חוזר ל"ראשי חדשים" ¹²
	לאחר "יהיו לרצון" השני ⁶	חוזר ⁷ לראש התפלה
התפלל ברכות אמצעיות של חול ¹⁵	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכת "חונן הדעת"	חוזר ל"ראשי חדשים"
	לאחר שסיים ברכה אמצעית, קודם שסיים ¹³ "יהיו לרצון" השני ¹⁴	אם לא הגיע עדיין זמן מנחה: חוזר ל"ראשי חדשים"
	לאחר "יהיו לרצון" השני ⁶	אם הגיע כבר זמן מנחה: מסיים התפילה ¹⁵
	לאחר "יהיו לרצון" השני ⁶	חוזר ⁷ לראש התפילה ¹⁶
חתם "מקדש השבת" וישראל וראשי חדשים"	תוך כדי דיבור	אומר "מקדש ישראל וראשי חדשים" ויצא
	לאחר כדי דיבור, קודם שסיים ^{10, 11} "יהיו לרצון" השני ¹¹	חוזר ל"ראשי חדשים" ¹²
	לאחר "יהיו לרצון" השני ⁶	חוזר ⁷ לראש התפלה ¹³
חתם "מקדש ישראל והזמנים"	תוך כדי דיבור	אומר "מקדש ישראל וראשי חדשים"
	לאחר כדי דיבור, קודם שסיים ^{10, 11} "יהיו לרצון" השני ¹¹	חוזר ל"ראשי חדשים" ¹²
	לאחר "יהיו לרצון" השני ⁶	חוזר ⁷ לראש התפלה
ברכת המזון		
בראש חודש		
אמר רצה	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר לתחילת ברכה שלישית
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	אינו חוזר ¹⁸

הערות

10. ואפילו כבר אמר שם השם ("ה' צורי") פוסק באמצע הפסוק וחוזר ל"ראשי חדשים"¹⁰.
11. ואם התחיל אלקי נצור ושמע קדושה עונה. ועכ"ז אח"כ חוזר ל"ראשי חדשים"¹¹.
12. אם נזכר לאחרי שאמר השם לפני חתימת "הטוב שמך" או "המברך את עמו ישראל בשלום", אומר "למדני חוקיך", וחוזר ל"ראשי חדשים".
13. ואפילו כבר אמר שם השם ("ה' צורי").
14. ואם התחיל אלקי נצור ושמע קדושה עונה. ועכ"ז אח"כ חוזר ל"ראשי חדשים".
15. ועלתה לו למנחה. ויחזור ויתפלל מוסף.
- 15*. ואם מסופק אם התפלל של חול או מוסף של ר"ח יש להסתפק אם יחזור ויתפלל. ולמעשה יכוון וישמע מהש"ן ויצא ידי חובתו^{15*}.
16. ואם הגיע כבר זמן מנחה, עלתה לו למנחה.
17. כנוסח שבסידור: "בוך אתה השם אלוקינו מלך העולם שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון". ואינו חותם.

טעות	זכרה/ה	הדין
שכח יעלה ויבוא	קודם שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמינו ירושלים"	חוזר ליעלה ויבוא
	לאחר שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמינו ירושלים"	חותם הברכה ומברך "שנתן ראשי חדשים" ¹⁷
		לאחר שקיעה: חותם הברכה ואינו מברך "שנתן ראשי חדשים" ¹⁸
	לאחר שאמר "ברוך" בהתחלת ברכת הטוב והמטיב	אינו חוזר ¹⁸
הזכיר חג ביעלה ויבוא	קודם שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמינו ירושלים"	חוזר לתחילת ברכה שלישית
	לאחר שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמינו ירושלים"	חותם הברכה ומברך "שנתן ראשי חדשים" ¹⁷
		לאחר שקיעה: חותם הברכה ואינו מברך "שנתן ראשי חדשים" ¹⁸
	לאחר שאמר "ברוך" בהתחלת ברכת הטוב והמטיב	אינו חוזר ¹⁸
אחר "יעלה ויבוא" אמר "ותחזינה עינינו" (כבנוסח התפילה)	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ואומר "ובנה ירושלים" ²⁰
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	מסיים "למדני חקין" וחוזר ל"ובנה ירושלים" ¹⁹
	לאחר סיים "המחזיר שכינתנו לציון"	חוזר לתחילת ברכה שלישית ²¹
מעין שלש		
בראש חודש		
שכח ולא אמר "וזכרנו לטובה"	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"וזכרנו לטובה"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	יצא ואינו חוזר ²¹

הערות

18. אם טעה וסבר שע"פ דין צריך לחזור ולברך ונזכר באמצע ברכת המזון 19. אם סיים ואמר "בונה ברחמינו ירושלים" יצא. שאינו צריך לחזור ולברך, מפסיק אפילו באמצע הברכה.

קיצור דיני שכחה וטעות

חג השבועות תשפ"ד

טעות	נזכר/ה	הדין
הדלקת נרות		
אמרה "להדליק נר של שבת קודש"	תוך כדי דיבור	אומרת "להדליק נר של יום טוב"
	לאחר כדי דיבור	חוזרת ומברכת ^{20 ט}
שכחה ברכת שהחיינו	-	מכוונת בשעת קידוש
קידוש		
אמר קידוש של שבת	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"אשר בחר בנו"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ומברך בורא פרי הגפן ¹ וקידוש
הוסיף ההוספות של שבת	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"אשר בחר בנו"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	חותם "מקדש ישראל והזמנים" ^{21 י}
לא הזכיר שם החג	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"אשר בחר בנו"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ומברך בורא פרי הגפן ¹ וקידוש ^ט
לא אמר "זמן מתן תורתנו"		אינו חוזר ²
אמר "זמן חרותנו" או "זמן שמחתנו"	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"אשר בחר בנו"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	אינו חוזר ^{3א}
שכח ברכת שהחיינו ²²	משך החג	מברך מיד
בירכה שהחיינו בהדלקת נרות ובירכה עוד הפעם בקידוש		אינה חוזרת ^{3ב}
ברכת המזון		
אמר רצה	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר לתחילת ברכה שלישית
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	אינו חוזר

הערות

20. כל זמן שהנרות דולקות. לתחילת הברכה (וחוזר ומברך בורא פרי הגפן).

21. אבל אם חתם "מקדש השבת וישראל והזמנים", אם נזכר תוך כדי דיבור - אפילו שכח רק בליל ב' של יום טוב.

- אומר "מקדש ישראל והזמנים" ויצא. אבל אם נזכר לאחר כדי דיבור - חוזר

הדין	נזכרה	טעות
חוזר ליעלה ויבוא	קודם שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמי ירושלים"	שכח יעלה ויבוא
חותם הברכה ומברך "אשר נתן" ²³	לאחר שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמי ירושלים"	
בסעודות יו"ט - חוזר ומברך ברכת המזון²³	לאחר שאמר "ברוך" בהתחלת ברכת הטוב והמטיב	
בסעודות נוספות ביו"ט²⁴ ובנמשך סעודתו למוצאי יו"ט - אינו חוזר²⁵		
חוזר לתחילת ברכה שלישית	קודם שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמי ירושלים"	אמר "ביום ראש החודש הזה" או הזכיר חג אחר ביעלה ויבוא
חותם הברכה ומברך "אשר נתן" ²³	לאחר שאמר "השם" בחתימת "בונה ברחמי ירושלים"	
בסעודות יו"ט - חוזר ומברך ברכת המזון²³	לאחר שאמר "ברוך" בהתחלת ברכת הטוב והמטיב	
בסעודות נוספות ביו"ט²⁴ ובנמשך סעודתו למוצאי יו"ט - אינו חוזר²⁵		
חוזר ואומר "ובנה ירושלים" ²³	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	אחר "יעלה ויבוא" אמר "ותחזינה עיינינו" (כבנוסח התפילה)
מסיים "למדני חקך" וחוזר ל"ובנה ירושלים" ²⁶	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	
חוזר לתחילת ברכה שלישית ²⁷	לאחר שסיים "המחזיר שכניתו לציון"	
מעין שלש ובורא נפשות		
חוזר ל"וזכרנו לטובה"	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	שכח ולא אמר "וזכרנו לטובה"
יצא ²⁷ ואינו חוזר ¹³	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	
מברך מיד	באמצע סעודה הבשרית	שכח ולא בירך "על המחיי" או "על הגפן" ²⁸ אחר סעודה החלבית
יצא	לאחר שבירך ברכת המזון	
מברך מיד	באמצע סעודה הבשרית	שכח ולא בירך "בורא נפשות" אחר סעודה החלבית
מברך מיד ¹³	לאחר שבירך ברכת המזון	

הערות

23. כנוסח שבסידור: **ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג השבועות הזה בא"י מקדש ישראל והזמנים.**
24. לאחר שיצא י"ח בשתי סעודות של פת בלילה וביום.
25. אם טעה וסבר שע"פ דין צריך לחזור ולברך ונזכר באמצע ברכת המזון שאינו צריך לחזור ולברך, מפסיק אפילו באמצע הברכה.
26. אם סיים ואמר "בונה ברחמי ירושלים" יצא.
27. אפילו ב"על המחיי" על פת הבאה בכיסנין וכדומה¹³. אבל מי שאין לו פת ויוצא סעודת יום טוב במיני מזונות, חוזר ומברך "על המחיי".
28. אם בירך רק על המחיי ולא על הגפן - ראה להלן.
29. או מיין ענבים.

טעות	נזכר/ה	הדין
שנה רביעית יין ואכל כזית מזונות ושכח ובירך רק על המח' וביורן	באמצע הברכה	חוזר ל"על המח' ועל הכלכלה ועל הגפן וכו'"
	לאחר שחתם "על הארץ ועל המח' ועל פרי הגפן"	יצא ואינו חוזר ³¹
	לאחר שחתם "על הארץ ועל המח'"	מברך בורא פרי הגפן ושונה עוד רביעית יין ³² ומברך אחריו על הגפן, או מבקש מאחר ששנה יין שיוציאו ידי חובתו בברכה ז' ³³
טעה ובירך בורא נפשות על היין או מזונות		חוזר ומברך מעין שלש
תפלת העמידה – ביום טוב • ערבית, שחרית ומנחה		
התפלל ברכות אמצעיות של חול	לאחר שאמר רק "אתה" ³¹ של ברכת "אתה חונן"	ממשיך "בחרתנו מכל העמים וכו'"
	באמצע ברכה ³²	גומר אותה ברכה ומתחיל "אתה בחרתנו" ³³
	לאחר שהתחיל רצה	מפסיק ומתחיל "אתה בחרתנו"
	לאחר "המחזיר שכינתו לציון" קודם "מודים"	אומר יעלה ויבוא קודם מודים וממשיך להתפלל ממודים עד סוף התפילה
	לאחר שהתחיל "מודים", קודם שסיים ³⁴ "יהיו לרצון" השני ³⁵	חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ לראש התפילה ³⁹
התפלל כל התפלה של חול ⁴⁰		הזכיר יו"ט: יצא
		לא הזכיר יו"ט: חוזר ומתפלל של יום טוב
		ספק אם הזכיר יו"ט: חוזר ומתפלל של יום טוב
	בשחרית: אחרי שהתפלל מוסף	אינו חוזר ³⁷

הערות

30. אם אין לו יין או אי אפשר לו בכך, יכול לאכול עוד כזית מזונות ולכלול על הגפן בברכתו (אף שלכתחילה אין לעשות כן). ואם גם זה לא שייך, יאכל כזית פירות משבעת המינים ויברך על העץ, שבדיעבד פוסרת את היין.
31. וכן אם התחיל גם תיבת "חונן" אלא שלא אמר כל התיבה אלא תחילתה כגון "חו" - או "חונ" - שאינו גומר הברכה. ואם מסופק אם אמר כל התיבה יגמור הברכה.
32. בין שזכר בברכה ראשונה של אמצעיות של חול שהיא אתה חונן, ובין שזכר בשאר ברכות אמצעיות של חול.
33. אם לא גמר ברכה של חול אלא הפסיק באמצע הברכה ואמר אתה בחרתנו וזכר אחרי שגמר הברכה לא יחזור.
34. ואפילו כבר אמר שם השם ("ה' צור") פוסק באמצע הפסוק וחוזר ל"אתה בחרתנו".
35. ואם התחיל אלקי נצור ושמע קדושה עונה. ועכ"ז אח"כ חוזר ל"אתה בחרתנו".
36. אם נזכר לאחרי שאמר השם לפני חתימת "הטוב שמך" או "המברך את עמו ישראל בשלום", אומר "למדני חוקיך", וחוזר ל"אתה בחרתנו".
37. והסיח דעתו מלומר תחנונים.
38. וצריך להמתין כדי הילוך ד' אמות לאחר שאמר "יהי רצון... שיבנה וכו'".
39. אם לא נזכר עד שהגיע זמן תפילה שלאחריה מתפלל פעמיים שמונה עשרה, ראשונה לחובה ושנייה לתשלומין. אבל אם טעה בשחרית וכבר התפלל מוסף, אינו מתפלל תשלומין⁴¹. ואם טעה במנחה ביום טוב שלא נזכר עד שהגיע זמן תפלת ערבית במוצאי יו"ט מתפלל פעמיים, ראשונה לחובה ושנייה בתורת נדבה⁴².
40. ואין תשלומין אלא בזמן (שהוא עסוק ב)תפלה הסמוכה לה אבל לא בשעה שאינה זמן תפלה. ראה פרטי דין זה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' כה'תשנ.
41. ואם מסופק אם התפלל של חול או של יו"ט יש להסתפק אם יחזור ויתפלל. ולמעשה יכוון וישמע מהש"ן ויוצא ידי חובתו.

הדין	נזכרה	טעות
פוסק מיד ומתחיל "אתה בחרתנו" ³³	באמצע ברכה אמצעית	התפלל של שבת
אומר "למדני חוקיך", וחוזר ל"אתה בחרתנו"	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	
חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶	לאחר שסיים ברכה אמצעית, קודם שסיים ³⁴ "יהיו לרצון" השני ³⁵	
חוזר ³⁸ לראש התפילה ⁴¹ ³⁹	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	הוסיף ההוספות של שבת
חוזר ל"אתה בחרתנו"	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	
אומר למדני חוקיך, וחוזר ל"אתה בחרתנו"	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	
אינו חוזר ⁴² ל ^ד	לאחר שסיים ברכה אמצעית	התפלל תפלת מוסף
חוזר ל"אתה בחרתנו"	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	
אומר למדני חוקיך, וחוזר ל"אתה בחרתנו"	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	
בשחרית: מסיים התפלה ועולה לו למוסף, ואח"כ חוזר ומתפלל שחרית	לאחר שחתם הברכה	
בערבית ומנחה: חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁹ ומתפלל תפלת ערבית או מנחה		
חוזר ל"ותתן לנו"	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	הזכיר שם חג אחר
חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶	קודם שסיים ³⁴ "יהיו לרצון" השני ³⁵	
חוזר ³⁸ לראש התפילה ³⁹	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	
חוזר ל"ותתן לנו"	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	לא הזכיר שם החג
חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶	קודם שסיים ³⁴ "יהיו לרצון" השני ³⁵	
חוזר ³⁸ לראש התפילה ³⁹	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	
אינו חוזר ^ב		לא אמר "זמן מתן תורתנו"
חוזר ל"אתה בחרתנו"	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	אמר "זמן חרותנו" או "זמן שמחתנו"
אומר למדני חוקיך, וחוזר ל"אתה בחרתנו"	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	
אינו חוזר ^{כא}	לאחר שסיים ברכה אמצעית	

הערות

טעות	נזכרה/ה	הדין
אחר "יעלה ויבוא" אמר "ותחזינה עינינו"	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"והשיאנו"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	מסיים "מקדש ישראל והזמנים"
	לאחר שחתם "המחזיר שכינתו לצינן", קודם שסיים ³⁶ "יהיו לרצון" השני ³⁵	חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ לראש התפילה ³⁹
מסופק אם אמר "והשיאנו" או המשיך "ותחזינה" ⁴³	קודם שסיים ³⁶ "יהיו לרצון" השני ³⁵	חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ לראש התפילה ³⁹
אחר "יעלה ויבוא" אמר "ובנה ירושלים"	קודם שאמר "ברוך אתה השם"	חוזר ל"והשיאנו"
	לאחר שאמר "ברוך אתה השם"	מסיים "מקדש ישראל והזמנים"
	לאחר שחתם "בונה ברחמיו", קודם שסיים ³⁴ "יהיו לרצון" השני ³⁵	חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ לראש התפילה ³⁹
תפלת העמידה – ביום טוב • מוסף		
לא אמר פסוקי מוסף	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	חוזר ואומר כתיקונו
	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	אינו חוזר
אמר פסוקי חג אחר במקום פסוקי היום	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	חוזר ויאמר כתיקונו
	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית, קודם שסיים ³⁴ ³ "יהיו לרצון" השני ³⁵	חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ לראש התפילה
התפלל ברכות אמצעיות של חול	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	פוסק מיד ומתחיל מוסף
	קודם שסיים ⁴⁴ "יהיו לרצון" השני ⁴⁵	חוזר לתחלת ברכה אמצעית של מוסף ⁴⁶
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ לראש התפילה

הערות

45. ואם התחיל אלקי נצור ושמע קדושה עונה. ועכ"ז אח"כ חוזר לתחילת חובתו. אם חתם "מקדש השבת וישראל והזמנים", אם נזכר תוך כדי דיבור – אומר "מקדש ישראל והזמנים" ויצא. אבל אם נזכר לאחר כדי דיבור – חוזר ל"אתה בחרתנו".

46. אם נזכר לאחרי שאמר השם לפני חתימת ברכה האמצעית, "הטוב שמך" או "המברך את עמו ישראל בשלום", אומר "למדני חוקיך", וחוזר לתחילת ברכה האמצעית של מוסף.

43. אם אינו מתפלל מתוך הסידור.

44. ואפילו כבר אמר שם השם ("ה' צורי") פוסק באמצע הפסוק וחוזר לתחילת ברכה האמצעית של מוסף.²

48. אם הגיע כבר זמן מנחה, עלתה לו למנחה.

טעות	נזכרה/ה	הדין
התפלל ברכה האמצעית של מוסף שבת	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה אמצעית	פוסק מיד ומתחיל מ"אתה בחרתנו"
	קודם סיים ⁴⁴ "יהיו לרצון" השני ⁴⁵	חוזר לתחלת ברכה האמצעית של מוסף של יו"ט ⁴⁶
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ לראש התפילה
התפלל תפלת יו"ט ולא מוסף	קודם שאמר "השם" בחתימת ברכה האמצעית	חוזר ל"ומפני חטאינו"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת ברכה האמצעית	אומר קודם רצה "ונעשה לפניך בתמידי היום וקרבת מוסף"
	באמצע רצה	אומר "והשב העבודה לדביר ביתך ונעשה לפניך בתמידי היום וקרבת מוסף"
	לאחר שאמר "השם" בחתימת המחזיר שכינתו לציון, קודם סיים ³⁴ "יהיו לרצון" השני ³⁵	אם לא הגיע עדיין זמן מנחה: חוזר ל"אתה בחרתנו" ³⁶ אם הגיע זמן מנחה: מסיים התפילה ⁴⁸
	לאחר "יהיו לרצון" השני ³⁷	חוזר ³⁸ ומתפלל מוסף ⁴⁹
ברכת הפטורה		
אמר הנוסח של שבת ולא הזכיר יו"ט	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר לתחילת הברכה
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	אומר למדני חוקיך וחוזר לתחילת הברכה
	לאחר שסיים הברכה	חוזר לתחילת הברכה
הוסיף "ועל יום השבת הזה"	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר לתחילת הברכה
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	חותם "מקדש ישראל והזמנים" ויצא ⁵⁰ לט
תפלת העמידה – מעריב • מוצאי יום טוב		
שכח ולא אמר "אתה חוננתנו"	קודם שאמר "השם" בחתימת הברכה	חוזר ל"אתה חוננתנו" ⁵²
	לאחר שאמר "השם" בחתימת הברכה	אינו חוזר ⁵¹
		טעה ואכל: חוזר ³⁸ ומתפלל
		עשה מלאכה: אינו חוזר ⁵¹

הערות

49. אבל אם חתם "מקדש השבת וישראל והזמנים", אם נזכר תוך כדי דיבור 50. אבל עדיין אסור במלאכה עד שיבידל בין קדש לחול. – אומר "מקדש ישראל והזמנים" ויצא. אבל אם נזכר לאחר כדי דיבור - חוזר לתחילת הברכה. 51. או "בורא מיני מזונות" על עוגה.

טעות	נזכרה/ה	הדין
הבדלה		
לא הבדיל	לאחר שנטל ידיו ולפני ברכת המוציא	מבדיל מיד
	לאחר שבירך המוציא ⁵¹	טועמו מיד ואח"כ מבדיל
	לאחר שאכל	מבדיל מיד
	למחר	במוצאי יו"ט - אינו מבדיל ⁵²
אמר "המבדיל בין קדש לקדש"	תוך כדי דיבור	מתקן ואומר "המבדיל בין קודש לחול"
	לאחר כדי דיבור	שומע הבדלה מאחר ⁵² מב

הערות

52. באם אין לו אחר לשמוע ממנו הבדלה יחזור ויבדיל בעצמו. וחוזר ומברך בודא פרי הגפן⁵².

מקורות וציונים לטבלא דיני שכחה וטעות

ודאי שגם הפסוק גופא הוא מכלל התחוננים. וכ"ה גם משמעות המג"א שם, לאידך גיסא, דלא סגי בהיסדה"ז וצ"ל גם אמירת הפסוק. אמנם, אפשר שהיה"ד הוא כבר בתחילת הפסוק, וממילא אין לומר שכל שלא סיים הפסוק אכתי לא הסיח דעתו, ונימא שיוכל לחזור לתפלתו. ועכ"פ, הא ביראה לן שאחרי שהסיח דעתו אין לומר שיוכל לחזור בו מהיסדה"ד.

ומה שכתבנו שכה"ה גם באמר שם ה' - ה"ט שמעיקר הדין א"צ לסיים הפסוק אפילו אחרי שאמר שם ה', הן מצד ש"ש לבטלה (ראה חסל"א סרט"ו סק"י. חיי"א כלל ה ס"ב. שו"ת צי"א חי"ב ס"מ. וכבר העירו שמש"כ בכוונת החיי"א - צ"ע, ורצונו שם בחיי"א כדברי החסל"א. וראה גם אצלנו בבירור הלכה בענין שם ששכח ועה"נ בשוה"ג הא' להע"ד. ושי"ט), והן מצד כל פסוקא דל"פ משה (ראה בכל הג"ל, ומשמע מחמת שכוונתו להשלים הפסוק, ואף גם בנדוד"ד בפעם הב' ישלים. ואם נפשך לחלק - עוד טעמי אחריתי איכא לחלק, בסדליק ענינא וביחיד ובאקראי, ובפרט בתהלים) (ראה כלבו הובא מג"א סתכ"ב סק"ח. מור וקציעה ס"א. אבל ראה נשמ"א שם משה"ק. וגם לדבריו בנדוד"ד ה"ז דרך בקשה ושאינו, ועיקר הדין בקריה"ת, וכן כשיש סיבה וליכא למיטעי - ראה שו"ת שבט הקהתי ח"א סה"ס סק"ט, וכש"כ בנדוד"ז שטעם גדול בדבר, והיכי דלא אפשר פסקינן - ראה שו"ת חלק"י א"ח סק"א).

ויש שהטיעו וכתבו שכל שלא סיים הפסוק ה"ז כאילו עומד עדיין במקום שהוא צריך לחזור. ולדעתנו בלאו האי טעמא, הכי הוא. ובמש"כ"ז מזה שלמכה דעות אסור לענות קדושה וחייב לחזור לתקן תפלתו. ואף להחולקים - יש לחלק טובא.

ד. בכ"מ נסתפקו אם לענות מאחר שע"ז מופסקת תפלתו ויצטרך לחזור לראש. אבל בפשטות אין טעם שיצטרך לחזור לראש, דלא שנא מאמירת תחוננים שאין תפלתו מופסקת ע"י"ז. וכן נקטו כמה אחרונים - ראה א"א מבוטשטש סתכ"ב ס"א (ונשטט בשו"ע מהדור"ח) שאף שנסתפק בדבר, לזה דעתנו נוטה. וכן הביא בשו"ת מתת ידו ח"ב סט"ו בשם האור גדול ממינסק (אלא שחלק). וכ"ה בירייתא אמרת על האהל מועד ח"א ס"א. ושו"ת יגל יעקב א"ח סכ"ג. אג"מ ח"ג סנ"ו. הליכות שלמה תפלה פ"ח סל"ט. ועוד. [וכבר כתבו בשו"ת שו"מ קמא ח"ג סס"ט - קאי בע"א, במי שנוהג שאומר יהיו לרצון רק פ"א, ואמרו בכדי שיוכל לענות קדושה, וסברתו שגוף אמירת יהיו לרצון הוא כהיסדה"ד. וראה כה"ח ס"י קב סק"ג].

והסברא שהוא כאילו עומד במקום שהוא צריך לחזור, שכיון שדינו לחזור ה"ז עדיין כעומד לפני המלך (כ"מ שנקט בשו"ת מתת ידו שם. וראה עמק ברכה פומרניצק תפלה ס"א) - לא מצינו לזה מקור. ולדבריהם יצטרך להפסיק באמצע אלקי נצור ואסור לו לסיים פסוק וכו', ולא מצינו כן בשום מקום. (אבל ראה אפיקי מגינים סק"ז בביאורים סק"ג). ואם נאמר שבטעה הוי כמאן דלא צלי (למאן דס"ל הכי), ונימא דמה"ט הו"ל כעומד במקום שהוא צריך לחזור (ראה שו"ת אר"צ ח"א סכ"ד ד"ה עור יש) - פשוט דלאו לכל מילי איתמר, ובודאי שם תפלה עלה. ואדרבה, י"א שכיון שטעה הו"ל כאילו תפלתו מופסקת כבר מחמת שצריך לחזור לתקן תפלתו, ומותר גם לענות קדושה. (ובכ"מ הנדודו בזה. וראה קובץ כינוס תורה חו' כ ע' קט ואילך בדעת אדה"ז בהנ"ל).

ומה שיי"א דאמרת על קדושה הו"ל כהסיח דעתו (וראה תהל"ד סי'

א. כך נקטו ר"ה"פ. וכ"ה הכרעה למעשה במג"א סי' תכב סק"ד. ועוד. וכן המנהג פשוט. ודלא כמי שכתב שלדעת אדה"ז בסי' רסח ס"ט שגם בספק אם אמר יעלה ויבוא יש להסתפק אם צריך לחזור (ויתפלל בתורת נדבה ובשו"ט אינו חוזר).. ואינו דומה, דהנה, בשו"ע אדה"ז שם הביא מש"כ בכלבו סי' יא שאם הוא מסופק אם הזכיר של שבת יש להסתפק אם צריך לחזור ולהתפלל. אבל אדה"ז מחלק שם גופא בין אם התפלל י"ח ברכות ומסופק אם הזכיר שבת שאין ספק שצריך לחזור ולהתפלל שכן הסתם לא הזכיר כיון שאין כן הרגלו של אדם, למי שמסופק אם התפלל י"ח ברכות של חול או ז' ברכות של שבת שיש להסתפק אם צריך לחזור ולהתפלל. ולכן אין להביא ראי' משם לנדוד"ד במסופק אם אמר יעור', שהרי ההרגל הוא שאין אומרים יעור' בתפלת י"ח וחזקה מה שהוא למוד מזכיר. ואף שיש לפקפק בסברא זו, כמ"ש המג"א בתחילת דבריו שם בשם הד"מ דלא אמרינן חזקה שאמר כמו שהוא רגיל אלא בדבר שנתרגל בו הרבה משא"כ ביעור' דלעולם לא מצינו ל' יום שאינו מזכיר יעור' לא מקורי הרגל, מ"מ למעשה המסקנא במג"א שם ושאינו מוסקים שחוזר, לפי שעניניו ראוות שההרגל להתפלל בלא יעור'. וכן האריך בשו"ת צ"צ א"ח סי' ג סק"ז, ולא רק מטעם שחזקה מה שהוא למוד מזכיר, אלא גם שמצד הספק גופא חוזר ומתפלל. עיי"ש בארוכה.

וראי' לזה, שהרי במג"א סתכ"ב שם העלה שחוזר, כנ"ל, ועכ"ז איהו גופי' הביא בסי' רסח סק"ה הביא הספק שבכלבו. ועיי"ש שציון גם למש"כ בסתכ"ב. ואף שיש מקום לפרש בדברי המג"א במה שמציון דברים בסתכ"ב שכוונתו לומר שלמעשה גם בשבת חוזר, אבל בדעת אדה"ז ודאי אפ"כ, כן, שהרי העלה הדבר בספק בסרס"ח. ועכ"צ"ל בדעת אדה"ז שיש לחלק בין ר"ח שפסק המג"א לדינא שחוזר לדין שבת שנשאר בספק, וגם בכלבו גופא מוכרח שיש חילוק בין שו"ט לר"ח, שכתב שם בנוגע לשו"ט שאין מקום לספק לפי שהוא ברכה בפנ"ע. וראה בב"ח סתכ"ב מה שפירש בדבריו. (ואכ"מ)

וצל"ע במש"כ בנתיב החיים סל"ג סק"טו לדה"ח שם ספ"ב, שיתפלל בתורת נדבה, ולא הביא מקור לדבריו, אף שסתימת ר"ה"פ שחוזר ומתפלל בתורת חובה. [וגם לדעת נתיב החיים פשוט שצריך להתנות שאם לא הזכרתי יעור' תהא לחובתי ואם הזכרתי תהא לנדבה]. ונפק"מ מזה, בשו"ט שאין מתפללים נדבה, שבו"א צריך לחזור.

ולמעשה, כ"ה גם בלוח כולל חב"ד בדיני חוה"מ סוכות. קצות השלחן סמ"ז ס"ה [לענין ברכת המזון ביו"ט שחוזר]. וכ"ה בפשיטות בסידור תהילת ה' במקומו, והוא מהדה"ח. ולא הובא שם כלל מש"כ בנתיב החיים להעיר על הדה"ח.

ג. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' בתשכ"ד.

ג. כ"מ במג"א סתכ"ב סק"ג. ועוד יותר בפמ"ב בא"א שם ובמשנ"ב שם סק"ז ובשעה"צ סק"ח. וה"ט שגמר התפלה הוא אחרי סיום הפסוק, וכל שלא סיים מכלל תחוננים הוא. וכן נקטו כמה אחרונים זמננו. ואף למש"כ בירושלמי ברכות פ"ה ה"ג, שהסיח דעת כמי שעקר את רגליו, והובא ברשב"א ברכות ט, כט, ובמג"א שם. וכ"כ בשו"ע אדה"ז סק"ז ס"ה "שבאמירת פסוק זה עשה היסח הדעת מלומר עוד תחוננים ונשלמה תפלתו" - אין לומר שהיה"ד הוא בהתחלת הפסוק, וממילא בתחילתו דינו כבר כעקר רגליו, אלא מוסיף שם דלא סגי בגוף סיום התפלה אלא צ"ל גם היסה"ד, אבל

קב סוסק"ד) - לא מצינו כן בשום מקום, וכן לא אישתימיט בשום מקום לומר שאחרי עניית קדושה מותר לענות אמן על כל הברכות. ואדרבה, קייל"ן דבהיסה"ד לא סגי וצ"ל גם אמירת פסוק יהו לרצון. וראה באר יעקב קרויזר סק"ב סק"ג. לקט הקמח החדש שם סק"ט.

ומפורש מצינו בשו"ת הרשב"א ח"ז סת"ה בביאור ד"ז שברגיל לומר תחנונים עונה קדושה ועכ"ז דינו כאילו לא גמר תפלתו לגבי דין מי שטעה בתפלתו, "התם הוא שהקלו דכיון שרגיל לומר תחנונים הרי הוא כמתפלל עדיין ואין צריך לתזור לראש אבל שניתן לתחנונים אלו דין חומר עיקר תפלה שלא להפסיק לקדיש ולמודים לא" - הרי לנו דלאו ממלי סתראי ניהו (אף שברשב"א אינו מוכרח דקאי בחד גוונא, במי שטעה וגם ענה קדושה. וראה שו"ת שבה"ח סי"ז). ועוד ראינו, שאפי' בטעה ודינו לחזור לא אמרינן שהוא עדיין כעומד לפני המלך, ושאסור להפסיק. ומה"ט נראה שיותר אפי' לענות קדושה לכתחילה אחרי שזכר שטעה. ושור"מ שהאר"ק בזה קבוצ' ששערי ציון (כולל אמרי יושר) חו' ו (ירושלים, תשפ"ד) ע' קע ואילך שהאר"ק בעי"ז. (אלא שנוטה להחמיר בטעות המקלקת, כגון ששאל מטר בימות החמה שאין לו להפסיק לענות קדושה. והנלפע"ד כתבנו. וראה שם מה שהשיג עליו שם ע' קפט. ואין דבריו מוכרחים).

ה. שאין התחלת הברכה בנוסח רצה מעכבת. וגם אם התחיל מ"ותחזינה", שם ברכה עלה. וכ"מ בשו"ע אדה"ז סי' קיד סוס"ח. וכש"כ בנדו"ז שהתחיל מיעו"י, שגם אם נאמר שהזכרת הקרבנות מעכבת בברכת רצה (ראה הליכות שלמה ר"ח פ"א ס"ב). תפלה פט"ו ס"ה. וראה שו"ת אדרי שב"מ שו"ת מורי"א ג' תמוז ג' שירצה ס"ג ע' תלו - ע"פ תשו"ג ס"ג) - הרי ביעו"י מזכיר גם שירצה וישמע זכרון ירושלים. וראה פירש"י שבת כד, א ד"ה ואומר. אבודרהם סדר תפלות הפסח. ובכלל, עיקר תוכן הברכה קבלת התפלות שג"ז נכלל ביעו"י.

ויש שנהגו שהתחילו מואשי ישראל - ראה טור או"ח ככ. וראה הנסמן בסידור רע"ג מהדורת ש"ן נספח תפלת חול ע' 674. ובמשנ"ב שם סק"א שגם בדילג רצה אי"ז שינוי מטבע. וכ"כ בתורת חיים סופר שם סק"א, הביאו בבה"ח ס"ג. וכ"ה בני ציון סק"א. וגם לפמ"ג במ"ז שם סק"א - הרי בנדו"ז כבר אמר רצה בפעם הראשונה. ומסתבר בכוונת הפמ"ג שהוא ע"ד הקורא שלא כפי המסורה (ראה שו"ע או"ח סי' קמג ס"ח) ולא שמעכב מצ"ע, וכדמוכח ממש"כ כן דוקא בעשה במזיד. אלא שהתחילת דבריו משמע שגם בשוגג צריך לחזור לראש הברכה עכ"פ. אבל ראה ת"ח ועוד שם. וראה ספר הבינונו (נתי) אות ז (עו כי ואילך). וכ"כ בעובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג ע' ב ששם הגר"ח שיעו"י במקום רצה. וראה עמק ברכה תפלה ס"ד. שו"ת שאלת רב ח"א ע' שדמ. במית לוי ח"ו ע' כה. קובץ בית אהרן וישראל גל' קעג סיון תשל"ד. קול התורה תשרי תשע"ג ע' קפו. משרביי ח"ה תפלה סוסי ג. גנת אגוז לאטמאן ע' צד. מגדל צופים ח"ח ס"ח. וחזי לאצטרופי הדעות דמהני הזכרת יעו"י בהודאה. ולצל"ח ברכות כט, ב, גם בשכח בעבודה וזכר קודם חתימה חוזר לותחזינה.

וראה מרדכי ואגודה ברכות ספ"ד בשם ראב"ה שבלא התחיל ברכה שלאחרי"ל לומר יעו"י ותחזינה ויסיים וא"צ לחזור לרצה. ומשמע שבלא"ה מוכרח לחזור לרצה. ויל"ד דהתם מיירי לכתחילה. אבל אין ראי' שמעכב. (ובכלל, ראה בראב"ה השלם ספ"ה בהערות המחירי שהוכיח שנשמע מפני הדילוג כמה שורות דבדרי ראב"ה). ומה שמצינו בכ"מ דלא מהני הזכרת טל ומטר אחרי שהתחיל רצה, התם שאני שכיון שהתחיל ברכה שלאחרי אף שאינו מעכב נעקר כבר משומע תפלה. וראה שו"ת אבני זכרון

ח"ב ס"ד בנידון דידי'.

נ. ראה מקור חיים לחו"י סי' קה סק"ד ד"ה כדי הילוך שנסתפק בדבר.

ז. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יתשלו.

ח. ראה שו"ת באתרא דרב סי' כה'תקסח וש"י.

*ת. ע"פ שו"ע סי' רסח ס"ט. משא"כ אם מסופק אם אמר יעלה ויבוא שחזור - ראה לעיל הערה א.

ט. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' כ"לח (לענין יעו"י). לא'רנו (לענין ש"צ שטעה במעריב).

י. ראה קצוה"ש סכ"ח סק"ב, ובהערות שבסוה"ס.

יא. ה"ז בגדר מזכיר מאורע שלא בזמנו שנחלקו הפוסקים. ולמעשה, גומר תפלתו ומתפלל תפלת נדבה. אבל בתפלת מוסף שאין מתפללים נדבה בהכרח שיגומר תפלתו. אמנם, בזכר קודם חתימת הברכה ודאי יחזור לראש הברכה לאפוקי נפשי מפלוגתא ושתאה תפלתו כהוגן אליבא דכו"ע. וגם באמר כבר שם השם - כיון שי"א שמחזירין אותו, חותם למדני חוקיק.

יב. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' כג'שיב.

יג. כבשח באמצע ברכת המזון שחזור למקום שפסק. ועד"ז כתב בקצוה"ש סמ"ז סק"ה מטעם אחר, עיי"ש.

יד. וראה חשוקי חמד בכורות ג, א בארוכה.

טו. מג"א ס"ח, סק"ז. משנ"ב שם סק"ח. כפה"ח שם סק"ז. וראה בארוכה בבירור הלכה בענין השוכח ועל הניסים ס"ט.

טז. ע"פ קו"א לשו"ע אדה"ז סרס"ג סק"ג וסק"ד. [וראה גם בקונטרס באתרא דרב חו' ג' הע' 45 ואילך. והארנו בזה בכינוס תורה חוהמ"פ תשל"ט. ועצק"מ מש"כ מפי השמועה בס' הרב אשכנזי].

יז. שהקידוש הפסק, כיון שאינו מענין הברכה שצריך לברך, ואינו בגדר קידוש כלל. ובקידוש על כוס מים והי' בדעתו לשתות יין - ראה מג"א סרע"א סק"ב ובשו"ע אדה"ז שם סכ"ח (ודלא כרעק"א שם בהגהות שם עה"ח. וראה הגהות רעק"א למג"א סרצ"ט סק"ו) - אין הקידוש הפסק, לפי ששם קידוש עלה, אלא שלא יצא יד"ח כיון שלא ה' על יין. ושור"מ כסברא זו באפיקי מגינים סכ"ה בביאורים סק"ו שהחטורין הוא מצד אחר. אבל הכא פטומי מילי בעלמא ניהו ואינו בגדר קידוש. וראה כע"ז בשו"ע אדה"ז סרצ"ט ס"ט. והרי כמה אחרונים יצאו לפקפק בדברי המג"א מדין הפסק (נוסף לרעק"א - בחמד משה סר"ט סק"ד, ושם שכת דעת תרוה"ד, במנוה"ט סרע"א בקני המנורה סק"ט, ועוד). ואף דאנן בתר דברי המג"א ואדה"ז גרירין, אפושוי פלוגתא לא מפשינן, גם כה"ג שאינו מענין הקידוש כלל. ויל"ד כלל לגביל לתורי וזכר שכבר נתנו לה לאכול (ראה עד"ז בשו"ת מנח"ש ח"א ס"כ. וקדמו בשו"ת משפטי צדק להר"ש גרמיוזאן סצ"ד) - ראה אצלנו במקורות ועיונים להל' ימית אות תרז.

ולא גרע משהיינו בליל ב' דר"ה, שי"א דהוה הפסק - שו"ת רשב"ש סת"ב. ולדין שאין חוששים לזה, ה"ט שמחמת הספק מברך, כאשר הארנו בכ"ז וכיו"ב במקורות ועיונים שם, משא"כ בברכה שאינה מן הענין כלל. ועד"ה הסברא בברכת בשמים במוצאי יו"כ שחל בשבת (ס' הבתים ה' שבת פכ"ח הי"ד. ט"ז סתרכ"ד סק"ב. גוו"ר כלל א ס"ח, הובא בהגהות רעק"א לט"ז שם. ולדין ה"ט דמברכין דס"ל שכן עיקר, ונוסף להטעם דעדיף לצאת כל הדעות מלחוש להפסק כיון שיוצא הבדלה ממנ"פ, כבט"ז שם. וראה א"ר שם סק"ב דאכתי ברכה לבטלה היא וגם שותה יין ללא ברכה. ואולי כוונת הט"ז במש"כ "דעדיף טפי לצאת ידי כל הדעות

וראה בשו"ת שבה"ל ח"ח סק"ח שמסתפק בטעה ואמר בין קדש לחול, שמא ההבדל בין קדש לחול היא גם מענין הברכה, שהרי נמנית במנין ההבדלות. וראה עד"ז ש"כ פס"ב סכ"א. ויש להוסיף, שיסוד ההבדלה מצ"ע בין קדש לחול, אלא שטבעו חכמים לומר בדוקא בין קדש לקדש (ומה"ט יוצא יד"ח שבכח להבדיל במצ"ש בהבדלת בין קדש לחול שבמוצאי יו"ט – ראה מש"כ בקיצור דיני שחכה וטעות ש"ל לקראת סוכות השתא). ומ"מ כיון שלדינא לא יצא, לא חל עליו גדר הבדלה. ואף הם לא כתבו כן רק כמתפתקים. והבוחר יבחר.

יח. דומיא לברהמ"ז, שגם בשח באמצע אינו חוזר ומברך. וראה מש"כ לקמן גבי ברכת ההפטורה. ועד"ז הוא בתפלה, ראה להלן הע' לד-לה.

יט. כדעת אדה"ת שהזכרת שח חג פלוני מעכבת. ונת' באורך בקובץ באתרא דרב חו' ו ס"ד ובהערות לשם. ואם הזכיר זמן מתן תורתנו ולא שם החג לא מהני. דפשוט שאי"ז ענינו של יום. ואפילו בשבועות לא יצא דינו ענינו של יום כדעת אדה"ת סתצ"ד שם, דלא כשלמי חגיגה ה"ל יו"ט דיני תפלת המועדות ס"ג סק"ב. וכש"כ זמן שמחתינו שאינו ענינו של יום.

כ. א"צ להזכיר ראה אדה"ת סתפ"ז ס"ב שאצ"ל אתה חברתנו. ומס' סופרים לא נזכר כלל וכן בנוסחאות קדומות אמרו "זמן שמחתינו" בכל המועדים.

כא. כ"כ בשיח מרדכי וייסאמן ס"ב ספ"ז. ובש"כ פמ"ז הע' רז נסתפק.

כב. אף שלכתחילה ודאי אין לברך שהחיינו עוה"ט – בדיעבד אפשר לסמוך שאין כאן הפסק, ובהקדם שידוע השקול"ט בנייתו אמן על שהחיינו בקידוש משום הפסק כשיבירכה כבר לפני"ז (וראה אצלנו בלוח יומי במקומו). וכבר כתבו ליישב בכמה אנפי, והם שעדיין שייך גדר שהחיינו על מצות הלילה אם הדליקה מבעו"י, וכדומה. (וכ"פ באלפסי זוטא ר"ה ס"פג במקדש ליל פסח לאחרים שאומר אח"כ זמן כשמקדש לעצמו בברכת שהחיינו שייכא נמי לאכילת מצה. וראה שו"ת שבה"ל ח"ג סס"ט. מנח"ש ח"ב סני"ח סוסק"ב – לגבי ליל פסח. משנת חנוך גרוסברג סכ"ג. שלמי תודה יו"ט ס"ז סק"ד. אמנם, סברא זו לא מהני לרה"ה, שמע"צ ושבועות. ובאור"י, בתשו' בעל אמירה לבית יעקב הובאה אצל נדכו בשו"ת זכר שמחה סל"ד – לעניינו. וזן מזה בשו"ת צ"א ח"י ס"ט. ולדבריו ברכת שהחיינו בהדלקת נרות היא רק על מצות ההדלקה ולא גוף הי"ט. וראה כע"ז לבעל מעיל שמואל בקובץ המועדים יו"ט וחווה"מ ע' שע ואלך. והוא פלאי. וראה שם ע' שעד. ע' שעו). ולהעיר גם מהסברא שברכת שהחיינו בהדלקת נרות היא על קדושה כללית שבימים טובים, ובקידוש הברכה על הקדושה הפרטית שכלל שח (ראה שערי תפלה ומונה אשכנזי ח"ב סס"ב סק"ה – ע' 310 ואילך – לפי דרכו. ולדבריו ל"ד למש"כ הפוסקים להזהיר להמברכות שהחיינו בהדלקת נרות ביו"כ שלא לברך שוב בביהכ"ס – ראה מט"א סתרי"ט ס"ב. חי"א כלל קמד ס"ד. משנ"ב בשעה"צ סק"ז. ובס' המנהגים חב"ד ע' 63 שמצוה לפרסם – עיי"ש מש"כ לחלק. אלקם. אמן, מציינו כה"ג באחרונים גם לגבי קידוש דיו"ט. והובא אצלנו בלוח במומו).

וכש"כ למש"כ בשו"ע אדה"ת סתרמ"א ס"ג שברכת שהחיינו קאי על מצוות קידוש היום שהיא מצוה הבאה מזמן לזמן.

ואף שאין לנו לעשות מעשה לחדש ברכת שהחיינו מה"ט (וראה לקו"ש חל"ז ע' 15 הע' 12 של אדה"ז צ"ע) – מ"מ משום ספק ברכות קשה להורות לקדש שוב ככה"ג. וראה סימוכין לדברי אדה"ז אצלנו בקובץ מבית חיינו חו' ט הע' 3.

מלחוש להפסק", שכיון שלכמה דעות מברך על הבשמים ממילא אין זה משום הפסק). וראה שו"ת מהרש"ם ח"א סר"ט בנוגע ברכת על אכילת מצה בין המוציא לאכילה בסעודת היום. וגם למ"ד שברכה אינה בגדר הפסק (וכמשמעות הרא"ש חולין פ"ו ס"ד בכיסי הדם וברכתו בין שחיטה לשחיטה. ועד"ז הוא באר"ח דיני כיסוי הדם ס"א. ויתר על כן ברי"מ מלוניל חולין פנ, ב דשאני דיבור של מצוה משיחת חולין) – הנה נוסף לזה דלא קייל"ן הכי, וגם קדיש וקדושה מיקרי הפסק (וראה שו"ת פלא יועץ סט"ז), וגם ברכות הן בגדר הפסק, ושאיני כיסוי הדם שמצרכי שחיטה היא (כבר"ן חולין כח, ב (בדפי הר"ף). ועד"ז בעיטור ש"ב הל' שחיטה (מו, ד) דענינא דשחיטה היא) – עוד זאת דאפ"ל את"ל דכללא כייולו ל' בנוגע לברכות בכלל, היינו רק כשהיא ברכה ראוי' ולא כשלא יצא יד"ח ברכה.

ופשוט שאין מקום לומר שכיון שלחד מ"ד א"צ לשתות הכוס בכוס ש"ב (רק שלא תהא נראית ברכת בפה"ג לבטלה) שוב אי"ז הפסק – חדא שג"ז בפלגותא תליא. ועוד שבקידוש (בשונה משאר כוס ש"ב) ודאי חייב לשתות. ובלא"ה, כיון שבפועל שותה הרי זקוק הוא לברכת בפה"ג לפני'. ואין לומר דדמיה למי שטעה באמצע ברכת הקידוש שאינו הפסק, דהתם עלתה לו ברכה זו לקידוש, שאין שיחה בדברים אחרים פוסלת ברכת הקידוש, ולכן ל"ש דין מאורע שלא בזמנו בקידוש, וממילא אחי' ל' גם לגבי ברכת היין. אבל כשכל עיקר ברכתו היא לבטלה כבנדו"ד, ה"ז הפסק גמור ואינו מענין ברכת בפה"ג, וכברכה שלא בזמנה. וכאשר הארכנו במקורות ועיונים שם. ואם נפטר לומר בסברא מחודשת שבבירך על המים אינו הפסק לפי שבפה"ג וקידוש כחדא מילתא נינהו, וכחדא ברכתא – דבר שזקוק ליסוד ובית אב בראשונים וקשה לחדש כן ללא מקור, ובפרט שר"ז לא יועיל לגבי ברכת הנר על נר שלא שבת ובשמים של ע"ז, ראה מקורות ועיונים שם – ל"ש לומר כן כשאין הקידוש עולה לו, ורק בקידוש שאין פסולו בגופו אלא דבר אחר כגם לו שלא יעלה לו לחובה כיון שלא ה"ל על היין וכו', אבל כשעיקר הקידוש הוא שלא כמטבע שטבעו ה"ז ככל ברכה שלא בזמנה. דומה למי שבירך שהחיינו באחש"פ וכן מי שבירכה שהחיינו בהדלקת נרות ובירכה עוד הפעם בקידוש – ראה מש"כ להלן הערה – ראה מש"כ להלן הערה כג. וכן ראיתי שהעלה בקובץ אור ישראל חו' מא ע' סז (מטעם אחר). וי"ל גם בסגנון אחר, דשאני התם בקידוש על מים, שאותה ברכה בעצמה אינה יכולה להיות הפסק, וכל שתיקנו שיקדש אין הקידוש מהווה הפסק לגבי קידוש השני (וראה עד"ז בשש"כ פמ"ז הע' ריח בבירך ברכת היין ב"פ זאח"ז אם השני הפסק, אלא שיש לחלק דהתם אם נחשו שהוא הפסק שיתרך לברך אותה ברכה פעם שלישית. ועוד, דהתם דנים על ברכת השני' שתיא הפסק בין ברכה ראשונה לשת"י, אבל בקידוש על המים, השקול"ט על קידוש הראשון שתיא הפסק בין בפה"ג לשת"י. וראה אצלנו במקורות ועיונים שם בגוף השאלה), משא"כ בנדו"ד שביירך ברכה אחרת לחלוטין. ואף שאין סברא זו עיקר, המסקנא שוה. ול"ד למי שטעה בספה"ע שנתעסק בדבר שביירך עליו אלא שלא עלה כהוגן (ראה שו"ע אדה"ז סתפ"ט סכ"ב), דהתם מייירך בברכות המצוות שנתעסק במצוה זו גופא. אבל כאן הטעם שאינו הפסק הוא לפי שקידוש הוא מענין בפה"ג, לפי שללא קידוש אסור בשתי', או שכך התקנה (וע"ד ברכות אחרות שמסורים על הכוס כברכת הנר ובשמים ושהחיינו. והביאו ראי' מיקנה"ז לענין כיסוי הדם בראשונים שם), ובנדו"ז אינו בגדר קידוש.

וכ"ה בנוגע לטעות בנוסח הבדלה. ובפרט כשאומר "בין קדש לקדש" במקום "בין קדש לחול", "הואו שקר" (כל המג"א סרצ"ט סק"ט).

- ראה שו"ע אדה"ז סע"ה סכ"ט). וגם למ"ד שמצ"כ בדברנו, ובפרט במצות שמדברי קבלה, וכן למ"ד שעונג שבת עיקרו מה"ת (וכן שמחת יו"ט באכילת פת - ראה שו"ע אדה"ז סי' קפח שם), הרי יש בה הנאת הגוף, ובמצות התלויות באכילה יצא גם ללא כוונה. (וראה בית הלוי פ' תרומה ד"ה איתא במדרש. ושם כתב לחלק בין עונג שבת שכל שכוונתו לתענוג יצא, לשמחת יו"ט שלא יצא. אמנם לא נחית לדון מצ"כ, ומיירי רק מצד גוף הענין שאין כוונתו לשם מצוה. כן צ"ב במש"כ שביו"ט לא כתיב עונג. ואולי כוונתו רק בלישנא דקרא. אבל ראה שו"ת כת"ס או"ח סל"ט ד"ה וע"פ דברינו, שכתב שבאוכל בשבת לשם אכילה גסה לא יצא כלא. (וראה גם שם סוסי' קז. אבל התם מיירי לענין מצות אנשים מלומדה ולא מצד חובת המצוה. וראה גם שם סע"ח. וכ"כ בשו"ת פרי השדה ח"ב סי' ס סק"ה ד"ה והנה. ולהעיר מערוה"ש סרצ"א סי' 10). ויש שתירצו, שה"ז כהיפך כוונה, ומעשיו מוכיחים שאינו רוצה לצאת, שאינו לוקח לח"מ וכו' (אף שיש המהדרים גם בזה, כנ"ל). ועצ"ב להסוברים שבמצוות שעיקרן התוצאה, גם בכונה הפכית, יצא יד"ח - ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 203.

[ולהעיר מדוגמתו דקילי"ן שיצא יד"ח קידוש בתפלה אף שלא נתכוון לכך, ואדרבה דעתו ורצונו לקדש אח"כ על הכוס. ודלא כמאן דס"ל שאינו יוצא בתפלה לפי שמצ"כ, ובפרט שכל אדם דעתו לקיים המצוה כתקנת חז"ל על הכוס - ראה תוס"ש סרע"א סק"ג, הב"ד במונה"ט שם בקנה"מ סק"א, ובהגהות רעק"א או"ח סרע"ג לט"ו סק"ב. שו"ת חת"ס או"ח סט"ו שם סי"א. סכ"א. הגהותיו לשו"ע סק"ב סרע"א למג"א סק"ט. שו"ת מחמישה סי"ז. משנ"ב סרע"א סק"ג. ועוד. וצ"ל, דבכוונה לתפלה סגי, שסו"ס מתכוונים להזכיר שבת - ראה מחה"ש סרע"א סק"ב. ישועי"י שם סק"ב. שו"ת ר"י מסלוצק סי"ז. מהר"ם שיק מצוה לא. ועוד. ועוד איכא בגוהו שי"א עיקר המצוה לקדש בשניהם בתפלה ועל הכוס - ראה בה"ג ריש הל' קידוש. פנ"ז צ"ח ראה"ג יוסף ברכות לג, א. קצוה"ש סע"ט בבדה"ש סק"א]. ומצינו כה"ג במג"א סרצ"ג סק"ט שבאכל סעודה אחת בפורים אינו חוזר בשכח להזכיר ועה"ג, לפי שכבר יצא יד"ח סעודת פורים. וכ"ה בט"ז סרצ"ג סק"ב. ובאמת, בסעודת פורים ממירי טפי, שלפמ"ג סרצ"ה במ"ז סק"א בעי כוונה זכר לנס. וגם בזה, ה"ז ע"ד היפוך כוונה, שעיקר הסעודה כדעבי הוא אח"כ אחרי מנחה. ונראה, דשאני פורים שאין כוונה שלא לצאת לפי שרוצה לצאת גם בראשונה, שמצוה להרבות בסעודת פורים. אבל בסעודת שבת רצונו רק לקיים קידוש במקום סעודה, שבוה גם רביעיית יין מועיל, ולא לשם מצות סעודת שבת.

עוד ראיתי למיסבר סברא, שלא יצא גדר סעודה ללא בשר, וממילא רק סעודת פת נחשבת כסעודת שבת (ראה פשט ועיון ברכות מט, ב). או כלך לדרך זה, שהכל כסעודה אחת דמאי (שו"ת תשעה"ל לה"ל ח"א סע"ט). ודבריהם מחודשים, ואין להם בית אב ומשעתה חזקה בפרוסקים. [ופשוט לדידי ולדכוותי שגמר הסעודה לענין זה תלוי בברכה אחרונה או בשיעור עיכול שכסבר אינו יכול לברך, דאלת"ה, נימא שיצא ס"ג גם באמצע סעודה שני כשאוכל מיני תרגימא בסוף הסעודה].

ונ"ל בפשיטות בטעמא דמילתא שבאינו מתכוון לשם סעודה אינו חוזר, כיון דאי בעי לא אכיל כיסנין עתה, שהרי בדעתו לאכול פת אח"כ והדרי דינא כסעודת השבת. משא"כ באין דעתו לאכול פת עוד, שמוכרח לאכול עתה. ואף שזה גופא תלוי ברצונו, אם יאכל פת אח"כ או לא, דנים רק על ההווה אם מוכרח באכילתו עתה או לא, דאלת"ה הרי גם כל עיקר המצוה תלוי בדעת האדם, שכשאינו עונג עבורו פטור, וכן מותר להתענות תענית חלום בשבת (וראה שו"ע אדה"ז סצ"ה בקו"א סק"ה). ועכצ"ל, שכיון

וחזי לאצטרופי הדעות שהפסק בטעות ומענין המצוה אינו הפסק. וראה הסברות שהבאנו במי שהוסיף ההוספות של שבת בקידוש (בהע' יז), ובין השאר שם שבמקום שיש ספק שצריך לברך ליכא משום הפסק, וע"ד שהחיינו על הפרי בליל ב' דר"ה, קחנו משם. ומצינו במאירי ברכות יב, א ד"ה והריני, בנקט כסא דשיכרא ופתח בשיכרא וחתם בחמרא, דליכא הפסק שהוא מעין הברכה וע"ד טול בריך הביאו לפתן וגביל לתורי. ומצינו כע"ז באחרונים (ראה שו"ת התעוררות תשובה מהדו"ח או"ח ח"ג סצ"ה. קובץ המועדים שם ע' שעב. חדושים ובאירוסים מנחות הל' תפלין ס"ג סק"ה) לגבי שהחיינו בליל ב' דר"ה, שגם לראשונים שאינו חוזר ומברך שהחיינו בליל ב' דכומא אריכתא דמי, היינו שנפטר וברכת שהחיינו בליל א', אבל ברכת שהחיינו מצ"ע שייכת שוב בליל ב', ולהכי כשלוקח פרי חדש עולה לו גם בשביל היותו. ולהעיר גם מהסברא שברכת שהחיינו ביו"ט היא פעולה נמשכת שכל רגע ורגע חייב בברכה אלא שהברכה בליל ראשון פוטרת כל החג כולו - לקו"ש שם ע' 16. ואף שאין כאן פרי חדש ובדאי אין חיוב לברך עוד פעם, אבל עכ"פ דינו בסברא זו לומר שאין להצריך לחזור ולקדש, שאין כאן הפסק, ממחמת ששייך לקידוש (וע"ד סברת הט"ז או"ח סי' קח סק"ב בהבדיל בשתייהן יצא לפי שבאמת זמן הבדלה הוא אלא שהוא שלא לצורך כיון שכבר הבדיל - אף הדתם קאי בתפלה ודקא, משא"כ בהפסק בין ברכה לאכילה. ודלא שו"ת משנה"ח ח"ח סרכ"ב ד"ה וקצת) שהרי י"א שמעיקר הדין חייבת שוב בשתחיינו. ולהעיר גם משיחת ליל שמח"ת תשמ"ט שגם אותם שעשו קידוש ובירכו כבר שהחיינו בעצמם עולה להם ברכת שהחיינו שישמעו בקידוש. כן מצינו בהנהגת מהרש"ל שבירך שהחיינו בליל ב' דחנוכה על מנורה חדשה ולא חש להפסק בין ברכה להדלקה. והארכנו בכי"ב בלוח שכחה וטעות לחנוכה, בדיון טעה ובירך שהחיינו בליל ב' דחנוכה.

ג. סידור. ראה שעה"כ פל"ד סי"א. ולדעת רוב האחרונים - כ"ה גם בנוגע לנשים. ובפרט רמ"א אדה"ז סי' קפח ס"י שחויבו אכילת פת משום שמח"ת ומש"כ אדה"ז עם לקו"ט ד"ה מצוה. ולענין חיוב שמחה אצל נשים - לרה"פ חייבת בעצמה. וראה מש"כ אצלו בלוח יומי בהערה, לענין גדר שמחת יו"ט בנשים. ואכ"מ.

כד. כבשח באמצע ברכת המזון שחוזר למקום שפסק. ועד"ז כתב בקצוה"ש סמ"ז סק"ה מטעם אחר, עיי"ש.

כה. נתקשו רבים בכגון דא, דכיון שלכמה ראשונים יוצא יד"ח סעודת שבת ויו"ט מימיני תרגימא (וכ"כ מהר"ל בהגה על שו"ע אדה"ז סי' קפח ס"י, בנוגע למיני לחמים שאין קובעים עליהם סעודה אדה"ז חזר בו בסוף ימיו ולא הצריך לאכול כשיעור סעודה), וא"כ יצטרך לחזור ולברך גם במעין ג'. ולאידך, עפ"י מקום לומר שלא יחזור בשכח יע"י בסעודה שלאחר", לפי שכבר יצא סעודת יו"ט לפני", וממילא לא עדיפא מס"ג בשבת שאינו חוזר ושקו"ט בזה גם בכל שבת, בנוגע לקידושה רבה הנהוג אחרי מוסף שאוכלים מזונות לפני סעודת פת. [ומה שבפוסקים נזכר רק בס"ג שלא לחזור, דמירי במי שכל אכילתו היא פת. ועוד, שבס"ג שאני, ד"א דאי בעי לא אכיל אפילו מלחם שאין קובעים עליהן סעודה, וגם לא מעשה קדירה כ"א פירות וכיו"ב].

אבל בקצוה"ש סמ"ז בבדה"ש סק"ח כתב דהיינו רק בנתכוון לצאת ביד"ח סעודה. וראה גם תורת חיים סופר סק"פ סק"ד. ברכת הבית שי"ז, כט. שלחן שלמה (להגרש"א) סרפ"ט ס"א סק"ד.

איברא, ולכאז' צ"ע בדבר, דהא אנו קייל"ן שמצות אצ"כ בדברנו (וממילא גם בלא ידע שהיום שבת או יו"ט או שאוכל פת יצא

התפלה נצריך פנים חדשות בסעודה שלאחמ"כ אח"כ כדן ס"ג (שהרי בטעם שאין מברכים ז"ב בס"ג ללא פ"ח, כיון שאינה עיקר כ"כ - שו"ת מהרי" ווייל ס' קטו. ב"י אה"ע ס"ס"ב. אבל לפמ"ש בב"ח שם לפי שבס"ג אין דרך להרבות במנות, וכ"ה בט"ז שם סק"ה, ודאי אינה בגדר ס"ג). ומעולם לא שמענו שיזהרו בה. ועכצ"ל כנ"ל, כיון שדעתם בעת הקידוש לאכול סעודת פת אח"כ.

כו. מג"א סר"ח סק"ז. משנ"ב שם סקנ"ח. כה"ח שם סקס"ז. וראה בארוכה בבירור הלכה בענין השוכח ועל הניסים ס"ט.

כז. עיין סבה"נ א, יז.

כח. ראה שו"ת באתרא דרב ס' טו"פ.

כט. יש בזה ספק אם חזור ומברך על הגפן, ואפרש שיחתי: בלוח ברה"נ פ"א ה"ז, ש"א שתמרים ויין נפטרם בברכת על המחיל. אבל בסדר ברה"נ פ"א ה"ח השמיטו ורינו. ופשוט של"ש לפרש כאן שהשמיטו לפי שאינו מצוי (ככפרטים אחרים שהשמיט בסדר שם - ראה קצוה"ש ס' ס בבדה"ש סק"ט, והועתק בתורת מנחם לסדר ברה"נ פ"א ה"ז. ועוד כיו"ב). ולהעיר שגם במשנ"ב השמיט ד"ז. ולפלא שבקצוה"ש ס' ס סוס"ו העתיק ד"ז לדינא, ולא העיר כלל שהשמיט אדה"ז בסדר ברה"נ.

ומריש הו"א שבכלל מאתים מנה, והשמיטו רבינו לפי שמוכח הוא מדין ברהמ"ז, וכפי שמצינו בלבוש סר"ח ס"ז דפשיטא ל"י טפי שיצא בעל המחיל, והוסיף ולא עוד אלא אפי' אמר ברהמ"ז יצא. (אלא שהלבוש כ"כ לפי דרכו, שההל תלוי אם הוא שבת יתירה, יעו"ש). וכמ"פ מצינו כן בפוסקים שהשמיטו דין מסויים לאהבת הקיצור כיון שמוכח מדין אחר כיו"ב. אבל דוחק גדול לומר כן, שהרי במחלוקת שנוי הדבר, ובלוח גופא הביא כן רק בשם י"א, ואין יודע הדבר להבין דבר מתוך דבר כשלא נזכר להדיא.

ולכאורה י"ל, דה"ט לפי שלמסקנא הכריע לדינא כדעת הט"ז סר"ח סקט"ז שלא יצא רק בברכת המזון שזכר בהם "הזן", משא"כ בעל המחיל ששם "מזונות" לא נזכר שם. (ראה בדעתו בפמ"ג שם במ"ז. במאמר סקל"ה. הגהות רעק"א בהוצאת הדרת קודש ונדפס גם בשו"ת רעק"א מכת"י ס"י"ב. אבל איזה ס"ל שגם להט"ז אפרש דין שאני מתמרים. ולהעיר במאמר"א בברכות לה, א, שהארין להוכיח שגם בברהמ"ז יצא רק איין ולא אתמרים. אבל בפמ"ג מפורש דהט"ז קאי גם ביין. ומסברא אפי' לגם לאידך גיסא דין גרע טפי, דסעידי ולא זיין. וראה ח"י הצ"צ ברכות פ"ו אות ג ז, א). וראה קובץ בית ועד לחכמים (שע"י) בית הועד דביהמ"ד ערוך (לנר), חו' ו ע' 82 ואילך בדעת הרשב"א).

[מציינו כסברא זו לחלק בין נוסח ברהמ"ז לנוסח על המחיל, אבל לאידך גיסא, בריב"ב"א ברכות יב, א, שכתב שרק בתמרים יצא בשלש ברכות, אבל בשאר מינים לא יצא, ד"לא אמרינו מעין שלש לא עדיף משלש, דכיון דשאר פירות לא זייני מברך עלייהו"על הארץ ועל המזון" [כנראה כן נוסחו במעין שלש על הפירות (שהרי במיני דגן ל"ש לומר דלא זייני)] - ולא "מכין מזון לכל בריותיי" עכ"ל. ואף שצ"ב החילוק והסברא, מוכח דס"ל לחלק מחמת נוסח הברכות. ולהעיר גם מחילוק בצ"מ בין "מזון" ל"זן" (ראה ברכות לה, ב. ולכמה דעות אינו יוצא אפי' על תמרים ויין בברכת במ"מ. וראה קר"א ברכות רפ"ו ד"ה חזרו לראשונות. העו"ב הל' ברכה"נ (כולל צ"צ) ח"ב ס' קעד סקמ"ג (ע' 148)). אבל בשטמ"ק (ברכה משולשת) שם הנוסח הוא באו"א "לא מברך עלייהו על הארץ ועל המזון ולא מכין מזון וכו", וגי' זו מובנת יותר, ואי"צ לחדש בנוסח מעין שלש. ולהעיר, שבלוח מספק"ל לאדה"ז גם בביר ברהמ"ז על מיני מזונות אם יצא. אבל בסדר הכריע בפשיטות שיצא, דלא שוא"ל בין מעין שלש לשלש ברכות].

שעונג הוא לו, ורצונו ודעתו לאכול פת, אי"ז בגדר "אי בעי לא אכיל". אמנם, בחיל תלמיד הרשב"א פסחים קא, א, כתב שאף שא"צ לאכול סעודה ראשונה בלילה, כיון שעלתה לו לחובתו ונפטר מחמתה חוזר. אבל אין לה"ר מזה, דהתם שאני שאכלה לחובתו.

[ויש שכתבו להסתפק בד"ז מטעם אחר שכיון שנחלקו הדעות בגדר פה"כ, שמא דינה כפת וחוזר (וכמובן, ד"ז שייך רק בדבר שהוא ספק לחם גמור). אבל אינו, שהרי לפ"ז מצריכים אנו שיחזור מעי"ג, וה"ז תרתי דסתרי לומר שדינו כפת, ושיחזור ויברך מעי"ג ולא ברהמ"ז. ורק בסעודה שלאחרי"י בשכח להזכיר שייך לומר שמא יצא יד"ח בסעודה שלפני"י מחמת הספק שדינה כפת ולא יחזור לברך. אמנם, באם הוא תוך שיעור עיכול לאכילת פה"כ, י"ל שבלא"ה צריך לחזור, שהרי אנו קייל"ן שלא יצא חובת ברהמ"ז בברכת מעי"ג (ואכ"מ) וממנ"א אם אין דינה כפת לא קיים מצות סעודה (למ"ד שצ"ל פת דייקא), וחוזר מחמת סעודה זו, ואם דינה כפת עדיין מוטלת חובת ברהמ"ז עליו.

ועוד להעיר בגוף הענין, שבלא"ה מקום לומר שלא יחזור בשכח מעין המאורע בברכת מעי"ג, שהרי י"א שא"צ להזכיר מעין המאורע במעי"ג. אמנם, לאו כו"ע מודו בהכי. ובנתכוון לשם מצות סעודת שויו"ט נראה שלמסקנת אדה"ז צריך לחזור גם בברכת מעי"ג. וראה פמ"ג ס' קפח בא"א סק"ט. שו"ת מהר"ם בריסק ח"א ס"ד. קצוה"ש שם].

עוד יל"ע מטעם אחר, שבאינו אוכל בזמן הסעודה, תו אין דינה כס"ג (ראה מח"ב סרצ"א סק"ד. משנ"ב שם סק"ו). אבל ראה פמ"ג ס' קפח בא"א סקט"ו. משנ"ב שם סק"ו. ולכא"ו סותר ד"ע, ומזכה שטרם לבי תרי). איברא, הכא קיימינו באוכל אחר חצות, וה"ז זמן ס"ג.

והנה, למש"כ בלקו"ש חט"ז ע' 284 הע' 7, במנהג אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שבאכילת מזונות אחרי קידושא רבה, אוכלים ס"ג לפני ס"ב (וכנראה לא ס"ל שהוא ע"פ מהרי"ל הנ"ל בשם אדה"ז, חדא דהתם מיירי רק במיני לחמים שאין קב"ס, והמנהג גם לאכול מעשה קדרה וכיו"ב. ועוד, שלפ"ו נמצא שדוקא בס"ג הידר לאכול פת ולא בס"ב, וד"ז רחוק מהסברא. ובפירט, שהמנהג אצלנו בס"ג בטעימת איזה דבר ולא בפת), שוב אינו חוזר בשכח להזכיר כשאוכל פה"כ שבקידוש שפי שדינה כס"ג. אלא שביו"ט ל"ש לומר כן שאין חובת ס"ג. (ובכלל, מקום לומר שמש"כ מהרי"ל בשם אדה"ז קאי רק לענין עונג שבת ולא לענין שמחת יו"ט. אבל לא מסתבר לחלק בהכי. וסתימת דבריו דקאי על תרווייהו).

ולמעשה מצינו שכן הכרעת הפוסקים, שרק במי שלא הי' לו פת לס"ב ואכל פה"כ כתבו שלא יחזור בס"ג, וטעמם שהי' בדעתו שלא לאכול פת ונתכונן על אכילת בזה. (ראה שו"ת דברי דוד מילדולה ספ"ו, הב"ד בעיקרי הד"ט ס"ג ס"ד, ובבית מנוחה דיני ס"ג ס"ג, ובחס"ל"א סרצ"א סק"א. והובא לדינא ככה"ח ס' קפח סק"מ. אר"ח ספינקא שם סק"א. תורת חיים סופר שם. ברכת הבית שם. קצוה"ש שם. ולהעיר, שבדברי דוד לא מיירי בפה"כ דייקא). אבל בלא"ה נקטינו שכיון שבדעתו לאכול פת אח"כ חוזר בסעודת פת ולא בסעודת פה"כ. (אבל ראה שיורי טהרה מע' ב סקנ"ב, ובספרו יוקח נא סרצ"ג סק"ה שלא חילק בין נתכוון לסעודה או לא. וחולק על מח"ב הנ"ל. ואין דבריו מכריעים).

ולכא"ו נפק"מ לפ"ז שבבעת ימי המשתה, דקייל"ן שבס"ג א"צ פנים חדשות (וא"כ לאלו שהכריעו כהדעה שגם בס"ג א"צ פ"ח ואפי' ללא דרשה. ואכ"מ), שאם אכלו בקידושא רבה אחרי

וכבר כתבו לבאר, ש"מחיל" היינו רק דבר שעליו יח' האדם כמיני דגן, וגם ל"כלכלה" קאי אצרכי האדם בכלל ולא דוקא מידי דזיין. ובפרט לנוסח (אדה"ז) שאין חותמים על הכלכלה. וראה גם שו"ת מהר"י לביית הלוי כלל ה סמ"ז, והובא גם בקדושה וברכה (לבעל סמיכת חכמים) ברכות יב, א שכתב גם הוא (בין הדברים) בטעם שפירש"י (ברכות שם ד"ה היינו בעיין) דקאי לענין ברכה אחרונה, דלישנא דהזן ומפרנס מועיל גם לתמרים. ובמכתב לחזקי' בחי' לברכות שם, בה"ד מר"ר הלוי, וכתב עלה דלא תיקשי עליו דלא נקט דקאי במעין שלש, לפי שכל הפוסקים ביארו דין זה בבררה"ז.

וכ"כ במלבושי יו"ט שם סק"א שלא יצא רק בברכת המזון או הזן. וראה א"ר שם סק"ו שמדברי רבינו יונה (ברכות ח, א - בדפי הר"ף) משמע בעל יצא (אף שדחה הראי', והו"ע ס"ל לדינא דיצא. ומה שהביא מן מפרש"י על הר"ף - הרי הביא שוברו בצדו, שלא נודע אם ראוי לסמוך עליו. וכ"ה ביד מלאכי כלל רש"י ס"ה. ובכ"מ - נסמנו במתנת ידו על יד מלאכי הוצאת מכן ירושלים. וראה לקו"ש ח"ט ע' 129 ה' 8. ולאחרונה הוכיחו שבד"כ הוא לר"י זוסלין מגדולי חכמי אשכנז. ומש"כ בחכמת שלמה למהרש"ל ברכות שם, לדייק מן רש"י שם שנקט בל' "ברכת הלחם" - כבר העירו שבפירש"י ברכות יח, א (ד"ה ואין) נקט כי האי לישנא וקאי אברה"ז. ולהעיר שכן מציינו גם כמה ראשונים שפ"י בגמרא שבירך ברכת המזון על התמרים כרבינו יונה (ראה מלחמות פסחים כד, א. רא"ש ברכות פ"א ס"ד. תר"י ברכות יב, א. ר"ז נט"ז ח"ב. מאיירי מתכא ומאורות ברכות שם. ועוד. ולהעיר גם מד' הרא"ש ברכות פ"ו ס"ז לגבי דברים הבאים בתוך הסעודה שברה"מ"ז פוטר כל מילי דזיין "דעדיף טפי ממעין שלש לפוטור"). וכבר כתב בישוע"י שם סק"י שמסתמית לשון הקדמונים לא נראה כן [וכנ"ל מד' המתכת לחזקי' שכל הפוסקים ביארו דין זה בבררה"ז]. ועיי"ש שהכריעו שלא יצא. עיי"ש טעמו באו"א, שבעל המחיל ה"ז בגדר שינוי מטבע.

וכ"כ לדינא בפתחי עולם סק"ו. (וראה בדברות מרדכי שפירא סוסי"ח שהוכיח בדת המשנ"ב סר"ח בבה"ל לס"ח ד"ה מספק, וכן בדת החי"א כלל נ ס"כ, שלא יצא. ולהעיר משמ"כ במשנ"ב סר"ט סק"ו דמחיל נמי מזון הוא - אינו סותר, דהתם מיירי בברכה אחרונה על הלחם וסיים ובירך הזן, ור"ל שתיבות על המחיל בתחילת הברכה אינן סותרין להברכה, יעו"ש, ותו, דאיכא לפרושי בדבריו שגם חזר ותיקן תחילת הברכה שתתא כהוגן).

[ולאורו י"ל גם באו"א, שבמברך ברכת המזון שאני, שכיון שברכתם מעין שלש יוצא גם בשלש ברכות, וכיון דאינהו נמי זייני מתאימה הברכה גם להם. אבל על המחיל ברכה אחרת היא, ותיקוהו רק על דגן ולא על תמרים ויין. (וכע"ז כתב בישוע"י שם, באו"א קצת). ובפרט לסברת הראל"צ ברכות לה, א שלחם שבתורה קאי על כל מידי דזיין, ושייך ברה"מ"ז מה"ת ע"ז. אלא שד"י נסתר מהו שגם חזר ותיקן תחילת הברכה שתתא לחוד].

ולהוסיף, שגם בלוח כ"כ ברש"י י"א וספוקי מספק"ל בד"ז, ומשמע שם שהוא רק בגדר "טוב לחוש בספק ברכות". ושפיר אפ"ל שבסדר ברה"נ חזר והכריע במוחלט שלא יצא, ומה גם שבהקדמה לסדר ברה"נ כתב אדה"ז שבסדר נטה ממש"כ בלוח ע"פ דעת אחרונים, בהתאם למה שמצינו בספרי הקדמונים. וכיון שכל הראשונים פירשו בסוגיין דקאי ברה"מ"ז דייקא, ולא בעל המחיל, הכריע כן. וראה א"ר שם סק"ג שגם הוא סיים בצ"ע. וראה גם בא"א מבוטשטשט סוסי"ח רח.

כמו"כ מציינו בדין האוכל דייסא בשר ודגים ואמר על המחיל, ששינה אדה"ז לשונו בסדר ברה"נ מבלוח, שבלוח כתב ש"בשר

ודגים ושאר מיני לפתן אע"פ שזנים ומשביעים אינן בכלל מחיל כמו תמרים ויין, ואילו בסדר ה"ח שינה וכתב "בשר ודגים אע"פ שמשביעין קצת אינן בכלל מחיל". ונראה, דהא בהא תליא, והכל תלי בהבנת ד' הטור באכל מיני לפתן, דקס"ד הטור שברכת על המחיל פוטרתו דאף הוא זיין, אלא שהביא שאביו הרא"ש לא הודה לדבריו. ולדעת הב"י כוונתו דאע"ג דזיין לא סעידי. והקשה הב"ח מזה שברה"מ"ז פוטרת תמרים כיון דזייני, אע"ג דלא סעידי. ומיישב הב"ח דשאני תמרים שגדלו מהארץ מלפתן שהוא בשר ודגים. (וכ"ה ע"פ דא"ח - ראה לקו"ת אמור לו, ג. ועוד). ובט"ז לא ניחא ל' בהכי, דסתם לפתן לא קאי אבשר ודגים. ועוד שלפ"ז בשאר לפתן שגדל מהארץ יפטור אותה ברכה מעין שלש. ומבאר הט"ז החילוק בין ברכת הזן לעל המחיל כנ"ל. ונמצא לפ"ז, שבלוח נקט כדעת הב"ח, ומשו"ה נקט לישנא ד"לפתן" ככל הטור, ומפרש כדברי הב"ח, דאע"ג דזיין לא סגי בהכי כיון שאין גדולו מהארץ, ומשו"ה אינו בכלל מחיל דקאי רק אגודלי קרקע. (וקושיית הט"ז בנוגע לשאר גדולי הארץ - צ"ל שצ"ל לתת, מיון וגדולי קרקע, ושאר לפתן אינו בגדר מיון). ומה"ט נקט נמי בל' "שזנים ומשביעים", דבשר ודגים זייני נמי כתמרים, אלא שאינן בגדר מחיל כתמרים ויין מחמת שאין גדולן מהארץ. אבל בסדר נגרא אחר ד' הט"ז, ומה"ט השמיט ל' לפתן, שלהט"ז סתם לפתן לא קאי אבשר ודגים, ונקט בל' "שמשביעים קצת", שלדבריו החילוק בין תמרים ויין לשאר מינים לענין ברכת הזן הוא שהם משביעים יותר, ומ"מ, אינו מועיל לענין "מחיל", דקאי רק על מין דגן.

ובנדו"ד בפרט, שיש לברכה מקום לחול על המזונות, בלא"ה י"א שלא יצא לכו"ע. אבל יש חולקים גם בזה. וראה אצלנו במקורות ועינים להל' יומית אות תלח. ועוד שקי"ט כיון שלא נתכוון להדיא לפטור יין בברכתו, אף שבברכת הזן על תמרים ויין ל"כ אדה"ז שצריך להתחוק לכך.

[ויש שכתבו לקטר ד"ז בהפלותגא אם בברכה אחרונה מהני כוונה לפטור רק מין אחד - ראה פמ"ג בא"א סר"ז בא"א סק"א. פתיחה כוללת להל' ברכות אות י, ד"ה מריש. הפלאה ברכות מד, ב. שו"ת שער אשר קובו ס"ד. רב פעלים ח"ב או"ח ס"ב. אר"צ ס"ק. הר צבי או"ח ח"א ס"צ. ועוד. וכבר העירו מס' התבים שערי ברכות ש"ט ס"ב בשם הראב"ד דמהני כוונה שלא לפטור. וכבר העירו ממג"א ס"י קצ סק"ג ושו"ע אדה"ז שם ס"ז, בטעה ובירך ברכה אחרונה ודעתו לשתות עוד, שאי"ז סילוק, אמנם, גס להסביר דלא מהני, שאני הכא שאי"ז ברכתו הראוי, והכי מוכח בפמ"ג שם גופא].

(והנה, מאן דס"ל הכי ה"ר מברכת על הגפן על יין הבדלה שאינו נפטר בברה"מ"ז על פתו (שו"ע או"ח סרצ"ט ס"ח). וכ"ה להדיא בביהגרא"י ס' קעד סק"א שרק בבירך להדיא על היין לחוד או נתחוק לכך. וכ"כ במשנ"ב ס' קצו שבעה"צ סק"ג. ולענין תמרים - ראה אהע"ז סר"ח ס"ג, הובא בבה"ל שם ד"ה והל' אבנא דעת אדה"ז גם ביין הבדלה שברה"מ"ז פוטרת (ראה ס' קעד ס"ו. סדר ברה"נ פ"ד ס"ב). וגם בשו"ע הנ"ל - מקום לדחוק דמיייר שלא בירך ברה"מ"ז עדיין ור"ל רק שיברך ללא כוס). וראה גם כה"ח סרצ"ט סקמ"ז. שם ס' קעד סק"ז. וראה בירורי ברכות מיר ע' ששה ואילך.

ונראה שמקום חלק בין תמרים ויין בברכת הזן - ולפ"ז גם בעל המחיל להסותרים כן - דהיינו הך לפי שהוא מידי דזיין, שכיון שבלא"ה מברך ברה"מ"ז מועילה לו לכל מידי דזיין, ובסגנון אחר שבעצם ה' צריך לברך ברה"מ"ז גם על היין מחמת חשיבותו דזיין וסעידי, משא"כ בברכת על הגפן על ענבים. אבל לאידך גיסא מקום לומר שכ"כ בברה"מ"ז דוקא, שברכה זו נתקנה על מידי דזיין, ועד

ממחה"ש סרס"ח סק"ה שר"ל בדעת הרא"ש לחלק עד"י בין שבת ליו"ט) - שהרי יכול להזכיר קדושת היום באו"א באמירת "רצה נא במנוחתנו ביום שבת הזה" וכדומה. ובחי"א גופי"כ כ"כ גם בנוגע ליו"ט).

[ולהעיר שבדרה"ח שם סע"ד ס"ו נשאר בצ"ע. אבל מתו"ד בסי' קיא נראה שהוקשה לו רק כשכבר התחיל מודים. ואולי יל"פ באו"א, דפשיטא לי' רק כשנזכר קודם מודים, משא"כ כשנזכר אחרי התחלת רצה. ולכא' כשנזכר אחרי סיום רצה, אם יאמר ברכה אמצעית של שבת יצטרך לחזור על ברכת רצה עוה"פ וה"ז גמר רצה, שפוסק באמצע הברכה (שבברכות אחרונות לא אמרו שיגמור הברכה, כפשוטו. וכן מפורש בדרה"ח סס"ז ס"ב. קיצור שו"ע סע"ז ס"ח. ועוד. וראה תה"ל"ד סרס"ח סק"ז. ובאמת ליעקב קמניצקי סרס"ח ס"ב עלה ונסתפק בד"ו ואישתמיטת"ל כי הנ"ל), חוזר ומתחיל ברכה אמצעית של שבת (אף שנמצא מברך י"ט ברכות). וכ"מ קצת בשו"ת ר' אברהם בן הרמב"ם סע"ז סק"ו שבנזכר אחרי שומע תפלה חוזר לאתה קדשת ולא מהני שיאמר מעין המאורע שם. (אלא ש"מ בדעתו ובדעת אביו הרמב"ם שבדיעבד יצא בהתפלל של חול בשבת גם בלא הזכיר מעין המאורע כלל. ואכ"מ). וצ"ע.

ובעיקר הקושיא שהקשה בדרה"ח - ראה חכמ"ש סרס"ח ס"ד. ומה שת"ל שזה משנה ממטבע שטבעו - צ"ע לדידי ולדכותי, שהרי לכ"ע יד"ח בדיעבד. וראה גם בשו"ע אדה"ז סתפ"ז ס"ב שא"ז שינוי ממטבע שטבעו חכמים שהרי מן הדין ראוי ה' לעשות כן. וש"מ שנתקשה בזה בשו"ת עמק התשובה ח"א ס"ד סק"א.

ולאידך, בדעת החי"א מקום לפרש דקאי רק כשנזכר בברכת רצה, אבל בנזכר לאחמ"כ יודה שיאמר יע"י שם, שלא לגרום לברכה לבטלה. ותו, שהרי עיקר טעמו שהזכרת מעין המאורע מהני רק בדיעבד אבל לכתחילה צ"ל ברכה בפ"ע לקדושת היום, וכל סיים כבר רצה כבדיעבד דמאי, שלא להצריכו לחזור ולברך ברכת רצה. (ועפ"ז, אולי מקום לומר יתירה מזו בדעת החי"א, שאם הזכיר כבר של שבת ברצה, אין לו לחזור לאחרי המעשה, גם כשלא סיים הברכה). אבל לשונו "דאפי' נזכר קודם מודים לא מהני" משמע דבכל גוונא מיירי. ואדרבה, נקט הדוגמא דנזכר קודם מודים, שבפשוטו הכוונה שסיים כבר רצה, ולרבותא נקטי'. ואולי כוונתו להשיעונו שאפי' בברכת רצה שהיא מקום הזכרת יע"י לא מהני. ועדיין יל"ע אם ס"ל שגם אחרי שכבר הזכיר של שבת חוזר ומברך ברכה בפ"ע].

וראה ברכת הבית ח"ב שמ"א סכ"א ובשע"ב לשם ובהגהת המחבר שם. וכן העלה בשו"ת אול"צ ח"ב פ"ט ס"ב לחלוק על החי"א, ונראה מדבריו שר"ל שכל עיקר הטעם שתיקנו ברכה בפ"ע דלא אטרוהו להתפלל י"ח, אבל כשכבר התפלל ברכות של חול, אין טעם שיחזור. ועי"ל בסגנון אחר, שמעיקרא לא תיקנו חובת ברכה בפ"ע לשבת, וסגי בהזכרה לחודה, ורק כיון שפטרנו מהלתפלל י"ח ברכות ממילא נזקקו לתקן ברכה לשבת, אבל גם אחרי התקנה אי"ז תקנת ברכה כ"א חובת הזכרה, ואמטו להכי, באופן שהתפלל כבר י"ח הדרגין לעיקר הדין ומזכיר שבת בעבודתו. (ואה"נ שלש"ב ב"ש ביול"ט שחל בשבת שמברך שתי ברכות בפ"ע לקדושת היום (ביצה ז, א) משמע שאחרי שלא הטריחוהו כבר תיקנו חובת ברכה, אבל אנו בדעת ב"ה אירינין הכי. ויל"ע בדעת הפר"ח סתפ"ז ס"א שבי"ט שחל בשבת וחתם באחד מהן לא יצא, אי ס"ל שאחרי התקנה

שי"א שאפשר אפילו לכתחילה לברך כך על התמרים ויין כשאיכל לחם אכ"ח, משא"כ בעל המח"י.

ואדאטאן להכי, אולי אפ"ל באופן מיוחד בטעם ההשמטה בסדר ברה"נ, שבכל הלכות אלו בסדר ברה"נ מיירי דוקא בבירך ברכה אחרונה על דבר המאחזים לברכתו, והדיון הוא אם עלתה לו גם עבור מין השני, וכנבדון הנ"ל, שבירך ברהמ"ז על לחם ועולה לו לתמרים ויין. ואדה"ז השמיט בסדר ברה"נ דין הטועה ובירך ברכת הון לכתחילה על תמרים ויין שנו' בלוח (לפי שאינו מצוי, כנ"ל). וכן הזכיר דין המברך ברכת מעין שלש כשאיכל דיסא ובשר ודגים (משא"כ בלוח שנו' בדוגמא שאכל בשר ודגים בפ"ע). וכן נו' דין ברכת על הגפן על אכילת ענבים ושתיית יין ביחד (זולת דין הטועה ובירך בפה"ג על הענבים לחוד שנו' גם בסדר). ואמטו להכי לא נחית לפרט דין מע"ג על תמרים ויין, שבאופן שאכלם ביחד עם מין דגן אה"נ שאינו עולה לו, וכנ"ל בטעמא דמילתא, ולא רצה להזכיר דין הטועה ובירך רק עליהם, שאין כאן מקומו בסדר מאיזה טעם שיהי'. (ולהעיר ממ"ש בפתחה לסדר ברה"נ בסדר ההלכות כאן מסודרים באופן נאות ויותר מתוקנים).

עוד אעירה ע"ד סברא שנשמעה בין כותלי ביהמ"ד, שיש מקום לומר בדוחק, שברצה לברך על הכל אלא שטעה בדיבורו דאישתקיל מילולי מחמת הרגילות לברך על המח"י, ג"ז בגדר כוונה לכך, ואדה"ז שכתב שאין ברכת על הגפן עולה לו עבור ענבים ללא כוונה - מיירי רק בשכח שאכל ענבים. וראה שו"ת ויען דוד ח"ד אור"ח ס"כ באו"א).

ולפי שאין הדבר מוחלט, שהרי כמה פנים לתורה, ומצינו כמ"פ שנשמטו פרטים בפוסקים מטעמים אחרים, ואין אתנו יודע עד מה בטעם ההשמטה בסדר ברה"נ, בשגם שיל"ד אילו בריא לי' לאדה"ז מילתא שלא יצא, הו"ל לפרושי הכי בהדיא (אף שכמו"כ י"ל איכא לאידך גיסא) - הרי מידי ספק לא יצא, ואין הכרח לפרש שזה דבר ההשמטה בסדר ברה"נ. ומה"ט כתבנו ככפנים. וכיון שהעיקר נראה לדינא שלא יצא, ואף גם זאת שי"א שברכת מע"ג מה"ת, כשאיכל כדי שביעה עכ"פ, נכון להחמיר ככפנים. ועליו לברך מחדש על היין, שכן כבר גמר בלבו שלא לשתות עוד. ובפרט שגם בירך ברכה אחרונה אף שטעה בנוסח הברכה, ול"ד למי שטעה ובירך ברכה אחרונה לדעיל). ומ"מ עדיף שלא לכלול דבר אחר בברכתו אא"כ בדלית בריה (וכאן חמור מספק אכל כשיעור שיש לו חזקת חיוב). וכן ברכת על העץ על היין תליא בפלוגתא, אף שבדיעבד קייל"ן שיצא. ואכ"מ.

ופשוט שאין לומר שנפטר בברכת מע"ג מטעם אחר, לפי ששייך לסעודה שאין קידוש אלא במק"ס - דד"ל ל"ש רק בסעודת פת, לפי שברהמ"ז פוטו דברים הבאים מחמת הסעודה. אמנם, אם ישתה יין בתוך הסעודה ולא יצא ממקומו, שפיר אפשר שברהמ"ז שלאחמ"כ תפטור היין שלפני הסעודה. אלא שבקו"א ס' קעד סק"ה בנוגע להבדלה (שהיא רק למצוה ולא לפתוח תאות המאכל, והרי כ"ה גם בקידוש) שביכר מיד ולא ימתין. וצ"ע בדעת אדה"ז בסדר ברה"נ פ"ה הי"ב שלא נתפרט החילוק בין מבדיל קודם שקבע עצמו או לא.

ל אמירת יע"י מהני גם לכתחילה בנזכר אחרי רצה - כ"כ בדה"ח ס' קיא ס"א, והב"ד במקרא קודש (אויורבאן) ס"ח ס"ד, ובכה"ח סתפ"ז סק"ו. ודלא כחי"א כלל כח ס"ו, הו"ד בפת"ש סרס"ח ס"ד ובפת"ע שם סק"ד ומאחזים חיים ספינקא שם סק"ה ובמש"ב שם סק"ג ובכה"ח שם סק"ה (וסותר ד"ע ממש"כ בסתפ"ז לגבי יו"ט. ודוחק לחלק בין שבת ליו"ט, כיון שנוסח יע"י ל"ש לשבת (ראה כע"ז בדעת החי"א בתה"ל"ד סרס"ח סק"ו. ולהעיר

יותר בסתפ"ז שם. ואולי קאי רק בברכות אמצעיות או בעבודה. וראה שו"ת עמק התשובה שם סק"ט כוונת אדה"ז לגבי הזכרת קרבנות מוסף. ואכ"מ). אבל כשנזכר אחרי ש"ת, וכן באם התחיל רצה ולא סיימה, יחזור לברכה אמצעית, שאין בכך הפסד. ובפרט שכ"מ דעת ר"א בן הרמב"ם כנ"ל. (וראה שו"ת מתת ידו ח"ב סוסי"ד שנקט בפשיטות שאחרי ש"ת חוזר לשל שבת, אבל לא נחית לכ"ז). וכן ראיתי שכתב בפשיטות בכרם שלמה האס דיני תפלת יו"ט (נדפסו אחרי סתקט"ט), וכן במעשה בראשית (בן אדה"ן - מגדולי רבני המערב, נלב"ע בשנת תרפ"ו) ח"ג מצוה תלג (ע' 36 - במהדר"ח). וראה מש"כ בדעת האול"צ במורי ניסן תשע"ט ומה שהשיגו באדני שלמה סרס"ח ס"ה. ושיניהם לא נחתו לכמה מהפרטים לדליל.

לא. שוע"ר ס"י קח סו"ז.

לב. והנה, בשו"ע אדה"ז ס' י"ג ככו ס"ג סתם הדברים, שבנוגע לש"צ הכריע שסומך על תפלת מוסף לכתחילה לא רק בר"ח אלא גם בשו"ט. אמנם, בנוגע לדין היחיד שבנוזכר בדיעבד אחרי מוסף אינו חוזר - הביא ד"ק ר"ח ר"ח ב"ח ולא בנוגע לשו"ט. וטעמא בעי. וסבור הייתי לומר, שבאמת ה"ה בשו"ט, ולא נצרכה להדגשה עוד פעם, דהיינו הך, שה"ה הוא הטעם, דלא גרע בדיעבד ליחיד מלכתחילה לרבים. ואדרבה, בר"ח (כשחל בחול) יש מקום להורות לו שיתפלל נדבה. אבל בשבת ל"ש להתפלל נדבה. וכ"כ בפמ"ג ס' י"ג ככו בא"א סק"ג. (אבל ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב ס' י"ג כותלג שביארנו בדברי הפמ"ג באו"א, עיי"ש). והנה, בפמ"ג סת"כ בא"א סק"ג נחית לשקו"ט בדין היחיד בשו"ט. דספק שמא אין דנים יחיד מש"צ, וספק שבשו"ט ש"צ נמי חוזר. ועכ"ז העלה שלא להחמיר. וכש"כ לדין שאדה"ז השמיט כלל ההספק בדין היחיד. והארכנו מזה בשו"ת באתרא דרב שם. ומה גם לדעת אדה"ז בסידורו (בכ"מ ואכ"מ) להחמיר גם בס"ס בברכות. ובקצה"ש סע"ח ס"ג ובגדה"ש פסק נמי דה"ה בשבת. וכ"כ במנחת שבת על קש"ע סע"ו סקל"ה.

אמנם בכלים של שלמה גאלדמאן ס' י"ג ככו שם, כתב להכריע בשו"ט שחוזר, ומשני טעמים, חדא מה שהביא בשו"ב ס' י"ג ככו סק"א, שאחרי הגלות נגלות שו"ת הרשב"א כתי"כ שכתב לפסוק לחזור, ואילו הו"ו שמיע להו הו"ו הדרי בהו, ועוד מחמת דקדוק לשון אדה"ז, ובמילא כתב שדינים לפסוק כן בר"ח. ואף וכתב שבר"ח וחוש"מ בודאי אין לזוז מפסק אדמו"ר ואינו חוזר, אבל בשו"ט נראה שחוזר, עכ"ד.

אמנם אנו בעניינין הארכנו שם שאין להוכיח מאומה משו"ת הרשב"א, ואא"פ לכלול הדברים כאן, קחנו משם. ועוד נת' אצלנו שם כנ"ל שאדה"ז השמיט כל עיקר ד"ז שיש מקום לספק בדין היחיד.

ועכ"ז, אכתי לא ברירא לן מילתא, שיש מקום לומר דשאני שו"ט שלא יצא כלל חובת תפלה של שבת, ול"ד לר"ח דחצר לו רק הזכרת מעין המאורע. ושאיני ש"צ שמקילים גם בשו"ט דאיכא נמי משום טירחא דציבורא. אבל ז"א, חדא דלכמה דעות גם בר"ח הוי כמאן דלא צלי. ולאיך, גם בשו"ט י"א שהוא רק בגדר מעי המאורע. ותלוי בב' הדעות באם מתפלל שוב כשלא ירויח בתפלתו שוב, שנהלכו בהו הן במנחת שו"ט שהתפלל של חול, והן במנחת ר"ח כשלא הזכיר יעו"י - ראה שו"ע ס' י"ג קח סו"א. אדה"ז שם ס"ז). ולאחרי כל ההסבורות דבר, וזוהק גדול לחלק בד"ז בין שו"ט לר"ח. ועוד, שגם בש"צ זקוקים אנו לב' הטעמים טורח ציבור ושתפלת מוסף לפנינו, ועל כרחך דסגני במוסף גם לשו"ט. ועכ"ז לדברי רבנו שגם אם דינו כלא התפלל, מ"מ

ה"ז חובת ברכה, או"י שאף שנשארה חובת הזכרה לחוד, מ"מ משנה ממטבע שטבעו במתפלל (שבע). ועוד, שכיון שמן הדין ראוי להתפלל כן, אלא שהחכמים הקילו על האדם (כל' הרא"ש ברכות פ"ג סוסי"ו. אדה"ז סתפ"ז ס"ב), נמצא שאין כאן תקנה לברך ברכה בפ"ע, אלא קולא שלא לברך י"ח. וכל שכבר בירך י"ח אין מקום להורות לו להחמיר לברך ברכה בפ"ע, שאי"ז חומרא קולא. [לאיך, פשוט שאי"ז לכתחילה להתפלל מעיקרא י"ח ולהזכיר של שבת, וכל' כל הפוסקים (ואבוהון דכולהו - בשו"ע סוסי"ח ס"ד) "יצא", דהיינו בדיעבד, ומפורש ש"ש"ע אדה"ז סתפ"ז ס"ג, ואף אנו במאי עסקינן שכשבר התפלל י"ח. וק"ל. וכבר הארכנו לתוון הטעם שלא הוסיפו משום כבוד שבת כנ"ל עם הטעם שבירושלימי ברכות פ"ה סוף ה"ב שאסור משום בקשת צרכיו. וכל' בשו"ע אדה"ז סרצ"ד ס"א. ואף אנו בעניינין כתבנו מזה - ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב (כת"י) ס' י"ב א. ולהעיר מפני ברכות כט, א בפ' הגמ' שם "הני שבע דשבתא כנגד מ"י, דמשמע דס"ל שהיתה תקנה מיוחדת לברך ברכה בפ"ע, ודלא כנ"ל. אבל ראה יד דוד יצנהיים ברכות כט, א. (ולהעיר ממשי"כ שם כא, א). וגם בד' הפני"א אפשר להעמיס כדברינו, שכ"ז רק כשאנו מתפלל י"ח, אבל במתפלל י"ח חוזר ליעקר הדין, והפני"א ר"ל שכיון שפטורו מלומר ח"י ברכות, ממילא נזקקו לתקן ברכה בפ"ע בכדי שיהיו במספר שבע, אבל אין כאן חובת ברכה מצ"ע. וראה גם בצ"ח ברכות לג, א ד"ה בתחלה קבעוהו. ויתר על כן, מצינו בברכ"י ס' י"ג ככו סק"ג (וראה בשלמי חגיגה ה"ל יו"ט ס"א ס"ב בהערות הרב הגמ"ל) למיסבר סברא להורות לכתחילה לבן חול יבית"ש להתפלל של חול ולהזכיר של יו"ט בעבודה בכדי להוציא בני"א א"י, עיי"ש בנדון דידך].

ובלא"ה, כיון שבדיעבד לכו"ע יוצא, ונחלקו האחרונים, הרי במקום ספק נקטינן דסב"ל. (אבל לפום סברא הנ"ל, שכיון שכבר התפלל ברכות של חול אין טעם שיחזור, הרי גם בנזכר אחרי ברכת ש"ת יש להורות שימשיך ויאמר רצה ויזכיר מעין המאורע ברצה, שהרי כבר גמר ברכות אמצעיות של חול. ולא הכרענו כן בפנים, שהרי גם אנו יזכיר ברכה בפ"ע לקדושת היום לא הפסיד שאין כאן ברכה לבטלה, משאי"כ בנזכר אחרי שגמר רצה).

וצ"ע לסברא זו, כשנזכר אחרי מודים, מדוע יחזור לברכה אמצעית (שכ"מ מסתימת ההלכה בשו"ע סרס"ח ס"ה ובשו"ע אדה"ז ס"ח) ולא יזכיר שם. ואולי אכן כצ"ל, ורק כשגמר כל הברכות וסיים תפלתו אלא שלא עקר רגליו לא מהני הזכרת שבת. ובאמת, בהכי מיייר בשו"ע שם, וכן גם במקור הדברים בסמ"ק ס"א, שסיים תפלתו, ולא תפרש להדיא באופן שנוכר לפנ"ז. ובל' הלבוש סרס"ח ס"ה (ובא בהמשך לס"ד, עיי"ש) מדויק עוד יותר, שרק בסיים תפלתו אלא שלא עקר רגליו אמרו שיחזור לברכה אמצעית, עיי"ש.ה. ויל"ז. אבל בדרה"ח גופא בס' קיא מפורש שגם לדעתנו בנזכר אחרי מודים מורין ל' לחזור לברכה אמצעית (אלא שנתקשה בטעם הדבר. וראה שם סס"ז ס"ב).

ולמעשה, כיון ש"א דלא מהני הזכרת שו"ט רק בברכות אמצעיות או בעבודה ולא בברכות אחרונות (ושקו"ט בזה. ואכ"מ), יש להורות שכשנזכר אחר מודים יחזור לברכה אמצעית, והרי גם הדרה"ח נקט לעשות כן (אף שהוקשה לו בטעמא דמילתא). ולאיך, בנזכר קודם מודים יאמרנה שם, שלא ליכנס לברכה לבטלה בחזרת רצה עוה"פ. ומה גם שיל"פ כן גם בדעת החי"א. והרי הזכרת שו"ט ברצה עדיף טפי מהזכרה בברכה אחרת, שהרי מעיקרא קאי ה"ל ראוי לאומרה בעבודה לולא כבוד שו"ט (אדה"ז סרס"ח ס"א). אבל בסתפ"ז ס"ב כתב בסתמא "בזכרה אחת מה"ך), אלא שיוצא יד"ח באיזה ברכה שיהי' (אדה"ז סרס"ח ס"ז). ומפורש

בשו"ת שו"מ שתייתאה סכ"ב דאזיל בתר איפכא.

אבל ראה עולת שמואל סי' קג. שו"מ רביעאה ח"ב סי' קח (לחזור כיון שהזכיר מאורע שלא בזמנו. וס"ל דמ"ד דלה הפסק הוא רק בתפלת תשלומין. וילה"ע, שרור"ה גם בתפלה עיקרית שייך לומר הכי, ולמעשה מתפלל נדבה. אמנם, ביי"ט ל"ש להתפלל נדבה). פת"ש לסי' תרסג (שבסוכות שקרבנות מעכבים אז"ז חוזר. וראה הנסמן שם. ובשו"ת שבה"ל ח"ד שם העיר מפסק הרמב"ם (תו"מ פ"ח ה"ב) שמוספין אין מעכבין אז"ז. וכבר הקשו (ראה מ"ח מ' שכ) שד" הרמב"ם הם נגד פשוטות הגמ' (מנחות מ, ב) לחלק בין סוכות לשאר המועדים. ובשו"ת מנח"י העיר לנכון מחי"א כלל כח בנשמ"א סק"א שבמצאו עוד באמצע היום חייבים להקריב, וא"כ הה"נ בתפלה, עיי"ש מש"כ). הנסמן בארחות חיים סתרס"ג סק"א. דעת"ש שם (נטה) שיחזור גם בגרע ממספר הקרבנות). משמרת שלום קוידינו בהדרת שלום הוספה לסמ"ג. שו"ת עמק התשובה ח"א סי' ב. חו" סי' רל. תשוה"נ ח"א ספ"ח. בצה"ח ח"ב ס"ח. רבבות אפרים ח"ו ס"ד"מ. שו"ת להורות נתן ח"ח ס"ז (רק כשהוסיף במספר הקרבנות).

וקצת ראי' (ראה עד"ז בשו"ת רבבות אפרים שם) ממה שבספרד ל"א פסוקי מוספין דילמא אתי למיטעי, ועדיפא להו לבטל לתכתיילה מנהג קריאת הפסוקים, אף שיוצא רק בדיעבד (וי"א שגם בדיעבד ל"י), ולכא' צ"ל הטעם שבטעה גם בדיעבד לא יצא. אבל בשו"ע אדה"ז סי' תקצא ס"ה הוסיף: ותתבלבל תפלתם. ומ' שבזה יש חשש טעות לחוד לא סגי לבטל קריאת הפסוקים.

ובטעה בספיקא דימא, לכו"ע יצא כשהזכיר יומו, דאנן בקיאנין בקביעא דירחא.

ולכאורה מקום לומר, שכשהחליף פסוקי יו"ט אחד בחבירו, והזכיר שם חג אחר להדיא בפסוקי הקרבנות ("פסח לה", וביום הבכורים" בפסח וסוכות, וכדומה), דלא יצא, כמו בהזכיר יו"ט אחר בתפלתו. (ולהעיר משו"ע אדה"ז סתפ"ז ס"ב). ואין לומר שכיון שהזכיר במקומו, לא איכפת לו, ועכ"פ ה"ז כמזכיר מאורע שלא בזמנו - שו"ת שר"י שר"י גמור, דלדין חוזר ומתפלל נדבה (ואכ"מ), וד"ו ל"ש במוסף.

אבל, עפ"ז לכא' נראה שגם באינו מזכיר שם חג אחר, כ"א יום אחר מימי החג, או תאריך אחר בחודש, ה"ז שר. ומדוע לחלק בכ"ז. ויתירה מזו, מסתבר שגם הזכרת קרבנות אחרים ה"ז שר, שאומר "ואת מוספי יום חג פלוני נעשה ונקריב וכו' כאמור", ומסיים בענין אחר. והדרינן לסברא קמייא. ראה בעיקר ה"ד שו"ת או"ח סי' א. ובשו"ת מנח"י שם בסו"ד ר"ל דלה"ה שר"י ח"א שיהיה טעות דמוכח. וצ"ב. וראה גם בשו"ת משנה"ה ח"ז סע"ג באו"א. ועד"ז בשו"ת שרה"מ ח"ג סוסי' לא. ועצ"ע בכ"ז.

לט. שו"ע אדה"ז סרצ"ד סי"ז. וראה בארוכה בבירור הלכה בענין שכח לומר ועל הנסים בשו"ת באתרא דרב (פורים) ח"ג סי' ג. בענין הזכרת השמות שלא לצורך. ואכ"מ.

מ. נחלקו הפוסקים אם יכול להבדיל למחרתו, (ראה שו"ת אס"ד מערכת הסקט"ו) (והוא בשש"כ ח"ב פנ"ח הע' צו. וראה שם פס"ב הע' ז). וספק ברכות להקל, ובמק"א הארכנו במשמעות דעת אדה"ז בזה.

מא. נתבאר באריכות בכינוס תורה דחוקה"פ תשע"ד וי"ל בקובץ "באתרא דרב" גליון ג.

סגי להש"צ בתפלת מוסף מאיזה סיבה שתהי'. (ויש שביארו בדבר שאחרי שמתפלל מוסף כדון שו"ע תפלת מוסף כדון מצטרפת ההזכרה במוסף לתפלת שחרית, וחזר הדין בנוגע לתפלת שחרית דהוי כהתפלל כראוי). וחזרו לתחילת הדין דלא גרע דיעבד ליחיד מלכתחילה לרבים. וראה קובץ אסיפת חכמים חו" יו"ד ע' קפח ואילך. ולחנם האריך בזה. (ובשאר דבריו שם בעיקר הדין - ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב שם).

איברא, שיש להסתפק בטעה והתפלל תפלת חג אחר, או ביו"ט שחל בשבת, והזכיר רק א' מהן, אם אפ"ל חוזר בנוזר אחרי מוסף, וכן בש"צ שכנזכר לפני מוסף, ש"ל דהוי כלא התפלל כלל, כיון שאמר קדושת היום ולא אמרו כדבעי, ולא דמי למי שהתפלל תפלה שלימה של חול ולא הזכיר מעין המאורע. אבל במשנ"ב סי' קכו בבה"ל לס"ג ד"ה והכי נהגו מבוזר דלא כנ"ל. וראה מה שהאריך בזה בקובץ קול התורה גל"ס ע' קכה ובמעדני כהן קופשיץ ח"ה סי'.

לב. וא"צ לחזור לראש התפלה, אף שו"ת שר"י שר"י שר"י מוחלט. ראה תה"ד סרס"ח סק"ט ואילך. ואכ"מ.

לד. הגדר מזכיר מאורע שלא בזמנו שנחלקו הפוסקים. ולמעשה, גומר תפלתו ומתפלל תפלת נדבה. אבל בשו"ת שאין מתפללים נדבה בהכרח שייגמרו תפלתו. אמנם, בנוזר קודם חתימת הברכה ודאי יחזור לראש הברכה לאפוקי נפשי' מפלוגתא ושתהא תפלתו כהוגן אליבא דכו"ע. וגם באמר כבר שם השם - כיון ש"א שמחזירין אותו, חותם למדין חוקיק.

לה. ולא מהני שיחזור ותתנו לנו לפי שקלקל הברכה שהזכיר שר"י לפני המקום - הקרבת קרבן מוסף.

לו. ע"פ שו"ת גוור"א או"ח כלל ד סי"ט - הובא בהגהות רעק"א סתפ"ז סי"א. ערוה"ש שם ס"ד. כה"ח שם סק"ל. וראה תשובות הפוסקים (כ"ק) סכ"ג - באו"א. והנלע"ד כתבנו.

לז. ראה קצוה"ש סמ"ז סי"ב. לקט הקמח החדש סי' קכ סק"ב (השני). חשו"קי חמד בכורות נ, א בארוכה.

לח. נחלקו הפוסקים ודעת האחרונים שאינו יוצא נזכרה בפשוטות (ובסתמא) בשיחת ש"פ נצוי' תשמ"ז (בלתי מוגה). ושם, שאף שבלא הזכיר פסוקי קרבנות בכלל יצא - במזכיר קרבן אחר קלקל וגרע טפי. וע"ד הדין שבהתחיל לומר פסוקים צריך לומר כולם. וכש"כ בשינה וקילקל. ועד"ז כתבו כמה אחרונים (דלקמן). וראה אצלנו בקובץ "באתרא דרב" (מהד"ב) גליון ג הע' 26 בכיו"ב. וש"ג. [וי"ל דוגמא: אמירת "מוסף" ולא "מוספי" ביום א' דר"ה שחזור - ראה הגהות רעק"א סתקצ"א סק"ג. מט"א ס"ה. שעת"ש שם בשם הלק"ט. אבל במשנ"ב בשעה"צ סק"ו שחוזר רק בלא סיים הברכה. ובדה"ח סי' קנא ס"ב, שאינו חוזר כיון שאומר "מלבד עולת החדש" ואומר ג"כ "ושני שעיריים". ועד"ז, במוסף שבת ר"ח והזכיר של שבת ולא של ר"ח (או ביו"ט שחל בשבת - של שבת ולא של יו"ט), דלא סגי במש"א ונעשה לפנין קרבנות וכו', שכיון שפירט פסוקי שבת ולא ר"ח גרע - ראה שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קס. וראה מה שכתבנו בענין זה בלוח יומי לתנוכה תשע"ו (יום שבת ר"ח). אבל ראה בשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סכ"א סק"ג מש"כ לחלק. ושם, אפי' הזכיר של שבת בהברכה. אבל, נ' פשוט שאם אמר "ואת מוספי יום השבת" ולא אמר פסוקי שבת, דיצא. וכ"מ במשמות האחרונים].

אמנם, דעת רוב הפוסקים שלא יחזור (וכמה מהם כתבו להדיא דל"ג ממי שלא הזכיר פסוקי מוספין כלל) - ראה בכור"י סתרנ"ט סק"א. חיי"א כלל כח סט"ז. משנ"ב סי' קח סק"ח. סתפ"ח סק"ג. ועוד. וכ"פ בשו"ת תבלים בניעמים ח"ב המאסף לחאו"ח סק"ג. מנח"י ח"ח סמ"ט. שבה"ל ח"ד ס"ג. ח"י או"ח סי"ז שאלה ט (עיי"ש החילוק מקריה"ת שבקרבנות אחרים לא יצא. ועצ"ב. וראה

"אם אין קמח אין תורה"

Without you, what will your
neighbor's Shavuos look like?

LETSBOOST.ORG

KERENANASH.NET

Zelle: KerenAnash@770shul.org

